

Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja
saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna
labākajām interesēm atbilstošu izglītību?

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Rīga 2021

Revīzijas ziņojums

“Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna labākajām interesēm atbilstošu izglītību?”

Lietderības revīzija “Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna labākajām interesēm atbilstošu izglītību?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 01.04.2020. revīzijas grafiku Nr.2.4.1–8/2020.

Revīzijas ziņojums apstiprināts ar Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 27.05.2021. lēmumu Nr.2.4.1–8/2020.

Vāka noformējumā izmantots attēls no tīmekļa vietnes www.depositphotos.com.

Cienījamais lasītāj!

Latvijas stratēģiskā vīzija ir kļūt par valsti, kurā ikviens cilvēks jūtas labi un kurā cilvēki rūpējas viens par otru¹. Sekojot attīstītu pasaules valstu piemēram un apņemoties ieviest vairākus starptautiskos dokumentus², arī Latvijā ir vispāratzīts, ka

viens no pamatu pamatiem ir mūsdienīga, visiem vienlīdzīgi pieejama un iekļaujoša izglītība.

Pēc būtības iekļaujoša izglītība ir visas sabiedrības vērtību un ikdienas attieksmes jautājums, un tā attiecas uz katru bērnu un jauniešu – ikviena tiesībām bez jebkādas diskriminācijas saņemt viņa spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību un vienlaikus – arī atbalstu, kas veicina pēc iespējas pilnvērtīgāku personības attīstību un sociālo integrāciju un dod iespēju realizēt savu potenciālu.

Iekļaujoša izglītība ir īpaši nepieciešama bērniem ar speciālām vajadzībām. Saskaņā ar statistiku pēdējos gados pieaug to bērnu skaits, kuri tiem nepieciešamo speciālo izglītību iegūst iekļaujoši. To ir veicinājuši ne tikai izdarītie grozījumi normatīvajos aktos, bet arī sabiedrības attīstība kopumā. Tomēr, neskatoties uz paveikto, arvien liels skaits bērnu tiem nepieciešamo izglītību iegūst speciālās izglītības iestādēs.

Tāpēc, sekojot līdzi veiktajām darbībām jomas pilnveidošanā, revīzijas mērķis ir novērtēt, kādi ir būtiskākie trūkumi, kas pašlaik ietekmē atbildīgo institūciju darbības bērnu ar speciālām vajadzībām spējām un labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšanā.

Revīzijā izdarītie secinājumi ir pietiekami skaidri – no trūkumiem saistībā ar fizisku piekļuvi attiecīgo pakalpojumu sniegšanas vietām līdz izglītības iestāžu internātiem ar nepiemērotiem

sadzīves apstākļiem un nošķirtību no ģimeniskas vides un sabiedrības kopumā, kā arī profesionālās pamatizglītības programmām, kas ne vienmēr ir vērstas uz to, lai veicinātu jauniešu ar speciālām vajadzībām patstāvību un spēju piedalīties sociālajā un darba dzīvē. Tādēļ steidzami nepieciešama izlēmīga rīcība visos valsts pārvaldes līmeņos, tajā skaitā Valsts kontroles ieteikumu ieviešanā.

Šī revīzija ir kā turpinājums Valsts kontroles iepriekš veiktajām revīzijām sociālajā jomā – par personām ar invaliditāti nepieciešamo asistenta pakalpojumu efektivitāti (2016.gads), par deinstitutionalizācijas jeb sabiedrībā balstīto pakalpojumu ieviešanas procesa efektivitāti (2017./2018.gads), kā arī revīzijai par ārpusģimenes aprūpes jomu, kurā arī tika vērtēts, vai ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem tiek nodrošināta to interesēm un vajadzībām atbilstoša izglītības ieguve (2019.gads).

Pateicamies par sadarbību Izglītības un zinātnes ministrijai un tās padotības iestādēm Izglītības kvalitātes valsts dienestam un Valsts izglītības satura centram, visām pašvaldībām, to izglītības pārvaldēm un pedagoģiski medicīniskajām komisijām, kā arī visām izglītības iestādēm, kas sniedza nepieciešamo informāciju, Pārresoru koordinācijas centram, Labklājības ministrijai un tās padotības iestādēm, kā arī Tiesībsarga birojam.

Īpašs paldies par sniegto atbalstu un domapmaiņu jomas profesionāļiem – biedrībai “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns””, Profesionālo audžuģimeņu apvienībai “Terēze”, kā arī bērnu ar īpašām vajadzībām mammām, kas dalījās pārdomās par jomas problēmām.

Ar cieņu
departamenta direktore

Maija Āboliņa

Saturs

Kopsavilkums	7
Galvenie secinājumi	7
Būtiskākie ieteikumi.....	14
Ziņojuma struktūra	15
Vispārīga izpratne par izglītības nodrošināšanu bērniem ar speciālām vajadzībām... 16	
Bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības ieguves galvenie jēdzieni	16
Speciālās izglītības organizēšanas pamatprincipi	17
Kādi ir nacionālajos politikas plānošanas dokumentos speciālajai izglītībai izvirzītie mērķi?	20
Kādas institūcijas ir iesaistītas speciālās izglītības politikas veidošanā, īstenošanā un jomas uzraudzībā?	23
Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi	28
1. Vai pedagogiski medicīnisko komisiju (PMK) darbība, sniedzot atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, atbilst bērna labākajām interesēm?	28
Vai PMK ir pieejamas un nodrošina atzinumu sniegšanu saprātīgā termiņā?	31
Vai esošā pieteikuma izvērtēšanas procesuālā kārtība ir pamatota?	36
Vai iekļaujošu izglītību veicinošie pasākumi nav ietekmējuši to, kādas speciālās izglītības programmas izglītojamiem ir ieteiktas?	40
Vai valsts un pašvaldību PMK nodrošina bērna interesēm atbilstošu atzinumu sagatavošanu?	44
Vai PMK atzinums būtu pārskatāms administratīvā procesa kārtībā?	48
Ieteikumi	50
2. Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja tam nepieciešamo speciālo izglītību iegūt tā dzīvesvietas pašvaldībā?	51
Vai nepieciešamās speciālās izglītības programmas ir pieejamas bērna dzīvesvietas pašvaldībā? ..	52
Kā izglītojamiem nepieciešamās speciālās izglītības programmas tiek īstenotas izlasē iekļautajās pašvaldībās?	62
3. Vai izglītības iestāžu darbība, kuras īsteno speciālās izglītības programmas, ir bērnu ar speciālām vajadzībām interesēm atbilstoša?	69
Vai izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas, ir nodrošināts nepieciešamais papildu pedagogiskais un atbalsta personāls?	72

Vai izglītības iestādēs izglītojamiem ar speciālām vajadzībām ir nodrošināti vides pielāgojumi?..	75
Vai izglītības iestādēs tiek izstrādāti individuālie izglītības plāni un noteikti izglītojamiem nepieciešamie atbalsta pasākumi?	78
Vai noteiktie atbalsta pasākumi tiek arī nodrošināti?	84
Vai tiek nodrošināta individuālo izglītības plānu izvērtēšana un pārskatīšana?	86
Ieteikumi	89
4. Vai dzīvošana internātā izglītības ieguves laikā atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm?	90
Kāpēc mūsdienās izglītības iestādēs arvien var pastāvēt internāti?	92
Kāpēc izglītojamie ar speciālām vajadzībām dzīvo internātos?	94
Vai internātos ir nodrošināts bērna interesēm atbilstošs pakalpojums, t.sk. pilnvērtīgi un cienīgi sadzīves apstākļi?	98
Vai personāla nodrošinājums izglītības iestāžu internātos ir pietiekams?	106
Ieteikumi	108
Priekšlikums Labklājības ministrijai	108
5. Vai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniedz mērķi?	109
Kādas profesionālās pamatizglītības programmas pēc speciālās pamatizglītības ieguves piedāvā izglītības iestādes, un vai tās ir noteiktas atbilstoši jauniešu vajadzībām un spējām?	112
Vai izglītojamie to izvēlētās profesionālās pamatizglītības programmas apgūst programmai paredzētajā termiņā?	119
Vai pēc profesionālās pamatizglītības programmas apguves izglītojamie uzsāk arī darba gaitas, tā apliecinot apgūtā aroda atbilstību viņu vajadzībām un spējām?	125
Kā izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem spējas apgūt noteiktu profesiju tiek novērtētas citās izglītības iestādēs?	129
Ieteikumi	131
Priekšlikumi Labklājības ministrijai	132
6. Vai izveidotais jomas uzraudzības modelis ir efektīvs un pietiekams, lai veicinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu un bērnu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšanu?	133
Vai Izglītības un zinātnes ministrijas veiktās darbības jomai izvirzīto mērķu, politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju uzraudzībā ir pietiekamas un efektīvas?	138
Vai politikas uzraudzībai ir pieejami pietiekami, pilnīgi un pareizi dati un informācija?	146
Vai izglītības iestāžu un izglītības programmu kvalitātes uzraudzība ir pietiekama?	150
Ieteikumi	158

Izglītības un zinātnes ministrijas viedoklis	160
Par veikto revīziju un revīzijas secinājumiem	160
Par revīzijas ieteikumiem un to ieviešanu	161
Informācija par revīziju	162
Revīzijas mērķis	162
Juridiskais pamatojums.....	162
Revidentu un revidējamās vienības atbildība	162
Revīzijas apjoms.....	162
Revīzijas metodes	163
Revīzijas ierobežojumi	165
Revīzijas kritēriji	166
Atsauces	176

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Izglītības politikas virsmērķis ir nodrošināt kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei, iekļaujošo izglītību skaidrojot kā procesu, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot iespēju tikt izslēgtam no izglītības un izglītības ieguves procesa. Šāda valsts politika atbilst arī starptautiskajās tiesībās nostiprinātajiem principiem.

Šo mērķi ir iespējams sasniegt, ja politikas īstenošanu aktīvi atbalsta visi iesaistītie – ne tikai Izglītības un zinātnes ministrija un tās padotības iestādes, bet arī pašvaldības un to iestādes. Tāpēc Valsts kontrole atzinīgi novērtē Izglītības un zinātnes ministrijas, pašvaldību un izglītības iestāžu pēdējos gados panākto, ka arvien vairāk bērnu tiem nepieciešamo speciālo izglītību iegūst iekļaujoši – vispārējās, nevis speciālās izglītības iestādēs. Tā tiek veicināts arī sabiedrības atbalsts iecerētajām pārmaiņām, vienlaikus ļaujot bērniem ar speciālām vajadzībām justies iederīgiem sabiedrībā.

Savukārt, lai sasniegtu politikai izvirzītos rezultātus, **izglītības procesā ir jāievēro ikviena bērna labākās intereses, kas ietver atbildīgo institūciju pienākumu nodrošināt tādu izglītības procesu, kas garantē bērnam ar speciālām vajadzībām iespēju saņemt tā spējām (tiek īstenota bērnam piemērotākā izglītības programma) un vajadzībām (tiek nodrošināti nepieciešamie atbalsta pasākumi, ir nodrošināta nepieciešamā vide un tās pielāgojumi) atbilstošu izglītību.** Vienlaikus bērnam jānodrošina iespēja izglītību iegūt pēc iespējas tuvāk savai dzīvesvietai, tā neliedzot izglītības ieguves laikā saskarsmi ar ģimeni un ierasto vidi.

Revīzijā, veicot visaptverošu iesaistīto institūciju darbības izvērtējumu, **secināts, ka ne visos gadījumos atbildīgo institūciju – Izglītības un zinātnes ministrijas un tās padotības iestāžu, pašvaldību, izglītības iestāžu – darbība, organizējot speciālās izglītības iegūšanu, ir bijusi tāda, lai prioritāri nodrošinātu bērnu labākās intereses.** Par trūkumiem liecina turpmāk minētais.

[1] Pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinuma sniegšanas process ir apgrūtināts, nenodrošina atzinumu saņemšanu saprātīgā termiņā, tāpēc bērna vecāki un izglītības iestādes ne vienmēr saņem pietiekošu informāciju, lai izglītības procesu organizētu atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām.

Vērtējot pedagoģiski medicīnisko komisiju (PMK) darbību, kā arī atzinumu sniegšanu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par izglītības ieguves laikā nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, revidenti secina, ka valsts un pašvaldību PMK atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem sniedz, ievērojot normatīvos aktus³.

Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka nav nodrošināta atzinumu sniegšana saprātīgā termiņā, dažkārt atzinumu sniedzot pat divu, triju un pat vairāk mēnešu laikā pēc tam, kad bērna pārstāvji ir uzsākuši pieteikšanos uz komisijas sēdi, bet atzinuma sniegšanas process ir apgrūtināts. Turklāt bērna vecāki un izglītības iestādes ne vienmēr saņem pietiekošu informāciju, lai izglītības procesu organizētu atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām.

Revidentu ieskatā, lai pilnveidotu atzinumu sniegšanu, pirmkārt, ir jāpārskata pieteikšanās kārtība uz PMK sēdi, nodrošinot visu pieteikumu reģistrāciju un to izskatīšanu iesniegšanas secībā, tā neierobežojot bērnu ar speciālām vajadzībām tiesības apgūt viņa veselības stāvokli, spējam un attīstības līmenim atbilstošu izglītības programmu, savlaicīgi saņemot nepieciešamo atbalstu.

Otrkārt, lai atvieglotu PMK atzinumu saņemšanu, ir jāizvērtē, vai PMK sēdē visos gadījumos ir nepieciešama bērna klātbūtne, it īpaši, ja tiek sniegts Valsts PMK atzinums, kuras sēdes notiek tikai Rīgā. Atbilstoši esošajai sēdes norisei, lai sniegtu atzinumu, komisija sēdes laikā izvērtē bērna pārstāvja iesniegtos speciālistu atzinumus⁴, pārliecinoties, vai attiecīgie speciālisti savas kompetences ietvaros ir veikuši vispusīgu izglītojamā veselības stāvokļa, spēju un attīstības līmeņa izvērtējumu. Tā kā gadījumā, ja speciālistu atzinumos norādītā informācija nav pietiekama, komisija ir tiesīga lūgt bērna pārstāvi iesniegt papildu slēdzienus vai veikt pilnu bērna intelektuālo spēju izvērtējumu, revidentu vērtējumā, visos gadījumos bērna klātbūtne komisijas sēdē nav nepieciešama.

Treškārt, ir jānodrošina, lai PMK informācijas sistēmā, kas tiek izmantota pieņemto lēmumu dokumentēšanā un atzinumu sagatavošanā, tiek ievadīta pilnīga informācija par pieņemto lēmumu – ne tikai ieteicamā speciālās izglītības programma, bet arī atbalsta pasākumi (ieteikumi) atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām, kas ir identificēti izvērtēšanas procesā. 2020.gadā no 4274 izsniegtajiem atzinumiem, kuros izglītojamam bija ieteikta speciālās izglītības programma, 40% atzinumu nebija norādīti atbalsta pasākumi.

Ja bērna vajadzības netiek dokumentētas PMK informācijas sistēmā un attiecīgi netiek iekļautas atzinumā, minētā informācija nenonāk arī izglītības iestāžu rīcībā, lai izglītības procesu varētu organizēt atbilstoši bērna īpašajām vajadzībām, kas ir viens no galvenajiem mērķiem, kāpēc ir nepieciešama PMK speciālistu iesaiste.

Revidentu ieskatā, visas minētās problēmas varētu risināt, paredzot PMK atzinumu pārskatīt administratīvā procesa kārtībā. Šādā gadījumā uz to attiektos ne tikai likumā⁵ paredzētie procesuālie termiņi un skaidri definēts izvērtēšanas process un lēmuma saturs, bet arī personas tiesības lūgt augstākstāvošu iestādi un/vai tiesu pārskatīt pieņemto lēmumu, tā nodrošinot arī tiesisko kontroli pār PMK sniegtajiem atzinumiem.

[2] Izglītības iestāžu reforma ir veicinājusi speciālās izglītības ieguvu bērna dzīvesvietas pašvaldībā, tomēr arvien vairākās pašvaldībās deklarētajiem bērniem netiek nodrošinātas pat tādas speciālās izglītības programmas, kuru īstenošanai nav nepieciešami būtiski ieguldījumi materiāli tehniskās bāzes nodrošināšanā.

Vērtējot, vai bērniem ar speciālām vajadzībām tiek nodrošināta iespēja tiem nepieciešamo speciālo izglītību iegūt savas dzīvesvietas pašvaldībā, revidenti secina, ka pēdējos gados arvien vairāk speciālās izglītības programmas tiek īstenotas pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs, tāpēc ir palielinājies arī to bērnu skaits, kuriem ir iespēja tiem nepieciešamo speciālās izglītības programmu apgūt savas dzīvesvietas pašvaldības izglītības iestādē.

Speciālās izglītības ieguvu dzīvesvietas pašvaldībā ir veicinājusi izglītības iestāžu reforma, kas uzliek pašvaldībām par pienākumu izvērtēt to teritorijā esošo izglītības iestāžu darbību, kā arī reorganizēt to speciālās izglītības iestādes, ņemot vērā, ka ar 2020./2021.mācību gadu ir ierobežoti speciālās izglītības iestādēs īstenojamo speciālās izglītības programmu veidi. Tomēr būtisks darba apjoms vēl ir priekšā, jo arvien speciālās izglītības programmas citā pašvaldībā apgūst apmēram desmitā daļa bērnu pirmsskolā un piektā daļa pamatskolā.

Revidenti izprot, ka šādai situācijai vairākos gadījumos ir racionāls pamats. Piemēram, izglītības iestādi citā pašvaldībā ir izvēlējušies bērna vecāki, jo tā atrodas attiecīgā reģiona centrā, kurā vecākiem ir arī darbavieta, vai arī tā ir specializējusies noteiktu speciālās izglītības programmu īstenošanā. Tāpat ne visos gadījumos izglītības programmas licencēšana attiecīgās pašvaldības izglītības iestādēs ir iespējama. It īpaši tas attiecas uz speciālās izglītības programmām bērniem ar redzes un dzirdes traucējumiem (SIP 51 un SIP 52), kurās 2020./2021.mācību gadā pamatzglītības līmenī mācās tikai 190 bērni un kuras tiek īstenotas tikai astoņās izglītības iestādēs, bet kuru īstenošana prasa speciālu materiāltehnisko bāzi un personālu ar zināšanām un pieredzi šo bērnu izglītošanā.

Tomēr nav pieļaujams, ka vismaz 33 pašvaldībās arvien tajās deklarētajiem bērniem netiek nodrošinātas tādas speciālās izglītības programmas, kuru izveidei un īstenošanai nav nepieciešami būtiski ieguldījumi (*speciālās izglītības programma izglītojamiem ar somatiskām saslimšanām (SIP 54)*, *ar valodas traucējumiem (SIP 55)* un *ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56)*), jo sevišķi pirmsskolā⁶.

Tāpēc, turpinot skolu tīkla sakārtošanu, pašvaldībām ir jārod risinājumi šo speciālās izglītības programmu nodrošināšanai savu pašvaldību bērniem. Turklāt, tā kā ar administratīvi teritoriālo reformu būtiski palielināsies pašvaldību teritorijas, vērtējot speciālās izglītības programmu pieejamību, pašvaldībām būtu jāņem vērā ne tikai tas, vai pašvaldībā ir pieejama nepieciešamā speciālās izglītības programma, bet arī attālums – vai izglītības iestāde, kurā tā tiek īstenota, bērnam ir sasniedzama ikdienā.

[3] Izglītības iestādēs informācija par bērnam nepieciešamo atbalstu ir vispārīga un nesniedz priekšstatu, vai un kā izglītības apguvē ir nodrošināta personalizēta pieeja atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām.

Revīzijā, analizējot izglītības iestādēm pieejamos resursus, revidenti secina, ka kopumā izlasē iekļautajām 13 izglītības iestādēm, kas īsteno speciālās izglītības programmas, ir pieejams nepieciešamais materiāli tehniskais nodrošinājums (*piemērotas mācību telpas, to aprīkojums un mācību iestādes teritorija*) un papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls (*pedagoga palīgs, izglītības vai klīniskais psihologs, speciālais pedagogs, skolotājs logopēds u.c.*), lai nodrošinātu speciālās izglītības programmu apguvei nepieciešamos atbalsta pasākumus, nepieciešamo atbalsta pasākumu saņemšanu organizējot arī ārpus izglītības iestādes – ar izglītības pārvalžu un/vai sociālā dienesta resursiem vai arī piesaistot Eiropas Savienības fondu līdzekļus.

Tāpat tiem bērniem, kuriem normatīvie akti⁷ to pieprasa, izglītības iestādes izstrādā individuālos izglītības plānus vai citus pēc satura līdzīgus dokumentus, kuros norādīts, kā izglītības iestādē tiek organizēta konkrētajam bērnam nepieciešamās speciālās izglītības apguve, tajā skaitā kādi atbalsta pasākumi ir nepieciešami izglītības programmas apguvei.

Tomēr, vērtējot izstrādāto individuālo izglītības plānu saturu un to faktisko īstenošanu, revidenti secina, ka lielākoties izglītības ieguvē iesaistītie speciālisti savu darbu par sniegto atbalstu dokumentē, lai uzskaitītu novadītās nodarbības, nevis bērnam nodrošināto atbalstu. Izglītības iestādēs nepastāv vienota pieeja, cik detalizēta informācija par bērnam nodrošināmo atbalstu ir jāietver individuālajā izglītības plānā, un to saturs un iekļautais informācijas apjoms ir atšķirīgs. Proti, dažos plānos bērna speciālās vajadzības un nepieciešamie atbalsta pasākumi ir aprakstīti līdz sīkākajai niansei, ietverot pat interešu izglītības pulciņus. Savukārt daudzos gadījumos informācija par bērnam nepieciešamo atbalstu ir vispārīga (*piemēram, ietver informāciju tikai par apgūstamajām tēmām*) un nesniedz priekšstatu, vai un kā izglītības apguvē tiek nodrošināta personalizēta pieeja atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām. Tāda pati situācija revīzijā konstatēta arī attiecībā uz izstrādāto plānu izpildi un novērtēšanu.

Revidentu vērtējumā, vienkopus pieejama un izsekojama informācija par bērnam sniegtajiem atbalsta pasākumiem, kā arī par panākto progresu vispirms jau ir vajadzīga pašām izglītības iestādēm, lai plānotu nepieciešamo atbalstu turpmākajam mācību procesam, kā arī lai nodrošinātu uzsāktā darba pēctecību, ja izglītības iestādē mainās personāls vai ja bērns maina izglītības iestādi. Turklāt tā veicina arī visu izglītības procesā iesaistīto – pedagogu, atbalsta personāla, bērna vecāku – sadarbību.

Tāpēc, lai nodrošinātu, ka izglītības iestādēs ir pieejama izsekojama informācija par bērniem ar speciālām vajadzībām faktiski nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem, kā arī par to rezultātiem, Izglītības un zinātnes ministrijai ir jāizstrādā vadlīnijas par to, kā izglītības iestādēs dokumentēt faktiski nodrošinātos atbalsta pasākumus un to rezultātus.

Tāpat, lai nodrošinātu personalizētu pieeju visiem bērniem, kas apgūst speciālās izglītības programmu, individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā visiem speciālās izglītības programmu izglītojamiem – arī speciālās izglītības iestādēs. Pašlaik spēkā esošie Ministru kabineta noteikumi⁸ paredz, ka tie ir jāizstrādā tikai visiem vispārējās izglītības iestādēs izglītojamiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu. Savukārt speciālās izglītības iestādēs individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā tikai tiem izglītojamiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem un vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59)⁹.

[4] Bērnu ar speciālām vajadzībām labākās intereses netiek nodrošinātas izglītības iestāžu internātos, jo internāta pakalpojums nav pietiekami regulēts.

Jau daudzus gadus gan Latvijai saistošās starptautisko tiesību normas, gan Bērnu tiesību aizsardzības likums¹⁰ deklarē, ka *ikvienam bērnam, lai viņš varētu pilnīgi un harmoniski attīstīties kā personība, ir jāaug ģimenes vidē, laimes, mīlestības un izpratnes atmosfērā* un ka bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu un tādiem dzīves apstākļiem un sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Tomēr normatīvie akti neparedz ierobežojumus izglītības iestāžu internātu darbībai, tajā skaitā to, kādos gadījumos dzīvošana internātā ir pieļaujama un atbilst bērnu, it īpaši bērnu ar speciālām vajadzībām, interesēm. Ar normatīvajiem aktiem¹¹ ir regulētas tikai minimālās higiēnas prasības, kas internātiem ir jānodrošina, bet pakalpojuma saturs, organizatoriskā struktūra un personāla pienākumi ir atstāti izglītības iestāžu kompetencē.

Lai gan revidenti izprot, ka daļai bērnu, kas apgūst speciālās izglītības programmas, internāts ir nepieciešams, jo to dzīvesvietas pašvaldībā netiek nodrošināta to vajadzībām un spējām atbilstošā speciālās izglītības programma. Tomēr revīzijā analizētie dati liecina, ka tikai 1477 jeb 43% no 3415 bērniem, kas 2020./2021.mācību gada sākumā apguva kādu no speciālās izglītības programmām un saņēma internāta pakalpojumu, bija no citas pašvaldības. Pārējo bērnu dzīvesvieta bija deklarēta tajā pašā pašvaldībā. Turklāt vismaz 47 bērnu, par kuriem revīzijā tika iegūta detalizēta informācija, dzīvošana internātā nebija pamatota ne ar attālumu, ne ar citiem objektīviem apstākļiem, kuru dēļ bērnam ik dienas nav iespējas atgriezties savā dzīvesvietā.

Revidenti norāda, ka ar internāta pakalpojumu pašvaldībās jau vēsturiski tiek risinātas arī sociālās problēmas tajās ģimenēs, kurās netiek nodrošināta bērna pilnvērtīgai attīstībai nepieciešamā aprūpe un/vai sadzīves apstākļi. To revīzijā apliecināja gan detalizēto pārbaužu rezultāti, gan pašas izglītības iestādes, skaidrojot, ka *dažās ģimenēs bērniem dzīvot internātā esot labāk nekā mājās, jo internātā tiek nodrošinātas visas pamatvajadzības – ēdiens, mājoklis un izglītība, kā arī uzraudzība, audzināšana un atbalsts mācībās*.

Revidenti uzsver, ka bērnu dzīvošana internātā ģimeņu sociālās problēmas nerisina, jo atbilstoši sadzīves apstākļi un bērnu uzraudzība tiek nodrošināti tikai laikā, kamēr notiek mācību process. Tāpēc, ja atbildīgo institūciju, tajā skaitā izglītības iestāžu, rīcībā ir informācija par to, ka ģimenē netiek nodrošināti bērna interesēm un vajadzībām atbilstoši apstākļi, tām ir pienākums ģimeņu sociālās problēmas risināt ar šai situācijai atbilstošu darbību.

Tomēr, ja dzīvošana internātā ir vienīgais risinājums, lai bērns varētu saņemt savām spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību, bērnam internātā būtu jānodrošina mūsdienu izpratnei atbilstoši sadzīves apstākļi un vismaz tāds pats *dienas piepildījums* un tiesības uz atpūtu, privātumu u.c., kāds tas būtu, ja bērnam pēc mācībām būtu iespēja atgriezties mājās.

Revīzijā konstatētais apliecina, ka tas pašlaik netiek nodrošināts, jo tikai dažos no 12 revīzijas izlasē iekļautajiem izglītības iestāžu internātiem bija nodrošināti pilnvērtīgi un bērnu interesēm un vajadzībām atbilstoši dzīves apstākļi, pietiekams privātums un atpūtas iespējas, kā arī sadzīves prasmju apgūšanas iespējas, lai sagatavotu bērnus patstāvīgai dzīvei.

Revidentu vērtējumā, internāta pakalpojumam, tāpat kā jebkuram sociālajam pakalpojumam ar izmitināšanu, ir jābūt regulētam ar normatīvajiem aktiem, nosakot ne tikai minimālās higiēnas prasības, bet arī prasības, kādi dzīves apstākļi un pakalpojuma saturs ir jānodrošina katrai izglītojamo vecuma grupai.

[5] Izglītības iestāžu, kas piedāvā profesionālās pamatizglītības programmas, darbība ne vienmēr ir vērsta uz to, lai nodrošinātu jauniešu ar speciālām vajadzībām labākās intereses – trūkst programmu, kas būtu atbilstošas darba devēju pieprasījumam, un atbalsts potenciālo darba devēju uzrunāšanai, kā arī netiek veikts novērtējums, vai izvēlēta programma izglītojamam būs piemērota.

Tā kā daļa jauniešu pēc speciālās pamatizglītības programmas apguves turpina mācīties, tajā skaitā profesionālās pamatizglītības programmās, kuras ir tiesīgas īstenot ne tikai profesionālās izglītības iestādes, bet arī speciālās izglītības iestādes¹², revīzijā ir vērtēts, vai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm.

Lai gan profesionālās pamatizglītības mērķis ir *nodrošināt teorētisko un praktisko sagatavotību, lai izglītojamais varētu veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības sfērā*, tomēr izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas primāri nav vērstas uz to, lai jaunieši ar speciālām vajadzībām pēc programmas apguves varētu arī strādāt izvēlētajā profesijā.

Pirmkārt, tas ir saistīts ar to, ka ir ierobežoti izglītības iestādēs pieejamie profesionālās pamatizglītības programmu veidi, kurās jauniešiem pēc speciālās pamatizglītības apguves ir iespēja mācīties. Lielākā daļa izglītības iestāžu piedāvā iespēju apgūt tikai divas profesionālās pamatizglītības programmas – “Ēdināšanas pakalpojumi” vai “Kokizstrādājumu izgatavošana”.

Otrkārt, ne vienmēr izglītojamā izvēlēta profesionālās pamatizglītības programma atbilst jaunieša interesēm un/vai spējām, jo pirms izglītības programmas izvēles netiek veikts novērtējums, lai noskaidrotu, vai konkrētā izglītības programma izglītojamam būs piemērota un vai izglītojamais pēc tās apguves spēs strādāt arī izvēlētajā profesijā. Tāpēc dažkārt tiek apgūtas vairākas profesionālās pamatizglītības programmas pēc kārtas, aizbaidinoties, ka sākotnējo lēmumu par pirmo profesionālās pamatizglītības programmu jaunieša vietā pieņēma vecāki, bet jauniešs vēlas apgūt pavisam ko citu.

Revīzijā ir konstatēti vismaz 92 gadījumi, kad izglītojamais vienā izglītības iestādē pēc kārtas mācījās divās profesionālās pamatizglītības programmās, bet četri gadījumi, kad izglītojamais vienā izglītības iestādē pēc kārtas apguva pat trīs programmas¹³.

Revidenti izprot, ka jauniešu ar speciālām vajadzībām iespējas atrast darbu ir atkarīgas arī no pašvaldības, kurā jaunietis dzīvo, t.i., vai attiecīgajā pašvaldībā ir izvēlētajai profesijai piemērotas darbavietas.

Tomēr revīzijā konstatētais ļauj apgalvot, ka izglītības iestādes ne vienmēr ir arī ieinteresētas, lai izglītojamais pēc programmas apguves uzsāktu darba gaitas. Arī atbalsts darbavietas atrašanai pēc izglītības programmas absolvēšanas nav paredzēts. Turklāt revīzijā ir konstatēti vairāki gadījumi, kad tā vietā, lai iedrošinātu izglītojamo uzsākt darba gaitas, ir pat veicināts, lai izglītojamais turpina mācīties citā skolas piedāvātajā izglītības programmā.

Revidentu ieskatā, pirms uzņemšanas profesionālās pamatizglītības programmā ir jāvērtē izglītojamā piemērotība izvēlētajā profesijas apgūvei un spējas uzsākt darba gaitas, bet pēc izglītības programmas absolvēšanas ir jāsniedz atbalsts potenciālo darba devēju uzrunāšanai un/vai iesaistei Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos.

Tāpat, lai nodrošinātu, ka izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām un potenciālo darba devēju interesēm, ir jāpārskata izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas un jāattīsta tādas programmas, kurās iegūtās prasmes ir nepieciešamas arī darba devējiem, kas ir gatavi šai mērķgrupai piedāvāt darbavietas.

Lai gan revīzijā analizētie dati apliecina pozitīvu tendenci, ka pēc profesionālās pamatizglītības iegūšanas daļa jauniešu spēj uzsākt darba gaitas, tomēr tikai 20% absolventu strādā vai kādu laiku ir strādājuši profesijā, kuru ir apguvuši, bet pārējo 80% absolventu mācību laikā apgūtās profesionālās prasmes tālāk netiek izmantotas darba pienākumu izpildē.

[6] Revidenti saskata arī vairākas nepilnības attiecībā uz jomas uzraudzību un tai izvirzīto mērķu sasniegšanu, no kurām būtiskākā ir nepietiekamā datu kvalitāte bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politikas veidošanai un uzraudzībai.

Bērnu labāko interešu ievērošana nozīmē arī to, ka valsts izveidotā speciālās izglītības joma tiek regulāri uzraudzīta un pārskatīta, tā nodrošinot arī labas pārvaldības principa ievērošanu.

Kopumā Izglītības un zinātnes ministrijas un tās padotības iestāžu darbība, lai uzraudzītu bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politiku un tās īstenošanu, ir atbilstoša, jo ietver visus šo bērnu izglītības nodrošināšanai nepieciešamos galvenos procesa posmus – gan politikai izvirzīto mērķu uzraudzību, gan jomas īstenošanas uzraudzību.

Atsevišķus trūkumus revidenti saskata attiecībā uz politikas plānošanas dokumentos ietvertajām darbībām. Piemēram, lai gan Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam (IAP2020) un ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam (ANO2020) kā viena no risināmajām problēmām ir norādīts augstais jauniešu, it īpaši jauniešu ar speciālām vajadzībām, bezdarbs, tomēr šajos dokumentos nav paredzēti uzdevumi vai pasākumi pirmā līmeņa profesionālās pamatizglītības pilnveidei, kas ir īpaši būtiska, lai jaunietis pēc speciālās pamatizglītības programmas apguves varētu apgūt darba tirgum nepieciešamās prasmes.

Arī revīzijā izstrādes stadijā esošajā vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenta “Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”” projektā ir ietverti vairāki uzdevumi un pasākumi, kas saistīti ar izglītības nodrošināšanu bērniem ar speciālām vajadzībām. Tomēr revidenti saredz, ka ar definētajiem rezultātīvajiem rādītājiem ne visos gadījumos būs iespējams novērtēt definētā uzdevuma izpildi vai progresu.

Turklāt būtiskas nepilnības revidenti konstatēja Izglītības un zinātnes ministrijai pieejamo datu kvalitātē, kas ir nozīmīgs informācijas avots ne tikai valstiskā līmenī, veidojot nozares oficiālo statistiku, bet arī sniedzot nepieciešamo informāciju starptautiskām organizācijām un dažādiem pētījumiem par izglītības procesu.

Revīzijā ir konstatēts, ka Valsts izglītības informācijas sistēmas (turpmāk – VIIS) dati, kas ir galvenais informācijas avots bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politikas veidošanai un uzraudzībai, nav pilnīgi un precīzi, jo izglītības iestādēm nav izvirzītas prasības VIIS ievadīt visus datus, kas ir nepieciešami, lai gūtu priekšstatu par speciālās izglītības faktisko īstenošanu izglītības iestādēs (piemēram, par visu papildu pedagoģisko un atbalsta personālu, kas ir iesaistīts bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības procesā, par speciālās izglītības iestāžu vides pielāgojumu). Tāpat Izglītības un zinātnes ministrija nav izveidojusi kontroles procedūras, lai pārliecinātos par ievadīto datu kvalitāti, piemēram, vai izglītības iestādes VIIS ir ievadījušas datus par visiem izglītības programmu absolventiem, kā arī par bērniem, kas saņem internāta pakalpojumus.

Tāpēc, lai bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politika tiktu veidota, pamatojoties uz pareiziem un pilnīgiem datiem par faktisko situāciju izglītības iestādēs, Izglītības un zinātnes ministrijai ir jārod risinājums, lai pilnveidotu VIIS ievadāmo informācijas apjomu, kā arī ir jāuzlabo iekšējās kontroles procedūras izglītības iestāžu ievadīto datu un to sagatavoto statistikas pārskatu pārbaudei.

Lai gan attiecībā uz speciālās izglītības uzraudzību revidenti nesaredz nepilnības Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestādes Izglītības kvalitātes valsts dienesta nodrošinātajā izglītības iestāžu akreditācijas procesā, kas pašlaik ir galvenais instruments, kā tiek veikta izglītības iestāžu un to īstenoto izglītības programmu kvalitātes uzraudzība, revidenti uzskata, ka akreditācijas ietvaros būtu jāvērtē arī izglītības iestāžu nodrošinātais internāta pakalpojums – tā saturs un atbilstība bērnu, it īpaši bērnu ar speciālām vajadzībām, interesēm.

Tāpat, lai gan akreditācijas ietvaros tiek vērtēts, vai izglītības iestādes nodrošina bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamos atbalsta pasākumus, revidenti uzsver, ka pašlaik neviena no institūcijām bērnam izglītības apguves laikā nodrošināto atbalstu nevērtē pēc būtības, t.i., vai tas atbilst bērna faktiskajām vajadzībām.

Tāpēc, izprotot, ka akreditācijas ietvaros to nav iespējams nodrošināt, revidenti sagaida, ka tas tiks risināts ar Pārresoru koordinācijas centra izstrādātajā konceptuālajā ziņojumā paredzēto jaunveidojamo pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta funkciju, ar kuru ir plānots uzdot sekot līdzi, vai un kā izglītības iestādēs tiek nodrošināti bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamie atbalsta pasākumi¹⁴.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem, Izglītības un zinātnes ministrijai kā vadošajai valsts pārvaldes iestādei izglītības jomā ir sniegti 17 ieteikumi speciālās izglītības jomas pilnveidošanai, veicinot, ka atbildīgo institūciju darbības ir pietiekamas un nodrošina bērnam ar speciālām vajadzībām iespēju saņemt tā spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību.

Valsts kontrole sagaida, ka, ieviešot ieteikumus:

- ✓ tiks pilnveidots PMK atzinumu sniegšanas process, nodrošinot bērnu ar speciālām vajadzībām tiesības apgūt viņu veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim atbilstošu izglītības programmu, savlaicīgi saņemot nepieciešamo atbalstu;
- ✓ tiks pilnveidots izglītības iestāžu atbalsta pakalpojumu noteikšanas un novērtēšanas process, nodrošinot bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības apguvei nepieciešamo atbalsta pakalpojumu pēctecību;
- ✓ tiks ierobežota izglītības iestāžu darbība, sniedzot internāta pakalpojumu, lai novērstu situāciju, ka ar izglītības iestāžu internātiem tiek risinātas ģimeņu sociālās problēmas. Savukārt gadījumos, kad dzīvošana internātā ir vienīgais risinājums, lai bērns varētu saņemt savām spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību, tiks noteikts, kādi sadzīves apstākļi un pakalpojuma saturs izglītības iestāžu internātā ir jānodrošina katrai izglītojamo vecuma grupai;
- ✓ tiks attīstītas tādas izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas, kas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām un potenciālo darba devēju interesēm. Turklāt tiks nodrošināts, ka pirms uzņemšanas profesionālās pamatizglītības programmā tiek vērtēta izglītojamā piemērotība izvēlētajā profesijā apguvei un spējas uzsākt darba gaitas, bet pēc izglītības programmas absolvēšanas – sniegts atbalsts potenciālo darba devēju uzrunāšanai un/vai iesaistei Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos;
- ✓ tiks pilnveidota speciālās izglītības jomas uzraudzība, nodrošinot, ka Izglītības un zinātnes ministrijas rīcībā būs aktuāla informācija par faktiski īstenoto izglītības procesu, kā arī ka tiek uzraudzīti izglītības iestāžu internāti.

Izglītības un zinātnes
ministrijai revīzijā sniegti
17 ieteikumi.

Tā kā vairākas revīzijā konstatētās nepilnības ir novēršamas tikai sadarbībā ar Labklājības ministriju kā vadošo iestādi bērnu un ģimenes tiesību, kā arī personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomā, Valsts kontrole sniedz četrus priekšlikumus arī Labklājības ministrijai, aicinot iesaistīties nepieciešamo risinājumu izstrādē.

Labklājības ministrijai
sniegti četri priekšlikumi.

Revīzijas ziņojumā ir norādīts, ka vairākas jomas problēmas ir plānots risināt ar Pārresoru koordinācijas centra konceptuālajā ziņojumā¹⁵ paredzēto jaunveidojamo Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienestu, tomēr dienesta darbības uzsākšanai līdz 26.04.2021. arvien nav rasts politiskais atbalsts. Revidenti uzsver, ka revīzijas ziņojumā ietvertas atsauces tikai uz dienestam plānotajām funkcijām un uzdevumiem, neatkarīgi no tā, kuras iestādes ietvaros tās tiks nodrošinātas. Revidenti atturas sniegt viedokli par Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta vietu valsts pārvaldes institucionālajā sistēmā un tā plānoto darbības formu.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- ✓ vispārīga izpratne par izglītības nodrošināšanu bērniem ar speciālām vajadzībām;
- ✓ revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi, sadalot tos sešās nodaļās: katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis un būtiskākie secinājumi, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- ✓ revīziju raksturojošā informācija – tās mērķis, apjoms, juridiskais pamatojums, pušu atbildība u.c.

Ziņojuma pirmajā nodaļā ir analizēts, vai pedagoģiski medicīnisko komisiju (PMK) darbība, sniedzot atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, atbilst bērna labākajām interesēm.

Otrajā nodaļā vērtēts, vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja nepieciešamo speciālo izglītību iegūt savas dzīvesvietas pašvaldībā.

Trešajā nodaļā ir analizēta izglītības iestāžu, kas īsteno speciālās izglītības programmas, darbība speciālās izglītības nodrošināšanā, bet ceturtajā nodaļā – vai dzīvošana internātā izglītības ieguves laikā atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm.

Ziņojuma piektajā nodaļā ir vērtēts, vai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniedz to īstenošanas mērķi.

Revīzijas ziņojuma noslēdzošajā nodaļā vērtēts, vai izveidotais jomas uzraudzības modelis ir efektīvs un pietiekams, lai veicinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu un bērnu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšanu.

Vispārīga izpratne par izglītības nodrošināšanu bērniem ar speciālām vajadzībām

Bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības ieguves galvenie jēdzieni

Tiesību akti¹⁶ paredz, ka valsts visiem bērniem nodrošina vienlīdzīgas tiesības un iespējas iegūt bezmaksas izglītību neatkarīgi no viņa vajadzībām – pirmsskolas sagatavošanu, pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību atbilstoši katra spējām.

Latvijā obligāta ir bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošana pamatizglītības ieguvei un pamatizglītības iegūšana vai pamatizglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai¹⁷.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma¹⁸ izpratnē **bērns ar īpašām vajadzībām** ir bērns, kuram sakarā ar slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisītiem orgānu sistēmas funkciju traucējumiem ir nepieciešama papildu medicīniskā, pedagoģiskā un sociālā palīdzība neatkarīgi no tā, vai likumā paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte. Bērnam ar īpašām vajadzībām kā jebkuram citam bērnam ir tiesības uz aktīvu dzīvi, tiesības attīstīties un iegūt vispārējo un profesionālo izglītību atbilstoši savām fiziskajām un garīgajām spējām un vēlmēm, kā arī tiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē¹⁹.

Savukārt Izglītības likumā ir lietots jēdziens **persona ar speciālām vajadzībām**²⁰, izceļot to kā atsevišķu izglītības mērķgrupu un paredzot tai arī īpašo izglītības veidu – **speciālo izglītību**, kas saskaņā ar likumā definēto ir **personām ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem vai arī speciālām vajadzībām vai veselības traucējumiem adaptēta vispārējā un profesionālā izglītība**²¹.

Savukārt **speciālās vajadzības** ir nepieciešamība saņemt tāda veida atbalstu un rehabilitāciju, kas rada iespēju izglītojamam apgūt izglītības programmu, ņemot vērā viņa veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni²².

Jāņem vērā, ka izglītības ieguves kontekstā speciālās vajadzības var būt arī bērniem, kuru veselības stāvoklis un/vai funkcionālie traucējumi nav tik būtiski, lai noteiktu invaliditāti.

*Tā kā izglītības jomu regulējošos tiesību aktos tiek lietots jēdziens **speciālās vajadzības** un **personas ar speciālām vajadzībām**, turpmākajā revīzijas gaitā revidenti izmantos jēdzienu **bērns ar speciālām vajadzībām**.*

Speciālās izglītības organizēšanas pamatprincipi

Ministru kabineta noteikumi²³ izglītības ieguves kontekstā izšķir deviņus speciālo vajadzību veidus. Katram speciālo vajadzību veidam pa izglītības līmeņiem – pirmsskolai un pamatzglītības ieguvei – ir izstrādāta arī speciālās izglītības programma (programmas paraugs)²⁴ (skatīt tabulu).

Speciālās izglītības programma (SIP) izglītojamiem:	Traucējumu veids	SIP koda 5. un 6.cipars
	ar redzes traucējumiem	51
	ar dzirdes traucējumiem	52
	ar fiziskās attīstības traucējumiem	53
	ar somatiskām saslimšanām	54
	ar valodas traucējumiem	55
	ar mācīšanās traucējumiem (pirmsskolā – ar jauktiem attīstības traucējumiem) ²⁵	56
	ar garīgās veselības traucējumiem	57
	ar garīgās attīstības traucējumiem	58
	ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem	59

*Tā kā izglītības jomu regulējošos tiesību aktos pa speciālo vajadzību veidiem tiek nodalīti **garīgās veselības traucējumi** un **garīgās attīstības traucējumi**, ziņojumā šie jēdzieni tiek lietoti atbilstoši traucējumu veidam. Savukārt, aptverot abus minētos traucējumu veidus, tiek lietots jēdziens **garīga rakstura traucējumi**.*

Saskaņā ar speciālās izglītības programmu paraugiem²⁶ pamatzglītības līmenī programmu saturs septiņām speciālās izglītības programmām (SIP 51–57) būtiski neatšķiras – mācību plāns kopumā ir tāds pats kā vispārējās izglītības programmai.

*Piemēram, speciālās izglītības programmā izglītojamiem ar **dzirdes traucējumiem** (SIP 52) mācību priekšmetus “Mūzika”, “Pirmā svešvaloda” un “Otrā svešvaloda” var aizstāt ar citiem mācību priekšmetiem, ieteicams ar mācību priekšmetu “Latviešu valoda vai zīmju valoda”²⁷).*

Programmas saturs atšķiras divām speciālās izglītības programmām – SIP 58, kas paredzēta izglītojamiem ar **garīgās attīstības traucējumiem**²⁸, bet vēl būtiskāk – SIP 59, kas paredzēta izglītojamiem ar **smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem**²⁹ (skatīt attēlu).

Speciālās pamatzglītības programmas saturs:

no vispārējās izglītības programmas **būtiski neatšķiras** izglītojamiem:

SIP 51 – ar redzes traucējumiem

SIP 52 – ar dzirdes traucējumiem

SIP 53 – ar fiziskās attīstības traucējumiem

SIP 54 – ar somatiskām saslimšanām

SIP 55 – ar valodas traucējumiem

SIP 56 – ar mācīšanās traucējumiem

SIP 57 – ar garīgās veselības traucējumiem

no vispārējās izglītības programmas **atšķiras** izglītojamiem:

SIP 58 – ar garīgās attīstības traucējumiem

- ✓ atļauts neiekļaut mācību priekšmetus *bioloģija, fizika un ķīmija*, atsevišķus šo priekšmetu tematus integrējot mācību priekšmetu *dabaszinības, sociālās zinības, mājturība un tehnoloģijas* saturā
- ✓ izglītojamie ir atbrīvoti no valsts pārbaudes darbiem

SIP 59 – ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem

- ✓ atļauts neiekļaut mācību priekšmetus *ētika un kristīgā mācība*, atsevišķus šo priekšmetu tematus integrējot mācību priekšmeta *sociālās zinības* saturā
- ✓ var neiekļaut mācību priekšmetus *svešvaloda, bioloģija, fizika, ķīmija, ģeogrāfija, literatūra, pasaules vēsture un Latvijas vēsture*
- ✓ mācību stundas garums ir noteikts 30 minūtes
- ✓ izglītojamie ir atbrīvoti no valsts pārbaudes darbiem

Katrai speciālās izglītības programmai ar Ministru kabineta noteikumiem³⁰ ir noteikti arī nepieciešamie **atbalsta pasākumi** un nepieciešamais **papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls**.

Atbalsta pasākumi ietver dažāda veida pasākumus un metodes, kas palīdz skolēniem ar speciālām izglītības vajadzībām pārvarēt veselības problēmu vai attīstības traucējumu radītos ierobežojumus mācību procesā. Piemēram, atgādnēs mācību stundas laikā, uzdevuma noteikumu lasīšana priekšā, uzdevuma sadalīšana pa daļām.

Atbalsta personāls ir speciālisti, kas savas kompetences ietvaros veic pedagoģiskās, psiholoģiskās un sociālās palīdzības nodrošināšanu izglītojamiem, iesaistot viņu vecākus, pedagogus un citus izglītības iestādes darbiniekus, lai realizētu iekļaujošas izglītības mērķus un palīdzētu katram izglītojamam atbilstoši veselības stāvoklim un attīstības līmenim iegūt kvalitatīvu izglītību.

Tie var būt:

pedagoga/
skolotāja palīgs

speciālais
pedagogs

speciālās izglītības
skolotājs

skolotājs
logopēds

sociālais
pedagogs

izglītības vai
klīniskais psihologs

psihiatrs

fizioterapeits vai fizikālās
terapijas ārsts

uztura
speciālists

fizikālās un rehabilitācijas
medicīnas ārsts

surdotulks

u.c.

Lai gan speciālās pamatizglītības programmu, tāpat kā vispārizglītojošo programmu, apguve ir paredzēta deviņos gados, bērniem ar atsevišķiem traucējumu veidiem ir noteiktas tiesības speciālo pamatizglītību apgūt arī ilgākā laikā³¹ (skatīt tabulu).

SIP	Izglītojamo traucējumu veids/smagums	SIP maksimālais apguves ilgums			
		9 gadi	10 gadi	11 gadi	12 gadi
SIP51	izglītojamie ar redzes traucējumiem				
SIP52	izglītojamie ar dzirdes traucējumiem, vārdzirdīgi izglītojamie				
	smagas vai izteikti smagas pakāpes nedzirdīgi izglītojamie				
SIP53	izglītojamie ar fiziskās attīstības traucējumiem				
SIP54	izglītojamie ar somatiskām saslimšanām				
SIP55	izglītojamie ar valodas traucējumiem				
SIP56	izglītojamie ar mācīšanās traucējumiem				
SIP57	izglītojamie ar garīgās veselības traucējumiem				
SIP58	izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem				
	izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem un redzes vai dzirdes traucējumiem				
	nedzirdīgi izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem				
SIP59	izglītojamie ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem				

Atzinumu par bērnam atbilstošāko speciālās izglītības programmu un izglītības procesā nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, pamatojoties uz bērna veselības stāvokļa, spēju un attīstības līmeņa izvērtējumu, sniedz pedagoģiski medicīniskā komisija (turpmāk – PMK).

Pamatojoties uz PMK atzinumu, bērna vecāks izvēlas bērnam piemērotāko izglītības iestādi – vai nu speciālās izglītības iestādi, vai vispārizglītojošo izglītības iestādi, kurā ir licencēta bērnam nepieciešamā speciālās izglītības programma³², jo speciālās izglītības programmas tiek īstenotas arī iekļaujoši – vispārējās izglītības iestāžu vispārizglītojošās vai speciālajās klasēs³³.

Speciālās izglītības programmas apguve vispārizglītojošā klasē nozīmē, ka bērns ar speciālām vajadzībām speciālās izglītības programmu apgūst vienā klasē ar bērniem, kuri apgūst vispārizglītojošo programmu. Šādi vispārizglītojošā klasē atkarībā no traucējumu veida var iekļaut ne vairāk kā četrus bērnus ar speciālām vajadzībām.

Speciālās izglītības programmas apguve speciālajā klasē nozīmē, ka vispārējās izglītības iestādē tiek izveidota klase, kurā izglītību iegūst tikai bērni ar speciālām vajadzībām. Atkarībā no traucējumu veida šādā klasē var būt ne vairāk kā 20 bērni.

Par bērnam nepieciešamās speciālās izglītības programmas īstenošanu un izglītības ieguves laikā nepieciešamo atbalsta pasākumu nodrošināšanu ir atbildīga attiecīgā izglītības iestāde.

Kādi ir nacionālajos politikas plānošanas dokumentos speciālajai izglītībai izvirzītie mērķi?

Līdz ar valsts attīstības plānošanas sistēmas attīstību arī pašlaik spēkā esošie valsts galvenie ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenti³⁴, kas cilvēka intereses deklarē kā prioritāras, izvirza paradigmas maiņu arī izglītībā un tās pieejamībā.

Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam jeb NAP2020 prioritātes *Cilvēka drošumspēja vienam no rīcības virzieniem*³⁵ bija definēts mērķis *nodrošināt visiem bērniem un jauniešiem kvalitatīvu un konkurētspējīgu pamatzglītību un vidējo izglītību, kā arī pieeju nodarbībām un aktivitātēm ārpus formālās izglītības*³⁶, tā samazinot bērnu un jauniešu ar zemām pamatprasmēm īpatsvaru.

Šī rīcības virziena viens no astoņiem uzdevumiem bija saistīts ar iekļaujošas izglītības attīstību, paredzot nodrošināt atbalsta personālu, tajā skaitā pedagogu palīgus, kā arī speciālajai izglītībai nepieciešamo mācību materiālu izveidi³⁷.

Lai īstenotu NAP2020 izvirzītos mērķus, Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2014.–2020.gadam (turpmāk – IAP2020), kas ir vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments nozaru politikas līmenī, bija noteikts, ka izglītības politikas virsmērķis *ir kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei*, iekļaujošo izglītību skaidrojot kā procesu, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesa.

Lai gan bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītības attīstība ir izglītības nozares kompetencē, valsts īstenojamie mērķi, rīcības virzieni un uzdevumi šai jomai ir cieši saistīti arī ar citu nozaru attīstības plānošanas dokumentiem, par kuru izstrādi, politikas veidošanu un koordināciju ir atbildīgas citas institūcijas, tajā skaitā Labklājības ministrija, kas ir vadošā valsts pārvaldes iestāde sociālās aizsardzības, bērnu un ģimenes tiesību, kā arī personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomā, tajā skaitā atbildīga par **ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanu**.

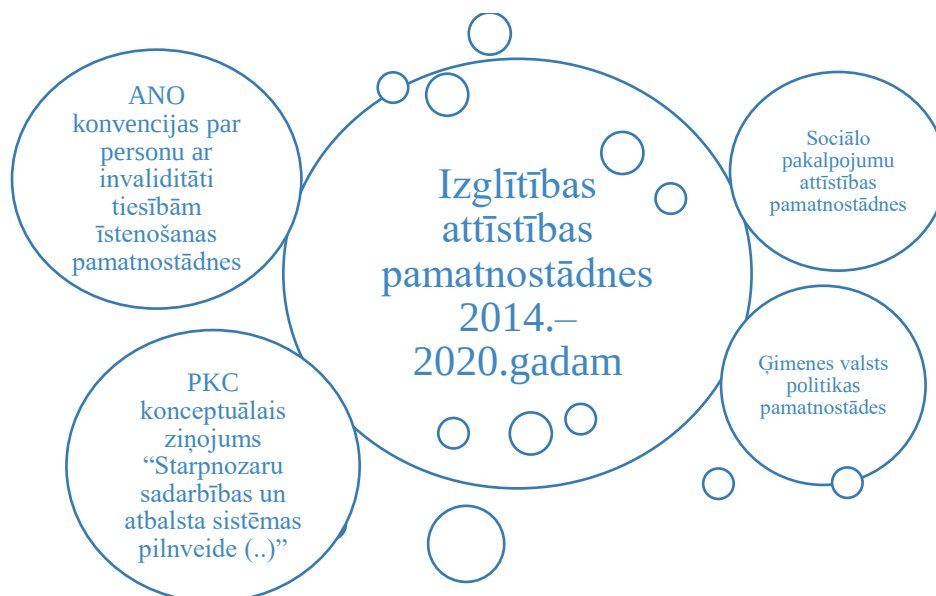
Savukārt horizontālā jeb starpinstitūciju līmenī bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītības attīstības virzieni ir iekļauti konceptuālajā ziņojumā “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai”³⁸, kuru 2019.gadā sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, Labklājības ministriju, Veselības ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju izstrādāja Pārresoru koordinācijas centrs (turpmāk – PKC).

Konceptuālajā ziņojumā tiek piedāvāti vairāki risinājumi sistēmas pilnveidei, tajā skaitā veidot jaunu starpinstitucionālu tiesās valsts pārvaldes iestādi – Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienestu (turpmāk – Dienests), kas ne tikai vienoti noteiks bērna speciālās vajadzības izglītības ieguvei, bet arī sniegs konsultatīvu atbalstu izglītības iestādēm bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanai³⁹.

Konceptuālajā ziņojumā ir uzsvērti arī nepieciešamība optimizēt speciālās izglītības iestādes, kā arī pārskatīt un uzlabot atbalsta aktivitāšu klāstu un saturu katrā no izglītības iestādēm, uzlabojot uzraudzību pār speciālās izglītības iestāžu īstenoto izglītības procesu un atbalsta aktivitāšu nodrošinājumu.

*Lai gan PKC virzītais ziņojums Ministru kabinetā tika pieņemts zināšanai jau 03.09.2019., daļa tā īstenošanai nepieciešamo valsts budžeta līdzekļu tika rasti tikai 2021.gada budžeta apstiprināšanas laikā (pēc PKC aprēķiniem Dienesta izveidei, kas ir galvenais instruments, kā ir plānots risināt jomas problēmas, un tam plānoto atbalsta pasākumu īstenošanai ir nepieciešami 25,05 miljoni eiro, bet 2021.gadam ir piešķirts vairāk nekā 431 tūkst. eiro, tādu pašu finansējuma apmēru paredzot arī 2022. un 2023.gadā)*⁴⁰.

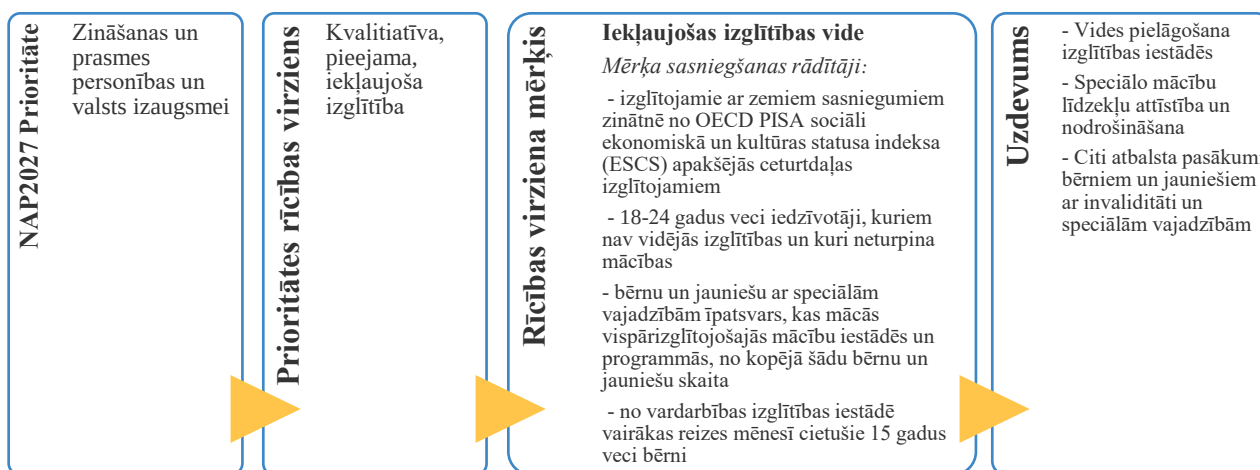
Savukārt lēmums par Dienesta izveidi līdz 01.04.2021. arvien nav pieņemts. Lēmuma pieņemšana Ministru kabinetā ir atlikta jau trīs⁴¹ reizes.

Iekļaujoša izglītība, tajā skaitā iekļaujošas izglītības vide, kā viens no valsts prioritārajiem rīcības virzieniem izglītības politikas attīstībai ir noteikts arī Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027.gadam⁴², uzsverot, ka ir nepieciešama **fiziski un emocionāli droša un atbalstoša vide, kā arī katra bērna mācīšanās un izaugsmi atbalstoša sistēma un nosacījumi, tai skaitā bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām iekļaušana, atbalsts sociālekonomiskajiem riskiem pakļautajiem bērniem un jauniešiem un emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušana.**

Noteikto rīcības virzienu ir paredzēts īstenot, izglītības iestādēs veicot vides pielāgošanu, attīstot un nodrošinot izglītības iestādēm speciālos mācību līdzekļus un nodrošinot bērniem un jauniešiem ar speciālām vajadzībām citus atbalsta pasākumus.

Savukārt kā rezultatīvais rādītājs šim uzdevumam ir noteikts, ka **bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām īpatsvars, kas mācās vispārizglītojošajās mācību iestādēs un programmās, palielināsies no 59,26% 2018./2019.mācību gadā, kas ir noteikts kā bāzes gads, līdz 70% 2027.gadā.**

Savukārt nozaru politikas līmenī 01.10.2020. Valsts sekretāru sanāksmē⁴³ izsludinātajās izglītības attīstības pamatnostādnēs 2021.–2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (turpmāk – **IAP2027**)⁴⁴ definēto virsmērķi **nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem** ir paredzēts sasniegt, īstenojot šādus apakšmērķus:

- ✓ augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls;
- ✓ mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums;
- ✓ atbalsts ikviena izaugsmei – atbalsta mehānismu veidošana bērnu, jauniešu un pieaugušo izaugsmes atbalstam;
- ✓ ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.

Nozīmīgākās izmaiņas, ko ietver IAP2027, attiecībā uz bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamo izglītību, ir PKC konceptuālajā ziņojumā jau iezīmēto atbalsta sistēmu pilnveide iekļaujošas izglītības stiprināšanai, t.i., **ieviest agrīno diagnostiku izglītojamiem, kuri uzsāk obligātās pirmsskolas izglītības apguvi:**

- ✓ nodrošinot atbalsta personālu un pasākumus ikvienā izglītības iestādē, stiprinot iekļaujošas izglītības pieeju;
- ✓ stiprinot izglītības iestāžu sadarbību ar vecākiem, lai atbalstītu izglītojamo mācīšanos un veidotu emocionāli drošu un pozitīvu vidi.

Kādas institūcijas ir iesaistītas speciālās izglītības politikas veidošanā, īstenošanā un jomas uzraudzībā?

Bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamās speciālās izglītības nodrošināšanā un tās uzraudzībā ir iesaistīts plašs valsts un pašvaldību institūciju loks.

Valsts līmenī:

Izglītības un zinātnes ministrija vadošā valsts pārvaldes iestāde izglītības jomā	
✓ izstrādā valsts politiku izglītības jomā, kā arī organizē un koordinē tās īstenošanu ✓ izstrādā valsts izglītības standartus, izglītības programmu paraugus, kā arī izstrādā un īsteno mācību un audzināšanas procesa kvalitātes pilnveides pasākumus ✓ izstrādā prasības pedagogu profesionālajai pilnveidei ✓ saskaņo pašvaldības iestāžu dibināšanu, reorganizāciju un slēgšanu ✓ koordinē un īsteno izglītības informatizācijas sistēmas pilnveidi ✓ nodrošina ministrijai iedalīto valsts budžeta līdzekļu izmantošanu paredzētajiem mērķiem Ministrija daļu savu funkciju ir nodevusi padotības iestādēm – Valsts izglītības satura centram (VISC) un Izglītības kvalitātes valsts dienestam (IKVD)	
Valsts izglītības satura centrs (VISC)	Izglītības kvalitātes valsts dienests (IKVD)
✓ nodrošina mācību satura izstrādi un pārbauda tā īstenošanu, kā arī nodrošina izglītojamo mācību sasniegumu novērtēšanu valsts pārbaudījumos ✓ koordinē atbalsta sistēmas darbību, lai nodrošinātu izglītības ieguvu izglītojamiem ar speciālām vajadzībām ✓ koordinē un īsteno pedagogu profesionālo pilnveidi ✓ nodrošina Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas (PMK) darbību	✓ iegūst, apkopo un analizē izglītības politikas veidošanai un īstenošanai nepieciešamo informāciju un reģistrē izglītības iestādes ✓ licencē izglītības programmas un nodrošina to akreditāciju (kvalitātes novērtēšanu) ✓ kontrolē izglītības procesu un sniedz ieteikumus konstatēto trūkumu novēršanai
<u>Valsts pedagoģiski medicīniskā komisija (Valsts PMK)</u> ✓ sniedz izglītojamiem atzinumu par atbilstošāko speciālās izglītības programmu un iesaka nepieciešamos atbalsta pasākumus (izglītojamiem sākot no 1. vai no 5.klases – atkarībā no traucējuma) ✓ veicina izglītojamo ar speciālām vajadzībām integrēšanu vispārējās izglītības iestādēs un konsultē pedagogus, vecākus un citas personas speciālās izglītības jautājumos ✓ nodrošina pašvaldību PMK metodisko atbalstu un strīdus gadījumos pārvērtē pašvaldību PMK sniegto atzinumu	

Pašvaldību līmenī:

Iestāde / institūcija	Funkcijas
Izglītības jomas funkcijas pašvaldībā Īsteno izglītības pārvaldes iestāde vai vismaz viens izglītības speciālists	✓ nodrošina iespēju pašvaldībā deklarētiem bērniem iegūt pirmsskolas izglītību un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē ✓ dibina, reorganizē un likvidē vispārējās izglītības iestādes, tajā skaitā speciālās izglītības iestādes un klases, kā arī pirmsskolas izglītības grupas bērniem ar speciālām vajadzībām ✓ piešķir pašvaldības budžeta līdzekļus izglītības iestādēm un kontrolē šo līdzekļu izmantošanu ✓ nodrošina izglītības ieguvu izglītojamiem ar speciālām vajadzībām ✓ nodrošina izglītojamiem ēdināšanu un transportu nokļūšanai izglītības iestādē un atpakaļ dzīvesvietā, ja nav iespējams izmantot sabiedrisko transportu ✓ nodrošina bērnu tiesību aizsardzību izglītības jomā
Pašvaldību pedagogiski medicīniskās komisijas (pašvaldību PMK)	✓ izvērtē izglītojamo veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni, sniedz izglītojamiem atzinumu par atbilstošāko speciālās izglītības programmu pirmsskolā un atkarībā no traucējumu veida līdz 4.klasei, kā arī iesaka nepieciešamos atbalsta pasākumus ✓ konsultē pedagogus, vecākus un citas personas speciālās izglītības jautājumos un koordinē pašvaldības izglītības iestāžu speciālās izglītības skolotāju, logopēdu un psihologu darbu ✓ nodrošina metodisku un organizatorisku atbalstu pašvaldībā esošajām izglītības iestādēm izglītojamo attīstības līmeņa un spēju izvērtēšanā, kā arī individuālo izglītības plānu sagatavošanā un valsts pārbaudes darbos ✓ analizē pašvaldībā esošo izglītības iestāžu darbu izglītojamo ar speciālām vajadzībām izglītošanā, lai tie saņemtu izglītību atbilstoši veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim
Pašvaldību izglītības iestādes – faktiski īsteno izglītības programmas	✓ organizē un īsteno izglītošanas procesu, nodrošinot, lai īstenotās izglītības programmas būtu licencētas un akreditētas ✓ patstāvīgi izvēlas izglītošanas darba metodes un formas ✓ izglītojamiem ar speciālām vajadzībām mācību procesā un pārbaudes darbos nodrošina nepieciešamos atbalsta pasākumus, kas ietver dažāda veida pasākumus un metodes, kas palīdz pārvarēt veselības problēmu vai attīstības traucējumu radītos ierobežojumus mācību procesā ✓ ir tiesīgas patstāvīgi sniegt izglītojamiem ēdināšanas un internāta pakalpojumus

Pārējās iesaistītās institūcijas:

Labklājības ministrija	Veselības ministrija
✓ izstrādā personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju politiku un valsts politiku bērnu un ģimenes tiesību jomā, organizē un koordinē tās īstenošanu	✓ izstrādā veselības politiku, kā arī organizē un koordinē tās īstenošanu ✓ veselības aprūpes ietvaros tiekl nodrošināti ārstniecības un medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumi
padotībā esošā Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (VBTAI): ✓ nodrošina bērnu tiesību uzraudzību, izskata sūdzības par bērnu tiesību pārkāpumiem, veic pārbaudes ✓ organizē atbalsta pasākumus – izstrādā metodiskos materiālus, nodrošina diennakts uzticības tālruna darbību u.c.	padotībā esošā Veselības inspekcija: ✓ izglītības iestādēs nodrošina telpu higiēnas prasību ievērošanas pārbaudes
Latvijas Republikas Tiesībsargs	Pārresoru koordinācijas centrs
✓ nodrošina virsuzraudzību bērnu tiesību ievērošanā ✓ novēro bērnu tiesību ievērošanu un informē sabiedrību par bērnu tiesībām ✓ izskata sūdzības par bērnu tiesību pārkāpumiem, kā arī izstrādā priekšlikumus bērnu tiesību ievērošanas veicināšanai	✓ līdz ar citām institūcijām⁴⁵ ir atbildīgs par konceptuālā ziņojuma “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai”⁴⁶ īstenošanu

Latvijai pašlaik izdodas sasniegt izvirzīto mērķi par vispārējās izglītības iestādēs iekļaujamo bērnu ar speciālām vajadzībām īpatsvaru, un tas gadu no gada pieaug. Tomēr sasniegtais arvien nav pietiekams, jo pieaug kopējais izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaits, tāpēc izglītojamo skaits, kuri tiem nepieciešamās speciālās izglītības programmas apgūst speciālās izglītības iestādēs, nav būtiski samazinājies (skatīt tabulu).

Mācību gads	Izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaits KOPĀ	Izglītojamo ar speciālām vajadzībām vispārīzglītojošās izglītības iestādēs				Izglītojamo skaits speciālās izglītības iestādēs
		un mācās pēc		speciālajās klasēs	no kopējā izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaita (%)	
		vispārējās izglītības programmas	speciālās izglītības programmas			
2019/2020	15 437	3194	5484	1180	63,9%	5579
2018/2019	14 011	1839	4989	1475	59,2%	5708
2017/2018	12 492	444	4820	1493	54%	5735
2016/2017	12 437	440	4650	1492	53%	5855
2015/2016	11 846	376	4211	1429	51%	5830
2014/2015	11 366	353	3800	1356	48%	5857

Avots: Izglītības un zinātnes ministrijas statistikas dati.

Turklāt, tā kā izglītības politikas centrā ir bērns, kura tiesības un intereses ir prioritāras, izglītības politikai izvirzītos mērķus var uzskatīt par sasniegtiem tikai tad, ja to sasniegšanā tiek ievērotas ikviena bērna labākās intereses.

Tāpēc, sekojot līdzi atbildīgo institūciju uzsāktajām reformām bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības procesa pilnveidošanai, **revīzijas mērķis**, tajā skaitā galvenais revīzijas jautājums, ir:

novērtēt, vai izglītības politikas veidošanā, īstenošanā un uzraudzībā iesaistīto institūciju darbības ir:

efektīvas (sasniedz politikai izvirzītos mērķus),

produktīvas (izmantojot tos pašus resursus, varētu sasniegt labākus rezultātus) un

atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm, t.i.:

- **ir pietiekamas** (ir veiktas visas iespējamās darbības, kas konkrētajā brīdī bija iespējamas);
- **nodrošina bērnam ar speciālām vajadzībām iespēju saņemt tā spējām** (tiek īstenota bērnam piemērotākā izglītības programma) **un**
- **vajadzībām** (tiek nodrošināti nepieciešamie atbalsta pasākumi, ir nodrošināta nepieciešamā vide un tās pielāgojumi, tiek nodrošināta ģimeniska vide, tajā skaitā izglītības iegūšanas laikā bērns nav spiests dzīvot šķirti no ģimenes) **atbilstošu izglītību**.

Lai novērtētu atbildīgo institūciju darbības, revīzijā pārbaudes ir veiktas institūcijās, kas ir tieši atbildīgas par bērna ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu, – valsts un izlasē iekļauto 11 pašvaldību pedagoģiski medicīniskajās komisijās⁴⁷, izlasē iekļauto pašvaldību izglītības pārvaldēs un 14 izglītības iestādēs:

- ✓ astoņās pašvaldību dibinātās vispārējās izglītības iestādēs:
 - Alūksnes novada vidusskolā;
 - Cīblas vidusskolā;
 - Kandavas Reģionālajā vidusskolā;
 - Robežnieku pamatskolā;
 - Saldus novada Zirņu pamatskolā;
 - Tilžas vidusskolā;
 - Ventspils 2.pamatskolā;
 - Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš” (līdz 01.09.2020. – speciālās pirmsskolas izglītības iestāde);
- ✓ piecās pašvaldību dibinātās speciālās izglītības iestādēs:
 - Annahites pamatskolā (bijusī Stiklu internātpamatskola);
 - Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā (izveidota 2019.gadā, reorganizācijas rezultātā apvienojot Maltas speciālo internātpamatskolu (Malta) un Tiskādu speciālo internātpamatskolu (Vecrūžina) un likvidējot Adamovas speciālo internātpamatskolu);
 - Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā (izveidots 2019.gadā, reorganizācijas rezultātā Rīgas 5.internātpamatskolai – attīstības centram pievienojot Rīgas Sanatorijas internātpamatskolu⁴⁸);
 - Rīgas Strazdumuižas vidusskolā – attīstības centrā (bijusī Strazdumuižas internātvidusskola – attīstības centrs vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem, kuram 2019.gadā pievienota pirmsskolas izglītības iestāde “Sapņudārzs”);
 - Tukuma novada speciālās izglītības iestādē (izveidota 2018.gadā, reorganizācijas rezultātā apvienojot Tukuma novada internātpamatskolu (Raudas iela 6, Tukums) un Dzirciema internātpamatskolu (“Lamiņu muiža”, Lamiņi, Pūres pagasta, Tukuma novads));
- ✓ vienā valsts – Izglītības un zinātnes ministrijas dibinātā izglītības iestādē – profesionālās izglītības kompetences centra (turpmāk – PIKC) “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā.

Savukārt, lai pārliecinātos par visas sistēmas darbību kopumā un sniegtu ieteikumus sistēmas darbības pilnveidošanai, pārbaudes ir veiktas Izglītības un zinātnes ministrijā un tās padotības iestādēs – VISC un IKVD, kam ir deleģēta sistēmas uzraudzība, bet atsevišķi jautājumi vērtēti arī Labklājības ministrijā un PKC.

Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi

1. Vai pedagogiski medicīnisko komisiju (PMK) darbība, sniedzot atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, atbilst bērna labākajām interesēm?

Revīzijā konstatētais ļauj apgalvot, ka pašlaik gan valsts, gan pašvaldību pedagogiski medicīniskās komisijas (PMK) atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem sniedz, ievērojot normatīvos aktus⁴⁹.

Ir izveidotas valsts un pašvaldību PMK, kas atbilstoši savai kompetencei, pamatojoties uz speciālistu iepriekš veiktu bērna izvērtējumu, iesaka bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un izglītības ieguvē nepieciešamos atbalsta pasākumus.

Komisiju sēdes tiek organizētas regulāri, kā arī kopumā komisiju sastāvā ir iekļauti visi Ministru kabineta noteikumos⁵⁰ paredzētie speciālisti, kuri izvērtē speciālistu atzinumos norādīto.

Tomēr, vērtējot PMK darbību atzinumu sniegšanā, **revidenti secina, ka esošais atzinumu sniegšanas process ne vienmēr nodrošina bērna labāko interešu ievērošanu – tas nenodrošina atzinumu saņemšanu saprātīgā termiņā, ir apgrūtināts, jo visos gadījumos paredz obligātu bērna klātbūtni, tāpēc bērna vecāki un izglītības iestādes ne vienmēr saņem pietiekošu informāciju, lai izglītības procesu organizētu atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām.**

Revidentu ieskatā, lai pilnveidotu esošo sistēmu, **pirmkārt, ir jāpārskata pieteikšanās kārtība uz PMK sēdi.**

Lai gan Valsts un pašvaldību PMK sēdes tiek organizētas regulāri, tomēr pieteikšanās Valsts PMK ir apgrūtināta, jo pieteikties komisijas sēdei ir iespējams tikai telefoniski, bet panākt iesnieguma izskatīšanu PMK sēdē – tikai tad, ja zvana brīdī ir brīva vieta. Ja brīvas vietas nav, bērna pārstāvim tiek lūgts zvanīt atkārtoti, kad būs pieejams nākamais sēžu grafiks. Tāpēc dažkārt paiet pat vairāki mēneši, iekams bērna pārstāvim izdodas sagaidīt komisijas apmeklējumu. Tā kā saņemtie telefona zvani netiek arī reģistrēti, Valsts PMK rīcībā nemaz nav informācijas, cik bērnu sēdēm nav izdevies pierakstīt, tāpēc nav iespējams arī plānot, kādi resursi ir nepieciešami, lai iesniegumus izskatītu saprātīgā termiņā.

Tāpēc ir nepieciešams nodrošināt visu pieteikumu reģistrāciju un to izskatīšanu iesniegšanas secībā, lai neierobežotu bērnu ar speciālām vajadzībām tiesības savlaicīgi apgūt viņa veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim atbilstošu izglītības programmu.

Otrkārt, lai atvieglotu PMK atzinumu saņemšanu, **ir jāpārskata prasība, vai visos gadījumos PMK sēdē obligāta ir bērna klātbūtne**, it īpaši, ja ir nepieciešams Valsts PMK atzinums, kuras sēdes notiek tikai Rīgā.

Atbilstoši esošajai sēdes norisei, lai sniegtu atzinumu, komisija sēdes laikā izvērtē bērna pārstāvja iesniegtos speciālistu atzinumus⁵¹, pārliecinoties, vai attiecīgie speciālisti savas kompetences ietvaros ir veikuši vispusīgu izglītojamā veselības stāvokļa, spēju un attīstības līmeņa izvērtējumu. Gadījumā, ja speciālistu atzinumos norādītā informācija nav pietiekama, komisija ir tiesīga lūgt bērna pārstāvi iesniegt papildu slēdzienus vai veikt pilnu bērna intelektuālo spēju izvērtējumu. Revidentu vērtējumā, bērna klātbūtne komisijas sēdē visos gadījumos nav nepieciešama.

Nepieciešamību vienkāršot sēdes norisi ir apliecinājusi arī Covid-19 pandēmija. Laikā no 12.03.2020. līdz 09.06.2020. PMK atzinumu sniegšana bija apturēta, jo komisiju sēdēs nebija iespējams nodrošināt bērna klātbūtni. Turklāt pašvaldību PMK un izglītības iestāžu pārstāvji revīzijas laikā apstiprināja, ka bērna klātbūtne komisijas sēdē ir vēsturiski izveidojusies prakse. Lai vecākiem izskaidrotu PMK atzinumu, kas pašlaik ir galvenais pamatojums sēdes norisei klātienē, PMK sēdes var organizēt arī tiešsaistes režīmā.

Treškārt, ir **jānodrošina**, lai **PMK informācijas sistēmā**, kas tiek izmantota pieņemto lēmumu dokumentēšanā un atzinumu sagatavošanā, **tiek ievadīta pilnīga informācija par pieņemto lēmumu** – ne tikai ieteicamā speciālās izglītības programma, bet arī atbalsta pasākumi (ieteikumi) atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām, kas ir identificēti izvērtēšanas procesā. Nav atbalstāma PMK prakse, ka detalizēts skaidrojums bērna pārstāvim par nepieciešamo atbalstu tiek sniegts tikai mutiski.

Turklāt, ja speciālistu ieteikumi par bērnam nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem netiek dokumentēti PMK informācijas sistēmā un attiecīgi netiek iekļauti atzinumā, minētā informācija nenonāk arī izglītības iestāžu rīcībā, lai izglītības procesu varētu organizēt atbilstoši bērna individuālajām vajadzībām, kas ir viens no galvenajiem mērķiem, kāpēc ir nepieciešama PMK speciālistu iesaiste.

Revidentu vērtējumā, lai risinātu visas minētās problēmas, reformējot PMK jaunveidojamā Dienesta ietvaros (vai citas iestādes ietvaros) un saglabājot PMK atzinumu kā priekšnoteikumu speciālās izglītības programmas apgūšanai, ir jāizvērtē, vai nav

nepieciešams noteikt tā pārskatīšanu administratīvā procesa kārtībā, jo PMK atzinums nosaka izglītojamā ar speciālām vajadzībām tiesības – saņemt normatīvajos aktos paredzēto atbalstu un savām spējām un veselības stāvoklim atbilstošu izglītību.

Paredzot PMK atzinuma pārskatīšanu administratīvā procesa kārtībā, uz to attiektos ne tikai likumā⁵² paredzētie procesuālie termiņi un skaidri definēts izvērtēšanas process un lēmuma saturs, bet arī personas tiesības lūgt augstākstāvošu iestādi un/vai tiesu pārskatīt pieņemto lēmumu, tā nodrošinot arī tiesisko kontroli pār PMK sniegtajiem atzinumiem.

Lai bērns ar speciālām vajadzībām varētu iegūt savām spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību, ir jānovērtē viņa veselības stāvoklis, spējas un attīstības līmenis.

Minētos uzdevumus atbilstoši normatīvajiem aktiem⁵³ veic **valsts un pašvaldību pedagoģiski medicīniskās komisijas (PMK)**, kuru uzdevums ir **sniegt atzinumu** par izglītojamam atbilstošāko izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem.

Pašvaldību PMK kompetencē ir pieņemt lēmumus:

- ✓ par visiem pirmsskolas vecuma bērniem ar speciālām vajadzībām;
- ✓ par bērniem ar speciālām vajadzībām no 1. līdz 4.klasei, kuriem ir nepieciešams atbalsts vispārējās pamatzglītības programmas apguvei un/vai izglītības ieguvei piecās speciālās izglītības programmās (izglītojamiem ar valodas traucējumiem (SIP 55), ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56), ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57), ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) vai ar smagiem garīgās attīstības vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59)).

Valsts PMK kompetencē ir visi pārējie gadījumi, kā arī atkārtota bērna vajadzību izvērtēšana, ja vecāks apstrīd pašvaldības PMK atzinumu (skatīt tabulu).

Bērna speciālās vajadzības \ izglītības līmenis	Pirmsskolas izglītības programmas	Pamatzglītības programmas 1.–4.klasei	Pamatzglītības programmas 5.–9.klasei	Vidējās izglītības programmas 10.–12.klasei
Izglītojami ar redzes traucējumiem (neredzīgie, vājredzīgie izglītojami)	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	Valsts PMK	Valsts PMK
Izglītojami ar dzirdes traucējumiem	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	Valsts PMK	Valsts PMK
Izglītojami ar fiziskās attīstības traucējumiem	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	Valsts PMK	Valsts PMK
Izglītojami ar somatiskām saslimšanām	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	Valsts PMK	
Izglītojami ar valodas traucējumiem	Pašvaldības PMK	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	
Izglītojami ar mācīšanās traucējumiem	Pašvaldības PMK	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	
Izglītojami ar garīgās veselības traucējumiem	Pašvaldības PMK	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	
Izglītojami ar garīgās attīstības traucējumiem	Pašvaldības PMK	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	
Izglītojami ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem	Pašvaldības PMK	Pašvaldības PMK	Valsts PMK	

Pašlaik Latvijā uz visām 119 pašvaldībām darbojas viena Valsts PMK, kura atrodas Rīgā un kuras darbību nodrošina Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestādes Valsts izglītības satura centra (VISC) struktūrvienība – Speciālās izglītības nodaļa, un 57 pašvaldību PMK, no kurām piecas ir apvienotās PMK, bet 17 PMK vērtē arī citu pašvaldību izglītojamos⁵⁴.

PMK darbību regulējošie Ministru kabineta noteikumi⁵⁵ paredz, ka divas vai vairākas pašvaldības var veidot apvienotu pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju, savstarpēji vienojoties par komisijas darbības nodrošināšanu.

Valsts PMK ne tikai darbojas kā atsevišķa komisija, bet arī metodiski vada pašvaldību PMK darbu⁵⁶.

Ministru kabineta noteikumi⁵⁷ tikai vispārīgi nosaka valsts un pašvaldību PMK kompetenci, komisijas sastāvā iekļaujamo personu kvalifikāciju, kā arī kritērijus, pēc kuriem Valsts PMK vai pašvaldību PMK sniedz atzinumu par izglītojamam ar speciālām vajadzībām atbilstošāko izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem.

PMK darba forma, kādā tiek veikts izvērtējums un sniegts atzinums, ir komisijas sēde, ar Ministru kabineta noteikumiem⁵⁸ neregulējot sēdes norises kārtību, tajā skaitā to, cik ilgā laikā personas iesniegums ir izvērtējams komisijas sēdē.

Tā kā Ministru kabineta noteikumi⁵⁹ detalizēti neaptver atzinuma sniegšanas procesu, PMK procesa organizēšana ir noteikta VISC izstrādātajos iekšējos dokumentos:

- ✓ pašvaldību PMK sēžu organizēšanai ir izstrādātas metodiskās rekomendācijas⁶⁰, kas nosaka sagatavošanos PMK sēdei un tai iesniedzamos dokumentus, izglītības programmu ieteikšanas soļus, kā arī atzinuma izsniegšanu;
- ✓ Valsts PMK sēdes norisi, komisijas locekļu tiesības un pienākumus un sēdes dokumentēšanas kārtību nosaka 2010.gadā izstrādātā VISC iekšējā kārtība⁶¹ un Valsts PMK procesa shēma⁶².

Lai noskaidrotu, vai PMK darbība, sniedzot atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, atbilst bērna labākajām interesēm, revīzijā tika analizēts PMK atzinuma sniegšanas process.

Vai PMK ir pieejamas un nodrošina atzinumu sniegšanu saprātīgā termiņā?

Ministru kabineta noteikumi⁶³ paredz: lai saņemtu PMK atzinumu, bērna vecākiem vai pilnvarotajam pārstāvim PMK ir jāiesniedz iesniegums, pievienojot Ministru kabineta noteikumos⁶⁴ paredzētos speciālistu atzinumus.

Piemēram, ja bērnam ir redzes traucējumi, jāiesniedz oftalmologa atzinums, ja bērnam ir dzirdes traucējumi – otolaringologa, audiologa, audiologopēda u.c. atzinums.

Pieteikšanās valsts un pašvaldību PMK sēdēm galvenokārt notiek telefoniski, bet attiecībā uz pašvaldību PMK – arī klātienē un elektroniski⁶⁵. Savukārt iesniegums un PMK atzinuma sniegšanai nepieciešamie speciālistu atzinumi komisijai tiek iesniegti, ierodoties uz komisijas sēdi.

Lai gan normatīvie akti⁶⁶ neparedz, cik ilgā laikā PMK ir pienākums pēc personas pieteikšanās tās iesniegumu izvērtēt komisijas sēdē un sniegt atzinumu, revīzijā izglītības iestāžu, kā arī bērnu ar speciālām vajadzībām pārstāvji norādīja, ka **nav apgrūtināta iespēja saņemt pašvaldību PMK atzinumu**: pašvaldību PMK sēdes tiek organizētas regulāri – mēneša noteiktā nedēļā un noteiktā dienā, piemēram, katra mēneša otrās nedēļas ceturtdienā, kā arī steidzamos gadījumos tiek sasauktas arī ārpus kārtas.

Savukārt gadījumos, kad atzinuma sniegšana ir Valsts PMK kompetencē, **ir apgrūtināši nokļūt uz Valsts PMK sēdi**. Lai gan pieteikšanās atšķirībā no pašvaldību PMK tiek organizēta tikai pa telefonu, lielākoties Valsts PMK nemaz nav sazvanāma vai arī uz sēdi ir jāgaida ļoti ilgs laiks.

Par to, ka bērnu vecākiem nav apgrūtināta iespēja saņemt pašvaldību PMK atzinumu, revidenti pārlicinājās arī turpmākajā revīzijas gaitā.

Revīzijā, intervējot 11 pašvaldību PMK pārstāvjus, noskaidrots, ka visi telefoniski saņemtie pieteikumi tiek reģistrēti iepriekš sagatavotos nākamās sēdes grafikos/reģistros un izglītojamo gandrīz vienmēr ir iespējams pieteikt jau tuvākajai PMK sēdei. Tikai divas pašvaldību PMK⁶⁷ norādīja, ka dažkārt līdz sēdei var nākties gaidīt vairāk nekā mēnesi, bet “aizņemtākos” periodos – pat līdz diviem, trim mēnešiem.

Pašvaldību PMK pārstāvji norādīja, ka tās pēc nepieciešamības var sasaukt arī ārkārtas PMK sēdi.

Pašvaldību PMK pārstāvju intervijās norādīto apliecina arī revīzijā analizētie PMK informācijas sistēmas⁶⁸ dati, no kuriem izriet, ka 2019.gadā⁶⁹ 51 pašvaldību PMK sēdē ir izvērtēti tikai viens izglītojama. Tas nozīmē, ka komisija tiek sasaukta, tiklīdz tā ir nepieciešama.

Tāpat datu analīzē ir konstatēts, ka vienā sēdē sniegto atzinumu skaits pa pašvaldību PMK atšķiras – vienā sēdē ir izsniegti atzinumi no viena līdz pat 49 bērniem. Piemēram, Jēkabpils pilsētas PMK 2019.gadā ir organizējusi 75 sēdes, kopā izsniedzot atzinumus 110 bērniem, no tām 48 sēdēs atzinums bija izsniegts vienam bērnam. Saldus novada PMK ir organizējusi 13 sēdes, kopā izsniedzot atzinumus 142 bērniem, no tām trijās bija izsniegti atzinumi attiecīgi 49, 32 un 21 bērnam un trīs sēdēs – vienam bērnam.

Revīzijā, intervējot 11 pašvaldību PMK pārstāvjus, noskaidrots, ka sēdes, kurām tiek pieteikts un izvērtēts liels skaits bērnu, parasti notiek mācību gada beigās/vasaras sākumā (maijā, jūnijā vai jūlijā), kad visbiežāk ir nepieciešama iepriekš izsniegtā atzinumu pārskatīšana, lai jauno mācību gadu varētu uzsākt jau atbilstoši pārskatītajām bērna vajadzībām.

Bērnu vecākiem nav
apgrūtināta iespēja saņemt
pašvaldību PMK atzinumu,
tomēr tas ir apgrūtināši
attiecībā uz Valsts PMK.

Pašvaldību PMK darbību raksturojošie rādītāji

Gads	PMK skaits	Sēžu skaits	Izsniegto atzinumu skaits*	Kopējais pieteikumu skaits*	Gadījumi, kad bērns ir pieteikts sēdei, bet nav sniegts atzinums**	
					skaits	īpatsvars
2017	58	870	6063	6424	361	6%
2018	57	939	5854	6334	480	8%
2019	57	983	6013	6453	440	7%
2020 I pusg.	57	355	2076	2213	137	6%

* Viens bērns gada laikā var būt pieteikts vairākām sēdēm, un gada laikā bērnam var būt izsniegti vairāki atzinumi.

** Iespējamie iemesli – bērns nav ieradies, trūkst dokumentu/informācijas vai cits.

Tomēr attiecībā uz pieteikšanos Valsts PMK revidenti konstatēja turpmāk minēto.

Revīzijā Valsts PMK norādīja, ka pirmais solis, lai pieteiktos uz komisijas sēdi, ir telefonsaruna ar pieteicēju, jo bieži izrādās, ka nav objektīva iemesla pieteikties Valsts PMK sēdei, attiecīgi – nav nepieciešams rakstīt iesniegumu. Ja komisija tomēr ir nepieciešama, tā tiek nodrošināta mēneša laikā.

Saskaņā ar VISC mājaslapā sadaļā “Speciālā izglītība” => “VPMK” norādīto informāciju Valsts PMK sēdei ir “.. nepieciešams **pieteikties iepriekš, tālrunis 28618553**”.⁷⁰

Valsts PMK arī norādīja, ka VISC mājaslapā sadaļā “Speciālā izglītība” => “VPMK” ir pieejama informācija par plānotajiem sēžu datumiem. Tomēr revīzijā, apskatot norādīto sadaļu, konstatēts, ka šāda informācija nemaz nav publicēta⁷¹.

Valsts PMK atzina, ka pastāv gadījumi, kad darbinieku aizņemtības dēļ nav iespējams atbildēt uz telefona zvanu, jo VISC Speciālās izglītības nodaļā nav darbinieka, kura pienākums būtu atbildēt uz telefona zvaniem. Valsts PMK vadītāja vai cits VISC Speciālās izglītības nodaļas darbinieks atbild uz telefona zvanu, ja konkrētā brīdī neveic citus pienākumus (piemēram, nepiedalās Valsts PMK sēdē).

Tā kā saņemtie zvani par pieteikšanos komisijai (t.i., mutiski iesniegumi) Valsts PMK netiek reģistrēti, revīzijā nebija iespējas pārliecināties, vai un cik iesniegumu netiek iesniegti objektīvu apstākļu dēļ, kā arī cik ilgā laikā pēc telefoniskās pieteikšanās personas iesniegums tika izskatīts komisijas sēdē.

Saskaņā ar Valsts PMK sniegto informāciju atbilstoši pieejamam finansējumam VISC gadā var plānot 85 komisijas sēdes, t.i., septiņas līdz astoņas komisijas sēdes mēnesī. Tā kā vienā komisijas sēdē var izskatīt vidēji astoņu izglītojamo iesniegumus, katram vidēji veltot pusstundu, kopā gada laikā komisijā var tikt izvērtēti 680 personu iesniegumi.

Valsts PMK sēžu plāns, kas ir daļa no VISC pusgada darba plāna, tiek gatavots pusgadam, bet komisijas sēžu datumi tiek saskaņoti ar pieaicinātajiem ekspertiem.

Revīzijā, analizējot PMK informācijas sistēmas datus, ir konstatēts, ka laikā no 2017. līdz 2019.gadam Valsts PMK izsniegto atzinumu skaits ir samazinājies no 590 atzinumiem 2017.gadā līdz 530 atzinumiem 2019.gadā, vidēji sēdē sniedzot septiņus atzinumus.

Valsts PMK darbību raksturojošie rādītāji

Gads	Sēžu skaits	Izsniegto atzinumu skaits*	Kopējais pieteikumu skaits*	Gadījumi, kad bērns ir pieteikts sēdei, bet nav izsniegts atzinums**	
				skaits	īpatsvars
2017	84	590	697	107	15%
2018	84	574	681	107	16%
2019	85	530	672	142	21%
2020 I pusg.	18	106	130	24	18%

* Viens bērns gada laikā var būt pieteikts vairākām sēdēm, un gada laikā bērnam var būt izsniegti vairāki atzinumi.

** Iespējamie iemesli – bērns nav ieradies, trūkst dokumentu/informācijas vai cits.

Revīzijā konstatēts, ka ārkārtas sēdes Valsts PMK nepraktizē. Tomēr saskaņā ar Valsts PMK norādīto praksē ir situācijas, kad sēdē papildus tiek izskatīti iepriekš nepiereģistrēti izglītojamie.

Tas, ka Valsts PMK atzinuma saņemšana *saprātīgā termiņā* ir apgrūtināta, revīzijā tika konstatēts arī detalizētājās pārbaudēs izglītības iestādēs.

Revīzijā izlasē iekļauto izglītības iestāžu pārstāvji norādīja vairākus gadījumus, kad izglītības iestāde vecāku uzdevumā bija zvanījusi Valsts PMK, bet izglītojamo Valsts PMK sēdei nepierakstīja, jo tuvāko sēžu grafiks bija aizpildīts. Valsts PMK ieteica zvanīt pēc mēneša, kad tiks atvērts pieraksts nākamā mēneša sēdēm. Piemēram:

- ✓ Alūksnes novada vidusskolas pārstāvji, kas bija uzņēmušies bērna pieteikšanu Valsts PMK sēdei, minēja piemēru, kad izglītojamam ir nepieciešams mainīt speciālās izglītības programmu, bet kopš 2020.gada janvāra šo bērnu nav izdevies pieteikt Valsts PMK sēdei, jo “pieraksts visu laiku ir pilns”. Valsts PMK pierakstu veido katra mēneša 1.datumā, un katru reizi, kad skolotājam izdevies komisiju sazvanīt, paziņots, ka brīvu vietu vairs nav un ka bērns iekļauts “gaidītāju rindā”. Kārta “gaidītāju rindā” līdz 2020.gada oktobrim arvien nebija pienākusi, un no komisijas neviens tā arī nebija atzvanījis.

Valsts PMK revidentiem noliedza šādas “gaidītāju rindas” esamību.

- ✓ Saldus novada pašvaldības Zirņu pamatskolas pārstāvji norādīja uz citu gadījumu, kad ilgstoši no 2019.gada septembra līdz 2020.gada janvārim nebija izdevies pieteikt izglītojamo Valsts PMK sēdei.

Saskaņā ar personāla sniegto informāciju no personīgajiem pierakstiem: 2019.gada septembrī plkst.8.40 skolas pārstāvji sazvana Valsts PMK un tiek informēti, ka saraksts uz nākamo Valsts PMK sēdi jau ir pilns. Oktobrī sazvana Valsts PMK jau pulksten 8.30 un tiek informēti, ka jau atkal sēde pilna, jāzvana 28.11.2019. Skolas pārstāvji atceras, ka vēlreiz neveiksmīgi zvanīja 07.01.2020., bet pēc tam valstī saistībā ar Covid-19 tika izsludināta ārkārtējā situācija un uz Valsts PMK izglītojamais netika.

- ✓ Kandavas Reģionālās vidusskolas pārstāvji norādīja, ka skolā ar PMK jautājumiem nodarbojas speciālais pedagogs, kurš zinot aptuvenos laikus, kad Valsts PMK veido pierakstu. Attiecīgajā dienā, neatlaidīgi zvanot, ir izdevies “saņemt” pierakstu. Mēdz būt, ka pieraksts nepieciešams

vairākiem bērniem, un tad vienā komisijas sēdē dienā Valsts PMK izskata tikai no Kandavas novada pieteiktos bērnus. No pieteikšanās līdz komisijas sēdei var paiet vairāki mēneši. Piemēram, ja augustā izdevies saņemt komisiju, tad sēde noteikta janvārī, februārī.

No iepriekš konstatētā izriet, ka faktiski var paiet pat pilns mācību gads no brīža, kad persona izsaka nepieciešamību par Valsts PMK atzinumu līdz Valsts PMK sēdes apmeklējumam un atzinuma saņemšanai.

Tomēr, tā kā saņemtie zvani par pieteikšanos komisijai (t.i., mutiski iesniegumi) Valsts PMK netiek reģistrēti, nav iespējams pārliecināties par to, vai un cik daudz pieteikumu atteikti, jo ieplānotajās sēdēs vairs nav brīvu vietu, kā arī par to, cik ilgā laikā pēc telefoniskās pieteikšanās tiek nodrošināta PMK sēde.

Revīzijā uz nepilnībām Valsts PMK darbībā norādīja arī Tiesībsarga biroja pārstāvji, kuru redzeslokā 2019.gadā ir bijusi sūdzība par Valsts PMK darbību:

Bērnām sakarā ar būtiskiem funkcionālā stāvokļa uzlabojumiem bija nepieciešams pārskatīt iepriekš noteikto speciālās izglītības programmu un nepieciešamos atbalsta pasākumus. Bērna vecāki Valsts PMK vērsās jau jūnijā. Valsts PMK komisijas sēdē piedāvāja organizēt tikai novembrī, norādot, ka līdz tam laikam bērns var turpināt izglītību iegūt līdzšinējā speciālās izglītības iestādē, lai gan sakarā ar funkcionālā stāvokļa uzlabojumiem bērnam vairs nebija nepieciešama attiecīgā speciālās izglītības programma, kuru varēja iegūt tikai speciālās izglītības iestādē.

Revidenti vērs uzmanību – ja PMK atzinumu varētu pārskatīt administratīvā procesa kārtībā, kopējais atzinuma sniegšanas process, sākot no personas iesnieguma un/vai vajadzības iniciēšanas⁷² līdz atzinuma sniegšanai un izsniegšanai personai, nepārsniegtu vienu mēnesi⁷³ vai īpašos gadījumos – Administratīvā procesa likuma 64.panta otrajā daļā minēto termiņu.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 64.panta otro daļu, ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas, par to paziņojot iesniedzējam. Ja nepieciešama ilgstoša fakta konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu ar motivētu lēmumu, par to paziņojot iesniedzējam, var pagarināt līdz gadam tā iestādē, kurā administratīvo aktu var apstrīdēt, bet, ja šādas augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, lēmumu pieņem tās iestādes vadītājs, kura izdod administratīvo aktu. Lēmumu par termiņa pagarināšanu var apstrīdēt un pārsūdzēt. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā.

PKC izstrādātajā konceptuālajā ziņojumā “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” kā viens no risinājumiem sistēmas pilnveidei ir **veidot vienotu starpinstitucionālu Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienestu (Dienests)** ar desmit struktūrvienībām visā Latvijā, **kurš** citstarp daļēji **pārņems** VISC Speciālās izglītības nodaļas uzdevumus – **Valsts PMK darbības nodrošināšanu** un kura ietvaros plānots arī **centralizēt pašvaldību PMK funkciju**⁷⁴.

Dienesta izveides ietvaros plānots nodrošināt arī elektronisku pieteikšanos uz bērna izvērtēšanu⁷⁵.

Revidentu vērtējumā, elektroniskā pieteikšanās PMK atzinumam varētu risināt PMK pieejamību, t.i., to, ka visi iesniegtie pieteikumi tiek reģistrēti un komisijas sēdei tiek virzīti iesniegšanas secībā, tā novēršot situāciju, ka mēnešiem ilgi nav iespējas pierakstīties uz PMK sēdi.

Tomēr ir jānodrošina arī iespēja pieteikumu iesniegt/pieteikt klātienē vai pa pastu, jo ne visām personām ir iespējas pieteikties elektroniski. Tāpēc primāri ir jānodrošina visu pieteikumu reģistrācija. Visu iesniegto pieteikumu reģistrēšana sniegtu iespēju arī analizēt, kādi resursi ir nepieciešami, lai nodrošinātu atzinuma saņemšanu saprātīgā termiņā.

Vai esošā pieteikuma izvērtēšanas procesuālā kārtība ir pamatota?

Ministru kabineta noteikumi⁷⁶ paredz, ka **atzinums** par izglītojamam atbilstošāko izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem mācību procesa organizēšanā **tieksniet, pamatojoties uz vecāku vai pilnvarotā pārstāvja iesniegumu un iesniegtajiem speciālistu atzinumiem, izvērtējot izglītojamā veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni atbilstoši Ministru kabineta noteikumos⁷⁷ paredzētajiem kritērijiem.**

Ministru kabineta noteikumi⁷⁸ nosaka arī komisijas locekļiem nepieciešamo kvalifikāciju – prasības izglītībai un darba pieredzei (skatīt tabulu), neregulējot, cik komisijas locekļu nepieciešams, lai komisija būtu lemtspējīga.

Saskaņā ar VISC sniegto skaidrojumu komisijas locekļu skaitam nav izšķirošas nozīmes, ja vien tiem ir atbilstoša kvalifikācija.

Komisijas sastāvs	Speciālists (t.i., specializācija kādā no jomām)	Izglītības pakāpe un darba pieredze
Komisijas vadītājs	speciālais pedagogs vai izglītības psihologs, vai klīniskais psihologs, vai logopēds, vai pedagogs	augstākā izglītība un vismaz triju gadu darba pieredze speciālajā pedagoģijā
Komisijas locekļi (vismaz viens komisijas loceklis ir)	klīniskais psihologs vai izglītības psihologs	maģistra grāds un vismaz triju gadu pieredze izglītojamo intelektuālo spēju un emocionālā stāvokļa diagnostikā ar tiesībām lietot vismaz vienu no Latvijā adaptētajiem un standartizētajiem intelektuālo spēju testiem
	logopēds	augstākā izglītība un vismaz triju gadu darba pieredze logopēdijā
	speciālais pedagogs	augstākā izglītība un vismaz triju gadu darba pieredze speciālajā pedagoģijā
	sertificēta ārstniecības persona (ārsts)	sertifikāts

Lai noskaidrotu, vai valsts un pašvaldību PMK sastāvs un komisijas locekļu kvalifikācija atbilst Ministru kabineta noteikumiem⁷⁹, kas ir priekšnoteikums, lai PMK atzinums būtu sagatavots atbilstoši bērna labākajām interesēm un vajadzībām, revīzijā no visām PMK tika pieprasīta informācija par PMK sastāvu, komisijas locekļu izglītību un darba pieredzi.

Izvērtējot minēto informāciju, ir konstatēts, ka kopumā laikā no 01.01.2017. līdz 31.08.2020. Valsts un visu 57 pašvaldību PMK sastāvā bija iekļauti visi Ministru kabineta noteikumos⁸⁰ paredzētie speciālisti ar atbilstošu izglītību un darba pieredzi. Lielākā daļa jeb 33 pašvaldības PMK vadītāji bija konkrētās pašvaldības izglītības pārvaldes vai izglītības nodaļas vai iekļaujošas izglītības atbalsta centru vadītāji, to vietnieki vai speciālisti.

Lai gan revīzijā tika konstatētas arī nepilnības dažu pašvaldību PMK komisiju sastāvā, tās galvenokārt bija saistītas ar noteiktu speciālistu, piemēram, psihologa, logopēda vai speciālā pedagoga, pieejamību kādā periodā vai to, ka attiecīgajam speciālistam, piemēram, psihologam, uzsākot pildīt komisijas locekļa pienākumus, nav bijusi uzkrāta nepieciešamā darba pieredze un/vai tiesības lietot kādu no Latvijā adaptētajiem un standartizētajiem intelektuālo spēju testiem.

Valsts un visu
57 pašvaldību PMK sastāvā
kopumā ir iekļauti visi
paredzētie speciālisti.

Revidenti saredz, ka nepilnības atsevišķu pašvaldību PMK sastāvā, tajā skaitā noteiktu speciālistu trūkumu, varētu risināt PKC ziņojumā paredzētais risinājums – centralizēt pašvaldību PMK funkciju jaunveidojamā Dienestā ar desmit struktūrvienībām visā Latvijas teritorijā, kuru izvietojumam ir plānots ņemt vērā arī pakalpojumu nodrošināšanas iespējas, administratīvas izmaksas un telpu piemērotību, – vai arī cits risinājums – minēto funkciju nodot citai institūcijai.

Revidenti uzsver, ka Ministru kabineta noteikumi⁸¹ paredz pašvaldības PMK tiesības izglītojamo nosūtīt uz izpēti Valsts PMK.

Revīzijā konstatēts, ka pašvaldību PMK šo iespēju arī izmanto. Proti, saskaņā ar PMK informācijas sistēmas datiem laikā no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. pašvaldību PMK vismaz 54 gadījumos⁸² ir nosūtījušas izglītojamo uz izpēti Valsts PMK, pamatojot to ar šādiem apstākļiem, piemēram:

- ✓ *izvērtēt, vai izglītojamais ir integrējams vispārizglītojošā klasē, jo esošie novērojumi un speciālistu atzinumi liecina, ka zēnam jāmācās speciālajā klasē. Līdz Valsts PMK atzinuma saņemšanai organizēt zēnam mājas apmācību;*
- ✓ *ja, pielietojot atbalsta pasākumus izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem, līdz mācību gada beigām mācību sasniegumi neuzlabojas, apmeklēt Valsts PMK, lai lemtu par izglītības programmas maiņu;*
- ✓ *apmeklēt Valsts PMK piemērotākās izglītības programmas noteikšanai;*
- ✓ *mācības turpināt pēc individuāla izglītības programmas apguves plāna. Apmeklēt Valsts PMK piemērotākās izglītības programmas noteikšanai.*

Tas nozīmē – ja pašvaldību PMK nav pietiekamas kompetences izglītojamā izvērtēšanai vai gadījums ir sarežģīts, pašvaldības PMK nosūta izglītojamo uz Valsts PMK, lai atzinums tiktu sniegts atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām un interesēm.

Analizējot faktisko komisiju sēžu norisi, ir konstatēts turpmāk minētais.

Lai gan PMK atzinumu sniedz, saskaņā ar Ministru kabineta noteikumos⁸³ paredzētajiem kritērijiem izvērtējot Ministru kabineta noteikumos⁸⁴ un VISC iekšējos tiesību aktos⁸⁵ uzskaitītos speciālistu atzinumus (skatīt tabulu), **gan Valsts, gan pašvaldību PMK komisijas sēdē obligāta ir izvērtējamā bērna klātbūtne.**

Dokumenti, kas ir jāiesniedz PMK

Ārsta speciālista (atbilstoši izglītojamā traucējumu veidam) **atzinums** par izglītojamā veselības stāvokli (izdots ne agrāk kā trīs mēnešus pirms komisijas sēdes)

Piemēram, izglītojamam ar redzes traucējumiem ārsta oftalmologa atzinums, kas izdots ne agrāk kā sešus mēnešus pirms komisijas sēdes

Ģimenes ārsta atzinums par izglītojamā vispārējo veselības stāvokli, tajā skaitā norādot ziņas par izglītojamā redzi un dzirdi (izdots ne agrāk kā trīs mēnešus pirms komisijas sēdes)

Psihologa atzinums

Izglītības iestādes informācija par izglītojamo vai izglītojamā raksturojums, kas sagatavots ne agrāk kā vienu mēnesi pirms komisijas sēdes

Individuālais izglītības plāns vai izglītojamam mācību procesā un pārbaudes darbos piemērotie atbalsta pasākumi

Sekmju izraksts vai liecība, darba burtņīcas un pārbaudes darbi dzimtajā valodā un matemātikā

VISC metodiskās rekomendācijas⁸⁶ paredz, ka atzinumu bez bērna klātbūtnes var sniegt tikai gadījumos, ja bērna veselības stāvoklis neļauj viņa pārvietošanu. Savukārt attiecībā uz pašvaldību PMK darbību Ministru kabineta noteikumi⁸⁷ pieļauj arī organizēt pašvaldības komisijas izbraukuma sēdes izglītības iestādē, kurā mācās bērns, tā nodrošinot, ka izvērtējums tiek veikts bērna dabiskajā vidē.

Revīzijā, veicot pārbaudes Valsts PMK un izlasē iekļauto 11 pašvaldību PMK, ir konstatēts, ka komisiju sēdēs **pašvaldību PMK viena bērna izvērtēšanai vidēji velta no 20 līdz 40 minūtēm**, izņemot Rēzeknes PMK, kas viena bērna izvērtēšanai velta stundu. Savukārt uz **Valsts PMK bērni ierodas ik pēc 30 minūtēm, un sarežģītos gadījumos izvērtēšana var ilgt arī vairākas stundas.**

Lielākā daļa izlasē iekļauto pašvaldību PMK⁸⁸ sēdes dienā izskata iesniegtos dokumentus, izvērtē tos kopsakarībā ar klāt esošo bērnu (lielākoties bērns komisijas locekļiem ir zināms, jo šie paši speciālisti ir veikuši arī bērna izpēti un snieguši PMK nepieciešamos atzinumus) un vecāku stāstījumu.

Tikai Valsts PMK un piecu izlasē iekļauto pašvaldību PMK⁸⁹ sēdē bez iesniegto dokumentu izvērtēšanas notiek arī neliela bērna papildu izpēte (piemēram, tiek veikti minitesti u.tml.).

Revīzijā pašvaldību PMK atzina, ka bērna klātbūtne komisiju sēdēs ir vēsturiski pieņemta prakse. Sēdēs, kurās ir iesniegti visi nepieciešamie speciālistu atzinumi, pēc būtības bērna klātbūtne nav nepieciešama, jo sevišķi, ja kādu no izpētēm ir veicis un attiecīgā speciālista atzinumu sagatavojis PMK loceklis/eksperts.

Bērna klātbūtne PMK sēdēs ir vēsturiski pieņemta prakse.

Arī, iepazīstoties ar 119 izglītojamo lietām un tajās esošajiem dokumentiem, kas pamato PMK atzinumu, revidenti konstatēja, ka PMK atzinumā noteiktā speciālās izglītības programma galvenokārt ir pamatota tikai ar attiecīgajai speciālās izglītības programmai Ministru kabineta noteikumos⁹⁰ paredzēto speciālista (-u) atzinumu (-iem).

Tas nozīmē, ka atbilstoši pašlaik spēkā esošajam PMK atzinuma sniegšanas procesam, kad PMK galvenokārt izvērtē tikai speciālistu atzinumos norādīto, bērna klātbūtne PMK atzinuma sniegšanas brīdī visos gadījumos nav nepieciešama. 30 minūšu laikā, kādā pašlaik vidēji tiek veikta izglītojamā izvērtēšana, kas turklāt norit vidē, kura bērnam ir sveša, revidentu vērtējumā, nemaz nav iespējams novērtēt bērna veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni. Šādā laika periodā ir iespējams pamanīt tikai nepilnības vai pretrunas iesniegtajos atzinumos.

Turklāt gan Ministru kabineta noteikumi⁹¹, gan VISC rekomendācijas⁹² paredz iespēju gadījumos, ja bērna spējas nav iespējams precizēt komisijas sēdes laikā, ieteikt izglītojamam veikt papildu pasākumus – izmeklēšanu stacionārā, iesniegt papildu ārstu atzinumu vai arī veikt pilnu intelektuālo spēju izvērtējumu.

Revidenti vērš uzmanību, ka PMK darbība pēc savas būtības ir līdzīga VDEĀVK darbībai, veicot prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju ekspertīzi.

VDEĀVK jeb Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija ir Labklājības ministrijas pakļautībā esoša iestāde⁹³, kuras speciālistu komandu veido vecākie ārsti eksperti un ārsti eksperti, kas ir sertificēti ārsti – ģimenes ārsti un noteiktu jomu speciālisti (ķirurgi, oftalmologi, neirologi, psihiatri utt.) –, kuri ir ieguvuši sertifikātu papildspecialitātē “Eksperts” divgadīgā rezidentūras programmā vai arī apguvuši profesionālās pilnveides programmu “Invaliditātes noteikšanas medicīnas eksperts”⁹⁴.

Arī VDEĀVK ekspertīzē VDEĀVK ārsts atzinumu sniedz, pamatojoties uz personas iesniegtajiem speciālistu atzinumiem. Tomēr atšķirībā no PMK VDEĀVK ekspertīze tiek veikta bez personas klātbūtnes⁹⁵. Personas veselības traucējumu un funkcionālo spēju novērtēšana personas klātbūtnē tiek veikta tikai izņēmuma gadījumā, ja komisijas rīcībā nav pietiekamas informācijas vai tā ir pretrunīga⁹⁶.

PKC konceptuālajā ziņojumā⁹⁷ arī ietverts, ka viens no Dienesta izveidošanas uzdevumiem ir nodrošināt pakalpojuma pieejamību, speciālistu darbā, kur tas iespējams, īstenojama mobilitāte, pakalpojumus nodrošinot iespējami tuvu nepilngadīgo dzīvesvietai vai izglītības iestādē – bērnu dabiskajā dzīves telpā, kur viņi pavadā lielāko dienas daļu.

Tāpēc, ja Dienesta izveides vai kāda cita risinājuma ietvaros tiks pieņemts lēmums PMK funkciju nodrošināt atbilstoši esošajai procesuālajai kārtībai, ir jāizvērtē, vai visos gadījumos PMK sēdē ir obligāta izvērtējamā bērna klātbūtne. Savukārt, ja bērna klātbūtne ir nepieciešama, jo speciālistu iesniegtie atzinumi nav pilnīgi, ir jāizvērtē iespēja pilnveidot prasības speciālistu atzinumu sagatavošanai, lai tos varētu novērtēt komisijas sēdē.

Nepieciešamību pārskatīt PMK atzinumu sniegšanas procesu ir apliecinājusi arī Covid-19 pandēmija. Ņemot vērā, ka PMK norisei pašlaik ir nepieciešama bērna klātbūtne, laikā no 12.03.2020. līdz pat 09.06.2020. PMK atzinumu sniegšana bija apturēta.

Intervijās pašvaldību PMK (Krāslavas PMK, Ventspils pilsētas PMK) izteica nepieciešamību izstrādāt arī vienotu kārtību, kā nodrošināt PMK sēdes tiešsaistes režīmā, lai atvieglotu atzinumu sniegšanu bērniem ar vairākām hroniskām saslimšanām, neapgrūtinot tos ar sēdes apmeklēšanu klātienē.

Revidentu ieskatā, sniedzot PMK atzinumu bez bērna klātbūtnes, tas īstermiņā risinātu arī revīzijā konstatēto par Valsts PMK telpu Rīgā, Merķeļa ielā 11, nepiemērotību personu ar funkcionāliem traucējumiem piekļuvei komisijas telpām.

Pie ēkas nav stāvvietas (tajā skaitā invalīdu) klientu autotransporta novietošanai, turklāt ēkai nav nodrošināta arī vides pieejamība personām ar kustību traucējumiem, jo telpas atrodas ēkas otrajā stāvā, bet izbūvētais lifts jau daudzus gadus nedarbojas.

Tikšanās laikā VISC Speciālās izglītības nodaļas vadītāja informēja, ka izglītojamie, kuri pārvietojas ratiņkrēslos, uz otro stāvu pa trepēm tiek nesti vai esot arī gadījumi, kad vasarā labos laikapstākļos izglītojamā izvērtēšana notiek ēkas pagalmā (nelielā asfaltētā, revidentu apmeklējuma laikā neuzkoptā pagalmā).

Arī komisijas iekštelpas nav piemērotas – ieejai kabinetos ir sliekšņi, kas nav viegli pārvarami cilvēkam ar kustību traucējumiem. Turklāt gaiteni ir šauri, tāpēc pa tiem ir apgrūtināta pārvietošanās arī gadījumos, ja bērns, piemēram, jāved pie rokas. Telpā, kur izglītojamie un izglītojamo pārstāvji gaida savu kārtu, notiek reģistrācija izvērtēšanai un arī ievadsaruna ar izglītojamā pārstāvjiem un/vai izglītojamiem, izskaidrojot izvērtēšanas kārtību. Tā kā telpas ir nelielas, revidentu vērtējumā, šādi organizējot apmeklētāju plūsmu, netiek nenodrošināts privātums gadījumos, kad reģistrācijas procesā tiek precizēta sensitīva informācija.

Lai gan VISC Speciālās izglītības nodaļas pārstāvis atzina, ka telpas nav piemērotas Valsts PMK darbam, norādot, ka VISC Speciālās izglītības nodaļai telpas Merķeļa ielā 11 tuvākajā laikā ir jāatbrīvo un 2021.gada pavasarī jau bija plānots uzsākt darbu jaunās telpās, tomēr līdz pat 2021.gada marta beigām risinājums VISC Speciālās izglītības nodaļas telpām arvien nebija rasts, pat ja VISC Speciālās izglītības nodaļa tiks iekļauta jaunveidojamā Dienesta struktūrā.

Revidenti pieļauj, ka telpu neatbilstība personu ar funkcionāliem traucējumiem piekļuvei ir aktuāla arī pašvaldību PMK.

Vai iekļaujošu izglītību veicinošie pasākumi nav ietekmējuši to, kādas speciālās izglītības programmas izglītojamiem ir ieteiktas?

Lai gan revidenti nav kompetenti apšaubīt PMK un speciālistu sniegto atzinumu saturu, tomēr revīzijā veiktā datu analīze norāda uz risku, ka speciālistu un attiecīgi arī PMK atzinumu objektivitāti ir ietekmējusi speciālās izglītības reforma, kas paredz no 01.09.2020. samazināt to speciālās izglītības programmu skaitu, kuras var nodrošināt speciālās izglītības iestādēs.

Proti, lai veicinātu iekļaujošu izglītību, ar 01.09.2020.⁹⁸ speciālās izglītības iestādes var īstenot tikai šādas speciālās izglītības programmas:

- ✓ speciālās **pirmsskolas** izglītības, speciālās **pamatizglītības** un **vidējās** speciālās **izglītības** programmas izglītojamiem ar redzes (SIP 51) vai ar dzirdes traucējumiem (SIP 52);
- ✓ speciālās **pirmsskolas** izglītības programmas izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem (SIP 56), ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57), ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) un ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59);

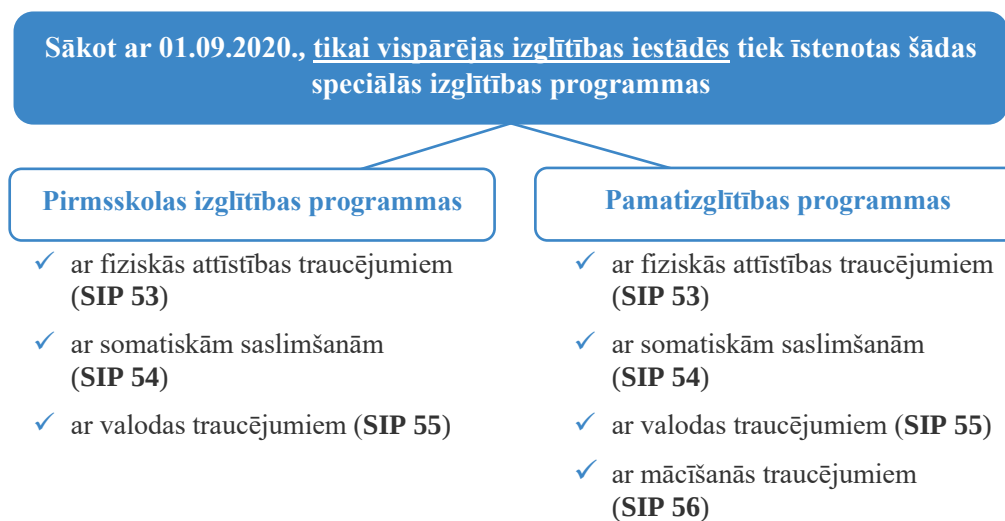
- ✓ speciālās **pamatizglītības programmas** izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57), garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58), smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai ar vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59);
- ✓ profesionālās pamatizglītības programmas izglītojamiem ar speciālām vajadzībām pēc pamatizglītības vai vispārējās vidējās izglītības iegūšanas.

Pārējās speciālās izglītības programmas (izglītojamiem ar fiziskās attīstības traucējumiem (SIP 53), ar somatiskām saslimšanām (SIP 54), ar valodas traucējumiem (SIP 55), pamatizglītības līmenī – arī ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56)) saskaņā ar grozījumiem⁹⁹ ir paredzēts īstenot tikai iekļaujoši, t.i., vispārējās izglītības iestādēs (skatīt attēlu).

Pārejas periods par minēto speciālās izglītības programmu (SIP 53–55, pamatskolas līmenī – arī SIP 56) īstenošanu speciālās izglītības iestādēs ir paredzēts tikai tām speciālās izglītības iestādēm, kurām līdz 15.05.2020. ir piešķirts speciālās izglītības attīstības centra statuss, nosakot, ka šīs izglītības iestādes minētās programmas ir tiesīgas īstenot vēl līdz 31.08.2023.¹⁰⁰

Speciālās izglītības attīstības centrs ir speciālās izglītības iestāde, kura nodrošina konsultatīva un metodiska atbalsta sniegšanu vecākiem, bērniem un pedagogiem. Minēto statusu speciālās izglītības iestādei piešķir Izglītības un zinātnes ministrija atbilstoši Ministru kabineta noteikumos¹⁰¹ paredzētajai kārtībai un kritērijiem un atbilstību statusam izvērtē ik pēc diviem gadiem.

Latvijā ir 11¹⁰² attīstības centri. Trīs no tiem atrodas Rīgā un pa vienam Cēsīs, Daugavpilī, Jelgavā, Koknesē, Kuldīgā, Liepājā, Rēzeknē un Valmierā.

Tā kā izglītības iestāžu finansēšanas kārtība paredz, ka speciālās izglītības iestādēm visi izdevumi – gan pedagogu atlīdzība, gan iestādes uzturēšanas izdevumi – tiek finansēti no valsts budžeta (atšķirībā no vispārējās izglītības iestādēm, kur uzturēšanas izdevumus finansē no pašvaldību budžeta), pastāv risks, ka pašvaldības un speciālās izglītības iestādes ir ieinteresētas izglītojamo bērnu skaita saglabāšanā speciālās izglītības iestādēs.

Revīzijā, analizējot VIIS datus, ir konstatēts, ka 2019./2020.mācību gada beigās speciālās pamatizglītības programmas (SIP 53–56), kuras no 01.09.2020. ir īstenojamas tikai vispārējās izglītības iestādēs, speciālās izglītības iestādēs apguva **1356** izglītojamie (jeb 19% no 7075 šo programmu izglītojamiem).

Šīs speciālās pamatizglītības programmas (SIP 53–56) kopā tika īstenotas 18 speciālās izglītības iestādēs, no tām trīs izglītības iestādēs¹⁰³ tika īstenotas tikai šīs speciālās izglītības programmas.

No minētajām 18 speciālās izglītības iestādēm **2020./2021.mācību gada sākumā**:

- ✓ 10 izglītības iestādēs 938 izglītojamie turpināja apgūt iepriekš noteiktās izglītības programmas:
 - **divās** speciālās izglītības iestādēs¹⁰⁴, kurām ir piešķirts attīstības centra statuss¹⁰⁵;
 - piecās izglītības iestādēs, kuras ar 01.09.2020. ir reorganizētas par vispārējām izglītības iestādēm¹⁰⁶;
 - trim **izglītības iestādēm**¹⁰⁷ ir saglabāts izglītības iestādes veids, bet speciālās pamatizglītības programmas SIP 53–56 vairs netiek īstenotas;
- ✓ **astoņās speciālās izglītības iestādēs 126 izglītojamie mācību gadu tajā pašā izglītības iestādē uzsāka citā speciālās pamatizglītības programmā** – izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57) vai izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58), kuras no 01.09.2020. speciālās izglītības iestādes arvien ir tiesīgas īstenot.

Piemēram, Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā no **29 izglītojamiem**, kuri 2019./2020.mācību gadā mācījās pēc SIP 56, **21 izglītojamais** 2020./2021.mācību gadā uzsāka mācības pēc SIP 57.

Nr. p.k.	Speciālās izglītības iestādes nosaukums	SIP 53–56 izglītojamo skaits 2019./2020.m.g.	Izglītojamo skaits, kuri 2020./2021.m.g. turpina mācības tajā pašā izglītības iestādē un kuriem mainīts SIP uz SIP 57 vai 58	Izglītojamo īpatsvars, kuriem mainīts SIP
1	Rēzeknes novada speciālā pamatskola	29	21	72%
2	Rīgas Daugavas pamatskola	106	54	51%
3	Aleksandra Bieziņa Raiskuma pamatskola	28	13	46%
4	Valdemāra pamatskola	7	3	43%
5	Jelgavas Paula Bendrupa pamatskola	28	11	39%
6	Pamūšas speciālā pamatskola	18	5	28%
7	Daugavpils Stropu pamatskola – attīstības centrs*	88	14	16%
8	Rēzeknes pamatskola – attīstības centrs*	114	5	4%
	Kopā	418	126	

* Izglītības iestāde kā attīstības centrs SIP 53–56 var īstenot līdz 2023.gadam.

Revīzijā, veicot detalizētās pārbaudes izlasē iekļautajā Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā par 21 izglītojamo, kurš 2020./2021.mācību gadā uzsāka mācības citā izglītības programmā – SIP 57, un iepazīstoties ar šo izglītojamo lietās pieejamo informāciju, ir konstatēts, ka pastāv risks, ka 18 izglītojamiem speciālās izglītības programmas maiņa 2020.gadā notikusi, lai izglītojamais varētu turpināt mācības šajā pašā speciālās izglītības iestādē, t.i.:

- ✓ visiem 18 izglītojamiem 2020.gadā Valsts PMK ir ieteikusi mainīt speciālās izglītības programmu uz SIP 57 – izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem, lai gan iepriekš šie izglītojamie mācījās SIP 56 – izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem. Turklāt atzinums par speciālās izglītības programmas maiņu visiem izglītojamiem ir sniegts vienā datumā – 26.08.2020.;
- ✓ lielākajai daļai – vismaz 12 izglītojamiem – veselības stāvokli 05.08.2020. vai 21.08.2020. ir izvērtējis viens psihiatrs;
- ✓ četri izglītojamie ir vienas ģimenes bērni, kas dzīvo skolas internātā, lai gan bērnu dzīvesvieta ir tikai 1,3 km jeb aptuveni 20 minūšu gājiena attālumā no skolas.

Revīzijā pārbaudes par speciālās izglītības programmas maiņu uz SIP 57, 58 vai 59 bija plānotas arī Rīgas Daugavas pamatskolā, bet tās nebija iespējams veikt valstī noteikto Covid-19 ierobežošanas pasākumu dēļ.

Saskaņā ar VIIS datiem no 2015./2016. līdz 2018./2019.mācību gadam, kad normatīvie akti neierobežoja, kuras speciālās izglītības programmas var īstenot speciālās izglītības iestādēs, speciālās pamatizglītības programmas SIP 53–56 izglītības ieguves laikā uz SIP 57–59 vidēji mainīja **3,71% izglītojamo**.

Sākot ar 2019./2020.mācību gadu, kad ir pieņemti likuma grozījumi¹⁰⁸, ir palielinājies to SIP 53–56 izglītojamo īpatsvars, kuriem ir mainīta speciālās pamatizglītības programma uz SIP 57–59:

- ✓ 2019./2020.mācību gadu tajā pašā speciālās izglītības iestādē pēc citas speciālās pamatizglītības programmas uzsāka **7,51%** izglītojamo, bet
- ✓ 2020./2021.mācību gadu, kad grozījumi stājās spēkā, – jau **11,56%** izglītojamo.

Revidenti pieļauj, ka, iespējams, to **220 izglītojamo**¹⁰⁹ vidū, kuri iepriekš speciālo pamatizglītību šajā pašā izglītības iestādē ieguva SIP 53–56 un kuriem ar 2019./2020. vai ar 2020./2021.mācību gadu tiek nodrošināta SIP 57–59, ir arī bērni, kuriem gadiem nebija pārskatīts veselības stāvoklis, spējas un attīstības līmenis, izvērtējot to kontekstā ar bērna attīstību un tam nepieciešamo izglītības programmu un atbalsta pasākumiem.

Analizējot VIIS datus, revīzijā ir gūts arī apstiprinājums tam, ka ar 2019./2020.mācību gadu ir palielinājies to bērnu skaits, kuri mācības turpina vispārējās izglītības iestādē:

- ✓ no 2015./2016. līdz 2018./2019.mācību gadam tie vidēji bija 10% šo programmu izglītojamo;
- ✓ 2019./2020.mācību gadā – 160 izglītojamie jeb 12%;
- ✓ 2020./2021.mācību gadā – 783 izglītojamie jeb 65%. No tiem 507 izglītojamie nemainīja izglītības iestādi, bet izglītības iestādes¹¹⁰, kurās viņi mācās un kuras īsteno tikai SIP 53–56, mainīja izglītības iestādes veidu no speciālās uz vispārējo izglītības iestādi.

Tas nozīmē – lai gan revīzijā analizētie dati liecina, ka ar likuma grozījumiem¹¹¹, iespējams, daļai izglītojamo ir mainīta ieteicamā speciālās izglītības programma, lai mācības varētu turpināt tajā pašā izglītības iestādē, tomēr vismaz 783 izglītojamie 2020./2021.mācību gadā mācības ir uzsākuši vispārējās izglītības iestādēs īstenotajās speciālās izglītības programmās, tā sasniedzot grozījumu mērķi – veicināt iekļaujošas izglītības attīstību.

Vai valsts un pašvaldību PMK nodrošina bērna interesēm atbilstošu atzinumu sagatavošanu?

Lai PMK atzinumu un tajā sniegtos ieteikumus par bērnam nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem varētu izmantot izglītības procesā, ir būtiski, ka PMK speciālistu secinājumus par bērnam nepieciešamo speciālās izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem saņem ne tikai bērna vecāki, bet tā tiek nodota arī izglītības iestādei izmantošanai izglītības procesā. Tāpēc PMK atzinumā ir jāietver pēc iespējas plašāka informācija par bērna vajadzībām un tam nepieciešamo atbalstu izglītības procesā.

Kopš 2013.gada PMK ir pienākums informāciju par bērnu, viņa likumisko pārstāvi, kurš piedalās sēdē, kā arī par sniegto atzinumu ievadīt PMK informācijas sistēmā – tas no 20.07.2019. ir ietverts arī Ministru kabineta noteikumos¹¹². Par sniegto atzinumu informācijas sistēmā ir jāievada arī:

- ✓ izglītojamam ieteiktās izglītības programmas kods un nosaukums;
- ✓ ieteikumi par **atbalsta pasākumu** nepieciešamību mācību procesā un valsts pārbaudes darbos;

Atbalsta pasākumi atkarībā no izglītojamā speciālajām vajadzībām var būt: pagarināts darba izpildes laiks, iespēja izmantot atgādnēs, iespēja izmantot palīgglīdzekļus, kas uzlabo teksta uztveri, iespēja pedagogam lasīt priekšā uzdevuma nosacījumus, iekrāsojot (atslēgas) vārdus lasāmajā tekstā, samazināt darba apjomu, iekārtot darba vietu, iespējami samazinot apkārtējos stimulus, kas varētu novērst uzmanību, logopēda nodarbības, psihologa konsultācijas u.c.¹¹³ Tie ir nepieciešami, lai veicinātu izglītojamā attīstību, lai izglītojamais sekmīgāk spētu apgūt izglītības programmu, sekot līdzi mācību procesam un izmantot arī pārbaudes darbos, tāpēc tos nepieciešams noteikt atbilstoši katra izglītojamā individuālajām vajadzībām.

Saskaņā ar PMK informācijas sistēmas rokasgrāmatu sistēma piedāvā ievadīt gan definētos atbalsta pasākumus, kurus var atzīmēt no piedāvātā klasifikatora, gan nedefinētos, kuri ir jāieraksta manuāli. Atzinumā ir jāraksta svarīgākie atbalsta pasākumi, bez kuriem izglītojamais nevarēs apgūt mācību saturu atbilstoši savām spējām un attīstības līmenim. Detalizēti un dinamiskā atbalsta pasākumus izvērtē skolas atbalsta komandas speciālisti¹¹⁴.

- ✓ citi ieteikumi;

Saskaņā ar PMK informācijas sistēmas rokasgrāmatu ieteikumi ir, piemēram, novērot dinamiskā, komisiju atkārtot pēc gada, vēlama bērnu psihiatra konsultācija. Saskaņā ar rokasgrāmatu ir

jāizvairās no ieteikumu rakstīšanas, ja tiek ievadīti atbalsta pasākumi, un nepieciešamos ieteikumus iekļauj nedefinētajos atbalsta pasākumos¹¹⁵.

- ✓ izglītojamā veselības, spēju un attīstības līmeņa atkārtotas izvērtēšanas nepieciešamība un laiks, ja tāds ir noteikts.

PMK atzinums, kas tiek izsniegts bērna likumiskajam pārstāvim, tiek sagatavots, izdrukājot to no PMK informācijas sistēmas. Savukārt no 01.09.2019. bija plānots, ka dati par izglītojamam izsniegto atzinumu no PMK informācijas sistēmas tiek nodoti arī VIIS¹¹⁶, kas ir pieejama visām izglītības iestādēm.

Revīzijā ir konstatēts, ka pirmo reizi datu nodošana no PMK informācijas sistēmas uz VIIS notikusi tikai 29.01.2020.

Lai gan saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas sniegto informāciju¹¹⁷ datu nodošana no PMK informācijas sistēmas uz VIIS ir paredzēta reizi nedēļā, tomēr pēc pirmās datu nodošanas reizes 29.01.2020. līdz 20.07.2020. dati tika nodoti vēl tikai trīs reizes – 30.01.2020., 14.06.2020. un 19.07.2020.

Līdz 28.01.2020. PMK atzinumu izglītības iestādei varēja iesniegt tikai bērna vecāki.

Tāpēc no 29.01.2020. ir nodrošināts, ka informācija par PMK sniegto atzinumu un ieteiktajiem atbalsta pasākumiem nonāk arī izglītības iestāžu rīcībā nepieciešamo atbalsta pasākumu nodrošināšanai gadījumos, ja bērna vecāki nav vērsti uz sadarbību un nesniedz detalizētu informāciju par PMK konstatētajām bērna speciālajām vajadzībām¹¹⁸.

Lai noskaidrotu, vai PMK informācijas sistēmā ir ievadīta pilnīga informācija par PMK sniegto atzinumu un ieteiktajiem atbalsta pasākumiem, revīzijā ir analizēti PMK informācijas sistēmas dati par visiem laika no 01.01.2013. līdz 31.10.2020. izsniegtajiem PMK atzinumiem¹¹⁹.

Datu analīzē ir konstatēts, ka šajā laikā kopā ir izsniegti 44 818 atzinumi, kuros ir ieteikta speciālās izglītības programma.

Lai gan kopš 2013.gada ir pieaudzis atzinumu īpatsvars, kuros ir norādīti atbalsta pasākumi un/vai ieteikumi, tomēr **2020.gadā no 4274 izsniegtajiem atzinumiem, kuros izglītojamam ir ieteikta speciālās izglītības programma, 1691 atzinumā jeb 40%** nav norādīti ne atbalsta pasākumi, ne ieteikumi (skatīt tabulu).

2020.gadā 40%
PMK atzinumu nav norādīti
ne atbalsta pasākumi, ne
ieteikumi.

Atzinuma sniegšanas gads	Izsniegto atzinumu skaits ar ieteiktām speciālās pirmsskolas izglītības un pamatizglītības programmām	Atzinumi, kuros <u>ir</u> <u>sniegti</u> ieteikumi vai norādīti atbalsta pasākumi		Atzinumi, kuros <u>nav</u> <u>sniegti</u> ieteikumi vai norādīti atbalsta pasākumi*	
		skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars
2013	5938	2066	35%	3872	65%
2014	5667	2015	36%	3652	64%
2015	5963	2068	35%	3895	65%
2016	6092	2460	40%	3632	60%
2017	5660	2366	42%	3294	58%
2018	5565	3149	57%	2416	43%
2019	5659	3184	56%	2475	44%
2020**	4274	2583	60%	1691	40%
Kopā	44 818	19 932	44%	24 886	56%

* Netika ņemti vērā tie atzinumi, kuros ir sniegts ieteikums novērot dinamiku, nenorādot konkrētos atbalsta pasākumus.

** Dati par 2020.gada 10 mēnešiem.

Savukārt, analizējot šos datus PMK griezumā, ir konstatēts, ka 2020.gadā no 56 PMK¹²⁰, kuras līdz 31.10.2020. izsniedza atzinumus ar ieteiktu speciālās izglītības programmu, **tikai astoņas PMK¹²¹** visos sniegtajos atzinumos norādīja atbalsta pasākumus vai sniedza ieteikumus.

Atzinumu īpatsvars, kuros ir sniegts ieteikums vai norādīts atbalsta pasākums	PMK skaits	PMK īpatsvars
100%	8	14%
80–90%	16	29%
50–80%	13	23%
30–50%	8	14%
0–30%	11	20%
Kopā:	56	100%

Revīzijā izlasē iekļauto pašvaldību PMK pārstāvji paskaidroja, ka PMK informācijas sistēmā un attiecīgi arī atzinumā atbalsta pasākumi netiek ievadīti, jo tie izglītības iestādē nodrošināmi atbilstoši Ministru kabineta noteikumos¹²² apstiprinātajām prasībām, bet bērna pārstāvim PMK sēdē tiek izskaidrots, kāda speciālās izglītības programma bērnam ieteikta un kādu atbalstu ir nepieciešams nodrošināt.

Revidentu vērtējumā, šāda prakse nav atbalstāma, jo bērna pārstāvim ir jābūt informētam, kāds atbalsts bērnam mācību procesā ir nepieciešams. Pienākums atzinumā norādīt bērnam nepieciešamos atbalsta pasākumus ir noteikts arī Ministru kabineta noteikumos¹²³. Turklāt, tā kā katra bērna vajadzības ir individuālas, bērnam var būt nepieciešami arī atbalsta pasākumi, kas nav paredzēti prasībās speciālās izglītības programmas īstenošanai.

No revidentu veiktās datu analīzes izriet, ka PMK nav arī vienotas izpratnes, vai un kāda informācija PMK informācijas sistēmā ir jāievada kā atbalsta pasākums un kāda – kā ieteikums.

Lai noskaidrotu, vai PMK atzinumos norādītie atbalsta pasākumi izriet no attiecīgajai speciālās izglītības programmai apstiprinātajiem¹²⁴, revidenti detalizēti izpētīja, kādi ieteikumi un/vai atbalsta pasākumi atzinumos ir norādīti izglītojamiem, kuriem ir ieteikta **speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57)**, kas laikā no 01.01.2020. līdz 31.10.2020. ir ieteikta 169 izglītojamiem.

Ministru kabineta noteikumos¹²⁵ ir paredzēts, ka **izglītojamiem, kuriem ir noteikta SIP 57**, ir jāsniedz šāds atbalsts:

Mācību procesa organizācijas principi <i>(laika plānojums mācību stundās, metodes, pārbaudes darbu sistēma u.c.)</i>	Mācību un tehniskie līdzekļi mācību vides nodrošināšanai <i>(mācību materiāli, tehnoloģijas, mācību aprīkojums, telpu iekārtojums u.c.)</i>	✓ Darba vietas iekārtošana, iespējami samazinot apkārtējos stimulus, kas varētu novērst uzmanību. ✓ Iekārtota relaksācijas vieta. ✓ Vizuāls atbalsts izglītības iestādes telpās.
✓ Izmantot atgādnēs (vizuālas, verbālas, taktilas) darba organizēšanai. ✓ Ieviest un konsekventi uzturēt skaidri zināmus kārtības noteikumus. ✓ Samazināt vienlaikus doto instrukciju skaitu. ✓ Verbālo informāciju papildināt ar vizuālo informāciju (u.c. maņu veidiem). Vizuāls atbalsts (<i>individuāli vizuāli dienas un/vai stundu plāni utt.</i>). ✓ Pagarināt darba izpildes laiku līdz 30% no kopējā darba laika. ✓ Palielināt starpbrīžu skaits. Iekļaut dinamiskās pauzes. ✓ <u>Izstrādāt individuālo uzvedības korekcijas plānu</u>, nodrošinot uzraudzību mācību stundās un ārpus tām. Individuāla pieeja mācību slodzes pielāgošanai.	Papildus individualizēti atbalsta pasākumi mācību satura apguvei / pedagoģiskā intervence (ārpus mācību stundām)	✓ Psihologa konsultācijas.
	Nepieciešamais atbalsta personāls	✓ Psihologs. ✓ Pedagoģa palīgs.

Analizējot PMK informācijas sistēmas datus par ieteiktajiem atbalsta pasākumiem un/vai ieteikumiem, ir konstatēts, ka minētajiem izglītojamiem PMK ir ieteikušas no **viena līdz pat 13 atbalsta pasākumiem un/vai ieteikumiem**.

Atbalsta pasākumu un/vai ieteikumu skaits (vismaz)	Izglītojamo	
	skaits	īpatsvars
1	27	16%
2–3	23	14%
4–6	89	53%
7–9	21	12%
10–13	9	5%
Kopā	169	

Salīdzinot PMK faktiski ieteiktos atbalsta pasākumus ar Ministru kabineta noteikumos¹²⁶ noteiktajiem, ir konstatēts, ka visbiežāk jeb 70% izglītojamo, kuriem ir noteikta SIP 57, ir ieteikts *izmantot atgādnēs (vizuālas, verbālas, taktīlas) darba organizēšanai*, 63% bērnu ir ieteikts *pagarināt darba izpildes laiku – līdz 30% no kopējā darba laika*, bet 11% ir ieteikts *izstrādāt individuālo uzvedības korekcijas plānu*.

Ieteikums un/vai atbalsta pasākums	Izglītojamo	
	skaits	īpatsvars
1. Izmantot atgādnēs (vizuālas, verbālas, taktīlas) darba organizēšanai.	119	70%
2. Ieviest un konsekventi uzturēt skaidri zināmus kārtības noteikumus.	71	42%
3. Samazināt vienlaikus doto instrukciju skaitu.	43	25%
4. Verbālo informāciju papildināt ar vizuālo informāciju (u.c. maņu veidiem). Vizuāls atbalsts (individuāli vizuāli dienas un/vai stundu plāni utt.).	36	21%
5. Pagarināt darba izpildes laiku līdz 30% no kopējā darba laika.	106	63%
6. Palielināt starpbrīžu skaitu. Iekļaut dinamiskās pauzes.	17	10%
7. Izstrādāt individuālo uzvedības korekcijas plānu, nodrošinot uzraudzību mācību stundās un ārpus tām. Individuāla pieeja mācību slodzes pielāgošanai.	19	11%

Datu analīzē ir konstatēti arī vairāki gadījumi, kad ieteiktie atbalsta pasākumi nav sniegti pēc būtības, piemēram:

- ✓ Jelgavas pilsētas PMK:
 - **diviem izglītojamiem** 27.05.2020. sēdē ir ieteikusi “*Nodrošināt atbalsta pasākumus kā bērniem ar atbalsta pasākumiem*”. Vienam no šiem bērniem ir ieteiktas arī individuālās nodarbības pie logopēda;
 - **deviņiem izglītojamiem** ir ieteikusi “*Nodrošināt atbalsta pasākumus kā bērniem ar mācīšanās traucējumiem*”;
- ✓ **vienam izglītojamam** Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta PMK ir sniegusi ieteikumu “*Pakāpeniski uzsākt mācības skolā*”.

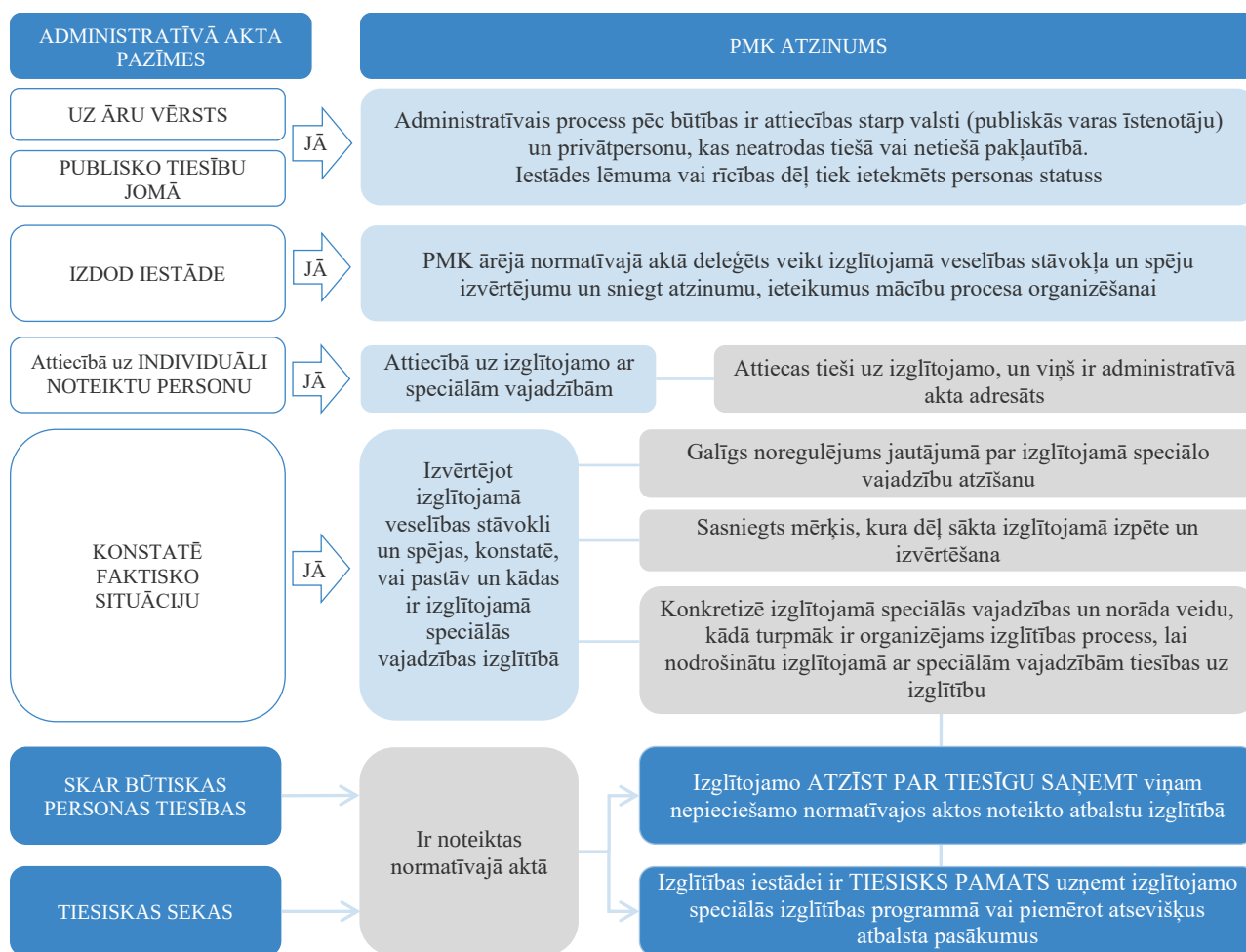
Vai PMK atzinums būtu pārskatāms administratīvā procesa kārtībā?

Apkopojot šajā nodaļā konstatēto par PMK darbību, revidenti vērš uzmanību, ka, reformējot PMK jaunveidojamā Dienesta vai citas institūcijas (atkarībā no pieņemtajiem lēmumiem) ietvaros un saglabājot PMK atzinumu kā priekšnoteikumu speciālās izglītības programmas noteikšanai, ir jāizvērtē, vai PMK atzinumam nav nepieciešams noteikt, ka tas ir pārskatāms administratīvā procesa kārtībā.

Administratīvā procesa likums¹²⁷ noteic, ka administratīvais akts ir uz āru vērsts tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju.

Savukārt administratīvo tiesību teorijā par konstatējošu administratīvu aktu tiek uzskatīts tāds lēmums (atzinums), kas saistoši un nemainīgi nostiprina kādas tiesiskas attiecības vai faktisko situāciju, no kuras saskaņā ar tiesību normām izriet atsevišķas indivīda tiesības (pienākumi)¹²⁸.

Šobrīd PMK atzinums pēc būtības nosaka izglītojamā ar speciālām vajadzībām tiesības – saņemt normatīvajos aktos paredzēto atbalstu un savām spējām un veselības stāvoklim atbilstošu izglītību.

Paredzot PMK atzinumu pārskatīt administratīvā procesa kārtībā, uz to attiektos ne tikai likumā¹²⁹ paredzētie procesuālie termiņi, kas nosaka iestādes pienākumu atzinumu izdot noteiktā laikā pēc pieteikuma saņemšanas, bet arī personas tiesības lūgt augstākstāvošu iestādi vai tiesu izvērtēt, vai sniegtais atzinums ir atbilstošs.

Lai gan Ministru kabineta noteikumi¹³⁰ jau pašlaik paredz, ka strīdus gadījumā, kas saistīts ar pašvaldības PMK sniegto atzinumu, personai ir tiesības Valsts PMK lūgt atkārtoti izvērtēt izglītojamā veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni un sniegt atkārtotu atzinumu par izglītojamam atbilstošāko izglītības programmu, tomēr šādas tiesības nav paredzētas attiecībā uz Valsts PMK sniegto atzinumu.

Revīzijā Valsts PMK pārstāve norādīja, ka faktiski pastāv iespēja jaunu apstākļu (t.i., citu (jaunu) speciālistu atzinumu) gadījumā izglītojamo Valsts PMK izvērtēt atkārtoti, un šādas situācijas Valsts PMK darbībā ir bijušas. Nepastāv juridiski šķēršļi Valsts PMK atzinuma apstrīdēšanai arī tiesā, tomēr šādi gadījumi nav zināmi.

Valsts PMK pārstāve atzina, ka komisijas atzinumu apstrīdēšanas mehānismam nākotnē būtu jābūt noregulētam un šis jautājums ir ticis pārrunāts arī ar Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjiem.

Revidenti uzsver, ka, paredzot PMK atzinumu pārskatīt administratīvā procesa kārtībā, uz to attiektos ne tikai likumā¹³¹ paredzētie procesuālie termiņi un skaidri definēts izvērtēšanas process un lēmuma saturs, bet arī personas tiesības lūgt augstākstāvošu iestādi un/vai tiesu pārskatīt pieņemto lēmumu, tā nodrošinot arī tiesisko kontroli pār PMK sniegtajiem atzinumiem.

Ieteikumi

Lai PMK atzinuma sniegšanas process atbilstu bērna labākajām interesēm, aicinām Izglītības un zinātnes ministriju izvērtēt PMK atzinuma atbilstību administratīvā akta pazīmēm un nodrošināt, ka uz PMK atzinumu attiecas likumā¹³² paredzētie procesuālie termiņi, ir skaidrs izvērtēšanas process un personai ir tiesības uz izsniegtā atzinuma pārskatīšanu, kā arī nepieciešamības gadījumā precizēt tiesisko regulējumu.

Aicinām Izglītības un zinātnes ministriju nodrošināt, ka Valsts un pašvaldību PMK tiek veikta visu personu pieteikumu reģistrācija, nosakot termiņu, kādā personas pieteikums ir jāizskata PMK komisijas sēdē, tā veicinot arī PMK sēžu plānošanu un tām nepieciešamo resursu apzināšanu un nodrošināšanu.

Tā kā izglītojamā spēju, attīstības un veselības stāvokļa izvērtēšanai PMK tiek iesniegti normatīvajos aktos¹³³ paredzētie speciālistu atzinumi, turklāt PMK ir tiesības pieprasīt iesniegt papildu informāciju un/vai veikt izglītojamā spēju, attīstības un veselības stāvokļa papildu izpēti, aicinām Izglītības un zinātnes ministriju pārskatīt PMK atzinumu sniegšanas procesuālo kārtību, izvērtējot iespēju PMK atzinumu sniegt bez bērna klātbūtnes, nepieciešamības gadījumā pilnveidojot prasības PMK iesniedzamo speciālistu atzinumiem vai nosakot gadījumus, kad bērna klātbūtne ir nepieciešama.

Lai nodrošinātu, ka bērna likumiskajiem pārstāvjiem un izglītības iestādēm tiek sniegta informācija par bērnam mācību procesā nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, Izglītības un zinātnes ministrijai nodrošināt, ka PMK informācijas sistēmā, kas tiek izmantota PMK pieņemto lēmumu dokumentēšanai un atzinumu sagatavošanai, tiek ievadīta pilnīga informācija par bērnam sniegto atzinumu – ne tikai ieteicamā speciālās izglītības programma, bet arī atbalsta pasākumi (ieteikumi) atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām, kas ir identificēti izvērtēšanas procesā.

2. Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja tam nepieciešamo speciālo izglītību iegūt tā dzīvesvietas pašvaldībā?

Kopumā pašvaldību darbība, organizējot bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamo izglītības programmu apguvi, ir bērnu interesēm atbilstoša, jo pēdējos gados arvien vairāk bērniem ir iespēja tiem nepieciešamo speciālās izglītības programmu iegūt attiecīgās pašvaldības izglītības iestādēs.

Būtiski palielinās arī to bērnu skaits, kas speciālo izglītību iegūst iekļaujoši. Ja 2017./2018.gadā speciālo izglītību vispārējās izglītības iestādēs ieguva 52% izglītojamo, kuriem ir nepieciešama speciālās izglītības programma, tad 2020./2021.mācību gadā tie jau ir 62% bērnu.

Revidentu ieskatā, speciālās izglītības ieguvī dzīvesvietas pašvaldībā ir veicinājusi uzsāktā izglītības iestāžu reforma, kas uzliek pašvaldībām par pienākumu izvērtēt to teritorijā esošo izglītības iestāžu pārklājumu, kā arī reorganizēt to speciālās izglītības iestādes, ņemot vērā, ka ar 2020./2021.mācību gadu ir ierobežoti speciālās izglītības iestādēs īstenojamo speciālās izglītības programmu veidi.

Tomēr būtisks darba apjoms vēl ir priekšā, jo arvien speciālās izglītības programmas citā pašvaldībā apgūst apmēram desmitā daļa bērnu pirmsskolā un piektā daļa pamatskolā.

Revidenti izprot, ka šādai izvēlei bieži vien ir racionāls pamats. Piemēram, vairākos gadījumos izglītības iestādi citā pašvaldībā ir izvēlējušies bērna vecāki, jo tā atrodas attiecīgā reģiona centrā, kurā vecākiem ir arī darbavieta, vai arī tā ir specializējusies noteiktu speciālās izglītības programmu īstenošanā.

Tāpat ne visos gadījumos izglītības programmas licencēšana attiecīgās pašvaldības izglītības iestādēs ir iespējama un ir ekonomiski pamatota. It īpaši tas attiecas uz speciālās izglītības programmām izglītojamiem ar redzes un dzirdes traucējumiem (SIP 51 un SIP 52), kurās 2020./2021.mācību gadā mācās tikai 190 izglītojamie un kuras tiek īstenotas tikai astoņās izglītības iestādēs, bet kuru īstenošana prasa speciālu materiāltehnisko bāzi un personālu ar zināšanām un pieredzi šo bērnu izglītošanā.

Tomēr nav pieļaujams, ka vismaz 33 pašvaldībās arvien tajās deklarētajiem bērniem netiek nodrošinātas arī tādas speciālās izglītības programmas, kuru īstenošanai nav nepieciešami būtiski ieguldījumi materiāli tehniskās bāzes nodrošināšanā (*izglītojamiem ar somatiskām saslimšanām (SIP 54), ar valodas traucējumiem (SIP 55) un ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56)*), jo sevišķi pirmsskolā¹³⁴. Tāpēc, turpinot skolu tīkla sakārtošanu, pašvaldībām ir jārod risinājumi šo programmu nodrošināšanai savu pašvaldību bērniem.

Izglītības likums¹³⁵ paredz, ka vecākiem (personām, kas īsteno aizgādību) ir tiesības izvēlēties izglītības iestādi, kurā bērns iegūst izglītību. Savukārt katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt bērniem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatizglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā pašvaldības izglītības iestādē.

Izglītības ieguve dzīvesvietas tuvumā ir nepieciešama arī bērna pilnvērtīgai attīstībai, lai bērns ik dienu var atgriezties mājās pie ģimenes, uzturēt tuvas attiecības un saņemt nepieciešamo vecāku un citu ģimenes locekļu atbalstu.

Bērni ar speciālām vajadzībām speciālās izglītības programmas var apgūt gan iekļaujoši – vispārējās izglītības iestāžu, kas ir licencējušas speciālās izglītības programmas, vispārizglītojošās vai speciālajās klasēs¹³⁶ –, gan speciālās izglītības iestādēs¹³⁷.

Lai veicinātu iekļaujošas izglītības attīstību, ar 2020./2021.mācību gadu ir samazināts to speciālās izglītības programmu skaits, kuras var nodrošināt speciālās izglītības iestādēs.

Tāpēc revīzijā tika veiktas pārbaudes, lai noskaidrotu, vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja tam nepieciešamo speciālās izglītības programmu apgūt savas deklarētās dzīvesvietas pašvaldībā un vai un kā izglītības iestāžu pieejamību ir ietekmējusi īstenotā speciālās izglītības programmu reforma.

Vai nepieciešamās speciālās izglītības programmas ir pieejamas bērna dzīvesvietas pašvaldībā?

Revīzijā, analizējot VIIS datus par speciālās izglītības programmu pieejamību, ir konstatēts, ka kopumā valstī izglītojamiem ar speciālām vajadzībām visas speciālās izglītības programmas ir iespēja apgūt gan iekļaujoši, gan speciālās izglītības iestādēs.

2020./2021.mācību gada sākumā no visām 1333 izglītības iestādēm, kuras īsteno pirmsskolas un pamatizglītības programmas, **speciālās pirmsskolas izglītības un/vai speciālās pamatizglītības programmas tiek nodrošinātas 571 jeb 43%** izglītības iestāžu, no tām **44 ir speciālās izglītības iestādes**, bet pārējās – vispārējās izglītības iestādes:

- ✓ speciālās **pamatizglītības** programmas tiek nodrošinātas 424 jeb 63% iestāžu, kas īsteno pamatizglītības programmas, no tām 378 vispārējās izglītības iestādēs un 44 speciālās izglītības iestādēs;
- ✓ speciālās **pirmsskolas** izglītības programmas tiek nodrošinātas 206 jeb 31% iestāžu, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas¹³⁸, no tām 29 ir speciālās izglītības iestādes¹³⁹.

2017./2018.mācību gadā bija 644 pirmsskolas izglītības iestādes, no kurām 40 bija speciālās pirmsskolas izglītības iestādes.

2020./2021.mācību gada sākumā bija 16 pirmsskolas izglītības iestādes, kuras īsteno tikai speciālās izglītības programmas. Tas nozīmē, lai gan pēc izglītības iestāžu tipa tās vairs nav "speciālās pirmsskolas izglītības iestādes", tomēr pēc savas būtības tās arvien ir speciālās izglītības iestādes, jo izglītības process tiek īstenots nošķirti no pārējiem izglītojamiem, kuri mācās pēc vispārīzglītojošās izglītības programmas.

Lai gan, salīdzinot ar 2017./2018.mācību gadu, 2020./2021.mācību gadā ir samazinājies kopējais izglītības iestāžu skaits, izglītības iestāžu īpatsvars, kas īsteno speciālās izglītības programmas, nav būtiski mainījies. Proti, speciālās izglītības programmas arvien tiek īstenotas 43% izglītības iestāžu.

Izglītības iestādes veids	2017./2018.mācību gada sākums				2020./2021.mācību gada sākums			
	Īsteno SIP	Neīsteno nevienu SIP	Neīsteno, %	Kopā	Īsteno SIP	Neīsteno nevienu SIP	Neīsteno, %	Kopā
Pirmsskolas izglītības iestāde ¹⁴⁰	148	503	77%	651	146	503	77%	649
no tām speciālās pirmsskolas izglītības iestādes	40	0	0%	40	nav	nav	-	nav
Vispārējās izglītības iestāde ¹⁴¹	389	328	46%	717	381	259	40%	640
Speciālās izglītības iestāde	56	0	0%	56	44	0	0%	44
KOPĀ	593	831	58%	1434	571	762	57%	1333

Tomēr, lai gan speciālās izglītības programmas kopā īsteno salīdzinoši liels izglītības iestāžu skaits, **ne visās pašvaldībās ir pieejamas tās speciālās izglītības programmas, kuras ir nepieciešamas attiecīgajā pašvaldībā deklarētajiem bērniem**, t.i., tās speciālās izglītības programmas, kuras bērniem ir ieteikusi Valsts vai pašvaldību PMK un kurās bērni arī mācās.

Revidenti vērs uzmanību, ka situācija par speciālās izglītības programmu pieejamību bērna dzīvesvietas pašvaldībā 2021./2022. un turpmākajos mācību gados būtiski atšķirsies no revīzijas ziņojumā norādītā, jo būs noslēgusies administratīvi teritoriālā reforma, kuras rezultātā būs būtiski samazinājies pašvaldību skaits.

Iespēja apgūt visas nepieciešamās speciālās izglītības programmas tiek nodrošinātas tikai sešās no 119 pašvaldībām.

Analizējot VIIS datus, revidenti konstatēja, ka **visas PMK ieteiktās speciālās izglītības programmas** – gan pirmsskolas, gan pamatzglītības līmenī – **2020./2021.mācību gadā tiek īstenotas tikai sešās pašvaldībās** – Kokneses, Priekules un Riebiņu novada, Jelgavas, Rīgas un Daugavpils pilsētas pašvaldībā.

Savukārt tikai **pamatzglītības līmenī** – vēl sešās pašvaldībās¹⁴².

Neviena no pašvaldībā deklarētajiem bērniem nepieciešamajām **speciālās pamatzglītības programmām** 2020./2021.mācību gadā **netiek īstenota četrās pašvaldībās** – Alsungas, Ādažu, Pļaviņu un Tērvetes novada pašvaldībā, bet 103 pašvaldībās jeb 87% tiek nodrošināta daļa no attiecīgajā pašvaldībā dzīvojošajiem bērniem nepieciešamajām programmām.

Savukārt, analizējot speciālās pamatizglītības programmu pieejamību pa programmu veidiem, ir konstatēts, ka 2020./2021.mācību gada sākumā:

- ✓ **vismazāk pieejamas** bija tās izglītības programmas, kuras ir nepieciešamas mazākam bērnu skaitam, t.i.:
 - **SIP 51** (izglītojamiem ar redzes traucējumiem) – lai gan šī izglītības programma ir nepieciešama **28 pašvaldībās deklarētiem 66 bērniem**, to īsteno tikai **trīs pašvaldībās¹⁴³ jeb 11%** no tām pašvaldībām, kurās ir deklarēti izglītojamie ar redzes traucējumiem. Šo izglītības programmu valstī īsteno tikai **trīs izglītības iestādes**, no kurām **viena** ir speciālās izglītības iestāde;
 - **SIP 52** (izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem) – lai gan šī izglītības programma ir nepieciešama **53 pašvaldībās deklarētiem 124 bērniem**, to īsteno tikai **piecās pašvaldībās jeb 9%** no tām pašvaldībām, kurās ir deklarēti izglītojamie ar dzirdes traucējumiem. Šo izglītības programmu valstī īsteno tikai **četras speciālās izglītības un viena vispārējās izglītības iestāde**;
 - **SIP 57** (izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem) – lai gan šī izglītības programma ir nepieciešama **60 pašvaldībās deklarētiem 513 bērniem**, to īsteno tikai **15 pašvaldībās jeb 25%** no tām pašvaldībām, kurās ir deklarēti izglītojamie ar garīgās veselības traucējumiem. Šo izglītības programmu valstī īsteno **20 izglītības iestādes**, no kurām **puse** ir speciālās izglītības iestādes;
- ✓ **visvairāk pieejamas** bija tās izglītības programmas, kuras ir nepieciešamas lielam bērnu skaitam:
 - **SIP 56** (izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem), kurā mācās lielākā daļa – **5360 jeb 45,59%** bērnu, kas mācās pēc speciālās izglītības programmas. Bērni, kuriem ir ieteikta šī programma, ir deklarēti 118 pašvaldībās, bet programma ir pieejama **112 pašvaldībās jeb 95%** no šīm pašvaldībām. Šo izglītības programmu īsteno **354 vispārējās izglītības iestādes** (t.i., iekļaujoši) un **četras speciālās izglītības iestādes** – attīstības centri¹⁴⁴;
 - **SIP 58** (izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem), kurā mācās **2907 jeb gandrīz 25%** bērnu, kas mācās pēc speciālās izglītības programmām. Bērni, kuriem ir ieteikta šī programma, ir deklarēti visās 119 pašvaldībās, bet šo programmu īsteno tikai 89 jeb 75% pašvaldību. Šo izglītības programmu kopā īsteno 194 izglītības iestādes, no tām **44 jeb piektā daļa** ir **speciālās izglītības iestādes**.

Izglītojamo skaits, kuri apgūst speciālās pamatizglītības programmas, un speciālās pamatizglītības programmu pieejamība pašvaldībās

SIP	Izglītojamie, kuri apgūst SIP		Pašvaldību skaits, kurās ir deklarēti SIP izglītojamie	Pašvaldību skaits, kuras īsteno SIP	Pašvaldību īpatsvars, kuras īsteno SIP	Izglītības iestāžu skaits, kuras īsteno SIP	Speciālās izglītības iestādes	Vispārējās izglītības iestādes
	skaits	īpatsvars						
51	66	0,56%	28	3	11%	3	1	2
52	124	1,05%	53	5	9%	5	4	1
53	322	2,74%	16	8	50%	14	1	13
54	46	0,39%	16	5	31%	5	2	3
55	828	7,04%	44	16	36%	32	2	30
56	5360	45,59%	118	112	95%	354	4	350
57	513	4,36%	60	15	25%	20	10	10
58	2907	24,72%	119	89	75%	194	44	150
59	1592	13,54%	115	57	50%	75	43	32
Kopā	11 758							

Savukārt, analizējot **speciālās pirmsskolas izglītības programmu** pieejamību pašvaldībās, ir konstatēts, ka 2020./2021.mācību gada sākumā 102 pašvaldībās ir bērni, kuriem nepieciešamas speciālās pirmsskolas izglītības programmas, tomēr tikai **33 pašvaldības** jeb 33%¹⁴⁵ **īsteno visas bērniem nepieciešamās programmas.**

35 pašvaldības jeb 34% neīsteno nevienu no bērniem nepieciešamajām speciālās pirmsskolas izglītības programmām, bet 34 pašvaldības jeb 33% īsteno tikai daļu.

Vērtējot **speciālās pirmsskolas izglītības programmu** pieejamību pa speciālās izglītības programmu veidiem, ir konstatēts, ka arī pirmsskolas līmenī **vismazāk pašvaldībās** bija pieejama **SIP 51** (izglītojamiem ar redzes traucējumiem) un **SIP 52** (izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem).

Lai gan SIP 51 (izglītojamiem ar redzes traucējumiem) ir nepieciešama 25 pašvaldībās deklarētiem 214 bērniem, pirmsskolas līmenī to īsteno tikai deviņās pašvaldībās jeb 36% pašvaldību, kurās ir deklarēti izglītojamie ar redzes traucējumiem. Šo izglītības programmu kopā īsteno 10 izglītības iestādes, no kurām četras ir speciālās izglītības iestādes. Turklāt izglītojamo ar redzes traucējumiem skaits pirmsskolā ir aptuveni četras reizes lielāks nekā vēlāk – pamatizglītības līmenī.

Lai gan SIP 52 (izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem) ir nepieciešama deviņās pašvaldībās deklarētiem 20 bērniem, tā tiek īstenota tikai divās pašvaldībās, kurās ir deklarēti izglītojamie ar dzirdes traucējumiem, – vienā vispārējās izglītības iestādē un vienā speciālās izglītības iestādē.

Savukārt visvairāk pašvaldībās pirmsskolas līmenī ir pieejama **SIP 53** (izglītojamiem ar fiziskiem traucējumiem) un **SIP 59** (izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem).

Lai gan **SIP 53** (izglītojamiem ar fiziskiem traucējumiem) ir nepieciešama **18 pašvaldībās deklarētiem 111 bērniem**, to īsteno **15 pašvaldībās jeb 83%** no tām pašvaldībām, kurās ir deklarēti izglītojami ar fiziskiem traucējumiem. Šo izglītības programmu valstī kopā īsteno **18 izglītības iestādes**, no kurām **divas** ir speciālās izglītības iestādes.

Lai gan **SIP 59** (izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem) ir nepieciešama **38 pašvaldībās deklarētiem 120 bērniem**, to īsteno **28 pašvaldībās jeb 74%** no tām, kurās ir deklarēti izglītojami ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem. Šo izglītības programmu valstī kopā īsteno **37 izglītības iestādes**, no kurām **22** ir speciālās izglītības iestādes.

Izglītojamo skaits, kuri apgūst speciālās pirmsskolas izglītības programmas, un speciālās pirmsskolas programmu pieejamība pašvaldībās

SIP	Izglītojami, kuri apgūst SIP		Pašvaldību skaits, kurās ir deklarēti bērni ar SIP	Pašvaldību skaits, kuras īsteno SIP	Pašvaldību īpatsvars, kuras īsteno SIP	Izglītības iestāžu skaits, kuras īsteno SIP	Speciālās izglītības iestāžu skaits	Pirms-skolas izglītības iestāžu skaits	Vispārējās izglītības iestāžu skaits*
	skaits	īpatsvars							
51	214	4,58%	25	9	36%	10	4	6	0
52	20	0,43%	9	2	22%	2	1	1	0
53	111	2,38%	18	15	83%	18	2	16	0
54	254	5,44%	23	15	65%	20	3	17	0
55	2541	54,38%	80	55	69%	127	4	113	10
56	1166	24,95%	83	57	69%	119	20	78	21
57	46	0,98%	11	8	73%	9	4	4	1
58	201	4,30%	54	38	70%	47	23	17	7
59	120	2,57%	38	28	74%	37	22	11	4
Kopā	4673								

* Īsteno pirmsskolas izglītības programmas.

Revīzijā ir konstatēts, ka, salīdzinot ar 2017./2018.mācību gadu, 2020./2021.mācību gadā **kopumā ir samazinājies pašvaldību skaits, kurās netiek nodrošinātas tās speciālās izglītības programmas, kuras ir nepieciešamas attiecīgajā pašvaldībā deklarētajiem bērniem**. Tomēr pozitīvās izmaiņas ir notikušas ne visās programmās (skatīt tabulu):

- ✓ **nav mainījies situācija ar pirmsskolas SIP 56 un 57 un ar pamatskolas SIP 51 pieejamību.** Lai gan ir pieaudzis pašvaldību skaits, kurās šīs programmas tiek īstenotas, ir pieaudzis arī to pašvaldību skaits, kurās tās ir nepieciešamas. Tomēr šīs programmas arvien trūkst tikpat daudz pašvaldībās kā iepriekš (*attiecīgi 26, 3 un 25 pašvaldībās*);
- ✓ **ir samazinājies SIP 58 pieejamība pamatskolas līmenī.** Lai gan 2020./2021.mācību gadā, salīdzinot ar 2017./2018.mācību gadu, ir pieaudzis to izglītojamo skaits, kuri apgūst SIP 58, tomēr ir samazinājies pašvaldību skaits, kurās tiek īstenota SIP 58. 2017.gadā programma tika īstenota 92 pašvaldībās, bet 2020./2021.mācību gadā SIP 58 īsteno tikai **89 pašvaldībās**.

Programmu vairs neīsteno astoņas¹⁴⁶ pašvaldības, kurās bija pa vienam diviem izglītojamiem, bet uzsākušas īstenot piecas¹⁴⁷ pašvaldības, kopā programmu nodrošinot 22 bērniem.

Izglītības līmenis	SIP	2017./2018.mācību gads			2020./2021.mācību gads			Pašvaldību, kurās trūkst nepieciešamās SIP, skaita izmaiņas (“–” samazinājies, nemainīgs, “+” palielinājies)
		Pašvaldību skaits, kurās			Pašvaldību skaits, kurās			
		ir nepieciešama SIP	tiek nodrošināta SIP	trūkst nepieciešamās SIP	ir nepieciešama SIP	tiek nodrošināta SIP	trūkst nepieciešamās SIP	
Pirmskola	51	29	10	19	25	9	16	–3
	52	18	4	14	9	2	7	–7
	53	24	16	8	18	15	3	–5
	54	39	20	19	23	15	8	–11
	55	91	52	39	80	55	25	–14
	56	77	51	26	83	57	26	0
	57	9	6	3	11	8	3	0
	58	61	31	30	54	38	16	–14
	59	36	19	17	38	28	10	–7
Pamatskola	51	29	4	25	28	3	25	0
	52	56	4	52	53	5	48	–4
	53	40	10	30	16	8	8	–22
	54	27	7	20	16	5	11	–9
	55	58	15	43	44	16	28	–15
	56	118	110	8	118	112	6	–2
	57	69	16	53	60	15	45	–8
	58	118	92	26	119	89	30	4
	59	114	54	60	115	57	58	–2

Tā kā ne visās pašvaldībās ir pieejamas tajās deklarētajiem bērniem nepieciešamās speciālās izglītības programmas, attiecīgi bērni tiem nepieciešamo speciālo izglītību iegūst citās pašvaldībās.

2020./2021.mācību gadā nepieciešamo speciālās izglītības programmu citās pašvaldībās apgūst 457 jeb 9,81% izglītojamo pirmskolas līmenī un 2482 jeb 21,22% pamatskolas līmenī.

Salīdzinājumā ar speciālās izglītības programmām vispārējās izglītības programmas citās pašvaldībās 2020./2021.mācību gadā apgūst divreiz mazāk bērnu.

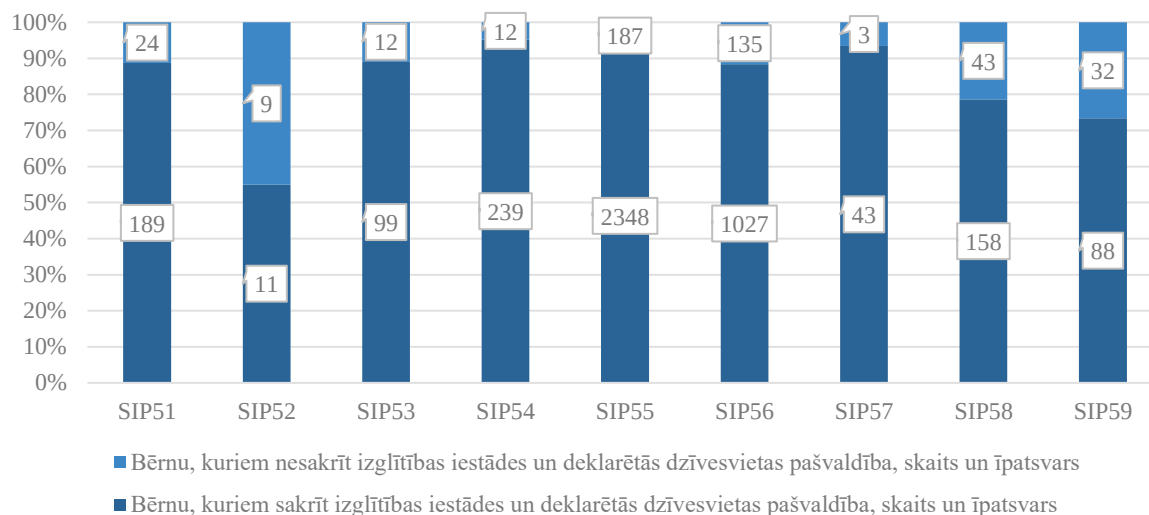
Izglītības līmenis	Bērnu skaits		2017./2018.mācību gads		2020./2021.mācību gads	
			Speciālās izglītības programma	Vispārējās izglītības programma	Speciālās izglītības programma	Vispārējās izglītības programma
Pirmsskolas līmenis	Bērni, kuriem nesakrīt deklarētā un izglītības iestādes pašvaldība	skaits	525	6476	457	6872
		īpatsvars	10,32%	7,23%	9,81%	7,19%
	Bērnu skaits kopā*		5086	89 564	4659	95 515
Pamatskolas līmenis	Bērni, kuriem nesakrīt deklarētā un izglītības iestādes pašvaldība	skaits	2753, no tiem tikai 780 jeb 28,33% mācās vispārējās izglītības iestādēs	17 738	2482, no tiem tikai 888 jeb 25,77% mācās vispārējās izglītības iestādēs	18 412
		īpatsvars	23,40%	10,80%	21,22%	10,97%
	Bērnu skaits kopā*		11 763	164 246	11 694	167 844

* Ņemot vērā, ka VIIS nav informācijas par visu bērnu deklarētajām dzīvesvietām, salīdzinot bērna deklarēto un izglītības iestādes pašvaldības, datu analīzē ir iekļauti tikai tie bērni, kuriem ir norādīta deklarētā dzīvesvieta¹⁴⁸.

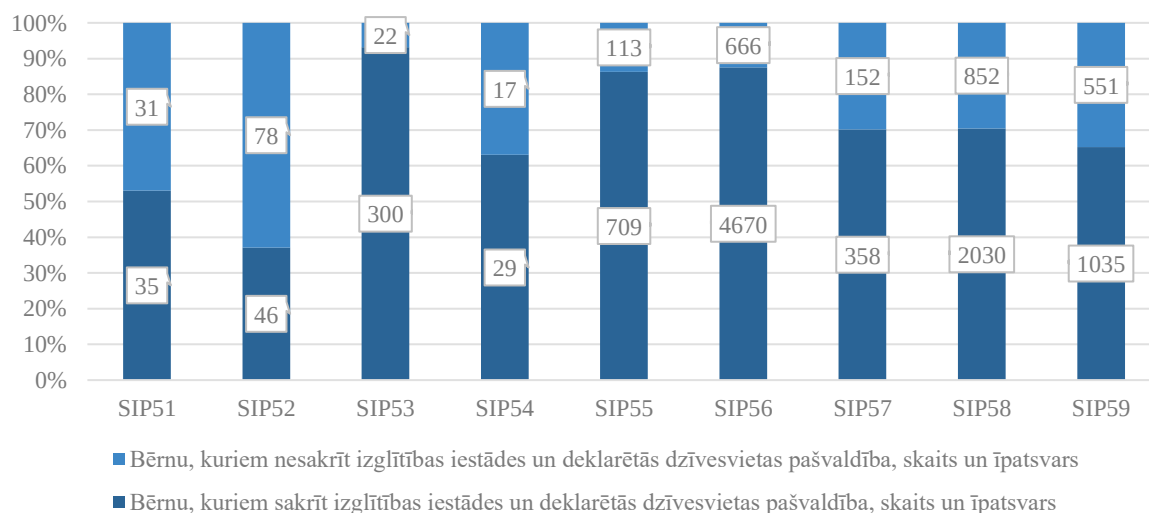
Vērtējot pa speciālās izglītības programmu veidiem, ir konstatēts, ka 2020./2021.mācību gada sākumā **pirmsskolas līmenī** lielākais bērnu īpatsvars (45%), kuri izglītību ieguva citā pašvaldībā, bija **izglītojamie ar dzirdes traucējumiem (SIP 52)**. Tomēr kopā tie bija tikai deviņi bērni. Citā pašvaldībā pirmsskolas izglītību ieguva arī **gandrīz trešā daļa bērnu (32 bērni)**, kuriem ir nepieciešama SIP 59.

Arī pamatskolas līmenī lielākais bērnu īpatsvars (63%), kuri izglītību ieguva citā pašvaldībā, bija bērni ar dzirdes traucējumiem (SIP 52). Kopā tie bija 78 bērni. Savukārt gandrīz puse (31 bērns) jeb 47% bērnu bija ar redzes traucējumiem, kuriem ir nepieciešama SIP 51.

Bērnu, kuri apgūst speciālās pirmsskolas izglītības programmu, izglītības iestādes un deklarētās dzīvesvietas pašvaldības salīdzinājums

Bērnu, kuri apgūst speciālās pamatizglītības programmu, izglītības iestādes un deklarētās dzīvesvietas pašvaldības salīdzinājums

Veicot datu analīzi, revidenti konstatēja arī pozitīvu tendenci attiecībā uz speciālās izglītības ieguvu iekļaujoši. Proti, lai gan vispārējās un speciālās izglītības iestāžu īpatsvars, kuras īsteno speciālās izglītības programmas, nav būtiski mainījies, salīdzinot ar 2017./2018.gadu, 2020./2021.mācību gadā **no 52% uz 62% ir palielinājies to izglītojamo īpatsvars, kuri speciālās pamatizglītības programmu apgūst iekļaujoši – vispārējās izglītības iestādēs**. Savukārt pirmsskolu līmenī īpatsvars palielinājies no 35% uz 83%.

Izglītības līmenis	Izglītības iestādes veids	2017./2018.mācību gads			2020./2021.mācību gads		
		Izglītības iestāžu skaits	Bērnu skaits	Bērnu īpatsvars	Izglītības iestāžu skaits	Bērnu skaits	Bērnu īpatsvars
Pamatizglītības līmenis	Vispārējās izglītības iestādes*	387	6241	52%	380	7294	62%
	Speciālās izglītības iestādes	56	5650	48%	44	4464	38%
	Kopā	443	11 891	100%	424	11758	100%
Pirmsskolas līmenis	Pirmsskolas izglītības iestādes	108	1638	32%	146	3744	80%
	Vispārējās izglītības iestādes	23	161	3%	31	149	3%
	Speciālās pirmsskolas izglītības iestādes	40	3056	60%	-	-	-
	Speciālās izglītības iestādes**	25	263	5%	29	780	17%
	Kopā	196	5118	100%	206	4673	100%

* t.sk. divas profesionālās pamatzglītības un vidējās izglītības iestādes.

** no 2020./2021.mācību gada vairs nepastāv izglītības iestādes veids "speciālā pirmsskolas izglītības iestāde", speciālās pirmsskolas izglītības programmas īsteno speciālās izglītības iestādes.

Kā jau norādīts šī revīzijas ziņojuma 1.nodaļā, revidentu vērtējumā, speciālās izglītības apguvi iekļaujoši ir veicinājuši 21.06.2018. pieņemtie grozījumi Vispārējās izglītības likumā¹⁴⁹, kas paredz, ka no 2020./2021.mācību gada speciālās izglītības iestādēs vairs nedrīkst īstenot četras speciālās pamatzglītības programmas – izglītojamiem ar fiziskās attīstības traucējumiem (SIP 53), ar somatiskām saslimšanām (SIP 54), ar valodas traucējumiem (SIP 55) un ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56) – un trīs speciālās pirmsskolas izglītības programmas – izglītojamiem ar fiziskās attīstības traucējumiem (SIP 53), ar somatiskām saslimšanām (SIP 54) un ar valodas traucējumiem (SIP 55)¹⁵⁰.

Tāpat speciālās izglītības īstenošanu ir ietekmējusi arī uzsāktā skolu tīkla sakārtošana¹⁵¹, kuras mērķis ir *demogrāfiskajai situācijai un citiem faktoriem atbilstošs racionāls skolu tīkls, kas veidojams, vērtējot pašvaldību iespējas savā teritorijā esošajās izglītības iestādēs nodrošināt skolēnu interesēm atbilstošu un kvalitatīvu izglītību, kam nepieciešama gan atbilstoša mācību vide un materiāltehniskais nodrošinājums, gan iespēja piesaistīt augsti kvalificētus pedagogus un atbalsta personālu.*

Pārskatot skolu tīklu, pašvaldībās tiek izvērtēti pieejamie resursi un pārskatītas īstenotās izglītības programmas, reorganizējot arī izglītības iestādes – tās likvidējot vai apvienojot.

Salīdzinot ar 2017.gadu, 2020./2021.mācību gadā par 91 izglītības iestādi jeb 6% ir samazinājies kopējais izglītības iestāžu skaits Latvijā, kas īsteno pirmsskolas un pamatzglītības programmas, tajā skaitā speciālās izglītības iestāžu skaits ir samazinājies no 56 līdz 44. Piemēram:

Rēzeknes novadā 2019.gadā tika reorganizētas trīs speciālās internātpamatskolas – Maltas, Adamovas un Tiskādu, izveidojot vienu speciālās izglītības iestādi – Rēzeknes novada speciālo pamatskolu. Adamovas speciālā internātpamatskola tika likvidēta. Jaunā Rēzeknes novada speciālā pamatskola izglītības programmas īsteno Tiskādu un Maltas speciālo internātpamatskolu telpās – trijās īstenošanas vietās Maltā un Vecružinā.

Revīzijā arī konstatēts, ka skolu tīkla reorganizācija ir veicinājusi, ka speciālās izglītības programmas uzsāk īstenot arī vispārējās izglītības iestādes. Piemēram:

2020.gadā Ciblas novadā tika likvidēta Ezersalas speciālā internātpamatskola, kurā saskaņā ar pašvaldības sniegto informāciju pēdējos gados lielākoties mācījušies citu pašvaldību bērni. Viena no tur īstenotajām speciālās izglītības programmām – SIP 59 – tika licencēta Ciblas vidusskolā, uz skolu novirzot arī likvidētās speciālās izglītības iestādes personālu atbalsta pasākumu nodrošināšanai.

Kopā laikā no 2017./2018.mācību gada atsevišķu speciālās **pamatizglītības** programmu īstenošana ir pārtraukta 26 pašvaldībās, bet ir uzsākta 23 pašvaldībās. Savukārt atsevišķas speciālās **pirmsskolas** izglītības programmas vairs neīsteno 24 pašvaldības, bet uzsāka īstenot 32 pašvaldībās.

Piemēram, speciālās pirmsskolas izglītības un speciālās pamatizglītības programmu izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (58) vairs neīsteno 11 pašvaldību vispārējās izglītības iestādes un četras speciālās izglītības iestādes, bet uzsāka īstenot tikai sešu pašvaldību vispārējās izglītības iestādes un vienas pašvaldības speciālās izglītības iestāde.

Speciālās izglītības programmu īstenošana pašvaldībās 2020./2021.mācību gadā salīdzinājumā ar 2017./2018.mācību gadu, sadalījumā pa izglītības iestāžu veidiem

SIP	Pašvaldību skaits, kuras <u>vairs neīsteno</u> speciālās izglītības programmas				Pašvaldību skaits, kuras <u>uzsāka īstenot</u> speciālās izglītības programmas			
	pirmsskolas līmenī		pamatizglītības līmenī		pirmsskolas līmenī		pamatizglītības līmenī	
	Vispārējā/ pirmsskolas izglītības iestāde	Speciālās izglītības iestāde	Vispārējā izglītības iestāde	Speciālās izglītības iestāde	Vispārējā/ pirmsskolas izglītības iestāde	Speciālās izglītības iestāde	Vispārējā izglītības iestāde	Speciālās izglītības iestāde
51	1		1					
52	2							1
53	4		4	2	2	1	3	
54	6			2	1			
55	3	1	2	3	6		4	
56	5		2	10	7	4	3	
57			3	4	1	1	4	2
58	3	1	11	4	9	3	6	1
59	1	2	8	3	6	7	9	2

Kā izglītojamiem nepieciešamās speciālās izglītības programmas tiek īstenotas izlasē iekļautajās pašvaldībās?

Lai pārliecinātos, kāda ir faktiskā situācija pašvaldībās – kā tiek organizēta nepieciešamās izglītības nodrošināšana bērniem, kuriem ieteikta speciālās izglītības programma, revīzijā ir veiktas pārbaudes 11 izlasē iekļautajās pašvaldībās¹⁵².

Izlasē iekļautajās pašvaldībās ir apmeklētas 13 izglītības iestādes: septiņas vispārējās izglītības iestādes (Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada pašvaldības Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola) un sešas speciālās izglītības iestādes (Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde un viena Malienas pirmsskolas izglītības iestāde “Mazputniņš”, kura no 2020./2021.mācību gada ir vispārējās izglītības iestāde).

Kopā izlasē iekļautajās 11 pašvaldībās ir deklarēti 5910 izglītojamie, kuri 2020./2021.mācību gadā apgūst kādu speciālās izglītības programmu. No tiem gandrīz desmitā daļa jeb 9% nemācās savā deklarētās dzīvesvietas pašvaldībā.

Nr. p.k.	Pašvaldība	Pašvaldībā deklarēti izglītojamie, kas mācās pēc SIP	Izglītojamie, kas mācās deklarētajā pašvaldībā		Izglītojamie, kas nemācās deklarētajā pašvaldībā	
			skaits	%	skaits	%
1	Alūksnes novads	203	174	86%	29	14%
2	Balvu novads	147	110	75%	37	25%
3	Ciblas novads	13	9	69%	4	31%
4	Kandavas novads	138	119	86%	19	14%
5	Krāslavas novads	173	134	77%	39	23%
6	Rēzeknes novads	223	126	57%	97	43%
7	Rīga	3876	3702	96%	174	4%
8	Saldus novads	398	373	94%	25	6%
9	Tukuma novads	348	293	84%	55	16%
10	Ventspils	281	240	85%	41	15%
11	Ventspils novads	110	79	72%	31	28%
		5910	5359	91%	551	9%

No minētajām 11 pašvaldībām tikai vienā – Rīgas pilsētas pašvaldībā – tiek nodrošinātas visas speciālās izglītības programmas, kuras pašvaldībā deklarētajiem bērniem ir ieteikusi valsts vai pašvaldību PMK un kurās bērni arī mācās.

Pārējās 10 pašvaldībās speciālās izglītības programmas ir nepieciešamas **2034** tajās deklarētajiem bērniem (607 pirmsskolā un 1427 pamatizglītībā), tomēr ne visas nepieciešamās programmas tiek nodrošinātas. Turklāt programmu nodrošinājums ir atšķirīgs pirmsskolas un pamatskolas līmenī.

Nr. p.k.	Pašvaldība	Bērnu skaits, kuriem ir nepieciešama SIP	Speciālās izglītības programmas									Bērnu skaits, kuri mācās citās pašvaldībās	
			51	52	53	54	55	56	57	58	59	Kopā	no tiem*
1	Alūksnes novads	203		X								29	1
2	Balvu novads	147	x X	X			X		X			37	7
3	Ciblas novads	13		X		x	x					4	3
4	Kandavas novads	138									X	19	6
5	Krāslavas novads	173		X					X	x	X	39	19
6	Rēzeknes novads**	223		X		x						97	11
7	Saldus novads**	398		X								25	1
8	Tukuma novads**	348	X	X			X					55	5
9	Ventspils	281		X					X			41	5
10	Ventspils novads**	110	X				x	x				31	6
Kopā:		2034	27	10	36	73	292	918	50	482	146	377	64
Pašvaldību skaits, kurās ir nepieciešamas speciālās izglītības programmas			6	8	4	6	10	10	6	10	10		
Pašvaldību skaits, kurās netiek īstenotas bērniem nepieciešamās speciālās izglītības programmas			3	8		2	4	1	3	1	2		

* Bērnu skaits, kuri izglītību iegūst citā pašvaldībā tāpēc, ka nav pieejama nepieciešamā speciālās izglītības programma.

** Pašvaldībā ir speciālās izglītības iestāde.

Tabulas apzīmējumi:

	Pieprasīta pamatskolas līmenī
	Pieprasīta pirmsskolas un pamatskolas līmenī
	Pieprasīta pirmsskolas līmenī
x	Speciālās izglītības programmu nenodrošina pirmsskolas līmenī
X	Speciālās izglītības programmu nenodrošina pamatskolas līmenī

Savukārt, vērtējot bērnu īpatsvaru, kuriem nav iespējas sev nepieciešamo speciālās izglītības programmu iegūt savas dzīvesvietas pašvaldībā, ir konstatēts, ka lielākajai daļai (20 bērniem) jeb **31% bērnu nav iespējas apgūt SIP 59** (izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem), 11 izglītojamiem jeb **17% – SIP 54** (izglītojamiem ar somatiskām saslimšanām), 10 izglītojamiem jeb **16% – SIP 52** (izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem), bet astoņiem izglītojamiem jeb **13% – SIP 57** (izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem).

SIP	Izglītojamie, kuri apgūst SIP		Pašvaldību skaits, kurās ir deklarēti bērni ar SIP	Pašvaldību skaits, kuras īsteno SIP	Pašvaldību īpatsvars, kuras īsteno SIP	Izglītojamo skaits, kuriem SIP nenodrošina deklarētā pašvaldība	
	skaits	īpatsvars				skaits	īpatsvars
SIP 51	27	1%	6	3	50%	5	8%
SIP 52	10	0%	8	0	0%	10	16%
SIP 53	36	2%	3	3	100%		0%
SIP 54	73	4%	5	3	60%	11	17%
SIP 55	292	14%	10	8	80%	5	8%
SIP 56	918	45%	10	10	100%	3	5%
SIP 57	50	2%	6	4	67%	8	13%
SIP 58	482	24%	10	10	100%	2	3%
SIP 59	146	7%	10	8	80%	20	31%
Kopā:	2034	100%				64	100%

Revīzijā, tiekoties ar izlasē iekļauto pašvaldību izglītības pārvalžu, PMK un izglītības iestāžu pārstāvjiem, tika noskaidrots, ka izglītības iestādes nav ierobežotas nepieciešamo speciālās izglītības programmu licencēšanā un īstenošanā, ja ir pieprasījums pēc konkrētas speciālās izglītības programmas.

Ar “pieprasījumu” pašvaldībās saprot vecāka iesniegumu izglītības iestādei par bērna uzņemšanu, nevis kopējo informāciju par bērniem, kuriem valsts vai pašvaldību PMK ir ieteikusi speciālās izglītības programmu.

Informācija par kopējo bērnu ar speciālām vajadzībām skaitu un tiem ieteiktajām speciālās izglītības programmām pašvaldībām ir zināma, jo lielākoties pašvaldību PMK ir izveidotas izglītības pārvalžu ietvaros un/vai PMK sniedz pašvaldībām šo informāciju pārskatu veidā.

Revīzijā pašvaldību pārstāvji uzsvēra, ka vecākam ir tiesības izvēlēties, kurā izglītības iestādē bērns mācīsies, un bieži vien tā nav dzīvesvietas pašvaldībā esošā izglītības iestāde. Tāpēc nav efektīvi izglītības iestādēs licencēt programmas, ja nav zināms, vai tajās kāds mācīsies. Lielākoties tas saistīts ar to, ka vecāki izglītības iestādi izvēlas tuvāk savai darba vietai, kas ir reģionu centros.

To, ka vecāki izvēlas citu pašvaldību izglītības iestādes pat gadījumos, kad nepieciešamā speciālās izglītības programma ir pieejama deklarētās dzīvesvietas pašvaldībā, apliecina arī datu analīzē konstatētais. Piemēram:

Lai gan Rēzeknes novadā tiek nodrošinātas SIP 55, 56, 58 un 59 un tās ir pieejamas arī novada vispārējās izglītības iestādēs, vismaz 68 izglītojamie šīs izglītības programmas apgūst Rēzeknes pilsētas izglītības iestādēs.

Lai gan Ventpils novadā tiek nodrošinātas SIP 56 un 58 pamatizglītības līmenī (abas izglītības programmas ir pieejamas novada vispārējās izglītības iestādēs), vismaz 11 izglītojamie šīs programmas apgūst Ventpils pilsētā.

Revīzijā pašvaldību pārstāvji sniedza arī informāciju – ja pašvaldībā ir pieprasījums pēc konkrētas speciālās izglītības programmas, pirms tās licencēšanas vecāka izvēlētajā izglītības iestādē tiek vērtēts, vai šāda programma jau netiek nodrošināta citā pašvaldības izglītības iestādē un vai jaunas izglītības programmas licencēšana ir ekonomiski pamatota. Proti, vai un kādā apmērā iestādē jau ir nepieciešamie resursi pieprasītās speciālās izglītības programmas kvalitatīvai īstenošanai, vai un kādi papildu resursi nepieciešami (speciālisti, aprīkojums, vides pieejamība u.c. un tam nepieciešamais finansējums).

Pašvaldības nav ieinteresētas arī tādu speciālās izglītības programmu licencēšanā, kas nepieciešamas vienam vai diviem izglītojamiem, jo valsts finansējums, ko piešķir dažiem izglītojamiem, ir pārāk niecīgs, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu, izņemot gadījumus, kad izglītības iestādē un/vai pašvaldībā jau ir personāls un citi resursi atbalsta pasākumu nodrošināšanai, piemēram, citu īstenoto speciālās izglītības programmu ietvaros.

Turklāt daudzviet tas nav samērojams ar nepieciešamajiem ieguldījumiem infrastruktūrā un telpu pielāgošanā. Tāpēc pašvaldībās pastāv prakse izglītojamos ar līdzīgām speciālām vajadzībām *koncentrēt* atsevišķās struktūrvienībās (skolas ietvaros) vai izglītības iestādēs (pašvaldības ietvaros).

Piemēram, Ventspils 2.pamatskolas infrastruktūra nav piemērota izglītojamiem ar kustību traucējumiem, tāpēc izglītojamie ar kustību traucējumiem izglītību apgūst Ventspils 6.vidusskolā, kurā ir ne tikai nepieciešamie vides pielāgojumi, tajā skaitā lifts, bet arī iespēja izglītojamiem nodrošināt peldēšanas nodarbības, jo skolā ir peldbaseins.

Arī revīzijā veiktā datu analīze apliecina, ka vismazāk izlasē iekļautajās pašvaldībās ir pieejamas tās izglītības programmas, kuru apguve prasa speciālu materiāltehnisko bāzi un personālu ar zināšanām un pieredzi šīs mērķgrupas izglītošanā, t.i., SIP 51 un SIP 52, kā arī SIP 59. Tomēr vairākās izlasē iekļautajās pašvaldībās tajās deklarētajiem bērniem netiek nodrošinātas arī SIP 54, 55, 56 un 57, kuru īstenošanai nav nepieciešami būtiski ieguldījumi materiāli tehniskās bāzes nodrošināšanā.

Revīzijā vismaz viena pašvaldība arī atzina, ka atbilstoši vecāku pieprasījumam licencēja speciālās izglītības programmu konkrētā izglītības iestādē, jo pašvaldība nebija gatava “zaudēt” jaunu ģimeni ar diviem bērniem.

2020.gada jūlijā Alūksnes novada dome nolēma atbalstīt SIP 59 īstenošanu novada vispārējā izglītības iestādē – Ziemeļu pamatskolā, tā nodrošinot izglītības ieguvu bērna dzīvesvietas tuvumā.

Tai pašā laikā revīzijā veiktajā datu analīzē tika arī konstatēts, ka divās pašvaldībās ir licencētas speciālās izglītības programmas, kuras 2020./2021.mācību gadā nemācās neviens bērns:

- ✓ Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā 27.04.2018. ir licencēta pirmsskolas SIP 58 (izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem);
- ✓ Saldus novada Kalnsētas pamatskolā 01.08.2018. ir licencētas pirmsskolas SIP 53 (izglītojamiem ar fiziskās attīstības traucējumiem) un pirmsskolas SIP 57 (izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem).

Savukārt, analizējot, cik no 11 izlasē iekļauto pašvaldību izglītojamiem speciālo izglītību iegūst iekļaujoši un cik – speciālās izglītības iestādēs, ir konstatēts, ka **sešās pašvaldībās** 2020./2021.mācību gadā **speciālās izglītības programmas tiek īstenotas tikai iekļaujoši**. Šajās pašvaldībās nav speciālās izglītības iestādes, tāpēc 41 šo pašvaldību bērns, kuru vecāki izglītības ieguvei ir izvēlējušies speciālās izglītības iestādi, to apgūst citu pašvaldību speciālās izglītības iestādēs:

Krāslavas novadā ir 19 izglītojamie, kuriem deklarētajā pašvaldībā nav nodrošināta nepieciešamā speciālās izglītības programma, kas ir 11% no Krāslavā deklarētajiem izglītojamiem, kuriem ir ieteikta speciālās izglītības programma. Krāslavas novada pašvaldībā jau vēsturiski nav bijis speciālās izglītības iestāžu. Visi 19 izglītojamie mācās speciālās izglītības iestādēs citās pašvaldībās, lielākā daļa jeb 11 izglītojamie – Dagdas novadā.

Balvu novadā ir septiņi izglītojamie, kuriem deklarētajā pašvaldībā nav nodrošināta nepieciešamā speciālās izglītības programma, kas ir 5% no Balvu novadā deklarētajiem izglītojamiem, kuriem ir ieteikta speciālās izglītības programma. Balvu novadā jau vēsturiski nav bijis speciālās izglītības iestāžu. Visi septiņi izglītojamie mācās speciālās izglītības iestādēs (četri mācās Rēzeknē un Rēzeknes novadā, divi izglītojamie Rīgā (SIP 51) un viens izglītojamais Valmierā (SIP 52)).

Kandavas novadā ir seši izglītojamie, kuriem deklarētajā pašvaldībā nav nodrošināta nepieciešamā speciālās izglītības programma, kas ir 4% no Kandavas novadā deklarētajiem izglītojamiem, kuriem ir ieteikta speciālās izglītības programma. Kandavas novada pašvaldībā jau vēsturiski nav bijis speciālās izglītības iestāžu. Tāpēc četri izglītojamie mācās Tukuma novadā, viens – Talsu novadā un viens – Kuldīgas novadā.

Savukārt pārējās piecās pašvaldībās – Rīgas pilsētā, Rēzeknes, Saldus, Tukuma un Ventspils novadā – ir speciālās izglītības iestādes, kurās atkarībā no izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaita mācās vidēji 45% attiecīgajā pašvaldībā deklarēto izglītojamo, kuriem nepieciešama speciālās izglītības programma (Rīgā – ap 30% un Ventspils novadā – 6%).

Revīzijā to pašvaldību, kurās ir speciālās izglītības iestādes, izglītības pārvalžu, PMK un izglītības iestāžu pārstāvji norādīja, ka šajās pašvaldībās speciālās izglītības iestādes pastāv jau vēsturiski un to darbinieki ir uzkrājuši gan zināšanas, gan praktisko pieredzi darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām.

Kā papildu ieguvums tika minēta šo skolu “specializācija” noteiktu speciālās izglītības programmu īstenošanā, kas nozīmē, ka visi izglītības iestādes resursi koncentrēti vienas vai divu speciālās izglītības programmu īstenošanai un ka personālam ir padziļināta izpratne par šīm speciālās izglītības programmām un bērnu speciālajām vajadzībām.

Papildus pašvaldību pārstāvji norādīja, ka ne visiem bērniem, kuriem ieteikta speciālās izglītības programma, ir piemērota izglītības ieguve vispārējās izglītības iestādē. Praktiski neiespējami vispārējās izglītības iestādēs ir iekļaut:

- ✓ **bērnus ar specifiskiem un izteiktiem autiskā spektra traucējumiem.** Šiem bērniem ir nepieciešama stingri noteikta un nemainīga dienaskārtība/struktūra un tās konsekventa ievērošana, un šādus apstākļus vieglāk ir nodrošināt nelielās speciālās izglītības iestādēs nekā lielās vispārīzglītojošās skolās, kurās ir liela cilvēku plūsma, daudz telpu utt. Līdzīgi ir ar SIP 59 izglītojamiem.

Uzskatāms piemērs ir revīzijā apmeklētā Amatas novada Spāres pamatskola¹⁵³, kura jau kopš tās dibināšanas ir specializējusies SIP 58 un SIP 59 īstenošanā. 2019./2020.mācību gadā skolā mācījās 83 bērni un strādāja 40 pedagogi (ieskaitot administrāciju). Iepazīstoties ar skolas telpām, konstatēts, ka klases, gaiteni, virtuves zona, ģērbtuve ir pielāgota bērniem ar speciālām vajadzībām. Atgādnēs ir ne tikai mācību telpā, bet arī pārējās telpās, kuras izmanto audzēkņi. Bērnu skaits vienā klasē ir neliels – no četriem līdz sešiem bērniem, un tās tiek veidotas, ņemot vērā bērnu traucējumu smaguma pakāpes, attīstības līmeni, verbālās valodas prasmes, to, vai bērns spēj saprasties ar pārējiem utt. Ja klasē skolēns nevar iejusties, viņš tiek pārcelts uz citu klasi.

Revidentu vērtējumā, apstākļus, kādus nodrošina Amatas novada Spāres pamatskola, nevarētu nodrošināt vispārīzglītojošā skola ar 1000 skolēniem un 20 un vairāk skolēniem vienā klasē, ja vien netiek veidotas speciālās klases atsevišķās struktūrvienībās, kā to dara, piemēram, Ventspils 2.vidusskola un Tilžas vidusskola.

- ✓ **izteikti vājredzīgus un neredzīgus bērnus, kā arī bērnus ar specifiskiem redzes traucējumiem, kuriem nepieciešama pieredzējušu speciālistu klātbūtne un speciāli atbalsta pasākumi** (šiem bērniem parasti ir ieteikta SIP 51). Mācību procesā šiem bērniem ir nepieciešams speciāls aprīkojums (speciāli datori, teksta palielinātāji/attēlu lasītāji u.c.), kā arī ir nepieciešams nodrošināt specifisku prasmju apguvi (Braila raksts, orientēšanās apmācība pazīstamā un svešā vidē, pašaprūpes iemaņu apmācība), kuru nav iespējams nodrošināt jebkurā izglītības iestādē, it īpaši, ja pašvaldībā ir tikai viens bērns ar šādām vajadzībām.

Šādu atbalstu var nodrošināt Rīgas Strazdumuižas vidusskolā – attīstības centrā. Skolā strādā augsti kvalificēti pedagogi un ir nodrošināta plaša speciālo palīgīdzekļu bāze (optiskie palīgīdzekļi, lasāmaparāti, Braila displeji, Braila rakstāmmašīnas, speciālas datorprogrammas “Jaws” un “Zoomtext”), pieejama bibliotēka ar grāmatām Braila un palielinātajā rakstā, tekstilās grafikas materiāli utt. Izglītības iestāde īsteno arī speciālās pirmsskolas izglītības programmu izglītojamiem ar redzes traucējumiem.

- ✓ **nedzirdīgus un/vai vājdzirdīgus bērnus, kuriem dzirdes traucējumi nav kompensēti ar tehniskajiem palīgīdzekļiem** (dzirdes aparātiem, implantiem u.tml.). Šādā gadījumā vienīgais izglītības ieguves veids ir zīmju valodas apguve un apmācība zīmju valodā, ko piedāvā tikai speciālās izglītības iestādes.

Šādu atbalstu pirmsskolas līmenī piedāvā tikai divas izglītības iestādes (Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde “Dzintariņš” un Valmieras Gaujas krasta vidusskola – attīstības centrs), bet pamatskolas līmenī – piecas (Daugavpils Stropu pamatskola – attīstības centrs, Jelgavas pamatskola “Valdeka” – attīstības centrs, Krustpils Sūnu pamatskola, Rīgas Ēbelmuižas pamatskola un Valmieras Gaujas krasta vidusskola – attīstības centrs).

Revīzijā, apkopojot 11 pašvaldībās konstatēto, revidenti secina, ka kopumā pieprasītākās jeb speciālās izglītības programmas ar lielāko izglītojamo skaitu tiek nodrošinātas bērna deklarētās dzīvesvietas pašvaldībās. Turklāt triju gadu laikā trijās pašvaldībās ir uzsākta arī triju jaunu speciālās izglītības programmu īstenošana¹⁵⁴.

Dzīvesvietas pašvaldībās galvenokārt netiek nodrošinātas tās speciālās izglītības programmas, kurās izglītojamo skaits nav tik liels un kuru īstenošanai ir nepieciešami speciāli mācību līdzekļi un pedagogu prasmes. It īpaši tas attiecas uz speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar redzes traucējumiem (SIP 51), kas netiek nodrošināta trijās pašvaldībās, kur tāda nepieciešama, uz speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem (SIP 52), kas netiek nodrošināta nevienā no astoņām pašvaldībām, kur tāda nepieciešama, un uz speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59), kas netiek nodrošināta divās pašvaldībās.

Tomēr nav pieļaujams, ka piecās izlasē iekļautajās pašvaldībās (kopā vismaz 33 pašvaldībās visā Latvijas teritorijā) tajās deklarētajiem bērniem arvien netiek nodrošinātas arī tādās speciālās izglītības programmas, kuru īstenošanai nav nepieciešami būtiski ieguldījumi materiāli tehniskās bāzes nodrošināšanā (izglītojamiem ar somatiskām saslimšanām (SIP 54), ar valodas traucējumiem (SIP 55) un ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56)), jo sevišķi pirmsskolā¹⁵⁵. Tāpēc, turpinot skolu tīkla sakārtošanu, pašvaldībām ir jārod risinājumi šo programmu nodrošināšanai savu pašvaldību bērniem.

3. Vai izglītības iestāžu darbība, kuras īsteno speciālās izglītības programmas, ir bērnu ar speciālām vajadzībām interesēm atbilstoša?

Kopumā izglītības iestāžu darbība, kuras īsteno speciālās izglītības programmas, ir bērnu ar speciālām vajadzībām interesēm atbilstoša.

Izglītības iestādēm ir atbilstoši resursi – gan materiāli tehniskais nodrošinājums (*tajā skaitā piemērotas mācību un citas izglītības iestādes telpas un teritorija*), gan papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls (*pedagoga palīgs, izglītības vai klīniskais psihologs, speciālais pedagogs, skolotājs logopēds u.c.*), lai nodrošinātu speciālās izglītības programmu apguvei nepieciešamos atbalsta pasākumus, nepieciešamo atbalsta pasākumu saņemšanu organizējot arī ārpus izglītības iestādes – ar izglītības pārvalžu un/vai sociālā dienesta resursiem vai arī piesaistot Eiropas Savienības fondu līdzekļus. Tāpat to speciālās izglītības programmu izglītojamiem, kuriem normatīvie akti¹⁵⁶ to pieprasa, ir izstrādāti arī izglītības ieguvei nepieciešamie individuālie izglītības plāni vai citi pēc satura līdzīgi dokumenti, kuros norādīts, kā izglītības iestādē tiek organizēta konkrētajam bērnam nepieciešamās speciālās izglītības apguve.

Tomēr izlasē iekļautajās 13 izglītības iestādēs, vērtējot izstrādātos individuālos izglītības plānus un to saturu, kā arī to faktisko īstenošanu, revidenti ir konstatējuši vairākas nepilnības.

Revīzijā konstatēts, ka izglītības iestādēs nav vienotas pieejas tam, cik detalizēta informācija par bērnam nodrošināmo atbalstu ir jāietver individuālajā izglītības plānā. To saturs un iekļautais informācijas apjoms ir atšķirīgs. Proti, dažos plānos bērna speciālās vajadzības un nepieciešamie atbalsta pasākumi ir aprakstīti līdz sīkākajai niansei, ietverot pat interešu izglītības pulciņus. Savukārt daudzos gadījumos informācija par bērnam nepieciešamo atbalstu ir vispārīga un nesniedz priekšstatu, vai un kā izglītības apgūvē ir nodrošināta personalizēta pieeja atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām.

Tāda pati situācija revīzijā konstatēta arī attiecībā uz izstrādāto plānu izpildi un novērtēšanu. Ir izglītības iestādes un/vai to speciālisti, kas detalizēti dokumentē paveikto un sasniegto progresu vai, tieši pretēji, to, kas jāmaina līdzšinējā izglītības apgūvē, piedāvājot jaunu pieeju un pasākumus. Turklāt ir redzams, ka iepriekšējā novērtējumā konstatētais ir ņemts vērā, izstrādājot nepieciešamos atbalsta pasākumus nākamajam periodam. Savukārt daudzos gadījumos informācija ir vispārīga, norādot, ka plānotais pasākums/aktivitāte ir nodrošināta, nevērtējot, vai un kā tas ir ietekmējis izglītības programmas apguvi un bērna attīstību.

Lai gan revīzijā visās izlasē iekļautajās 13 izglītības iestādēs pedagoģiskais un atbalsta personāls varēja mutiski sniegt informāciju par katru izglītojamo, revidenti secina, ka lielākoties izglītības ieguvē iesaistītie speciālisti savu darbu dokumentē, lai uzskaitītu novadītās nodarbības, nevis bērnam nodrošināto atbalstu, lai šo informāciju varētu izmantot arī citi bērna izglītošanā iesaistītie speciālisti un bērna vecāki, kā arī plānojot nepieciešamo atbalstu turpmākajam mācību procesam.

Revidentu vērtējumā, vienkopus pieejama un izsekojama informācija par bērnam noteiktajiem un sniegtajiem atbalsta pasākumiem, kā arī par panākto progresu veicina visu izglītības procesā iesaistīto – pedagogu, atbalsta personāla, bērna vecāku – sadarbību. Turklāt šāda informācija īpaši būtiska ir pašam izglītības iestādes personālam, lai nodrošinātu uzsāktā darba pēctecību, ja izglītības iestādē mainās personāls, kā arī tad, ja bērns maina izglītības iestādi.

Tāpat, lai nodrošinātu personalizētu pieeju visiem bērniem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu, revidentu vērtējumā, ir nepieciešams noteikt, ka individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā visiem speciālās izglītības programmu izglītojamiem, arī speciālās izglītības iestādēm paredzot vienotu plāna formu un tā novērtēšanas pamatprincipus.

Pašlaik spēkā esošie Ministru kabineta noteikumi¹⁵⁷ paredz, ka individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā visiem vispārējās izglītības iestādēs izglītojamiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu, no 01.09.2020. paredzot arī vienotu plāna formu un nosakot, ka vispārējās izglītības iestādes vadītājam jāapstiprina izglītojamo speciālo vajadzību noteikšanas kārtība, individuālā izglītības plāna izstrādes un īstenošanas kārtība, nosakot katras plāna īstenošanā iesaistītās personas pienākumus, atbildību un par plāna īstenošanu atbildīgo pedagogu¹⁵⁸.

Savukārt speciālās izglītības iestādēs individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā tikai tiem izglītojamiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem un vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59)¹⁵⁹.

Pārējo speciālās izglītības programmu izglītojamiem ir jāizstrādā tikai korekcijas un/vai rehabilitācijas nodarbību plāns¹⁶⁰ ārstnieciskās vingrošanas, peldēšanas, ritmikas, logopēdiskās u.c. korekcijas/rehabilitācijas nodarbību organizēšanai. Turklāt šis plāns nav jāizstrādā individuāli, bet to var izstrādāt arī vairāku bērnu grupai, apvienojot vairāku klašu izglītojamos. Attiecībā uz speciālās izglītības iestādēm arvien nav noteikta arī vienota plāna forma un tā novērtēšanas principi.

Lai licencētu speciālās izglītības programmu, izglītības iestādē (gan vispārējā, gan speciālajā) atkarībā no tās īstenotās izglītības programmas ir jābūt nodrošinātam normatīvajos aktos¹⁶¹ paredzētajam materiāli tehniskajam nodrošinājumam, atbalsta pasākumiem un papildu pedagoģiskajam un atbalsta personālam.

Revīzijā netika vērtēta valstī izveidotā izglītības iestāžu finansēšanas kārtība, t.i., vai atbilstoši šai kārtībai paredzētais finansējums ir pietiekams speciālās izglītības programmu īstenošanai.

Tomēr revidenti sagaidīja, ka izglītības iestādēs izglītojamiem nepieciešamais nodrošinājums (t.i., materiāli tehniskais nodrošinājums, atbalsta pasākumi un pedagoģiskais/atbalsta personāls) tiek plānots, ņemot vērā PMK atzinumos norādīto par to, kāds atbalsts ir ieteikts attiecīgās izglītības iestādes izglītojamiem.

Revīzijā, veicot pārbaudes 13 izlasē iekļautajās izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas, ir noskaidrots, ka praksē izglītības iestādes izglītojamiem nepieciešamo nodrošinājumu nevar plānot, ņemot vērā PMK atzinumos norādīto, jo:

- ✓ precīzs izglītojamo skaits izglītības iestādēm ir zināms tikai īsi pirms mācību gada sākuma;

Piemēram, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde norādīja, ka faktisko vajadzību apzināšana ir apgrūtināta, jo PMK sēdes parasti notiek augusta pēdējās dienās un/vai vecāki izvēli starp vispārējās vai speciālās izglītības iestādi mēdz izdarīt arī pēdējā brīdī. Tāpēc faktiskais skolēnu sastāvs un skaits top zināms tikai augusta beigās, kas rada problēmas savlaicīgā personāla plānošanā. Turklāt to, kāds atbalsts būs nepieciešams bērniem, kuri mācās speciālās izglītības programmā ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59), var novērtēt tikai pirmajās divās mācību nedēļās.

- ✓ ne vienmēr PMK atzinumos ir norādīta informācija par bērnam nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem (skatīt revīzijas ziņojuma nodaļu: [Vai valsts un pašvaldību PMK nodrošina bērna interesēm atbilstošu atzinumu sagatavošanu?](#));

- ✓ ne visiem izglītojamiem ir nepieciešams tikai ieteiktajā speciālās izglītības programmā paredzētais atbalsts;

Piemēram, logopēda nodarbības var būt nepieciešamas ne tikai bērniem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem (SIP 52) vai ar valodas traucējumiem (SIP 55), bet arī tiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar kustību traucējumiem (SIP 53), ar somatiskām saslimšanām (SIP 54) vai citu programmu. Turklāt vispārējās izglītības iestādēs logopēda atbalsts var būt nepieciešams arī izglītojamiem, kuriem speciālās izglītības programma nemaz nav noteikta.

- ✓ gadu no gada izglītojamo speciālās vajadzības arī vienas izglītības programmas ietvaros var mainīties.

Tāpēc, ņemot vērā normatīvajos aktos noteikto finansēšanas principu “nauda seko skolēnam”, izglītojamiem nepieciešamais nodrošinājums izglītības iestādēs tiek plānots atbilstoši tām pieejamam valsts budžeta finansējumam un iepriekšējo gadu pieredzei, bet mācību gada laikā, pakāpeniski izzinot izglītojamo vajadzības, tas tiek arī koriģēts/papildināts.

Piemēram, Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš” logopēds tiek plānots visiem bērniem, bet ne vienmēr visiem izglītojamiem to faktiski arī vajag. Tomēr tā var ieplānot lielāku kopējo pakalpojuma apjomu un nodrošināt lielāku atbalstu tiem, kuriem tas ir vairāk nepieciešams, tā sasniedzot arī labākus rezultātus.

Lai noskaidrotu, vai izglītības iestādēm ir nepieciešamie resursi (t.i., materiāli tehniskais nodrošinājums, atbalsta pasākumi un pedagoģiskais/atbalsta personāls), revīzijā tika veiktas pārbaudes 13 izglītības iestādēs par 119 izglītojamiem, kuri apgūst kādu speciālās izglītības programmu, no tām:

- ✓ septiņās¹⁶² vispārējās izglītības iestādēs par 55 izglītojamiem;
- ✓ sešās¹⁶³ speciālās izglītības iestādēs par 64 izglītojamiem.

Vai izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas, ir nodrošināts nepieciešamais papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls?

Ar Ministru kabineta noteikumiem¹⁶⁴ apstiprinātās prasības speciālās izglītības programmu īstenošanai nosaka, kāds papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls (pedagoga palīgs, izglītības vai klīniskais psihologs, speciālais pedagogs, skolotājs logopēds u.c.) ir jānodrošina izglītības iestādei, ja tā īsteno noteiktu (-as) speciālās izglītības programmu (-as).

Revīzijā, apkopojot Izglītības un zinātnes ministrijas statistikas datus par 2019./2020.mācību gadā izlasē iekļauto 13 izglītības iestāžu nodrošināto papildu pedagoģisko un tehnisko personālu, ir konstatēts, ka astoņās izglītības iestādēs – piecās vispārējās¹⁶⁵ un trijās speciālajās¹⁶⁶ – nebija nodrošināts viss Ministru kabineta noteikumos¹⁶⁷ paredzētais personāls, kas ir nepieciešams atbilstoši to īstenotajām speciālās izglītības programmām.

Minēto informāciju pārbaudot revīzijas apjomā iekļautajās izglītības iestādēs, ir konstatēts, ka Izglītības un zinātnes ministrijas **statistikas dati par izglītības iestāžu nodrošināto personālu nav pilnīgi**, jo izglītības iestādes VIIS, no kuras datiem tiek sagatavoti statistikas pārskati, ievada informāciju tikai par to personālu un tā darba slodzēm, ar kuru ir nodibinātas darba tiesiskās attiecības.

Faktiski izglītības iestādēs ir nodrošināts arī papildu personāls un lielāks tā slodžu skaits, jo izglītības iestādēs tiek izmantoti arī pašvaldības resursi, kā arī Eiropas Savienības fondu finansējums, piesaistot speciālistus uz noteiktu projektu laiku. No revīzijas apjomā iekļautajām 13 iestādēm:

- ✓ vismaz četrās izglītības iestādēs papildus tiek piesaistīti arī pašvaldības resursi:
 - Alūksnes novada vidusskolai nav sava psihologa un speciālā pedagoga, bet logopēda slodze nav pietiekama. Tāpēc izglītojamie speciālistu – logopēda, psihologa, speciālā pedagoga – nodarbības apmeklē ārpus skolas – Alūksnes novada Izglītības pārvaldes Atbalsta centrā. Lai gan Alūksnes novada Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš” īstenotajām programmām normatīvais regulējums neparedz psihologa nepieciešamību, arī šī iestāde pēc nepieciešamības izmanto Alūksnes novada Izglītības pārvaldes Atbalsta centra psihologa pakalpojumus – gan bērnu individuālajām nodarbībām, gan bērnu vecākiem – dažādām lekcijām;

- lai gan Ciblas vidusskolā īstenotajām programmām normatīvais regulējums to neparedz, skolā vienu reizi nedēļā ir pieejams Ciblas novada pašvaldības Sociālā dienesta nodrošināts psihologs, kura pienākumos ir gan bērnu konsultēšana, gan izpēte, tajā skaitā pedagoģiski medicīniskajām komisijām;
 - Saldus novada Zirņu pamatskola psihologa pakalpojumu *pērk* kā ārpakalpojumu, psihologs skolā strādā divas dienas mēnesī. Ja tiek konstatēts, ka bērnam ir nepieciešama ilgstoša psiholoģiskā palīdzība, tiek ieteikts izmantot pašvaldības finansētu psihologu;
- ✓ sešas¹⁶⁸ no septiņām izlasē iekļautajām vispārējās izglītības iestādēm un trīs¹⁶⁹ no sešām speciālās izglītības iestādēm ir iesaistījušās Eiropas Sociālā fonda projektā “PuMPuRS”¹⁷⁰, no projekta līdzekļiem finansējot papildu slodzes izglītības iestādes atbalsta speciālistiem, piesaistot papildu speciālistus – psihologus, logopēdus, speciālos pedagogus, kā arī finansējot papildu konsultācijas pie mācību priekšmetu skolotājiem.

Speciālistu pieejamība 13 apmeklētajās izglītības iestādēs

Speciālists	Izglītības iestāžu skaits, kurās	
	speciālistam jābūt nodrošinātam (atbilstoši to īstenotajām speciālās izglītības programmām)	speciālists ir nodrošināts
Izglītības psihologs	4	13
Pedagoga vai skolotāja palīgs	13	10 ¹⁷¹
Logopēds	13	13
Speciālais pedagogs vai speciālās izglītības skolotājs	13	13

Revīzijā arī konstatēts, ka, tā kā vispārējās izglītības iestādēs ir mazāks izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaits un attiecīgi ir nepieciešams arī mazāks atbalsta apmērs, daļa speciālistu nav nodarbināti pilnu slodzi. Tāpēc lielākoties to darbinieki – pedagogi, atbalsta personāls (psihologi, speciālie pedagogi) – pilda arī **pedagoga palīga** pienākumus. Turklāt nelielās skolās raksturīgi, ka viens darbinieks (ar atbilstošu izglītību) veic vairāku speciālistu pienākumus. Piemēram:

Robežnieku pamatskolā viens speciālists veic gan logopēda, gan pirmsskolas izglītības skolotāja, gan speciālā pedagoga pienākumus.

Alūksnes novada vidusskolā viens speciālists veic gan interešu izglītības skolotāja, gan vispārējās pamatzglītības skolotāja, gan pedagoga palīga pienākumus.

Vispārējās izglītības iestādēs, kurās izglītojamiem ir nodrošināts **pedagoga palīgs**, darba organizēšana ir atšķirīga:

- ✓ četras izglītības iestādēs¹⁷² pedagoga palīgs bērniem palīdz mācību stundu laikā, t.i., tiek noteiktas mācību priekšmetu stundas, kurās palīdzība nepieciešama;
Ventspils 2.pamatskolā izglītojamiem ar speciālām vajadzībām individuālajos izglītības plānos tiek norādīts, kuros mācību priekšmetos nepieciešams pedagoga palīgs.
- ✓ Ciblas vidusskolā pedagoga palīgs nepiedalās mācību stundās, bet vada papildu nodarbības saskaņā ar izstrādāto nodarbību grafiku.

Pārējie speciālisti – psihologs, logopēds, speciālais pedagogs u.c. – pārsvarā ar bērnu strādā pēc mācību stundām. Izņēmums ir SIP 59 izglītojamie, kuriem ir būtiski samazināts mācību programmas saturs: šiem bērniem individuālās nodarbības ar speciālistiem tiek organizētas arī mācību stundu laikā, jo, speciālistu vērtējumā, salīdzinot ar mācību programmā iekļautajiem mācību priekšmetiem, šīs nodarbības dod lielāku ieguldījumu bērna attīstībā.

Arī **speciālās izglītības iestādēs**¹⁷³ atbalsta personāla (psihologs, logopēds, speciālais pedagogs u.c.) darbs ar izglītojamiem tiek organizēts līdzīgi kā vispārējās izglītības iestādēs – nodarbības notiek gan ārpus mācību procesa, gan paralēli mācību priekšmetu stundām, nodrošinot, ka netiek traucēta mācību priekšmetu apguve.

Annahites pamatskolā logopēda nodarbības, ārstnieciskā vingrošana u.c. nodarbības tiek organizētas kā fakultatīvās nodarbības tikai pēc mācību stundām¹⁷⁴.

Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā speciālisti individuālo darbu ar bērniem organizē gan paralēli mācību stundām, gan arī pēc stundām līdz pat plkst.19.00.

Rīgas Strazdumuižas vidusskolā – attīstības centrā speciālistu darbs ar bērniem paralēli mācību stundām notiek tikai atsevišķos gadījumos SIP 59 izglītojamiem – piemēram, ja bērns ir atbrīvots no sporta nodarbībām, tad viņam tajā laikā tiek nodrošinātas nodarbības orientēšanās prasmju attīstībai.

Lai gan ar katru gadu, piesaistot papildu finansējumu vai meklējot citus risinājumus, izglītības iestādēs palielinās pieejamais atbalsta apmērs, revīzijā vismaz septiņas¹⁷⁵ izglītības iestādes norādīja, ka tām **arvien pietrūkst** un/vai būtu vēlamas lielākas slodzes **logopēdiem** un/vai **psihologiem**. Piemēram:

Ciblas vidusskolā logopēds strādā vienu dienu nedēļā (trīs stundas tiek apmaksātas arī no projekta "PuMPuRS"), tomēr logopēda atbalsts būtu nepieciešams divas dienas nedēļā.

Robežnieku pamatskolā psihologs var ierasties, tiklīdz tas nepieciešams, tomēr regulāri tas ir pieejams tikai divas reizes mēnesī, jo psihologa pamata darbavieta ir citā izglītības iestādē. Logopēdei ir 0,2 slodzes, jo tā amatu savienošanas kārtībā strādā arī par pirmsskolas skolotāju un speciālo pedagoģi, un ne tikai šajā skolā.

Revīzijā vismaz četras izglītības iestādēs norādīja, ka grūtības speciālistu piesaistē sagādā nevis ierobežotais finansējums, bet gan pašu speciālistu trūkums. Īpaši problemātiski ir piesaistīt psihologu un bērnu psihiatru.

Lai gan revīzijā bija pieejami VIIS dati par visās izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas, nodrošināto personālu, to apkopošana un atklāšana revīzijas ziņojumā neparādītu faktisko situāciju par visās Latvijas skolās nodrošināto personālu.

Kā jau norādīts iepriekš, VIIS ir ievadīta informācija tikai par to personālu un tā darba slodzēm, ar kuru ir nodibinātas darba tiesiskās attiecības. Faktiski izglītības iestādes atbalsta nodrošināšanai izmanto arī pašvaldības resursus un/vai Eiropas Sociālā fonda projektu līdzekļus.

Tas nozīmē, ka Izglītības un zinātnes ministrijai, plānojot un uzraugot izglītības politiku, tajā skaitā apzinot problēmas, kas ir saistītas ar izglītības procesā nodrošināto pedagoģisko un atbalsta personālu, un meklējot risinājumus, nemaz nav pieejama informācija par faktisko situāciju izglītības iestādēs (skatīt ziņojuma nodaļu **Vai politikas uzraudzībai ir pieejami pietiekami, pilnīgi un pareizi dati un informācija?**).

Vai izglītības iestādēs izglītojamiem ar speciālām vajadzībām ir nodrošināti vides pielāgojumi?

Ar Ministru kabineta noteikumiem¹⁷⁶ apstiprinātās prasības speciālās izglītības programmu īstenošanai nosaka arī, kādi vides pielāgojumi – telpu, teritoriju aprīkojums u.c. materiāli tehniskais nodrošinājums – ir jānodrošina, ja izglītības iestādē tiek nodrošināta (-as) noteikta (-as) speciālās izglītības programma (-as).

Lai noskaidrotu, vai izglītības iestādēs ir nodrošināti speciālās izglītības programmu īstenošanai nepieciešamie vides pielāgojumi – telpu, teritoriju aprīkojums –, revīzijā tika analizēti Izglītības un zinātnes ministrijas statistikas dati “Telpu piemērotība izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai”¹⁷⁷, kā arī apsekotas izlasē iekļauto 13 izglītības iestāžu telpas – kopā 19 speciālās izglītības programmu īstenošanas vietas (turpmāk – struktūrvienības), jo vairākās izglītības iestādēs izglītības process tiek organizēts vairākās struktūrvienībās un/vai ēkās.

Tāpat kā par pedagoģisko un atbalsta personālu izglītības iestādēm, VIIS ir jāievada arī informācija par telpu (vides) piemērotību izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai. Šī informācija tiek iekļauta Izglītības un zinātnes ministrijas statistikas pārskatā “Telpu piemērotība izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai”.

Saskaņā ar statistikas datiem 2019./2020.mācību gadā (skatīt tabulu):

- ✓ tikai divu¹⁷⁸ (no piecām¹⁷⁹) **speciālās izglītības iestāžu** telpas bija pilnībā piemērotas izglītojamo ar speciālām vajadzībām izglītošanai, bet divu¹⁸⁰ **speciālās izglītības iestāžu** telpas bija piemērotas tikai daļēji. Savukārt vienas speciālās izglītības iestādes (Annahites pamatskolas) telpas nav piemērotas izglītojamo ar kustību traucējumiem izglītošanai;
- ✓ četrus¹⁸¹ **vispārējās izglītības iestāžu** (no septiņām) telpas ir piemērotas daļēji, bet pārējo triju – nav piemērotas.

Izglītības iestādes nosaukums	veids	Telpu piemērotība izglītojamo ar speciālām vajadzībām izglītošanai							
		Telpas ir piemērotas	Telpas nav piemērotas	Telpas piemērotas daļēji	daļēji, jo ir/nav:				
					lifts	uzbrauktuve	tualetes	durvis	citas
Alūksnes novada vidusskola	vispārējā			jā	jā	jā	jā	jā	
Kandavas Reģionālā vidusskola	vispārējā			jā					jā
Tilžas vidusskola	vispārējā			jā				jā	
Ventspils 2.pamatskola	vispārējā			jā		jā	jā		
Ciblas vidusskola	vispārējā		jā						
Robežnieku pamatskola	vispārējā		jā						
Saldus novada pašvaldības Zirņu pamatskola	vispārējā		jā						
Rēzeknes novada speciālā pamatskola	speciālā	jā							
Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs	speciālā	jā							
Annahites pamatskola	speciālā		jā						
Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs	speciālā			jā	jā		jā		
Tukuma novada speciālās izglītības iestāde	speciālā			jā			jā		jā

Revīzijā, apsekojot izlasē iekļautās izglītības iestādes, ir konstatēts, ka arī par telpu piemērotību statistikas pārskatā norādītā informācija nav precīza. Proti, ievadot informāciju VIIS, izglītības iestādes ir ņēmušas vērā tikai to, vai telpas ir pielāgotas tiem izglītojamiem, kas tobrīd mācās izglītības iestādē, nevis to, vai telpas būtu piemērotas tiem bērniem, kas varētu mācīties attiecīgajā izglītības iestādē atbilstoši tās īstenotajām speciālās izglītības programmām. Turklāt septiņām izglītības iestādēm ir vairākas struktūrvienības un/vai ēkas, bet VIIS informācija ir jānorāda par iestādi kopumā.

Revīzijā izglītības iestādes arī atzina, ka visvairāk trūkst vides pielāgojumu bērniem, kuriem ir kustību traucējumi, jo šādi pielāgojumi ir dārgi. Lai gan lielākoties pie izglītības iestādēm ir izveidotas uzbrauktuves, tomēr iekštelpas nav īpaši pielāgotas. Vairākas izglītības iestādes arī norādīja, ka tajās šobrīd nemācās bērni, kuriem ir kustību traucējumi.

Piemēram, Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā uzbrauktuves ir visās trijās struktūrvienībās. Maltā, Kalnu ielā 4 un Rozentovas ielā 9, ir arī diagonālie pacēlāji izglītojamiem ratiņkrēslos. Pašlaik Rozentovas ielā nemācās bērni ar kustību traucējumiem, bet pirms diviem gadiem bija viens izglītojamais. Arī Vecrūžinā nav izglītojamo ar kustību traucējumiem. No citiem vides pielāgojumiem ir tikai horizontālais marķējums kāpnēm u.c. vietām ar līmeņa maiņu.

Savukārt Rīgas Strazdumuižas vidusskolā – attīstības centrā ir ierīkots lifts, izņemot internātu. Tāpēc bērni, kuri pārvietojas ar ratiņkrēslu, var nokļūt tikai internāta pirmajā stāvā, uz kuru ir ierīkota uzbrauktuve. Bērniem ar kustību traucējumiem pielāgotas labierīcības atrodas pirmajā stāvā. Augstākajos stāvos ir daļēji pielāgotas dušas un tualetes telpas.

Tajā pašā laikā lielākajās pašvaldībās tiek rasts risinājums – vides pieejamību izglītojamiem, kuriem ir arī kustību traucējumi (*visbiežāk vides pielāgojumi ir nepieciešami bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59)*), nodrošināt noteiktās izglītības iestādēs vai to īstenošanas vietās. Piemēram:

Ventspilī izglītojamiem ar kustību traucējumiem izglītības ieguve tiek nodrošināta Ventspils 6.vidusskolā, kurā ir visi nepieciešamie vides pielāgojumi, tajā skaitā lifts.

Tilžas vidusskolā, kurai ir trīs struktūrvienības, speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59), kuru izglītojamiem ir nepieciešami arī vides pielāgojumi, tiek īstenotas vienā no struktūrvienībām – Balvos, kurā ir uzstādīts pacelājs un pielāgotas sanitārās telpas. Pārējās speciālās izglītības programmas – izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56) un ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) – tiek īstenotas Tilžā.

Arī Rēzeknes novada speciālajai pamatskolai ir trīs struktūrvienības, un speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59) tiek īstenotas tikai vienā struktūrvienībā – Kalnu ielā 4, Maltā, ēkas pirmajā stāvā.

Tomēr bērniem ar speciālām vajadzībām var būt nepieciešami arī citi vides pielāgojumi. Piemēram, bērniem ar garīga rakstura, jo sevišķi autiskā spektra traucējumiem, ir paaugstināts jutīgums uz apkārtējās vides kairinātājiem, traucēta spēja sadarboties ar sociālo vidi, kā arī raksturīga pārspīlēta reakcija uz parastiem vides kairinātājiem un paaugstināts, pārspīlēts jutīgums vai pilnīgs bezjūtīgums saskarsmē ar citiem cilvēkiem¹⁸². Šiem izglītojamiem mācību procesā var traucēt troksnis un mijiedarbība ar citiem izglītojamiem. Tāpēc mācību laikā ir nepieciešams izmantot austiņas, iekārtot atsevišķu, norobežotu mācību darba vietu, vai arī, ja šādi bērni ir vairāki, – telpām būtu jāatrodas pēc iespējas tālāk no pārējo bērnu pulcēšanās vietām.

Tāpēc divas¹⁸³ no izlasē iekļautajām vispārējās izglītības iestādēm un viena speciālās izglītības iestāde¹⁸⁴ izglītojamos ar garīgās attīstības traucējumiem apmāca atsevišķās struktūrvienībās, tā nodrošinot izglītojamiem iespēju izglītoties noslēgtākā, mierīgākā vidē ar mazāku izglītojamo skaitu klasē.

Ventspils 2.pamatskolā SIP 59 izglītojamiem mācību klase un nodarbību telpa ir izvietota citā ēkā – pirmsskolas izglītības iestādes telpās atsevišķā spārnā, nošķirti no pārējām telpām.

Tilžas vidusskolā speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59) tiek īstenotas Balvos.

Revīzijā ir arī konstatēts, ka speciālās izglītības iestāžu telpās ir nodrošināti tādi vides pielāgojumi kā piktogrammas, uzraksti un norādes vienkāršā valodā. Savukārt Rīgas Strazdumuižas vidusskolā – attīstības centrā, kas specializējies izglītojamo ar redzes traucējumiem izglītošanā (SIP 51), uzraksti un norādes ir nodrošinātas arī Braila rakstā. Lai atvieglotu vājredzīgu izglītojamo orientēšanos un pārvietošanos telpās, ir nodrošināts grīdu horizontālais marķējums un/vai dalīts krāsojums (citā krāsā sienas tuvumā), kā arī dažāds sienu krāsojums gaitenīs u.c.

Apkopojot pārbaudēs konstatēto, revidenti secina, ka izlasē iekļautajās 13 izglītības iestādēs nav būtisku problēmu izglītības procesa nodrošināšanā telpu un vides pielāgojumu dēļ, jo tiek rasti risinājumi, lai izglītības procesu īstenotu atbilstoši bērna faktiskajām vajadzībām.

Tomēr, ņemot vērā revīzijā konstatētās neatbilstības Izglītības un zinātnes ministrijas statistikā par izlasē iekļautajām izglītības iestādēm, VIIS datu par visu izglītības iestāžu telpu piemērotību izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai apkopojums un atklāšana revīzijas ziņojumā neparādītu faktisko situāciju un neļautu izdarīt secinājumus par visām Latvijas izglītības iestādēm.

Tas nozīmē, ka arī attiecībā uz izglītības iestāžu telpu piemērotību Izglītības un zinātnes ministrijai nemaz nav pieejami pareizi dati par faktisko situāciju izglītības iestādēs (skatīt nodaļā [Vai politikas uzraudzībai ir pieejami pietiekami, pilnīgi un pareizi dati un informācija?](#)).

Vai izglītības iestādēs tiek izstrādāti individuālie izglītības plāni un noteikti izglītojamiem nepieciešamie atbalsta pasākumi?

Lai nodrošinātu speciālās izglītības programmas apguvi un pilnvērtīgu mācību procesu, **vispārējās izglītības iestādei** ir pienākums katram bērnam, kurš apgūst speciālās izglītības programmu, izstrādāt **individuālo izglītības plānu**¹⁸⁵, kas ietver izglītojamā speciālajām vajadzībām atbilstošus atbalsta pasākumus. No 01.09.2020. izglītības iestādēm ir jālieto arī vienota plāna forma¹⁸⁶.

Savukārt **speciālās izglītības iestādēs** individuālais izglītības plāns ir **jāizstrādā tikai izglītojamiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem un vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59)**¹⁸⁷.

Pārējo speciālās izglītības programmu izglītojamiem nav jāizstrādā individuālais plāns mācību procesa organizēšanai, bet tikai korekcijas un/vai rehabilitācijas nodarbību plāns¹⁸⁸ ārstnieciskās vingrošanas, peldēšanas, ritmikas, logopēdiskās u.c. korekcijas/rehabilitācijas nodarbību organizēšanai. Turklāt korekcijas un/vai rehabilitācijas nodarbību plāns nav jāizstrādā katram bērnam individuāli, to var izstrādāt vairāku bērnu grupai, apvienojot arī vairāku klašu izglītojamos.

Revidenti vērš uzmanību, ka visos avotos par bērniem ar speciālām vajadzībām tiek uzsvērts, ka katrs bērns ir individuāls, tāpēc katra bērna vajadzības ir arī pilnīgi atšķirīgas.

Revīzijā, veicot pārbaudes izlasē iekļautajās 13 izglītības iestādēs, ir konstatēts, ka, lai izstrādātu individuālo izglītības plānu, **primārais informācijas avots** par bērna speciālajām vajadzībām un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem ir **PMK atzinums**. Pārsvārā izglītības iestādes izmanto papīra formas atzinuma kopiju, kuru izglītības iestādei ir iesnieguši bērna vecāki.

Tomēr, kā tas jau ir norādīts revīzijas ziņojuma 1.nodaļā (**Vai valsts un pašvaldību PMK nodrošina bērna interesēm atbilstošu atzinumu sagatavošanu?**), PMK atzinumā ietvertā informācija ne vienmēr ir pietiekama, lai noteiktu bērnam nepieciešamo atbalstu. Tāpēc, lai iegūtu detalizētāku/precīzāku informāciju par bērnu, izglītības iestādes izmanto vecāku iesniegtos **speciālistu** (logopēda, psihologa, psihiatra u.c.) **atzinumus**, ja vecāks piekrīt tos iesniegt.

Turklāt izglītības iestādei būtisks informācijas avots ir arī **pašu vecāku novērojumi par bērna vajadzībām/īpatnībām**, tajā skaitā uzvedību un reakciju uz dažādiem apstākļiem. Tāpēc nozīmīga ir izglītības iestādes sadarbība ar izglītojamā vecākiem, un vairākas izglītības iestādes tai radušas arī veiksmīgus risinājumus. Piemēram:

Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā ieviesta prakse, uzņemot bērnu izglītības iestādē, lūgt vecākiem aizpildīt anketu, kurā jānorāda informācija, kas būtu noderīga mācību procesā, piemēram, kā bērns iesaistās saskarsmē ar vienaudžiem, par uzvedību noteiktās situācijās, kādas ir bērna intereses, vai bērnam ir kādas medicīniska vai fiziska rakstura problēmas u.c. Savukārt turpmākā sadarbībā tiek protokolētas visas sarunas ar vecākiem un sarunu laikā pieņemtie lēmumi attiecībā uz mācību procesu.

Robežnieku pamatskolā no 2020./2021.mācību gada katram izglītojamam ir ieviesta “klases audzinātāja lapa”, kurā norādīts darbs ar vecākiem, sadarbība ar atbalsta komandu un cita svarīga informācija, kas nepieciešama izglītības iestādei, lai izglītojamam sniegtu nepieciešamo atbalstu. Pārbaudēs tika gūts arī apstiprinājums, ka katram izglītojamam tiek nodrošināta personalizēta pieeja, jo pat par katru vienas ģimenes bērnu ar vecākiem tiek veiktas atsevišķas sarunas un pārrunāts nepieciešamais atbalsts.

Tilžas vidusskolā individuālajā izglītības plānā tiek ietverti arī uzdevumi vecākiem, piemēram, sekot līdzi mācību darbam un uzdevumu izpildei, sazināties ar priekšmetu skolotājiem, klases audzinātāju un/vai internāta audzinātāju, lai nodrošinātu kvalitatīvu mācību procesu.

Annahites pamatskolā vecākā internāta audzinātāja nodrošina arī sociālā darbinieka funkcijas, tajā skaitā kontaktējas ar vecākiem/iestādēm (to protokolē), veido sociālās lietas, glabā sarunu protokolus, audzēkņu raksturojumus, saraksti ar institūcijām u.c.

Individuālo izglītības plānu sagatavošanai **izglītības iestādes izglītojamā izpēti veic arī pašas** (klases audzinātāja novērojumi, logopēda un/vai psihologa izpēti u.tml.), nosakot, kurās izglītības jomās un kāds atbalsts ir nepieciešams. Minētajai izglītojamo izpētei un novērošanai izglītības iestādes mācību gada sākumā paredz tā saucamo adaptācijas periodu – parasti mēnesi (vai nedaudz ilgāk). Piemēram:

Alūksnes novada vidusskolā ieviesta prakse, ka, uzsākot mācības 1.klasē, pat viss pirmais semestris ir noteikts par adaptācijas laiku, kad izglītības iestādes pedagogi un atbalsta personāls veic bērnu novērošanu un dokumentē konstatēto. Savukārt Alūksnes novada Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš” pedagogi veic novērojumus par visiem bērniem un konstatēto par katru bērnu fiksē pierakstos (brīvā formā) tam īpaši iekārtotā žurnālā.

Robežnieku pamatskolā bērniem pirms individuālā izglītības plāna sagatavošanas tiek veikta logopēdiskā un psiholoģiskā izpēte, kā arī ņemti vērā klases audzinātāja novērojumi.

Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs veic arī bērnu veselības stāvokļa (tajā skaitā redzes traucējumu) novērtējumu un nosaka nepieciešamos atbalsta pasākumus izglītības ieguvei, katram bērnam sagatavojot individuālo rehabilitācijas karti, kurā tiek norādīti gan atbalsta pasākumi, gan rehabilitācijas nodarbības, nepieciešamie tehniskie palīg līdzekļi un mācību materiāli.

Ciblas vidusskolā pirms individuālā izglītības plāna sagatavošanas septembrī mācību priekšmetu skolotāji izvērtē mācību saturu un izveido tematiskos plānus, un iesniedz informāciju speciālās izglītības skolotājam, bet atbalsta personāls veic bērnu ar speciālām vajadzībām izpēti, nosakot stiprās un vājās puses, kā arī sniedz ieteikumus.

Informācijas avoti

par izglītojamo speciālajām vajadzībām un mācību procesā nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem

PMK atzinums (PMK atzinums papīra formātā, no 20.01.2020. pieejams VIIS)

Vecāku rīcībā esošā informācija (speciālistu (logopēda, psihologa, psihiatra u.c.) veiktās izpētes rezultāti, vecāku informācija par bērna īpatnībām, uzvedību u.tml.), ja ir iesniegta

Esošās izglītības iestādes pedagoģiskā un atbalsta personāla veiktās izpētes rezultāti

Iepriekšējās izglītības iestādes informācija - raksturojums, īstenotie atbalsta pasākumi, attīstības dinamika u.c. - ja ir nodota

Tomēr revīzijā, iepazīstoties ar izlasē iekļauto izglītojamo lietām, ir konstatēts, ka **ne visas 13 izglītības iestādes, lai noteiktu izglītojamam nepieciešamo atbalstu, bija ieguvušas detalizētu informāciju par bērna faktiskajām vajadzībām**, jo atsevišķu izglītības iestāžu¹⁸⁹ izglītojamo lietās bija pieejama tikai Ministru kabineta noteikumos¹⁹⁰ paredzētā informācija – personas lieta¹⁹¹, vecāka iesniegums par uzņemšanu izglītības iestādē un valsts vai pašvaldības PMK atzinums, bet ne speciālistu izpētes dokumenti, atzinumi un iepriekš minētie sarunu protokoli ar vecākiem, kas pamato bērnam nepieciešamo atbalstu.

Revīzijā konstatēts, ka daļa informācijas, kas pamato bērnam nepieciešamo atbalstu, atradās nevis izglītojamo lietās, bet pie noteiktām atbildīgajām personām. Piemēram, pie direktora vietnieka mācību darbā¹⁹², pie speciālās izglītības skolotāja vai pie mācību pārziņa¹⁹³, kuri seko līdzī ar PMK atzinumu termiņiem, ja nepieciešams, organizē izglītojamo izpēti PMK utt. Savukārt pašas izglītības iestādes pedagogu un speciālistu (logopēdu, psihologu, speciālo pedagogu u.c.) veikto novērojumu informācija un/vai sagatavotie atzinumi parasti glabājas tikai pie konkrētā speciālista.

Revīzijā izglītības iestādes informācijas atrašanos pie dažādiem iestādes speciālistiem pamatoja ar personas datu aizsardzību, norādot, ka bērna izpētē iesaistītie speciālisti par bērnu noskaidroto informāciju nedrīkst izpaust. Tai pat laikā izglītības iestādēs šī informācija tiek izpausta mutiski, kad notiek darbs pie individuālo izglītības plānu sagatavošanas, kā arī metodisko komisiju / pedagoģiskajās sēdēs, pārrunājot audzinātāju un priekšmetu skolotāju identificētās mācību grūtības u.c.

Revidentu vērtējumā, šāda izglītības iestāžu rīcība rada risku, ka pie pedagogiem un pārējā personāla, kuri ikdienā ir iesaistīti izglītības procesā, informācija par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, raksturojumu, iespējamiem uzvedības modeļiem u.c. var nonākt novēloti, tā nenodrošinot kvalitatīvu izglītības pakalpojumu. Savukārt gadījumos, kad izglītojamais speciālās izglītības programmu apgūst iekļaujoši, iespējami arī pārpratumi, piemēram, saskarsmē ar klases biedriem, ja priekšmetu skolotājiem un/vai citiem izglītojamiem nav nodota informācija un izskaidrota situācija / komunikācijas kārtība.

*Revidenti vērs uzmanību, ka izglītības iestādēm ir jānodrošina datu aizsardzība. Tomēr 2019.gada nogalē Datu valsts inspekcijas un Latvijas Sertificēto personas datu aizsardzības speciālistu asociācijas izstrādātajā informatīvajā materiālā¹⁹⁴ ir uzsvērts, ka skolu rīcībā var būt arī veselības dati, kas ir īpaši aizsargājami. Materiālā ir uzsvērts, ka šāda informācija izmantojama tikai profesionālos nolūkos bērna interesēs, **izglītības iestādes vadītājam, medicīniskajam personālam un izglītojamā tiešajam pedagogam** (klases audzinātājs) informāciju atklājot detalizētāk, lai būtu iespējams izvērtēt nepieciešamos resursus, kā arī kopā ar vecākiem izstrādāt un vienoties par rīcības plānu dažādās iespējamās situācijās, **pedagogiem, kuri strādā ar izglītojamo**, informāciju atklājot tik, cik nepieciešams darba pienākumu veikšanai, savukārt citiem **izglītojamiem** (izglītojamā ar īpašām vajadzībām **grupas/klases biedriem**) – tik, cik tas ir nepieciešams izglītojamā ar īpašām vajadzībām veiksmīgākai integrācijai, kā arī citu izglītojamo vajadzību (drošības, komforta) nodrošināšanai.*

Savukārt, vērtējot, vai visiem izglītojamiem ir izstrādāti individuālie izglītības plāni, revīzijā ir konstatēts turpmāk minētais.

Revīzijā ir konstatēts, ka **individuālie izglītības plāni** vai citi pēc satura līdzīgi dokumenti (piemēram, izpētes kartes)¹⁹⁵, kuros norādīts izglītojamam nepieciešamais atbalsts, mācību grūtības un problēmas, bija izstrādāti visiem izlasē iekļautajiem 76 izglītojamiem, kuriem šādu plānu izstrāde bija paredzēta saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem¹⁹⁶, proti:

- ✓ visiem izlasē iekļautajiem 55 izglītojamiem, kuri mācījās izlasē iekļautajās septiņās¹⁹⁷ **vispārējās izglītības iestādēs**;

Piemēram, Robežnieku pamatskola 2019./2020.mācību gadā individuālo izglītības plānu izstrādāja tikai speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58). Savukārt izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56) izstrādāja izglītojamā izpētes kartes. No 2020./2021.mācību gada. visiem izglītojamiem ar speciālām vajadzībām individuālie izglītības plāni tiek izstrādāti pēc vienotas formas.

- ✓ 21 izglītojamam, kas izlasē iekļautajās piecās¹⁹⁸ speciālās izglītības iestādēs apguva speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59).

Tomēr, lai gan normatīvie akti¹⁹⁹ to neparedz, dažās speciālās izglītības iestādēs **individuālie izglītības plāni** vai citi pēc satura līdzīgi dokumenti bija izstrādāti arī citiem izglītojamiem:

- ✓ Malienas pirmsskolas izglītības iestāde “Mazputniņš”²⁰⁰ bija izstrādājusi individuālos izglītības plānus **četriem** izlasē iekļautajiem izglītojamiem, kuri mācījās **SIP 53, 54, 55 un 56**, plānos norādot konkrētus atbalsta pasākumus un nepieciešamās nodarbības;
- ✓ Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrā un Tukuma novada speciālās izglītības iestādē individuālie izglītības plāni bija izstrādāti arī **diviem** no 12 izlasē iekļautajiem izglītojamiem,

kuri apguva speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58);

Vienā gadījumā – Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs individuālo izglītības plānu bija izstrādājusi, pamatojoties uz Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvās nodaļas²⁰¹ rekomendācijām.

Savukārt divos gadījumos, lai gan Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvā nodaļa izglītojamiem, kuri Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā mācījās speciālās izglītības programmā izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57), bija ieteikusi izstrādāt individuālo izglītības plānu, izglītības iestāde to nebija ņēmusi vērā. Turklāt par vienu no izglītojamiem revidentiem neizdevās gūt pārliecību, vai un kādi atbalsta pasākumi izglītojamam vispār tiek nodrošināti.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvā nodaļa minētajam izglītojamam bija sniegusi rekomendāciju “(.) izveidot plānu sekmju iegūšanai katrā mācību priekšmetā (vienoties par konkrētiem, paveicamiem uzdevumiem), jo tas palīdzētu pārvarēt “zināšanu robu”, kas radies sociāli pedagoģiskās ielaistības dēļ (.).”

Revidentu vērtējumā, normatīvais regulējums, kas paredz, ka individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā visiem vispārējās izglītības iestādēs izglītojamiem²⁰², kuri apgūst speciālās izglītības programmu, bet speciālās izglītības iestādēs – tikai izglītojamiem, kuri apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem un vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59)²⁰³, rada risku, ka pārējiem speciālās izglītības iestādēs izglītojamiem netiek nodrošināta personalizēta pieeja tiem nepieciešamo atbalsta pasākumu organizēšanā. Savukārt, nosakot individuālo izglītības plānu nepieciešamību atkarībā no izglītības iestādes veida, bērniem netiek nodrošināta arī vienlīdzīga pieeja pat vienas speciālās izglītības programmas ietvaros.

Turklāt, tā kā līdz 31.08.2020. nebija noteikta vienota individuālā izglītības plāna forma, bet speciālās izglītības iestādēm tā nav noteikta arvien, informācijas apjoms, kas tiek iekļauts plānos, būtiski atšķiras. Piemēram:

- ✓ tikai 41 gadījumā individuālajā izglītības plānā bija ietverti PMK atzinumos noteiktie atbalsta pasākumi;
- ✓ četras izglītības iestādes (Cīblas vidusskola, Robežnieku pamatskola, Tilžas vidusskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde “Mazputniņš”) plānos ietver sadaļu, kurā norāda noteiktos atbalsta pasākumus, turklāt konkrētas nodarbību dienas, laikus un speciālistus. Savukārt vismaz sešas izglītības iestādes (Cīblas vidusskola, Robežnieku pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde “Mazputniņš”, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs) plānā detalizēti apraksta arī izglītojamā stiprās/vājās puses un izglītojamā individuālās īpatnības izglītības ieguves procesā;

Piemēram, Ventspils 2.pamatskolā Individuālā izglītības programmas apguves plānā matemātikas skolotāja norādījusi, ka novērojusi skolēna atslēgšanos no mācību procesa, pieminot vārdu “matemātika”, tāpēc stundas gaitā netiek pieminēts vārds “matemātika” un matemātikas uzdevumi tiek sasaistīti ar latviešu valodu, kā arī latviešu valodā ik pa laikam tiek iekļauti matemātikas uzdevumi.

- ✓ divas izglītības iestādes (Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola) plānā ietver informāciju tikai par apgūstamajām tēmām un/vai to izvērtējumu, bet nenorāda informāciju par atbalsta pasākumiem – vai, kādi un kādā apmērā tie noteikti;
- ✓ vienā – Tukuma novada speciālās izglītības iestādē, kurā speciālās izglītības programma izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59) tiek īstenota divās struktūrvienībās – Tukumā, Raudas ielā 6, un no Tukuma 21 km attālumā esošajā “Lamiņu muižā” (bijušajā Dzirciema internātpamatskolā, reorganizācijas rezultātā skolas ir apvienotas), katrā struktūrvienībā sagatavotie plāni atšķiras gan pēc formas, gan pēc satura.

Revīzijā ir konstatēts, ka speciālās izglītības iestādēs atbilstoši to mērķgrupai bija pieejami arī dažādi veselības uzlabošanas un rehabilitācijas pakalpojumi, kas bija ietverti **individuālajos vai grupu korekcijas un rehabilitācijas nodarbību plānos**, kuri speciālās izglītības iestādēm ir jāizstrādā. Piemēram,

Rīgas Strazdumuižas vidusskolā – attīstības centrā tiek izstrādāti “Orientēšanās un mobilitātes (kustību) iemaņu veidošanas plāni”, lai nodarbībās izglītojamiem attīstītu orientēšanās iemaņas – ķermeņa apzināšanās, kreisās / labās puses atpazīšana, sīkā motorika un orientēšanās mikrovidē –, sensorās prasmes un ceļošanas iemaņas.

Tomēr divās speciālās izglītības iestādēs (Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā un Tukuma novada speciālās izglītības iestādē), kurām ir vairākas struktūrvienības, rehabilitācijas pakalpojumi bija pieejami tikai vienā no struktūrvienībām un revīzijā netika gūta pārliecība, ka tie ir pieejami arī pārējiem bērniem, kas mācās citās struktūrvienībās:

- ✓ Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā ir trīs struktūrvienības. Vienā no tām – Kalnu ielā 4, Maltā –, kurā tiek īstenota SIP 59 gan pirmsskolas, gan pamatizglītības līmenī, ir izvietotas iekārtas, lai izglītojamiem sniegtu veselību nostiprinošas procedūras – ārstniecisko līdzekļu tvaika inhalācijas, masāžu, pērļu vannu, sāls istabu, infrasarkanu staru saunu. Minēto procedūru apmeklējums tiek reģistrēts kladē. Nevienam no izlasē iekļautajiem izglītojamiem procedūras nebija plānotas, un neviens no izlasē iekļautajiem tās arī nebija apmeklējis;
- ✓ Tukuma novada speciālās izglītības iestāde SIP 58 un SIP 59 īsteno gan Tukumā, Raudas ielā 6, gan no Tukuma 21 km attālumā esošajā struktūrvienībā “Lamiņu muižā” (bijušajā Dzirciema internātpamatskolā). Tukumā 2020.gada sākumā tika izveidota dabas vides estētikas studija, silto smilšu terapija, sensorā istaba, kā arī tiek nodrošinātas *Bowen* un *barboletas* nodarbības.

Revīzijas sākumposmā – 2020.gada maijā – Tukuma speciālās izglītības iestādes pārstāvji norādīja, ka 2020.gada sākumā vismaz 10 bērni no “Lamiņu muižas” ir apmeklējuši arī nodarbības Tukumā (bērnus uz nodarbībām ved ar skolas transportu).

Tomēr vēlāk – oktobrī – revidentiem tika paskaidrots, ka, tā kā atbalsts tiek nodrošināts salīdzinoši nesen, kā arī sakarā ar Covid-19 izplatību, skolai nav bijusi iespēja nodrošināt atbalstu plānotajā apjomā visiem izglītojamiem. Arī dokumentus par pagājušā mācību gada otrajā pusē ieplānotajiem (bet nesniegtajiem) atbalsta pasākumiem izglītības iestādes pārstāvji nevarēja uzrādīt.

Revidentu vērtējumā, izglītības iestādēs, kurās speciālās izglītības programmas tiek īstenotas dažādās struktūrvienībās, bet kādi pakalpojumi ir pieejami tikai vienā no tām, izglītības iestādēm ir jānodrošina vienlīdzīgas iespējas saņemt izglītības iestādes nodrošinātos veselības uzlabošanas, rehabilitācijas un citus pakalpojumus visiem izglītojamiem, kuriem tie nepieciešami, neatkarīgi no izglītības programmas īstenošanas vietas.

Vai noteiktie atbalsta pasākumi tiek arī nodrošināti?

Revīzijā ir veiktas arī pārbaudes, lai noskaidrotu, vai faktiski individuālajos izglītības un/vai individuālajos/grupu korekcijas un rehabilitācijas plānos paredzētais atbalsts tiek arī nodrošināts.

Veicot pārbaudes 13 izglītības iestādēs, ir konstatēts, ka izstrādātajos plānos ne vienmēr bija sniegta informācija, vai, kādi un kādā apmērā noteiktie atbalsta pasākumi tikuši nodrošināti. Piemēram, ja plānā norādīts, ka nepieciešams apmeklēt logopēdu, tā izvērtējumā nav minēts, vai un cik bieži izglītojamais apmeklējis logopēdu un vai un kādi ir rezultāti.

Tāpēc, lai noskaidrotu izglītojamiem faktiski nodrošināto atbalstu (*revidenti nevērtēja mācību priekšmetu stundu laikā sniegto atbalstu, piemēram, atgādņu esamību, pedagoga palīga klātbūtni u.tml.*), izglītības iestādēm tika lūgts uzrādīt informāciju, kas apliecina, ka plānotie pasākumi faktiski tiek arī nodrošināti.

Ministru kabineta noteikumi²⁰⁴ paredz vairākus dokumentus, kas nepieciešami pedagoģiskā procesa organizēšanai vispārējās izglītības iestādēs, piemēram, izglītojamā personas lieta, vairāki žurnāli (pagarinātās dienas grupas žurnāls, fakultatīvo nodarbību žurnāls, interešu izglītības žurnāls), kuros ieraksta darbības programmu, nodarbību tēmas, programmas īstenošanā gūto sasniegumu novērtējumu un nodarbību apmeklējumu.

Lielākoties izglītības iestādēs izglītojamo īstenotās aktivitātes tā arī tiek dokumentētas – gan individuālos speciālistu žurnālos, veicot atskaites par padarīto darbu, gan elektroniskajās platformās (piemēram, e-klase).

Tikai četrās izglītības iestādēs – Ciblas vidusskolā, Robežnieku vidusskolā, Tilžas vidusskolā un Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš” – revidentiem bija iespēja pārliedzināties, ka visi plānotie atbalsta un rehabilitācijas/korekcijas pasākumi ir arī nodrošināti.

Pārējās izglītības iestādēs bija nepieciešams būtisks ieguldījums, lai iepazītos ar izglītības iestāžu uzrādīto informāciju un pārliedzinātos par nodrošināto atbalstu. Piemēram:

- ✓ Alūksnes novada vidusskolā **trīm** izglītojamiem individuālajos izglītības plānos bija paredzētas **logopēda** un **speciālā pedagoga** nodarbības. Skolas audzēkņiem logopēda un speciālā pedagoga atbalsts tiek nodrošināts Alūksnes novada pašvaldības Izglītības pārvaldes Atbalsta centrā. Skolā nebija pieejama informācija, vai izglītojamie atbalstu saņēmuši. Revidenti par nodrošināto atbalstu pārliedzinājās Izglītības pārvaldes Atbalsta centrā, kura speciālisti informāciju par nodrošinātajiem pakalpojumiem sniedza no saviem pierakstiem / darba dokumentiem;

- ✓ Kandavas Reģionālajā vidusskolā **vienam** izglītojamam bija plānotas nodarbības pie **speciālā pedagoga**. Skolas speciālais pedagogs tikai intervijā varēja apliecināt, ka izglītojamais nodarbības apmeklē reizi nedēļā (nodarbību mērķis ir motivēt mācīties), tomēr precīzus nodarbību apmeklējuma datumus nevarēja nosaukt, jo tas netiek dokumentēts.

Vēl **vienā** gadījumā izglītojamam bija plānotas psihologa konsultācijas. Izglītības iestāde informāciju par septiņām 2019./2020.mācību gadā apmeklētajām psihologa konsultācijām revidentiem varēja iesniegt tikai pēc pārbaudes pabeigšanas.

Revidentu vērtējumā, būtiskākais iemesls, kāpēc revidenti nevarēja gūt pārliecību, ka atbalsta pasākumi faktiski ir arī nodrošināti, bija tāds, ka speciālisti savu darbu dokumentē tikai tadēļ, lai uzskaitītu nostrādātās stundas. Piemēram, speciālista žurnālā (papīra vai e-klasē) norādīti izglītojamie, kuriem pakalpojums sniedzams, nodarbību datumi un tēmas, tomēr nav atzīmēts, kuri bērni nodarbību ir apmeklējuši:

- ✓ par Rīgas Strazdumuižas vidusskolas – attīstības centra **četriem** izglītojamiem revidenti neguva pārliecību par šādām nodarbībām: koriģējošā vingrošana, orientēšanās, masāža, mūzikas terapija. Speciālista žurnālā (papīra vai e-klasē) norādīti izglītojamie, kuriem pakalpojums sniedzams, nodarbību datumi un tēmas, tomēr nav atzīmēts, kuri bērni un kuru nodarbību apmeklējuši.

Piemēram, par koriģējošās vingrošanas nodarbībām 2019./2020.mācību gadā ir iekārtots fakultatīvo darbu žurnāls. Žurnālā katrai nodarbībai ir norādīts datums un tēma (piemēram, stājas gaitas diagnostika, lokālās stabilitātes nostiprināšana, pēdas velves nostiprināšana u.c.), bet nav veiktas atzīmes par nodarbību apmeklējumu. Tāpēc nav izsekojams, kad un kurš bērns ir bijis nodarbībā. Revīzijā skolas pārstāvji skaidroja, ka bērni nodarbībās tiek arī "aizvietoti", ja kāds saslimst, tomēr arī šāda informācija žurnālā nav norādīta.

- ✓ Annahites pamatskolā individuālie izglītības un/vai individuālie/grupu korekcijas un rehabilitācijas plāni glabājas pie priekšmetu skolotājiem vai nodarbību vadītājiem, izglītojamo lietas citur, bet katram speciālistam ir savi pieraksti. Tomēr atbalsta speciālisti nevarēja uzrādīt apliecinājumus par to, ka plānotās grupu nodarbības ir notikušas. Piemēram, ka sešiem 9.c klases audzēkņiem (SIP 59) ir notikušas logopēda 2019./2020.mācību gada darba plānā katru trešdienu paredzētās nodarbības (plkst.14.40–15.20 un 15.30–16.10).

Annahites pamatskolas direktore revidentiem norādīja, ka pārzina visu bērnu vajadzības un zina, kurš speciālists katram bērnam jāapmeklē.

Tajā pašā laikā četrās izglītības iestādēs²⁰⁵ tika konstatēti vismaz 17 gadījumi, kad speciālisti bija nodrošinājuši arī atbalstu, kas nav ietverts individuālajā izglītības plānā. Piemēram:

Ventspils 2.pamatskolā četriem SIP 59 izglītojamiem papildu individuālajā izglītības plānā ietvertajiem mācību pielāgojumiem tiek nodrošinātas logopēdijas un kanisterapijas²⁰⁶ nodarbības.

Savukārt Saldus novada pašvaldības Zirņu pamatskolas diviem SIP 55 izglītojamiem un vienam SIP 58 izglītojamam papildus individuālajā izglītības plānā noteiktajiem mācību pielāgojumiem tiek nodrošinātas logopēda nodarbības. Diviem SIP 57 un vienam SIP 56 izglītojamam tiek nodrošinātas arī sociālā pedagoga konsultācijas.

Lai gan ir pozitīvi vērtējams, ka faktiski izglītojamam tiek nodrošināts lielāks atbalsts, nekā ir ietverts individuālajā izglītības plānā, revidentu vērtējumā, tā nav laba prakse šo informāciju neiekļaut plānā – ir nepieciešams veikt plāna aktualizāciju/papildināšanu, lai nākamā plāna pārskatīšanā/izvērtēšanā varētu novērtēt arī šo pasākumu ietekmi.

Vai tiek nodrošināta individuālo izglītības plānu izvērtēšana un pārskatīšana?

No 01.09.2020. Ministru kabineta noteikumi²⁰⁷ paredz, ka individuālā izglītības plāna īstenošanas gaitu izvērtē **ne retāk kā divas reizes mācību gadā**, turklāt plānu kopīgi izvērtē izglītojamais, izglītojamā likumiskie pārstāvji un plāna īstenošanā iesaistītie pedagogi.

Lai gan līdz tam normatīvie akti šādas prasības neparedzēja nevienai izglītības iestādei un arvien neparedz speciālās izglītības iestādēm, revīzijā ir konstatēts, ka:

- ✓ **visās septiņās²⁰⁸ izlasē iekļautajās vispārējās izglītības iestādēs un trijās no sešām izlasē iekļautajām speciālās izglītības iestādēm** individuālo izglītības plānu īstenošanu **izvērtē divas reizes gadā – katra semestra beigās;**
- ✓ **vienā speciālās izglītības iestādē** (Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš”²⁰⁹) izvērtēšanu veic **trīs reizes gadā**, bet
- ✓ divās speciālās izglītības iestādēs (Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā un Annahites pamatskolā) – **vienu reizi gadā.**

Tomēr, tā kā informācijas apjoms, kas tiek iekļauts individuālajos izglītības plānos, būtiski atšķiras, revīzijā konstatēts, ka būtiski atšķiras arī tas, cik detalizēti tiek izvērtēts bērna sniegums un attīstības dinamika un vai un kur tas tiek dokumentēts.

Ciblas vidusskolā vismaz reizi semestrī vai pēc nepieciešamības tiek organizētas sanāksmes, kurās atbalsta sniegšanā iesaistītie speciālisti pārrunā aktuālo informāciju par izglītojamiem, kuriem ir noteikta speciālās izglītības programma, – to attīstību, vajadzībām, tajā skaitā nepieciešamību virzīt uz PMK u.c. Sēdes tiek protokolētas, un sēžu protokoli ir pieejami.

Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš”, kas izstrādājusi individuālos izglītības programmas apguves plānus visiem speciālās izglītības programmu izglītojamiem, trīs reizes mācību gadā (septembrī, decembrī un maijā) tiek veikta caurviju prasmju vērtēšana – detalizēti pa jomām (valodas, sociālā un pilsoniskā joma, kultūra un pašizpauze, dabaszinības jomas, veselība un fiziskās aktivitātes, matemātikas un tehnoloģiju joma), katrai definējot 5–13 kritērijus.

Rēzeknes novada speciālā pamatskola norādīja, ka, lai novērtētu sasniegto, mācību gada beigās visiem bērniem tiek sagatavots raksturojums, kurā vispārīgi tiek norādīti sniegtie atbalsta pasākumi un attīstības dinamika.

Annahites pamatskolā individuālajos izglītības plānos dažādās jomās ir noteikti sasniedzamie mērķi, tomēr plašāks izvērtējums, kurā būtu raksturota mērķa sasniegšanas pakāpe un piemērotās metodes, nav norādīts. Piemēram, mācību priekšmetā “Literatūra” kā apgūstamās prasmes norādītas “Lasīt tekstu”, bet kā apgūtās – “Lasa tekstu”, bez plašākiem paskaidrojumiem, vai ir bijuši uzlabojumi, salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem.

Turklāt vienā – Robežnieku pamatskolā papildus individuālajam izglītības plānam paredzēta arī speciāla veidlapa “Robežnieku pamatskolas skolēna individuālie sasniegumi”, kurā skolēns pašrocīgi norāda pasākumus, kuros ir piedalījies, un uzraksta komentārus, kas iegūti, kas labāk paticis un kāpēc u.tml. Piemēram, ir sadaļas 4. “Klases aktivitātes” un 5. “Kultūras pasākumu apmeklējums”, kurās norādītas gada laikā notikušās aktivitātes. Lapas beigās ir sadaļa “Mani ieguvumi (..)”, kurā izglītojamais ir norādījis, ka vislabāk paticis Leļļu muzeja apmeklējums, pašrocīgi parakstījis un ir ielicis vērtējumu “8”, kas liecina, ka ar izglītojamo minētie notikumi ir arī pārrunāti (“atsvaidzināti” atmiņā).

Revidenti vērš uzmanību, ka no 01.09.2020. ieviestā individuālā izglītības plāna forma²¹⁰ paredz tikai vietu izglītojamā viedoklim, nevis detalizētu izvērtējumu.

Robežnieku pamatskolā ir speciāla veidlapa, kurā skolēns pašrocīgi norāda pasākumus, kuros ir piedalījies, un sniedz savu vērtējumu – ieliek atzīmi.

Revīzijā ir konstatēti arī vismaz trīs gadījumi, kad mācību procesā identificēts, ka ir nepieciešama speciālās izglītības programmas maiņa, un jau līdz jauna PMK atzinuma saņemšanai tiek piemēroti atbalsta pasākumi, kas atbilst prognozētajai izglītības programmai.

Piemēram, Ciblas vidusskolā izglītojamais 2019./2020. mācību gadā apguva speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem (SIP 56), to uzsāka arī 2020./2021. mācību gadā, tomēr, konstatējot, ka izglītojamam nepieciešami līdzīgi atbalsta pasākumi kā audzēkņiem, kas apgūst programmu ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58), tie tika iekļauti individuālajā izglītības plānā (latviešu valodā noteiktas papildu individuālās nodarbības ar speciālo pedagogu, bet matemātikā un mājturībā – individuālās konsultācijas pie speciālās izglītības skolotāja), vēl pirms tika saņemts jauns PMK atzinums.

Kopumā revidenti guva pārliecību, ka visās izlasē iekļautajās izglītības iestādēs pedagoģiskais un atbalsta personāls var mutiski sniegt informāciju par katru izglītojamo un īsi raksturot tā galvenās problēmas, sasniegumus un dinamiku. Tomēr, revidentu vērtējumā, efektīvāk būtu šo informāciju dokumentēt, iekļaujot to individuālo izglītības plānu izvērtējumā.

Individuālo izglītības plānu īstenošanas izvērtēšana un aktualizēšana ir būtiska, lai novērtētu izglītojamā attīstības dinamiku, kā arī speciālistu izmantoto metožu un piemēroto atbalsta pasākumu efektivitāti.

Turklāt tas ir instruments, kā apkopojošā veidā nodrošināt arī uzkrātās informācijas pēctecību, ja izglītojamais maina izglītības iestādi vai pat tās pašas izglītības iestādes ietvaros, ja mainās bērna izglītošanā iesaistītais personāls.

Tomēr pašlaik izglītības iestāžu īstenotā prakse visos gadījumus to nenodrošina.

Revidenti vērš uzmanību – ja bērns maina izglītības iestādi, normatīvie akti²¹¹ paredz jaunajai izglītības iestādei nosūtīt tikai izglītojamā personas lietu²¹², bērna medicīnisko karti (veidlapa Nr.026/u, kuru iesniedz, stājoties speciālās pirmsskolas izglītības grupā, 1. un 10.klasē) un valsts vai pašvaldības PMK atzinumu.

Lai gan bērna interesēs ir nodrošināt informācijas par bērnam nepieciešamo atbalstu pēctecību, tomēr revīzijā izlasē iekļautās izglītības iestādes²¹³ sniedza skaidrojumu, ka visbiežāk papildus normatīvajos aktos²¹⁴ uzskaitītajiem dokumentiem tiek saņemts vien izglītojamā raksturojums, kurā sniegtā informācija ir vispārīga. Arī šīs informācijas nodošanu / iegūšanu, izglītības iestāžu vērtējumā, apgrūtinot personu datu aizsardzības tiesiskais regulējums.

Par to, ka, mainot izglītības iestādi, jaunajā izglītības iestādē nav pieejama informācija par iepriekšējā izglītības iestādē nodrošināto izglītības procesu un atbalstu, revidenti varēja pārliecināties arī no izlasē iekļauto izglītojamo lietām. Tikai dažu bērnu lietās bija informācija no iepriekšējās izglītības iestādes par bērna speciālajām vajadzībām un/vai nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem.

Robežnieku pamatskola, bērnam uzsākot mācības šajā izglītības iestādē, no citas izglītības iestādes ir saņēmusi bērna raksturojumus no 1. līdz 3.klasei, kuros ir aprakstītas bērna spējas, piemēram, (...) daļēji uztver dzirdēto, (...) apmeklē grupu korekcijas nodarbības ārstnieciskajā vingrošanā, ritmikā, nodarbības ar logopēdu, psihologu, individuālās konsultācijas.

Ventspils 2.pamatskola, bērnam pārnākot no citas izglītības iestādes, ir saņēmusi liecību, kurā, piemēram, par matemātiku ir norādīts, ka ir nostiprinātas prasmes par skaitļiem un cipariem no 1 līdz 5, ka bērns ar atgādņu palīdzību var to parādīt un ka bērns prot sasaistīt ciparu ar pirkstu skaitu un attiecīgu punktu skaitu u.tml. Ir sniegta arī informācija par individuālajām, korekcijas un rehabilitācijas nodarbībām – mūzikas terapija, logopēdija, kanisterapija, attīstošās Montessori nodarbības, katrā sniedzot aprakstu. Piemēram, norādīts, ka logopēdijas nodarbībās bērns turpina veikt vienkāršus artikulācijas aparāta, elpošanas un pūšanas vingrinājumus, ka ir paplašinājies pasīvais vārdu krājums, ka bērns ir iepazīstināts un apgūst alternatīvās komunikācijas tāfelīti "Gotalk".

Revidentu ieskatā, bērna iepriekšējai izglītības iestādei būtu jādod līdzī detalizēta informācija par bērna speciālajām vajadzībām, nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem un to rezultātiem, papildus Ministru kabineta noteikumos²¹⁵ jau paredzētajiem dokumentiem nododot jaunajai izglītības iestādei arī individuālā izglītības plāna un tā izvērtējuma kopiju.

Lai gan attiecībā uz vispārējās izglītības iestādēm revidentu norādītās nepilnības daļēji varētu risināt izmaiņas normatīvajos aktos²¹⁶, kas paredz, ka no 01.09.2020. vispārējās izglītības iestādes vadītājam jāapstiprina izglītojamo speciālo vajadzību noteikšanas kārtība, individuālā izglītības plāna izstrādes un īstenošanas kārtība, nosakot katras plāna īstenošanā iesaistītās personas pienākumus, atbildību un par plāna īstenošanu atbildīgo pedagogu, tomēr par šī normatīvā regulējuma ietekmi revīzijā nebija iespējams pilnībā pārliecināties.

Turklāt normatīvais regulējums par vienotu individuālā izglītības plāna formu un prasību izglītības iestādes vadītājam apstiprināt tā izstrādes un īstenošanas kārtību arvien neattiecas uz speciālās izglītības iestādēm.

Revidenti vērš uzmanību, ka vienkopus pieejama un izsekojama informācija par izglītojamiem noteiktajiem un nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem, kā arī to efektivitāti un rezultātiem būs nepieciešama arī jaunveidojamam **Dienestam** (vai citai institūcijai, kurai tiks uzdotas Dienestam paredzētās funkcijas), kas citstarp vienoti izvērtēs bērna speciālās vajadzības izglītības ieguvei, sniegs konsultatīvu atbalstu izglītības iestādēm bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības iegūšanas procesā²¹⁷ un **nodrošinās uzraudzību un sekos līdzi tam, kā un vai tiek nodrošināti norādītie atbalsta pasākumi izglītības iestādēs**²¹⁸.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu individuālu pieeju visiem speciālās izglītības programmu izglītojamiem, Izglītības un zinātnes ministrijai izvērtēt iespēju izdarīt grozījumus Ministru kabineta noteikumos²¹⁹, lai noteiktu speciālās izglītības iestādes pienākumu individuālo izglītības plānu izstrādāt visiem izglītojamiem, kas speciālās izglītības iestādēs apgūst speciālās izglītības programmu, kā arī vienotu plāna formu un to novērtēšanas kārtību.

Lai nodrošinātu, ka izglītības iestādēs ir pieejama izsekojama informācija par bērniem ar speciālām vajadzībām faktiski nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem, kā arī par to rezultātiem, Izglītības un zinātnes ministrijai izstrādāt vadlīnijas, kā izglītības iestādēs dokumentēt faktiski nodrošinātos atbalsta pasākumus un to rezultātus.

Izglītības un zinātnes ministrijai izvērtēt iespēju izdarīt grozījumus Ministru kabineta noteikumos²²⁰, nosakot, ka, ja bērns maina izglītības iestādi, iepriekšējā izglītības iestāde jaunajai izglītības iestādei nosūta arī izglītojamā individuālos izglītības plānus un to novērtējumus, tā nodrošinot izglītības ieguves laikā sniegto atbalsta pakalpojumu pēctecību.

Ieteikums par nepilnību novēršanu VIIS datos tiek sniegts revīzijas ziņojuma 6.nodaļā (**Vai izveidotais jomas uzraudzības modelis ir efektīvs un pietiekams, lai veicinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu un bērnu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšanu?**).

4. Vai dzīvošana internātā izglītības ieguves laikā atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm?

Jau daudzus gadus gan Latvijai saistošās starptautisko tiesību normas, gan Bērnu tiesību aizsardzības likums²²¹ deklarē, ka *ikvienam bērnam, lai viņš varētu pilnīgi un harmoniski attīstīties kā personība, ir jāaug ģimenes vidē, laimes, mīlestības un izpratnes atmosfērā* un ka bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu un tādiem dzīves apstākļiem un sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Tomēr normatīvie akti neparedz ierobežojumus izglītības iestāžu internātu darbībai, tajā skaitā to, kādos gadījumos dzīvošana internātā ir pieļaujama un atbilst bērnu, it īpaši bērnu ar speciālām vajadzībām, interesēm.

Turklāt internātu darbība nav pietiekami regulēta un negarantē bērna labāko interešu ievērošanu, jo ar normatīvajiem aktiem²²² ir regulētas tikai minimālās higiēnas prasības, kas internātiem ir jānodrošina, bet ne pakalpojuma saturs, organizatoriskā struktūra un personāla pienākumi, atstājot to izglītības iestāžu dibinātāja kompetencē.

Lai gan revidenti izprot, ka daļai bērnu, kas apgūst speciālās izglītības programmas, internāts ir nepieciešams, jo to dzīvesvietas pašvaldībā nav nodrošināta tiem nepieciešamā speciālās izglītības programma, tomēr revīzijā analizētie dati liecina, ka tikai 1477 jeb 43% no 3415 bērniem, kas 2020./2021.mācību gada sākumā apguva kādu no speciālās izglītības programmām un saņēma internāta pakalpojumus, bija no citām pašvaldībām.

Pārējo bērnu dzīvesvieta bija deklarēta tajā pašā pašvaldībā. Turklāt vismaz 47 bērniem, par kuriem revīzijā tika iegūta detalizēta informācija, dzīvošana internātā nebija pamatota ne ar attālumu, ne ar citiem objektīviem apstākļiem, kuru dēļ bērnam ik dienas nav iespējas atgriezties savā dzīvesvietā.

Revidenti vērš uzmanību, ka visās revīzijā apmeklētajās 10 izglītības iestādēs, kurās tika nodrošināts arī internāts, bija pieejams transports – izglītības iestādes vai pašvaldības organizēts, kas var un noteiktās nedēļas dienās (parasti pirmdienās un piektdienās) arī nodrošina bērnu nogādāšanu uz izglītības iestādi un no tās. Tomēr transportam ir jābūt nodrošinātam ik dienu un uz visām izglītības iestādēm, jo pašvaldību pienākums ir organizēt bērnu nogādāšanu uz izglītības iestādi un uz mājām – vai nu ar skolas autobusu, vai pašvaldības autobusu, kas bērnu izvadā pa dažādām izglītības iestādēm, un/vai sabiedrisko transportu, kompensējot izglītojamam ceļa izdevumus.

Tas nozīmē, ka galvenā problēma ir nevis transporta pieejamībā, bet gan daudzu gadu garumā īstenotajā praksē nodrošināt internāta pakalpojumu, it īpaši izglītojamiem, kas mācās speciālās izglītības iestādēs. To veicina arī speciālās izglītības iestāžu finansēšanas modelis, ar kuru no valsts budžeta līdzekļiem tiek finansēti internātu uzturēšanas izdevumi.

Turklāt ar internātu palīdzību jau vēsturiski pašvaldībās tiek risinātas arī sociālās problēmas tajās ģimenēs, kurās netiek nodrošināta bērna pilnvērtīgai attīstībai nepieciešamā aprūpe un/vai sadzīves apstākļi. To revīzijā apliecināja gan detalizēto pārbaužu rezultāti, gan pašas izglītības iestādes, norādot, ka *dažās ģimenēs bērniem dzīvot internātā esot labāk nekā mājās, jo internātā tiek nodrošinātas visas pamatvajadzības – ēdiens, mājoklis un izglītība, kā arī uzraudzība, audzināšana un atbalsts mācībās.*

Revidenti vērš uzmanību, ka bērnu dzīvošana internātā ģimeņu sociālās problēmas nerisina, jo bērna pamatvajadzības un uzraudzība tiek nodrošināta tikai laikā, kamēr notiek mācību process. Tāpēc, ja atbildīgo institūciju, tajā skaitā izglītības iestāžu, rīcībā ir informācija par to, ka ģimenē netiek nodrošināti bērna interesēm un vajadzībām atbilstoši apstākļi, tām ir pienākums ģimeņu sociālās problēmas risināt ar šai situācijai atbilstošu darbību.

Tomēr, ja dzīvošana internātā ir vienīgais risinājums, lai bērns varētu saņemt savām spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību, bērnam internātā būtu jānodrošina vismaz tāds pats *dienas piepildījums* un tiesības uz atpūtu, privātumu u.c., kāds tas būtu, ja bērnam pēc mācībām būtu iespēja atgriezties mājās.

Revīzijā konstatētais apliecina, ka tas pašlaik netiek nodrošināts, jo ne visos revīzijas izlasē iekļauto 10 izglītības iestāžu internātos bija nodrošināti pilnvērtīgi un bērnu interesēm un vajadzībām atbilstoši dzīves apstākļi, pietiekams privātums un atpūtas iespējas, kā arī sadzīves prasmju apgūšanas iespējas, lai sagatavotu bērnus patstāvīgai dzīvei.

Revidentu vērtējumā, nav pieļaujams, ka pakalpojums, kuram deviņus mēnešus vismaz piecas dienas nedēļā ir jāaizstāj bērna dzīvesvieta, nav regulēts ar normatīvajiem aktiem, nosakot tikai minimālās higiēnas prasības, kas ne tuvu nav atbilstošas mūsdienu izpratnei par to, ko nozīmē bērna interesēm un vajadzībām atbilstoši dzīves apstākļi.

Tāpēc, tāpat kā jebkuram sociālajam pakalpojumam ar izmitināšanu, normatīvajos aktos ir jānosaka prasības arī internātu darbībai, definējot, kādi dzīves apstākļi un pakalpojuma saturs ir jānodrošina katrai izglītojamo vecuma grupai.

Vispārējās izglītības likums²²³ paredz, ka izglītības iestādes ir tiesīgas sniegt arī internāta pakalpojumu.

Saskaņā ar VIIS datiem 2020./2021.mācību gada sākumā internāti bija pieejami 123 no 1333 Latvijas izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas un pamatskolas izglītības programmas, tajā skaitā gandrīz visās (43 no kopā 44) speciālās izglītības iestādēs.

Izglītības iestāžu internātos kopā bija reģistrēti 4062 bērni. No tiem 3415 jeb 84 % ir bērni, kuri apgūst kādu no speciālās izglītības programmām, no kuriem 349 jeb katrs desmitais ir pirmsskolas vecumā.

ANO Bērnu tiesību konvencija paredz, ka bērnam, lai viņš varētu pilnīgi un harmoniski attīstīties kā personība, jāaug ģimenes vidē, laimes, mīlestības un izpratnes atmosfērā.

Konvencijā īpaši ir izceltas bērnu ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem tiesības uz pilnvērtīgiem un cienīgiem dzīves apstākļiem, tostarp *reālas iespējas saņemt izglītību, mācības, veselības aprūpes pakalpojumus, rehabilitācijas pakalpojumus, kā arī, lai bērni tiktu sagatavoti darba dzīvei un varētu atpūsties, reizē veicinot pēc iespējas pilnīgāku bērna sociālo integrāciju un personības attīstību, tostarp kulturālu un garīgu izaugsmi*²²⁴.

Minētie principi jau daudzus gadus ir nostiprināti arī Bērnu tiesību aizsardzības likumā²²⁵, deklarējot ikviena bērna tiesības uz ģimeni, privāto dzīvi, pastāvīgu dzīvesvietu, pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem utt.

Tas nozīmē, ka jau pēc būtības dzīvošana internātā ir pretrunā ar bērna tiesībām dzīvot ģimenē, kas ir svarīga bērna pilnvērtīgai attīstībai un sagatavošanai patstāvīgai dzīvei.

Tomēr, ja dzīvošana internātā ir vienīgais risinājums, lai bērns varētu saņemt savām spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību, bērnam internātā būtu jānodrošina tāds pats *dienas piepildījums*, kāds tas būtu, ja bērns pēc mācībām atgrieztos mājās – iespēja atpūsties, apmeklēt pulciņus, izpildīt mājasdarbus, ja nepieciešams, saņemot atbalstu no ģimenes, apgūt patstāvīgai dzīvei nepieciešamās prasmes – gatavot ēst, uzkopt u.c.

Tāpēc, ņemot vērā, ka pašlaik ne visas bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamās speciālās izglītības programmas ir pieejamas bērna dzīvesvietas tuvumā un daudzos gadījumos bērniem ir nepieciešams izmantot internāta pakalpojumu, revīzijā tika veiktas pārbaudes, lai noskaidrotu, vai internātos dzīvo tikai tie bērni, kuriem nav iespējams ik dienu atgriezties mājās, kā arī kādi sadzīves apstākļi un *dienas piepildījums* pēc mācību stundu beigām bērniem internātā tiek nodrošināts.

Kāpēc mūsdienās izglītības iestādēs arvien var pastāvēt internāti?

Vēsturiski Latvijas Republikas Izglītības likums (kas bija spēkā no 1991. līdz 1999.gadam)²²⁶ paredzēja īpašas mācību un audzināšanas iestādes – bērnumamus un **bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu internātskolas**.

To dibināšana, reorganizēšana un slēgšana bija Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē. No tiesiskā regulējuma izrietēja, ka internātskolas īstenoja ne tikai izglītības funkciju, bet arī ilgstošas sociālās aprūpes funkciju izglītojamiem, kuri internātskolās uzņemti no ģimenēm, kurās netiek pilnvērtīgi nodrošināta bērnu aprūpe un uzraudzība.

Ar pašreiz spēkā esošā 1999.gada Izglītības likuma²²⁷ stāšanos spēkā internātskolu dibināšana, reorganizēšana un slēgšana tika nodota pašvaldību kompetencē. Tomēr **internātskolas arvien tika finansētas no valsts budžeta līdzekļiem.**

Tā kā, Izglītības un zinātnes ministrijas ieskatā, ar internātskolām tiek veicināta bērnu segregācija pēc sociālā stāvokļa, politikas plānošanas dokumentos jau vairāk nekā 15 gadus ir iekļauti arī uzdevumi šīs problēmas risināšanai:

- ✓ Izglītības attīstības koncepcijā 2002.–2005.gadam²²⁸ bija iekļauts uzdevums pārveidot internātskolas par izglītības iestādēm ar dienesta viesnīcām;
- ✓ Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2007.–2013.gadam²²⁹ precizēts, ka vispārizglītojošās internātskolas vajadzētu pārveidot par skolām ar dienesta viesnīcām jauniešiem no nabadzīgām ģimenēm un sociālā riska grupām, sedzot dienesta viesnīcas pakalpojumu izdevumus, kā arī pielāgot vispārējās izglītības iestādes izglītojamiem ar kustību traucējumiem, tā palielinot izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaitu, kuri izglītojas dzīvesvietā vai tās tuvumā;
- ✓ Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2014.–2020.gadam²³⁰ ir aktualizēta tikai internātskolu problemātika, tomēr konkrēti uzdevumi nav paredzēti.

Pamatnostādnēs ir norādīts, ka 2010.gadā Latvijā bija 21 internātskola, bet 2016./2017.mācību gadā to skaits bija samazinājies līdz 15 un mācības tajās bija uzsākuši 2397 izglītojamie, no tiem 1546 jeb 64,5% bāreņi, bez vecāku gādības palikušie bērni, kā arī bērni no trūcīgām vai maznodrošinātām ģimenēm. (..) Internātskolās 1491 izglītojamais jeb 62,2% apgūst pamatzglītības programmas, kuras īsteno jebkura cita pašvaldības vispārizglītojošā skola. (..) Tāpēc ir iespējams optimizēt resursus, nodrošinot internātskolu izglītojamiem izglītības iegūšanu citās izglītības iestādēs, kas īsteno attiecīgās izglītības programmas (tostarp nodrošina internātu), tā novēršot arī mākslīgu bērnu izolāciju internātskolu vidē.

Ministrijas ieskatā, nav atbalstāma izglītojamo segregācija pēc ģimenes materiālā stāvokļa vai sociālā statusa. Vienlīdz kvalitatīva izglītība ir jāiegūst visiem izglītojamiem, nepieciešamības gadījumā meklējot risinājumus, kā atbalstīt ģimeni, nodrošinot izglītojamam dienesta viesnīcas pakalpojumu, ko šobrīd jau sniedz atsevišķas pašvaldību skolas²³¹.

Tomēr konkrēti soļi internātskolu reorganizēšanai uzsākti tikai 2017.–2018.gadā, grozot internātskolu finansēšanas kārtību. Proti, ar 22.11.2017. grozījumiem Izglītības likumā, kas stājās spēkā 01.08.2019., no likuma svītrots termins “internātskolas”²³², likvidējot internātskolas kā izglītības iestāžu tipu²³³.

Saskaņā ar likumprojekta izstrādes laikā veikto aptauju viens no internātskolu turpmākās darbības iespējamiem modeļiem – pašvaldības pārveido esošās internātskolas par vispārizglītojošām skolām ar dienesta viesnīcu, kurās tiek īstenotas vispārējās pamatzglītības, sociālās rehabilitācijas, kā arī atsevišķos gadījumos – speciālās pamatzglītības programmas izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem²³⁴.

Vienlaikus tiek paredzēts, ka ar 01.08.2019. internātskolu uzturēšanas izdevumi netiek finansēti no valsts budžeta līdzekļiem, izņemot uzturēšanas izdevumus speciālās izglītības iestāžu internātiem²³⁵.

Revīzijā veiktajā datu analīzē ir konstatēts, ka kopš 2017.gada par ceturto daļu jeb 25% ir samazinājies izglītojamo skaits, kuri dzīvo internātā. Tomēr 2020./2021.mācību gadā 3237 no tiem arvien ir speciālās izglītības iestāžu izglītojamie.

Bērnu skaits, kuri mācās pēc speciālās izglītības programmas un dzīvo internātā							
Izglītības pakāpe	2017./2018.mācību gada sākums			2020./2021.mācību gada sākums			
	Speciālās izglītības iestādes	Vispārējās/pirmsskolas izglītības iestādes	Kopā	Speciālās izglītības iestādes	Vispārējās/pirmsskolas izglītības iestādes	Kopā	Izmaiņas, salīdzinot ar 2017./2018.mācību gadu, %
Pirmsskola	483	191	674	281	68	349	-48%
Pamatskola	3666	201	3867	2956	110	3066	-21%
Kopā	4149	392	4541	3237	178	3415	-25%

Kāpēc izglītojamie ar speciālām vajadzībām dzīvo internātos?

Lai noskaidrotu iemeslus, kāpēc izglītojamie ar speciālām vajadzībām dzīvo internātos, revīzijā tika veiktas pārbaudes deviņu pašvaldību sešās²³⁶ speciālās izglītības iestādēs un četrās²³⁷ vispārējās izglītības iestādēs (kopā 10 izglītības iestādēs), kurās internāts kopā tiek nodrošināts 12 struktūrvienībās.

No šo izglītības iestāžu izlasē iekļautajiem 64 bērniem, kuri mācību laikā dzīvoja internātā, 33 bērnu deklarētā dzīvesvieta bija tā pati pašvaldība, kurā atradās izglītības iestāde, bet 31 bērna dzīvesvieta bija deklarēta citā pašvaldībā.

Revīzijā kā galveno iemeslu bērnu dzīvošanai internātā izglītības iestāžu pārstāvji norādīja faktu, ka **izglītības iestāde ir tālu no dzīvesvietas un/vai nav pieejams transports**, lai bērns ikdienā nokļūtu uz izglītības iestādi un atgrieztos dzīvesvietā.

Revīzijā noskaidrots, ka izglītojamo nokļūšana uz skolu un atpakaļ uz dzīvesvietu lielākoties notiek ar izglītības iestāžu transportu (tāds ir piecās²³⁸ no apmeklētajām izglītības iestādēm), kā arī ar pašvaldību organizētu *skolēnu autobusu* un/vai ar sabiedrisko transportu.

Gadījumos, ja izglītojamais ir no attālākas pašvaldības, izglītības iestādes transports tiek nodrošināts no tuvākās starppilsētu transporta pieturas vietas. Šādos gadījumos izglītības iestāde kompensē bērnam starppilsētu ceļa izdevumus un savstarpēju norēķinu ceļā atgūst tos no bērna dzīvesvietas pašvaldības.

Tomēr ne visās 10 izlasē iekļautajās izglītības iestādēs izglītojamiem ir iespēja ik dienu nokļūt uz skolu un atgriezties mājās.

Piecās²³⁹ izglītības iestādēs skolēnu pārvadāšana tiek nodrošināta tikai divas reizes nedēļā – pirmdien bērni tiek atvesti uz skolu un piektdien aizvesti mājās, tajā skaitā uz/no blakus novadiem.

Vairākās izglītības iestādēs arī norādīja, ka bērniem nav iespējams nokļūt uz izglītības iestādi līdz mācību stundu sākumam un/vai nokļūt mājās pēc mācību stundām, jo sabiedriskā transporta maršrutu laiki nav atbilstoši skolas mācību režīmam un/vai maršrutu skaits nav pietiekams. Piemēram:

Robežnieku pamatskolā uz vienīgo autobusu pēcpusdienā, lai nokļūtu mājās, nevar paspēt tie bērni, kuri darbojas dažādos pulciņos. Tāpēc tie internātā paliek pāris naktis nedēļā.

Savukārt Kandavas Reģionālās vidusskolas audzēkņi, kuri dzīvo blakus esošajā Tukuma novadā, kavētu stundu sākumu, ja ik dienu brauktu uz skolu.

Tāpat dažos gadījumos skolēnu autobuss un/vai sabiedriskais transports ikdienā nav nodrošināts uz visām apdzīvotajām vietām, kur dzīvo audzēkņi.

Piemēram, uz Alūksnes novada Malienas pirmsskolas izglītības iestādi “Mazputniņš” ikdienā nav iespējams nokļūt no Annas pagasta un no Kalncempju pagasta, tāpēc astoņi bērni no šiem pagastiem paliek diennakts grupā visu nedēļu.

Revīzijā, iepazīstoties ar izglītojamo lietās esošajiem dokumentiem, ir konstatēts, ka **tikai 17** no izlasē iekļautajiem **64 bērniem attālums līdz dzīvesvietai ir objektīvs iemesls**, kāpēc bērns dzīvo internātā un ik dienu nevar atgriezties mājās. Šo bērnu **dzīvesvieta ir līdz pat 244 km attālumā no skolas**.

Savukārt vismaz 21 izglītojamam, kas izmanto internāta pakalpojumus, dzīvesvieta atrodas līdz 10 km attālumā no izglītības iestādes, bet vismaz 15 bērniem, kuri izmanto internāta pakalpojumus, – 10 līdz 20 km attālumā no izglītības iestādes.

Piemēram, Rēzeknes novada speciālās pamatskolas struktūrvienībā Vecružinā internātu izmanto četri vienas ģimenes bērni, lai gan bērnu dzīvesvieta ir 1,3 km jeb aptuveni 20 minūšu gājiena attālumā no skolas. Turpat internātā dzīvo arī divi vienas ģimenes bērni no Malas, kas ir apmēram 16 km attālumā, lai gan ikdienā ir nodrošināts transports.

Revidentiem mēģinot noskaidrot, kāpēc netiek risināts jautājums par transporta nodrošināšanu/maršrutu salāgošanu ikdienā un kāpēc internātā dzīvo bērni, kuriem ir iespējams ik dienu atgriezties mājās, izglītības iestāžu pārstāvji atzina, ka **galvenais iemesls bērna dzīvošanai internātā ir sociālie apstākļi ģimenē** – dzīvot internātā esot labāk nekā mājās, jo internātā tiek nodrošinātas visas pamatvajadzības – ēdiens, mājoklis un izglītība, kā arī uzraudzība, audzināšana un atbalsts mācībās.

Revidenti vērs uzmanību, ka gadījumā, ja atbildīgo institūciju, tajā skaitā izglītības iestādes, rīcībā ir informācija par to, ka ģimenē netiek nodrošināti bērna interesēm un vajadzībām atbilstoši apstākļi, tām ir pienākums par sociālajiem riskiem un situāciju ģimenē ziņot sociālajam dienestam un/vai bāriņtiesai, lai šīs iestādes atbilstoši kompetencei iesaistītos ģimenes sociālo problēmu risināšanā un bērna vajadzībām atbilstošas aprūpes nodrošināšanā.

Lai gan revīzijā izglītības iestāžu pārstāvji norādīja, ka sadarbojas ar pašvaldību sociālajiem dienestiem, tomēr, pārrunājot konkrētus gadījumus, noskaidrots, ka drīzāk tā ir vienošanās ar sociālo dienestu par bērna dzīvošanu internātā, jo tā ir iespējams nodrošināt bērniem atbilstošus sadzīves apstākļus – daudz bērnu ģimene dzīvo ļoti saspiestos apstākļos, tāpēc internāts ir risinājums sadzīves apstākļu risināšanai; vecāki strādā maiņu darbu un/vai garas darba stundas, tāpēc nevar nodrošināt bērnu uzraudzību (situācija ir raksturīgāka viena vecāka ģimenēs); vecākiem ir atkarību problēmas; vecākiem pašiem ir garīgās attīstības traucējumi, tāpēc tie nespēj pienācīgi parūpēties par bērnu u.tml. Piemēram:

Kandavas Reģionālās vidusskolas pārstāvji norādīja, ka ir gadījumi, kad novada sociālais dienests interesējas par iespēju nodrošināt bērniem vietu internātā (arī tiem bērniem, kuru

dzīvesvieta ir turpat Kandavā), lai bērni būtu pieskatīti, aprūpēti un izmācījušies, lai tos nevajadzētu izņemt no ģimenes, kurā ir bērna augšanai un attīstībai nelabvēlīgi apstākļi.

Viens no revīzijas izlasē iekļautajiem Kandavas Reģionālās vidusskolas internātā dzīvojošajiem bērniem ir jaunākais bērns septiņu bērnu ģimenē. Divi vecākie ģimenes bērni jau ir pieauguši, bet par pārējiem četriem bērniem mātei ir atņemtas aizgādības tiesības.

Internāts Kandavas Reģionālajā vidusskolā ir maksas pakalpojums, tāpēc šādos gadījumos par internātu maksā sociālais dienests, tajā skaitā arī blakus novadu sociālie dienesti (Tukuma, Kuldīgas).

Revidenti vērs uzmanību, ka bērnu dzīvošana internātā ģimeņu sociālās problēmas nerisina, jo atbilstoši sadzīves apstākļi, uzraudzība un audzināšana tiek nodrošināti tikai laikā, kamēr notiek mācību process, bet ne nedēļas nogalēs un skolēnu brīvlaikā, kad bērniem ir jāatgriežas dzīvesvietā. Turklāt internāti netiek/netika nodrošināti arī laikā, kad izglītības iestādēs Covid-19 izplatības dēļ mācību process tika organizēts attālināti.

Tāpēc minētās situācijas ir risināmas, tikai iesaistoties atbildīgajām institūcijām un ar atbilstošiem sociālajiem pakalpojumiem, bet ne ar internāta pakalpojumu.

Valsts kontrole jau 2019.gada ziņojumā “Atņemtā bērnība. Ikvienam bērnam ir tiesības uzaugt ģimenē”²⁴⁰ vērsa uzmanību, ka visbiežāk bāriņtiesas un sociālie dienesti uzsāk ģimenes uzraudzību tikai tad, kad bērna tiesības uz pilnvērtīgu aprūpi un pat tā veselība un dzīvība ir jau apdraudētas.

Revidenti konstatēja vismaz 15 gadījumus, kad savlaicīgi netika pieņemti lēmumi par aizgādības tiesību pārtraukšanu. Piemēram, bāriņtiesa un sociālais dienests vairāk nekā astoņus gadus vēroja ģimeni, kurā bērni aug neatbilstošos sadzīves apstākļos, ģimenes mājoklī regulāri tika lietots alkohols, notika savstarpējā vardarbība, bet lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu bāriņtiesa pieņēma tikai tad, kad viens no ģimenes bērniem šajos apstākļos cieta no seksuālas vardarbības, turklāt no personas, kura jau iepriekš bija sodīta par seksuāla rakstura noziegumiem un bija regulārs ģimenes viesis.

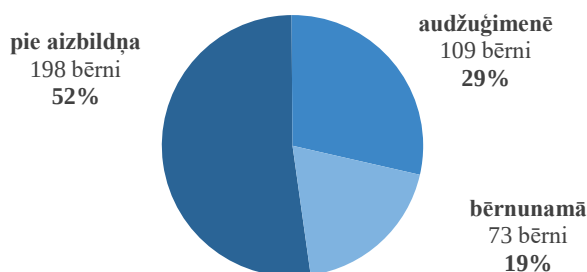
Turklāt daudzās pašvaldībās nemaz nav pakalpojumi ģimenes funkcionēšanas spēju atjaunošanai, piemēram, pašvaldības finansēts psihologs, izglītojošas nodarbības vecāku prasmju attīstīšanai, kā arī ģimenes asistents, kas vecākiem nodrošina atbalstu un apmācību sociālo prasmju apgūšanā, bērnu aprūpē un audzināšanā, mājsaimniecības vadīšanā u.c.

Arī citās revīzijās²⁴¹ ir konstatēts, ka lielākoties pašvaldības ģimeņu problēmas risina, izmaksājot sociālos pabalstus, ja ģimenes tiem kvalificējas.

To, ka pašvaldības ģimeņu sociālās problēmas risina ar izglītības iestāžu internātiem, revīzijā atzina arī Tiesībsarga biroja pārstāvji.

Turklāt, analizējot datus par izglītojamiem, ir arī konstatēts, ka **internātos** vai pirmsskolas izglītības iestāžu diennakts grupās **2019./2020.mācību gadā dzīvoja vismaz 380 bērni ar speciālām vajadzībām, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpē²⁴²**, no tiem 43 bija mazi bērni, kas bija reģistrēti pirmsskolas izglītības iestāžu diennakts grupiņās. Lielākā daļa – 198 bērni jeb 52% – bija no aizbildņa ģimenēm, 109 bērni jeb 29% – no audžuģimenēm un 73 bērni jeb 19% – no bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēm (bērnunamiem) (skatīt attēlu).

**Ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu ar speciālām vajadzībām
skaits un īpatsvars, kuri dzīvo izglītības iestāžu internātos**

Saskaņā ar izglītības iestāžu pārstāvju sniegto skaidrojumu *aizbildņi un audžuģimenes ir tādi paši vecāki, kuriem ir tiesības izvēlēties bērnam izglītības iestādi.*

Tomēr revidenti vērs uzmanību, ka ārpusģimenes aprūpes laikā bāriņtiesai ir jāuzrauga bērna tiesību ievērošana un aprūpe, tostarp tas, vai bērnam tiek nodrošināta iespēja saņemt tā labākajām interesēm atbilstošu izglītību.

Valsts kontrole jau 2019.gada ziņojumā “Atņemtā bērnība. Ikvienam bērnam ir tiesības uzaugt ģimenē”²⁴³ vērta uzmanību uz problēmu, ka 2017./2018.mācību gadā internātos, skolu dienesta viesnīcās vai bērnudārzu diennakts grupās dzīvoja 12% no audžuģimenēs, 11% no aizbildņu ģimenēs un 21% no bērnunamos ievietotajiem bērniem.

Revidenti uzsvēra, ka gadījumos, ja internātos dzīvo ārpusģimenes aprūpē – aizbildņa vai audžuģimenē – ievietots bērns, netiek sasniegts arī ārpusģimenes aprūpes mērķis – nodrošināt bērnam aprūpi ģimeniskā vidē. Turklāt bērna dzīvošana internātā neatbilst bērna tiesībām uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem²⁴⁴, kas ietver arī tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu.

Turklāt arī šajā revīzijā ir konstatēti vismaz divi gadījumi, kad ir apšaubāms, vai lēmums par bērna ārpusģimenes aprūpi ir atbilstošs bērna labākajām interesēm:

Tukuma novada speciālās izglītības iestādes struktūrvienībā “Lamiņu muiža” speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) apgūst bērns no audžuģimenes, par kura ievietošanu Kandavas novadā dzīvojošā audžuģimenē lēmumu pieņēmusi Jaunpils novada bāriņtiesa. Pirmās divas klases bērns mācījās Kandavas Reģionālajā vidusskolā (iepriekš Kandavas internātvidusskola), kura īsteno bērnam nepieciešamo SIP 58 un atrodas aptuveni 10 km attālumā no mājām. Savukārt no 3.klases bērns mācās apmēram trīs reizes tālākajā “Lamiņu muižā” un dzīvo internātā. Arī bērna māsa, kas ievietotas tai pašā audžuģimenē, nemācās dzīvesvietas tuvumā.

Diviem Rēzeknes novada speciālās pamatskolas speciālās izglītības programmas ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57) audzēkņiem (vienas ģimenes bērniem) ir iecelts aizbildnis, kurš sadzīves apstākļu, materiālā stāvokļa, vecuma un izpratnes par bērnu audzināšanu un aprūpi trūkuma dēļ bērniem nespēj nodrošināt atbilstošu aprūpi. Tāpēc abi bērni dzīvo internātā, lai gan ik dienu ir pieejams transports nokļūšanai uz izglītības iestādi.

Revīzijā speciālās izglītības iestāžu pārstāvji norādīja, ka pat tad, ja izglītības iestāde apšaubu nepieciešamību bērnam palikt internātā, tai nemaz nav pamata internātu atteikt, jo Ministru kabineta noteikumi²⁴⁵ paredz, ka, uzņemot izglītojamo internātskolā, viņam jānodrošina vieta arī internātā. Tikai, pamatojoties uz vecāku vai atbildīgās amatpersonas rakstisku iesniegumu, izglītojamais var neuzturēties internātā. Turklāt ir nepieciešams arī izglītības iestādes direktora rīkojums, kurā norāda izglītojamos, kuri neizmanto internāta pakalpojumu.

Revidenti vērš uzmanību, ka termins “internātskolas” no Izglītības likuma²⁴⁶ tika izslēgts jau ar 01.08.2019. Tomēr atsevišķos normatīvajos aktos grozījumi nav izdarīti, un tas apgrūtina normatīvo aktu izpratni un piemērošanu. Tāpēc to var *izmantot* gan izglītojamo vecāki, lai bez paskaidrojumiem atstātu bērnu internātā (nereti tā ir arī ģimenes “tradīcija”, jo vecāki paši mācījušies konkrētajā skolā un dzīvojuši internātā), gan izglītības iestādes, lai saglabātu internātus, gan pašvaldību sociālie dienesti, kuriem, iespējams, tā ir vienkāršāk risināt ģimeņu sociālās problēmas, jo bērnam skolā ir nodrošināta pajumte, apģērbs un izglītības ieguve.

Turklāt, lai gan visas izglītības iestādes apliecināja, ka nedēļas nogalēs un skolēnu brīvlaikā visi bērni dodas mājās, revīzijā ir konstatēts, ka **vismaz vienā izglītības iestādē – Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā – bērni internātā paliek arī nedēļas nogalēs. Saskaņā ar skolas iesniegtajiem dokumentiem²⁴⁷ 2019./2020.mācību gadā bērni internātā nav palikuši tikai skolas brīvlaikos un valsts svētku dienās. Līdz Covid-19 ārkārtējās situācijas izsludināšanai vismaz divi bērni internātā dzīvojuši deviņas nedēļas pēc kārtas, seši – sešas nedēļas, četri – četras nedēļas, deviņi – trīs nedēļas, 18 – divas nedēļas pēc kārtas, bet 11 bērni internātā palikuši dažas nedēļas nogales.**

Vismaz divi bērni Rēzeknes novada speciālās pamatskolas internātā ir dzīvojuši deviņas nedēļas pēc kārtas.

Vai internātos ir nodrošināts bērna interesēm atbilstošs pakalpojums, t.sk. pilnvērtīgi un cienīgi sadzīves apstākļi?

Revidenti izprot, ka, ņemot vērā dažu speciālās izglītības programmu ierobežoto pieejamību bērnu dzīvesvietas pašvaldībās, arvien bērni būs spiesti nepieciešamo speciālās izglītības programmu apgūt izglītības iestādē tālu no dzīvesvietas un dzīvot internātā.

Tas nozīmē, ka internātā ir jābūt nodrošinātam saturīgām dienas papildījumam pēc mācību stundu beigām, iespējai atpūsties, kā arī atbilstošiem un cienīgiem dzīves apstākļiem.

Lai gan likums²⁴⁸ paredz, ka izglītības iestādes ir tiesīgas sniegt internāta pakalpojumus, normatīvais regulējums neparedz, kāds tieši pakalpojuma saturs nodrošināms internātā, t.i., **nepastāv vienots tiesiskais regulējums attiecībā uz internātu organizatorisko struktūru, pakalpojumu saturu, dienas kārtību, personāla pienākumiem u.c.**

Ministru kabineta noteikumos²⁴⁹ ir definētas vien higiēnas prasības internāta telpu iekārtojumam un noteikts izglītības iestādes vadītāja pienākumos ne retāk kā reizi mācību gadā organizēt apskati, lai Veselības inspekcija novērtētu iestādes atbilstību minētajām prasībām²⁵⁰.

Lai gan speciālās izglītības iestādēs internāta pakalpojums tiek finansēts no valsts budžeta līdzekļiem, saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvju sniegto skaidrojumu arī speciālās izglītības iestādēs internāta pakalpojuma saturs ir izglītības iestāžu dibinātāja kompetencē.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem²⁵¹ no valsts budžeta tiek finansēta darba samaksa internāta skolotājiem²⁵², internāta audzinātājiem²⁵³ un internāta uzturēšanas izdevumi, tajā skaitā atbalsta personāla samaksa, neprecizējot, kādam tieši atbalsta personālam un kādā apmērā.²⁵⁴

Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē²⁵⁵ ir tikai izglītības iestāžu paraugnolikumu izstrāde, kuros paredzēts, ka izglītības procesa organizāciju izglītības iestādē nosaka uz izglītības iestādi attiecināmie ārējie normatīvie akti, izglītības iestādes nolikums, darba kārtības noteikumi, iekšējās kārtības noteikumi un citi iestādes iekšējie normatīvie akti²⁵⁶.

Revīzijā, iepazīstoties ar izglītības iestāžu nolikumiem, kārtībām, rīkojumiem u.c. internātu darbību reglamentējošiem tiesību aktiem, ir konstatēts, ka tajos ir tikai vispārīgi noteikts, ka izglītojamiem ir pienākums ievērot internāta kārtības/drošības noteikumus, ka atbilstoši darba plānam ar izglītojamiem strādā internāta skolotājs/audzinātājs, internāta dienas režīms (laiks, cikos bērni ceļas, ēdienreižu laiki, laiks mājasdarbu izpildei, laiks, cikos bērni sāk gatavoties naktsmieram, u.c.) u.tml.

Savukārt, veicot pārbaudes izlasē iekļautajās 10 izglītības iestādēs, attiecībā uz internāta darba organizāciju ir konstatēts turpmāk minētais.

Internāta skolotāji/audzinātāji darbu ar izglītojamiem uzsāk pēc mācību stundu beigām, un katrs ir atbildīgs par konkrētas audzēkņu grupas darbu. Audzēkņu grupas izglītības iestādēs tiek veidotas pēc bērnu vecuma un attīstības līmeņa.

Internāta skolotājs/audzinātājs atbilstoši izstrādātajiem darba plāniem un nodarbību grafikiem seko līdzi tam, lai bērni izpilda mājasdarbus, saņem nepieciešamos atbalsta pasākumus (piemēram, apmeklē logopēda nodarbības, vingrošanu) un apmeklē interešu izglītības nodarbības/pulciņus (sīkāk par atbalsta pasākumu īstenošanu skatīt nodaļā [Vai noteiktie atbalsta pasākumi tiek arī nodrošināti?](#)), kā arī vada nodarbības un organizē dažādas aktivitātes.

Piemēram, atbilstoši izglītojamo vecumam notiek nodarbības par svētkiem un svinamām dienām, par ceļu satiksmes drošību, par drošību interneta vidē, par atkarībām un to kaitīgo ietekmi, par veselīgu uzturu un dzīvesveidu utt.

Revidenti novērtē minētās aktivitātes, tomēr uzsver: ja bērns pēc mācību stundām nevar atgriezties mājās un internātā dzīvo piecas dienas nedēļā, internātā bērnam ir jānodrošina arī iespēja atpūsties, kā arī iespēja apgūt un nostiprināt dažādas sadzīves un pašaprūpes iemaņas – personiskās naudas izlietojuma plānošanu un iepirkšanos, ēdiena gatavošanu un galda kultūru, dzīvojamo telpu un teritorijas uzkopšanu, sava apģērba mazgāšanu, gludināšanu un apavu kopšanu, pašaprūpi un personīgo higiēnu.

Revīzijā veiktajās pārbaudēs noskaidrots, ka pēc mācībām bērniem tiek nodrošināta iespēja pavadīt laiku ārpus telpām izglītības iestādes teritorijā, tostarp tiek rīkoti dažādi pasākumi, piemēram, teritorijas sakopšanas talkas. Par to revīzijā varēja pārliecināties gan no izglītības iestādēs izvietotajiem vizuālajiem materiāliem, gan no publicētās informācijas skolu mājaslapās un sociālajos tīklos.

Tomēr izglītības iestāžu aprīkojums brīvā laika pavadīšanai ir atšķirīgs un ne vienmēr ir pietiekams un/vai atbilstošā stāvoklī. Tāpēc skolas sadarbojas arī ar blakus esošajām izglītības iestādēm, izmanto pašvaldības infrastruktūru u.c. Piemēram:

Rīgas 5.pamatskolas – attīstības centra materiāltehniskā bāze ļauj izglītojamiem izmantot trenāžierus, braukāt ar skrituļdēļiem, velosipēdiem, izmantot sporta laukumu ar profesionālu basketbola laukumu un veikt citas aktivitātes. Bērni brīvajā laikā ar sabiedrisko transportu skolotāju pavadībā dodas arī uz Rīgas K.Barona ielas sporta kvartālu.

Savukārt Rēzeknes novada speciālās pamatskolas struktūrvienībā Maltā, Rozentovas ielā 9, aprīkojums ir nepietiekams, tāpēc ir izveidota sadarbība ar Maltas vidusskolu, ar kuru ir noslēgta vienošanās par tās sporta zāles izmantošanu sporta nodarbībām apstākļos, kad organizēt nodarbību svaigā gaisā nav iespējams. Skolas transports atbilstoši grafikam nogādā attiecīgās klases skolēnus uz Maltas vidusskolu un atpakaļ.

Savukārt attiecībā uz pašaprūpes un patstāvīgo dzīves iemaņu apgūšanu lielākoties tiek nodrošināta tikai minimālo pašapkalpošanās prasmju apgūšana – ģērbšanās, mazgāšanās, gultu klāšana, savu mantu sakārtošana un istabiņu uzkopšana.

Lai gan lielākajā daļā internātu ir arī virtuves, tajās aprīkojums nav pietiekams, lai apgūtu ēdiena gatavošanas prasmes, jo ir pieejama tikai tējkanna un mikroviļņu krāsns. Ēdiena gatavošana, galda klāšana un novākšana pārsvarā tiek apgūta tikai mājturības stundās.

Savukārt tādas prasmes kā budžeta plānošana, produktu iepirkšana u.tml. netiek nodrošinātas pat to izglītības iestāžu internātos, kuros bērni internāta audzinātāju vadībā mājturības kabinetos mācās gatavot, jo produkti tiek pasūtīti skolas virtuvē.

Arī veļas mazgāšanas iemaņas, kas būtu aktuālas lielākiem bērniem, nav iespējams apgūt – lai gan vairākos internātos ir pieejamas veļas mazgājamās mašīnas, ne visos audzēkņi drīkst tās izmantot – ja nepieciešams kaut ko izmazgāt, bērnam tas jādūdz izdarīt internāta personālam (auklei, veļas pārzinim).

Revidentu ieskatā, katram bērnam pašapkalpošanās un patstāvīgai dzīvei nepieciešamās prasmes ir jāapgūst ģimenē. Savukārt, ja bērns lielāko daļu no sava laika pavada izglītības iestādes internātā, tad izglītības iestādei ir jābūt tai, kas šīs prasmes iemāca.

Minēto iemaņu un prasmju apgūšanu un izglītošanu par dažādām tēmām paredz arī Ministru kabineta noteikumi²⁵⁷, kas nosaka prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem, kuri nodrošina bērnu izmitināšanu (tajā skaitā bērnnamiem). Tomēr šīs prasības no 01.07.2017. neattiecas uz internātiem.

Līdz pat 30.06.2017. Ministru kabineta noteikumi²⁵⁸, kas noteica prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem, tajā skaitā nepieciešamo personālu un to kvalifikāciju, aprīkojumu, kas ir jānodrošina, ja tiek sniegts pakalpojums ar izmitināšanu, attiecās arī uz speciālās izglītības iestādēm un internātskolām.

Revidentu vērtējumā, šīs prasības arvien būtu jāattiecina arī uz izglītības iestāžu internātiem, jo tie tāpat kā sociālo pakalpojumu sniedzēji nodrošina izmitināšanas pakalpojuma sniegšanu. Pašlaik izglītības iestāžu īstenotie pasākumi internātos nav pietiekami, lai jaunieši pēc tam mājās varētu patstāvīgi plānot budžetu, iepirkties, gatavot ēdienu, izmazgāt veļu un veikt citas darbības, lai parūpētos par sevi.

Revīzijā ir arī vērtēts, vai bērniem izglītības iestāžu internātos pēc mācību procesa ir nodrošinātas **tiesības uz atpūtu un brīvo laiku²⁵⁹, kā arī uz privāto dzīvi, dzīvojamās telpas un korespondences noslēpumu, personas neaizskaramību un brīvību.**

Vismaz četrās no apmeklētajām izglītības iestādēm tika konstatēts, ka bērniem nav nodrošināta iespēja pēc mācību stundām pavadīt laiku savā istabā un atpūsties vai pēc saviem ieskatiem izvēlēties aktivitātes, jo internātā bērns var iekļūt tikai uz gulētiešanas laiku. Tas nozīmē, ka visu dienu bērni atrodas kopā ar klases/grupas biedriem skolotāju/audzinātāju uzraudzībā, tiek nodarbināti dažādos pulciņos un aktivitātēs līdz pat naktsmieram.

Tukuma novada speciālās izglītības iestādes struktūrvienībā “Lamiņu muiža” pēc stundām tiek dots laiks mājasdarbu izpildei. Pieejami interešu izglītības pulciņi – rokdarbi, sports, vizuālā māksla, koris. Viss laiks līdz naktsmieram tiek pavadīts skolas telpās vai ārā. Atpūtas telpa ar televizoru arī atrodas mācību korpusā, un saskaņā ar struktūrvienības vadītājas sniegto informāciju atpūta tajā un TV skatīšanās ir jānopelna.

Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā norādīja, ka bērniem brīvā laika nemaz nav – skolā to sauc par audzināšanas darbu, kura ietvaros notiek dažādi treniņi, nodarbības utt. Saskaņā ar direktora sniegto informāciju atpūtas telpa bērņus neinteresē, vairāk interesē datorklases. Revidentu ieskatā, tas ir tāpēc, ka, lai gan atpūtas telpās ir TV un dažas spēles, tās nav mājīgi iekārtotas – no mēbelēm tur ir tikai koka soli. Savukārt internātā izglītojamie netiek ielaisti agrāk par plkst.20.00, jo tā audzēkņus esot vieglāk pieskatīt un nodrošināt lielāku drošību, kas, direktora ieskatā, ir prioritāte darbā ar bērņiem.

Rīgas 5.pamatskolas – attīstības centra internāta telpas ir pieejamas tikai nakšņošanai, jo pa dienu durvis ir slēgtas.

Arī Rīgas Strazdumuižas vidusskolas – attīstības centra internāta telpās bērņi drīkst tikai nakšņot.

Tikai četrās izglītības iestādēs²⁶⁰ internāts sāk darboties pēc mācību stundu beigām – plkst.14.00 vai 15.00 –, un, ja bērņi nedodas uz kādiem pulciņiem vai nodarbībām, viņi internāta telpās pilda mājasdarbus un atpūšas.

Turklāt tikai vienā izglītības iestādē – Annahites pamatskolā (bijusī Stiklu internātpamatskolā) – internāts bērņiem ir pieejams visu laiku. Internāts atrodas atsevišķā ēkā, pie ārdurvīm ir dežurants un katrā stāvā pa auklei – ja nepieciešams, izglītojamais arī stundu laikā var aiziet un paņemt/izdarīt nepieciešamo.

Attiecībā uz privātumu un sadzīves apstākļiem no revīzijā apmeklētajiem internātiem revidenti būtiskus riskus nesaskatīja tikai Annahites pamatskolā. Tās internātā vienā istabā dzīvo divi bērņi, katram bērņam ir vieta personīgajām mantām, ir rakstāmgalds, skapis u.c., uz katrām divām istabiņām ir priekštelpa un atsevišķa tualete ar izlietni. Dušas ir kopējas, bet ir ļoti mājīgas atpūtas telpas ar TV, mīkstajām mēbelēm un virtuves stūrīti.

Saskaņā ar VIIS datiem 2020.gada septembrī Annahites pamatskolā mācījās tikai 42 audzēkņi, no tiem tikai 13 bija speciālās izglītības programmu izglītojamie (12 SIP 58 un viens SIP 59). Pārējie 29 apguva profesionālās pamatizglītības programmas (11 “Kokizstrādājumu izgatavošana” un 18 “Ēdināšanas pakalpojumi”).

Annahites pamatskola atrodas slikti pieejamā vietā Ventspils novada Stiklos – nelielā apdzīvotā vietā netālu no robežas ar Talsu novadu –, kas ir ~53 km no Ventspils un ~16 km līdz lielākajai – Rīgas–Ventspils šosejai. Saskaņā ar izglītības iestādes pārstāvju sniegto informāciju novadā nav pieejams sabiedriskais transports, lai ne tikai bērni, bet arī pedagogi un cits skolas personāls ik dienu ērti nokļūtu mājās. Tāpēc bērni dzīvo internātā, bet personāls izmanto privāto transportu.

Triju izglītības iestāžu internātos²⁶¹ bērni istabiņās dzīvo pa trim, četriem, tualetes un dušas telpas ir kopējas. Savukārt **piecu izglītības iestāžu²⁶² internātos vienā istabā dzīvo līdz pat 17 bērniem.** Turklāt vismaz sešos gadījumos pastāv risks, ka netiek nodrošinātas pat Ministru kabineta noteikumos²⁶³ paredzētās higiēnas prasības – nav pietiekams tualetu skaits, bērniem nav iespējas pilnvērtīgi un brīvi izmantot dušas telpas, lai ievērotu personīgo higiēnu, saglabājot tiesības uz personīgās dzīves neaizskaramību.

Rēzeknes novada speciālās pamatskolas struktūrvienībā Maltā, Rozentovas ielā 9, tualetu skaits neatbilst izglītojamo skaitam, bet vienīgā duša ir medmāsas pārziņā – lai to apmeklētu, ir jāpiesakās iepriekš. Struktūrvienībā Maltā, Kalnu ielā 4, SIP 59 bērniem nodrošinātas divas lielas guļamistabas – pa vienai katrā stāvā (arī ar divstāvēgām gultām), vienā telpā izmitinot līdz pat 17 bērniem. Katrā stāvā ir vienas labierīcības un duša. Savukārt struktūrvienībā Vecružinā (bijušajā Tiskādu internātskolā) SIP 57 bērni tiek izvietoti pa 7–8 bērniem istabā, labierīcības ir nolietotas, bet “pirts”^{*} tiek organizēta reizi nedēļā “pēc saraksta”.

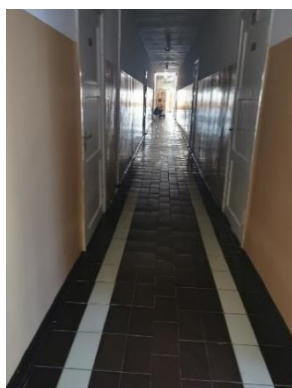
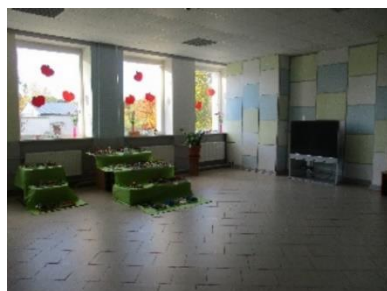
Tukuma novada speciālās izglītības iestādes struktūrvienībā “Lamiņu muiža” internāts izvietots divos stāvos – vienā dzīvo meitenes, otrā – zēni. Vienā istabiņā dzīvo 4–8 bērni, kuriem ir viens kopējs skapis, un ne katram bērnam ir nodrošināts naktskapītis. Izglītības iestādes pārstāvji norādīja, ka bērniem parasti līdzī paņemto mantu nav daudz (apakšveļa, zeķu komplekti u.tml.), tāpēc mantām vietas pietiekot. Katrā stāvā ir pieejamas tikai tualetes. Ikdienā var nomazgāt tikai atsevišķas ķermeņa daļas (seju, rokas, kājas), bet reizi nedēļā, kad bērni ierodas skolā pēc nedēļas nogalēm mājās, izglītojamiem pa vecuma un dzimuma grupām tiek organizēta “pirts”^{*}.

Robežnieku pamatskolas internātā ir divas lielas guļamistabas – viena zēnu, viena meiteņu, katrā pa septiņiem bērniem. Uz minēto bērnu skaitu ir tikai viena kopēja tualetes telpa, kurā ir arī duša (nolietota).

Ciblas vidusskolas internāts atrodas atsevišķā vēsturiskās Evermuižas ēkas vienā stāvā. Internātā ir brīvas istabas, tomēr meiteņu guļamtelpā kopā nakšņo sešas meitenes. Lai gan internātā dzīvo arī zēni, internātā ir tikai viena tualetes telpa ar izlietni, kas neatbilst higiēnas prasībām, turklāt tā ir neapkurināma. Pārējās telpās ir malkas apkure (revidentu veiktās pārbaudes laikā telpās atrodošā malka bija ar pelējumu). Turklāt internāta telpās sen nav veikts kosmētiskais remonts (svaigi krāsotas izskatījās tikai koka dēļu grīdas, bet griesti daudzās vietās ir notecējuši no augšstāvā izvietotajiem dzīvokļiem). Savukārt dušas saskaņā ar internāta darba kārtību²⁶⁴ paredzēto ir pieejamas skolas sporta zāles ģērbtuvēs, kas atrodas 600 m attālumā no internāta ēkas.

^{*} Izglītības iestāžu internātos ar pirti tiek saprastas koplietošanas dušas telpas, kas ir ierīkotas ārpus internāta telpām vai pat atsevišķās ēkās (piemēram, atsevišķā saimniecības ēkā, kurā izvietots aprīkojums apkurei).

Atpūtas un citas koplietošanas telpas

Telpas izglītības iestāžu internātos

Izlasē iekļauto izglītības iestāžu internātu apmeklējuma laikā uzņemtie fotoattēli.

Guļamtelpas un higiēnas telpas

Revidenti vērs uzmanību, ka pašlaik Ministru kabineta noteikumi²⁶⁵ tikai vispārīgi nosaka higiēnas prasības izglītības iestāžu internātiem, t.i., kādas telpas un kāds aprīkojums jānodrošina.

Līdz 30.06.2017. Ministru kabineta noteikumos²⁶⁶, kas noteica prasības bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēm un attiecās arī uz speciālās izglītības iestāžu internātiem, bija precīzi definēts, kā atbilstoši bērna vecumam, viņa fiziskajam un psihiskajam veselības stāvoklim ir jābūt aprīkotām iestādes telpām (skatīt tabulu).

Higiēnas prasības izglītības iestāžu internātos	Prasības par nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs (līdz 30.06.2017. attiecās arī uz speciālās izglītības iestāžu internātiem)
Aprīkojums bērna fizioloģisko un higiēnas vajadzību nodrošināšanai	
✓ Zēniem un meitenēm jāiekārto atsevišķas guļamtelpas – vismaz 4 m² liela platība katram bērnam. ✓ Jānodrošina iespēja glabāt virsdrēbes, veļu, personīgos higiēnas līdzekļus un citas personīgās lietas. ✓ Uz sešām meitenēm / sešiem zēniem jānodrošina – tualete, roku mazgātne, dušas telpa.	✓ Katram bērnam – gulta vai dīvāns, gultas piederumi. ✓ Katram bērnam jānodrošina skapītis personisko mantu glabāšanai. ✓ Uz četriem bērniem jānodrošina skapis veļai un apģērbam. ✓ Uz sešiem bērniem jānodrošina – tualete, roku mazgātne, vanna vai duša u.c. Papildus jānodrošina: ✓ katram bērnam krēsls; ✓ uz četriem bērniem ēdamgalds ar attiecīgu sēdvietu skaitu; ✓ spogulis; ✓ vannas istabas plaukts.
Aprīkojums mācīšanās un izglītošanās iespēju nodrošināšanai	
Mācību telpa, kas paredzēta iestādē uzdotās mācību vielas apguvei un mājasdarbu pildīšanai (<i>ja internātā nevar izvietot, tad iestādē nodrošina citur</i>).	✓ Katram skolas vecuma bērnam: • atsevišķs galds mācībām vai ierādīta vieta mācībām pie divvietīga galda; • krēsls ar atbalstu mugurai. ✓ Uz sešiem skolas vecuma bērniem: skapis vai plaukti mācību piederumu glabāšanai. ✓ Uz sešiem pirmsskolas vecuma bērniem: bērnu galdiņš ar attiecīgu bērnu krēslu skaitu, skapis vai speciāli plaukti. ✓ Uz 20 bērniem: televizors, radioaparāts. Ieteicams, lai katrā iestādē būtu: videokamera; videoiekārta; fotoaparāts; klavieres.
Papildus jānodrošina	
Atpūtas un rotaļu telpas vai vietas.	Aprīkojums bērna fiziskajai attīstībai un rehabilitācijai: ✓ uz 30 bērniem – vingrošanas matracis, trenāžieris, vingrošanas sols, šūpoles; ✓ uz 50 bērniem – zviedru siena, līdztekas, 1–2 batuti, divi basketbola grozi, volejbola laukuma aprīkojums. Ieteicams, lai katrā iestādē būtu: piepūšamais peldbaseins, bērnu velosipēdi. Aprīkojums sadzīves un pašaprūpes iemaņu veidošanai: ✓ uz 6 bērniem – gludināmais dēlis, gludeklis; ✓ uz 30 bērniem – virtuves inventāra galds, elektriskā plīts ar cepeškrāsni, sadzīves veļas mazgājamā mašīna; ✓ uz 50 bērniem – šujmašīna.

Revidenti izprot, ka daudzos gadījumos sadzīves apstākļi internātos ir daudz labāki nekā izglītojamo mājās, ko revīzijā uzsvēra arī vairāku izglītības iestāžu pārstāvji, norādot, ka *te viņam vismaz ir pašam sava gulta*. Tomēr, ja izglītības iestāde ir uzņēmusies bērnu izmitināšanu un aprūpi, ir jānodrošina arī mūsdienu izpratnei atbilstošs pakalpojums – gan saturiski, gan sadzīviski.

Revidenti vērš uzmanību, ka pat bērnunamos, kurus revidenti apmeklēja revīzijā par ārpusģimenes aprūpi, vienā istabā lielākoties dzīvoja tikai 2–3 bērni. Istabās bija nodrošināti arī rakstāmgaldi, mēbeles personīgo mantu glabāšanai u.c. Turklāt pēdējos gados ir būtiski paaugstinātas prasības bērnunamiem, nodrošinot virzību uz ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu – mazu bērnunamu, kurā pakalpojumu vienā grupā saņem ne vairāk kā astoņi bērni un to sadzīve tiek organizēta līdzīgi kā ģimenē – grupai ir atsevišķa sanitārā telpa, virtuves telpa un sadzīves telpa. Vienā ēkā nedrīkst izvietot vairāk kā trīs grupas, t.i., ne vairāk kā 24 bērnus, kuriem kopīgas var būt tikai nodarbību telpas, darbinieku kabineti un brīvā laika nodarbību telpas.²⁶⁷

Tomēr revīzijā ir konstatēts arī vismaz viens labās prakses piemērs, kad izglītības iestāde mēģina atteikties no internāta pakalpojuma – Rīgas 5.pamatskolas – attīstības centrs samazina vietu skaitu internātā, tā vietā iekārtojot telpas atbalsta nodrošināšanai izglītojamiem – dažu internāta istabiņu vietā jau ir ierīkoti kabineti atbalsta personālam.

Vai personāla nodrošinājums izglītības iestāžu internātos ir pietiekams?

Revīzijā ir arī vērtēts, kāds personāls ir iesaistīts bērnu pieskatīšanā, aprūpē un audzināšanā.

Revīzijā ir konstatēts, ka pašlaik internātos nodrošināmais personāls ir minēts tikai Ministru kabineta noteikumos²⁶⁸, kas nosaka izglītības iestāžu finansēšanas kārtību.

Proti, Ministru kabineta noteikumi²⁶⁹ paredz, ka no valsts budžeta līdzekļiem tiek finansēts viens internāta skolotājs uz četriem internātā dzīvojošiem izglītojamiem ar smagiem attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59 izglītojamiem) un viens internāta audzinātājs uz deviņiem internātā dzīvojošiem citu speciālās izglītības programmu izglītojamiem. Savukārt pārējo personālu, kas ir iesaistīts bērnu pieskatīšanā, aprūpē un audzināšanā, izglītības iestāde finansē no valsts budžeta mērķdotācijas uzturēšanas izdevumiem, neprecizējot, kāds personāls ir nodrošināms.

Normatīvie akti²⁷⁰, kas bija spēkā līdz 30.06.2017. un noteica personālu speciālās izglītības iestādēs un internātskolās, paredzēja, ka internātskolās atkarībā no bērnu skaita nepieciešamas arī aukles: no trim līdz sešām auklēm internātos, kuros ir līdz 100 bērniem, un sešas līdz astoņas aukles uz 151–200 bērniem.

Revīzijā, apkopojot informāciju par faktiski pieejamo internāta skolotāju un/vai internāta audzinātāju skaitu izlasē iekļautajās 10 izglītības iestādēs, ir konstatēts, ka kopumā visās apmeklētajās iestādēs pēc mācību stundu beigām ir nodrošināts Ministru kabineta noteikumos²⁷¹ paredzētais personāls. Proti, darbu ar bērniem un viņu pieskatīšanu pēc mācību stundu beigām nodrošina internāta skolotāji/audzinātāji. Tie katrs strādā ar nelielām audzēkņu grupiņām. Katram audzinātājam ir izstrādāts darba plāns un grafiks un aktivitātes tiek organizētas atbilstoši šiem grafikiem.

Savukārt, vērtējot, kā faktiski tiek nodrošināta bērnu uzraudzība naktsmiera laikā, konstatēts, ka nakts laikā internātos paliek daudz mazāk personāla, kas uzrauga bērnus, – parasti viens cilvēks (audzinātājs, aprūpētājs vai aukle) uz visu internātu vai stāvu atkarībā no izvietojuma un bērnu skaita. Tāpēc vismaz piecās izglītības iestādēs²⁷² ir tikai viena aukle uz 20 un vairāk bērniem, turklāt trīs no tām ir speciālās izglītības iestādes.

Revidentu vērtējumā, esošais personāls nav pietiekams un nepieciešamības gadījumā nevar sniegt pietiekamu vai atbilstošu palīdzību izglītojamiem, jo sevišķi bērniem ar speciālām vajadzībām, ņemot vērā arī traucējumu veidu, rakstura un uzvedības īpatnības.

Revidenti vērš uzmanību, ka no visiem 4062 izglītības iestāžu internātos dzīvojošiem bērniem 3415 bērni apgūst kādu speciālās izglītības programmu. Turklāt 2821 no tiem apgūst speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar garīgās veselības (SIP 57) un/vai garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58 un 59), kas nozīmē, ka šiem bērniem var būt nepieciešams īpašs atbalsts un uzraudzība ne tikai mācību laikā un pēc stundām, kad tiek organizētas dažādas aktivitātes, bet arī vēlās vakara stundās un pat naktīs, ko nevar nodrošināt tikai viens darbinieks uz 20 un vairāk bērniem.

Uz šādiem riskiem revīzijā norādīja arī Rīgas 5.pamatskolas – attīstības centra pārstāvji, īpaši vēršot uzmanību uz izglītojamiem ar uzvedības traucējumiem, t.i., izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57), kuriem ir nepieciešama nepārtraukta uzraudzība. Izglītības iestādē ir bijuši gadījumi, kad, neraugoties uz nelielo izglītojamo skaitu, kas parasti nakšņo internātā, pat direktorei ir nācies naktī doties risināt ārkārtas situācijas. Ir nācies saukt arī neatliekamo medicīnisko palīdzību.

Revidenti vērš uzmanību, ka pat attiecībā uz bērnu nometņu organizēšanas kārtību Izglītības un zinātnes ministrija Ministru kabineta noteikumos²⁷³ ir paredzējusi, ka nometnēs nepieciešams nodrošināt **vismaz vienu darbinieku** (neskaitot saimnieciskos darbiniekus) **uz 10 dalībniekiem** (bērniem).

Revidentu vērtējumā, vismaz vienam darbiniekam uz 10 bērniem, līdzīgi kā bērnu nometnēs, būtu jābūt arī izglītības iestāžu internātos, it īpaši, ja internātā dzīvo bērni ar garīgās veselības (SIP 57) un/vai garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58 un 59).

Ieteikumi

Lai novērstu situāciju, ka ar izglītības iestāžu internātiem tiek risinātas ģimeņu sociālās problēmas, Izglītības un zinātnes ministrijai sadarbībā ar Labklājības ministriju kā vadošo iestādi bērnu un ģimenes tiesību jomā izvērtēt iespēju ar normatīvajiem aktiem ierobežot izglītības iestāžu internātu darbību, nosakot, ka izglītības ieguves laikā internātos var dzīvot tikai tie bērni, kuriem tam ir objektīvs pamatojums, jo nav iespējas ik dienu atgriezties savā dzīvesvietā.

Ieteikums pašvaldību sociālā darba uzlabošanai, lai ar dzīvošanu internātā netiktu risinātas ģimeņu sociālās problēmas, šajā revīzijā netiek sniegts, jo ieteikums Labklājības ministrijai – (..) veicināt pašvaldību izpratni par nepieciešamību pašvaldībās ieviest pakalpojumus ģimenes funkcionētspējas atjaunošanai (..) – ir sniegts lietderības revīzijā “Atņemtā bērnība. Ikvienam bērnam ir tiesības uzaugt ģimenē” (2019), kura ieviešanas termiņš ir 03.01.2022. (pagarinātais).

Gadījumiem, kad dzīvošana internātā ir vienīgais risinājums, lai bērns varētu saņemt savām spējām un vajadzībām atbilstošu izglītību, aicinām Izglītības un zinātnes ministriju izstrādāt normatīvo regulējumu izglītības iestāžu internātiem, nosakot internātu organizatorisko struktūru, pakalpojuma saturu, internāta darbībai nepieciešamo personālu, kā arī to uzraudzības kārtību, tā nodrošinot, ka internātu piedāvātais pakalpojums atbilst bērnu interesēm un vajadzībām.

Priekšlikums Labklājības ministrijai

Lai novērstu situāciju, ka ar izglītības iestāžu internātiem tiek risinātas ģimeņu sociālās problēmas, aicinām Labklājības ministriju kā vadošo iestādi bērnu un ģimenes tiesību jomā sadarboties un sniegt atbalstu Izglītības un zinātnes ministrijai, lai rastu risinājumu, kā ar normatīvajiem aktiem ierobežot izglītības iestāžu internātu darbību, nodrošinot, ka izglītības ieguves laikā internātos dzīvo tikai tie bērni, kuriem tam ir objektīvs pamatojums.

5. Vai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniedz mērķi?

Izglītības iestāžu, kas piedāvā profesionālās pamatizglītības programmas jauniešiem ar speciālām vajadzībām, darbība ne vienmēr ir vērsta uz to, lai nodrošinātu jauniešu ar speciālām vajadzībām labākās intereses.

Lai gan profesionālās pamatizglītības mērķis ir *nodrošināt teorētisko un praktisko sagatavotību, lai izglītojamais varētu veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības sfērā*, tomēr piedāvātās izglītības programmas primāri nav vērstas uz to, lai jaunieši ar speciālām vajadzībām pēc programmas apguves varētu arī strādāt izvēlētajā profesijā.

Pirmkārt, tas ir saistīts ar to, ka ir ierobežoti izglītības iestādēs pieejamie profesionālās pamatizglītības programmu veidi, kurās jauniešiem pēc speciālās pamatizglītības apguves ir iespēja mācīties. Lai gan saskaņā ar VIIS datiem 2020./2021.mācību gadā profesionālās pamatizglītības programmas kopā tika īstenotas 40 izglītības iestādēs, piedāvājot apgūt 10 profesionālās pamatizglītības programmu veidus, lielākā daļa izglītības iestāžu piedāvā iespēju apgūt tikai divas profesionālās pamatizglītības programmas – “Ēdināšanas pakalpojumi” vai “Kokizstrādājumu izgatavošana”.

Otrkārt, ne vienmēr izglītojamā izvēlēta profesionālās pamatizglītības programma atbilst jaunieša interesēm un/vai spējām, jo pirms izglītības programmas izvēles netiek veikts profesionāls novērtējums, lai noskaidrotu, vai konkrētā izglītības programma izglītojamam būs piemērota un vai izglītojamais pēc tās apguves spēs arī strādāt izvēlētajā profesijā. To neparedz arī Profesionālās izglītības likums.

Tāpēc dažkārt tiek apgūtas vairākas profesionālās pamatizglītības programmas pēc kārtas, aizbildinoties, ka sākotnējo lēmumu par pirmo profesionālās pamatizglītības programmu jaunieša vietā pieņēma vecāki, bet jauniešs vēlas apgūt pavisam ko citu.

Revidentu ieskatā, pirms uzņemšanas vismaz nākamajā profesionālās pamatizglītības programmā būtu jāvērtē izglītojamā piemērotība izvēlētajās profesijas apguvei un spējas uzsākt darba gaitas.

Ja jaunieša spējas nav tādas, lai pēc sākotnējās profesionālās pamatizglītības apguves uzsāktu darba gaitas, ir jārada iespēja saņemt nepieciešamos sociālos pakalpojumus saturīgai brīvā laika pavadīšanai, nevis jāpiedāvā apgūt nākamo izglītības programmu, apzinoties, ka

jaunietis tā arī nespēs tajā iegūtās zināšanas un prasmes izmantot darba tirgū un veikt pat vienkāršus mazkvalificētus darbus.

Revidenti izprot, ka personu ar speciālām vajadzībām iespējas atrast darbu ir atkarīgas arī no pašvaldības, kurā persona dzīvo, t.i., vai attiecīgajā pašvaldībā ir izvēlētajai profesijai piemērotas darbavietas.

Tomēr revīzijā konstatētais ļauj apgalvot, ka izglītības iestādes ne vienmēr ir arī ieinteresētas, lai izglītojamais pēc programmas apguves uzsāktu darba gaitas. Lai gan mācību laikā daļai izglītojamo pie darba devējiem tiek nodrošinātas arī prakses vietas, pēc izglītības programmas absolvēšanas atbalsts darbavietas atrašanai nav paredzēts. Turklāt revīzijā ir konstatēti vairāki gadījumi, kad tā vietā, lai iedrošinātu izglītojamo uzsākt darba gaitas, izglītības iestāde pat veicina, lai izglītojamais turpina mācīties citā skolas piedāvātajā izglītības programmā.

Revidentu vērtējumā, jauniešiem ar speciālām vajadzībām kā īpašai mērķgrupai ir jāsniedz arī atbalsts kaut vai saziņai ar Nodarbinātības valsts aģentūru, lai tās speciālisti sniegtu nepieciešamo atbalstu potenciālo darba devēju uzrunāšanā.

Tāpat revīzijā konstatētais uzskatāmi parāda, ka izglītības iestādēm šai mērķgrupai ir jāpiedāvā tādas profesionālo prasmju programmas, kurās iegūtās prasmes ir nepieciešamas arī darba devējiem, kas ir gatavi šai mērķgrupai piedāvāt darbavietas.

Lai gan revīzijā analizētie dati apliecina pozitīvu tendenci, ka pēc profesionālās pamatizglītības iegūšanas jaunieši spēj uzsākt darba gaitas, tomēr **tikai 20% absolventu** strādā vai kādu laiku ir strādājuši profesijā, kuru ir apguvuši, bet pārējo 80% absolventu mācību laikā apgūtās profesionālās prasmes tālāk netiek izmantotas darba pienākumu izpildē.

Laikā no 2015. līdz 2020.gadam ik gadu speciālās izglītības programmas absolvē vidēji **1076 izglītojamie**. No tiem gandrīz puse ir jaunieši ar garīgās attīstības traucējumiem vai ar smagiem garīgās attīstības vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem, kuru absolvētajās speciālās izglītības programmās (SIP 58 un SIP 59) mācību saturs ir daudz atvieglotāks, t.i., **SIP 58 absolvē vidēji 346 izglītojamie**, bet **SIP 59 – vidēji 115 izglītojamo gadā**²⁷⁴.

Daļa jauniešu pēc speciālās pamatizglītības programmas apguves turpina arī mācīties, tajā skaitā profesionālās pamatizglītības programmās, kuras ir tiesīgas īstenot ne tikai profesionālās izglītības iestādes, bet arī speciālās izglītības iestādes²⁷⁵.

No **6460 izglītojamiem**, kas laikā no 2015. līdz 2020.gadam ieguva speciālo pamatizglītību, mācības profesionālās pamatizglītības programmās turpināja **1451 jeb 22% izglītojamo**, tajā skaitā **1360 jeb 21% izglītojamo**, kas speciālās izglītības iestādēs bija apguvuši SIP 58 vai SIP 59. **Turklāt 928 jeb 44% izglītojamo**, kas SIP 58 vai SIP 59 bija apguvuši speciālās izglītības iestādēs, **mācības turpināja tajā pašā speciālās izglītības iestādē**, kurā iepriekš bija ieguvis speciālo pamatizglītību.

SIP	Izglītojamie, kuri turpināja mācības profesionālās pamatizglītības programmā	
	skaits	īpatsvars
52	10	0,7%
54	1	0,1%
55	3	0,2%
56	55	3,8%
57	22	1,5%
58	1140	78,6%
59	220	15,1%
Kopā	1451	100%

Profesionālā pamatizglītība ir pamata pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt 1.līmeņa profesionālo kvalifikāciju – teorētisko un praktisko sagatavotību, lai izglītojamais varētu **veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības sfērā**²⁷⁶.

Saskaņā ar Profesionālās izglītības likumu²⁷⁷ kopā Latvijā ir pieci profesionālās kvalifikācijas līmeņi, no kuriem katrs nākamais kvalifikācijas līmenis nodrošina arvien augstāku teorētisko un praktisko sagatavotību, kas dod iespēju veikt arvien sarežģītāku izpildītāja darbu, bet ceturtais līmenis – arī organizēt un vadīt citu speciālistu darbu. Savukārt augstākais jeb piektais profesionālās kvalifikācijas līmenis ir noteiktas nozares speciālista augstākā kvalifikācija, kas dod iespēju plānot un veikt arī zinātniskās pētniecības darbu attiecīgajā nozarē.

Likums²⁷⁸ neparedz ierobežojumus uzņemšanai profesionālās pamatizglītības programmās, vien attiecībā uz izglītojamā vecumu – *ne agrāk kā tajā kalendārajā gadā, kurā personai aprit 15 gadi*. Tas nozīmē, ka šīs programmas ir tiesīgi apgūt arī tie izglītojamie, kuri iepriekš nav ieguvis dokumentu par pamatizglītības apguvi.

Šādā gadījumā izglītojamam, kurš bez pamatizglītības ir uzsācis profesionālās pamatizglītības programmas apguvi, jānodrošina arī pedagoģiskā korekcija, un pēc noslēguma pārbaudījumu nokārtošanas papildus jāizsniedz izglītības dokuments par vispārējās pamatizglītības ieguvu²⁷⁹.

Profesionālās pamatizglītības programmas īstenošanas ilgums klātienē ir no viena līdz diviem gadiem, bet profesionālās pamatizglītības programmas ar pedagoģisko korekciju (uzņemot izglītojamos ar nepabeigtu pamatizglītību) un programmas izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem – līdz trim gadiem²⁸⁰.

Revīzijā, tiekoties ar jauniešus ar garīga rakstura traucējumiem pārstāvošo nevalstisko organizāciju – biedrību “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns”” (vienotais reģ. Nr.40008008765), – biedrības pārstāvji vērsa revidentu uzmanību uz to, ka daļa izglītojamo speciālās izglītības iestādēs, kas piedāvā profesionālās pamatizglītības programmas, mācās ilgstoši, turpinot apgūt pat vairākas profesionālās pamatizglītības programmas pēc kārtas.

Biedrības ieskatā, šāda rīcība neveicina jauniešu interesi uzsākt patstāvīgas dzīves gaitas, tajā skaitā iegūt darba pieredzi vismaz minimālas iztikas nodrošināšanai.

Turklāt, tā kā pašlaik speciālās izglītības iestādes, tajā skaitā to īstenotās profesionālās pamatizglītības programmas, pilnībā tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem pēc principa “nauda seko skolēnam”, tām ir izdevīgi, ka skolā mācās pēc iespējas lielāks skaits izglītojamo.

Tāpēc, lai noskaidrotu, vai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm, revīzijā ir veiktas pārbaudes:

- ✓ kādas profesionālās pamatizglītības programmas pēc speciālās pamatizglītības ieguves piedāvā izglītības iestādes, un vai tās ir noteiktas atbilstoši šo jauniešu vajadzībām un spējām;
- ✓ vai izglītojamie to izvēlētajās profesionālās pamatizglītības programmas apgūst programmai paredzētajā termiņā;
- ✓ vai pēc profesionālās pamatizglītības programmas apguves izglītojamie uzsāk arī darba gaitas, tā apliecinot apgūtā aroda atbilstību viņu vajadzībām un spējām.

Revīzijā pārbaudes ir veiktas par izglītojamiem, kas iepriekš ir apguvuši speciālās izglītības programmu izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) un ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59), jo tieši šai mērķgrupai ir paredzētas profesionālās pamatizglītības programmas.

Kādas profesionālās pamatizglītības programmas pēc speciālās pamatizglītības ieguves piedāvā izglītības iestādes, un vai tās ir noteiktas atbilstoši jauniešu vajadzībām un spējām?

Saskaņā ar VIIS datiem 2020./2021.mācību gadā profesionālās pamatizglītības programmas kopā tiek īstenotas 40 izglītības iestādēs, no tām 35 ir speciālās izglītības iestādes (34 speciālās izglītības iestādes nodrošina arī internāta pakalpojumu), kurās profesionālo pamatizglītību kopā iegūst **903 izglītojamie**.

Salīdzinot ar 2017./2018.mācību gadu, izglītības iestāžu piedāvātie profesionālās pamatizglītības programmu veidi nav būtiski mainījušies – lielākajā daļā izglītības iestāžu ir pieejama profesionālās pamatizglītības programma “Ēdināšanas pakalpojumi”, apmēram pusē – “Kokizstrādājumu izgatavošana”, bet apmēram trešdaļā – “Mājturība” (skatīt tabulu).

Nr. p.k.	Profesionālās pamatizglītības programma	2017./2018.mācību gads			2020./2021.mācību gads		
		Izglītības iestādes, kas īsteno profesionālās pamatizglītības programmas		Izglītojamo skaits	Izglītības iestādes, kas īsteno profesionālās pamatizglītības programmas		Izglītojamo skaits
		skaits	īpatsvars		skaits	īpatsvars	
1	Ēdināšanas pakalpojumi	35	78%	462	29	73%	371
2	Kokizstrādājumu izgatavošana	22	49%	171	18	44%	176
3	Mājturība	11	24%	87	12	29%	118
4	Būvdarbi	12	27%	170	10	24%	133
5	Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija	3	7%	44	4	10%	27
6	Komerczinības	3	7%	33	3	7%	25
7	Grāmatu iesiešana	1	2%	15	1	2%	11
8	Lauksaimniecība	1	2%	8	1	2%	9
9	Metālapstrāde	1	2%	37	1	2%	26
10	Mežsaimniecība	1	2%	14	1	2%	7
KOPĀ		45	100%	1041	40	100%	903

Revidenti vērs uzmanību, ka lielākajā daļā speciālās izglītības iestāžu galvenokārt tiek īstenotas tikai divas profesionālās pamatizglītības programmas – “Ēdināšanas pakalpojumi” un “Kokizstrādājumu izgatavošana”. Tas nozīmē, ka, turpinot mācības profesionālās pamatizglītības programmā, izglītojamam faktiski ir jāizvēlas viena no šīm divām programmām.

No 1360 izglītojamiem, kas laikā no 2015. līdz 2020.gadam ir apguvuši SIP 58 un SIP 59 un turpināja/turpina apgūt profesionālo pamatizglītību:

- ✓ SIP 58 absolventi visbiežāk apguva/apgūst tādas profesionālās izglītības programmas kā “Ēdināšanas pakalpojumi” (44%), “Kokizstrādājumu izgatavošana” (22%) un “Būvdarbi” (15%);
- ✓ SIP 59 absolventi – “Ēdināšanas pakalpojumi” (43%), “Mājturība” (23%) un “Kokizstrādājumu izgatavošana” (18%) (skatīt tabulu).

Izglītojamam faktiski ir jāizvēlas viena no divām programmām – “Ēdināšanas pakalpojumi” vai “Kokizstrādājumu izgatavošana”.

Profesionālās pamatizglītības programma (1.līmeņa)	SIP 58		SIP 59	
	Izglītojamo skaits	Izglītojamo īpatsvars	Izglītojamo skaits	Izglītojamo īpatsvars
Ēdināšanas pakalpojumi	548	43,7%	109	43,6%
Kokizstrādājumu izgatavošana	279	22,2%	46	18,4%
Būvdarbi	194	15,5%	15	6,0%
Mājturība	123	9,8%	58	23,2%
Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija	28	2,2%	5	2,0%
Komerczinības	25	2,0%	6	2,4%
Grāmatu iesiešana	22	1,8%	3	1,2%
Mežsaimniecība	19	1,5%	2	0,8%
Lauksaimniecība	9	0,7%	5	2,0%
Metālapstrāde	8	0,6%	1	0,4%
KOPĀ*	1255	100%	250	100%

* Kopskaits ir lielāks nekā kopējais SIP 58 un SIP 59 absolventu skaits periodā, jo daļa no izglītajiem ir mācījušies vairākās profesionālās pamatizglītības programmās.

Arī 2020./2021.mācību gadā populārākā profesionālās (1.līmeņa) pamatizglītības programma, kurā mācības uzsāka 44% SIP 58 un 51% SIP 59 absolventu, ir “Ēdināšanas pakalpojumi”. Savukārt nākamā populārākā izglītības programma SIP 58 absolventiem arvien ir “Kokizstrādājumu izgatavošana” (25% SIP 58 absolventu), bet SIP 59 – “Mājturība” (30%).

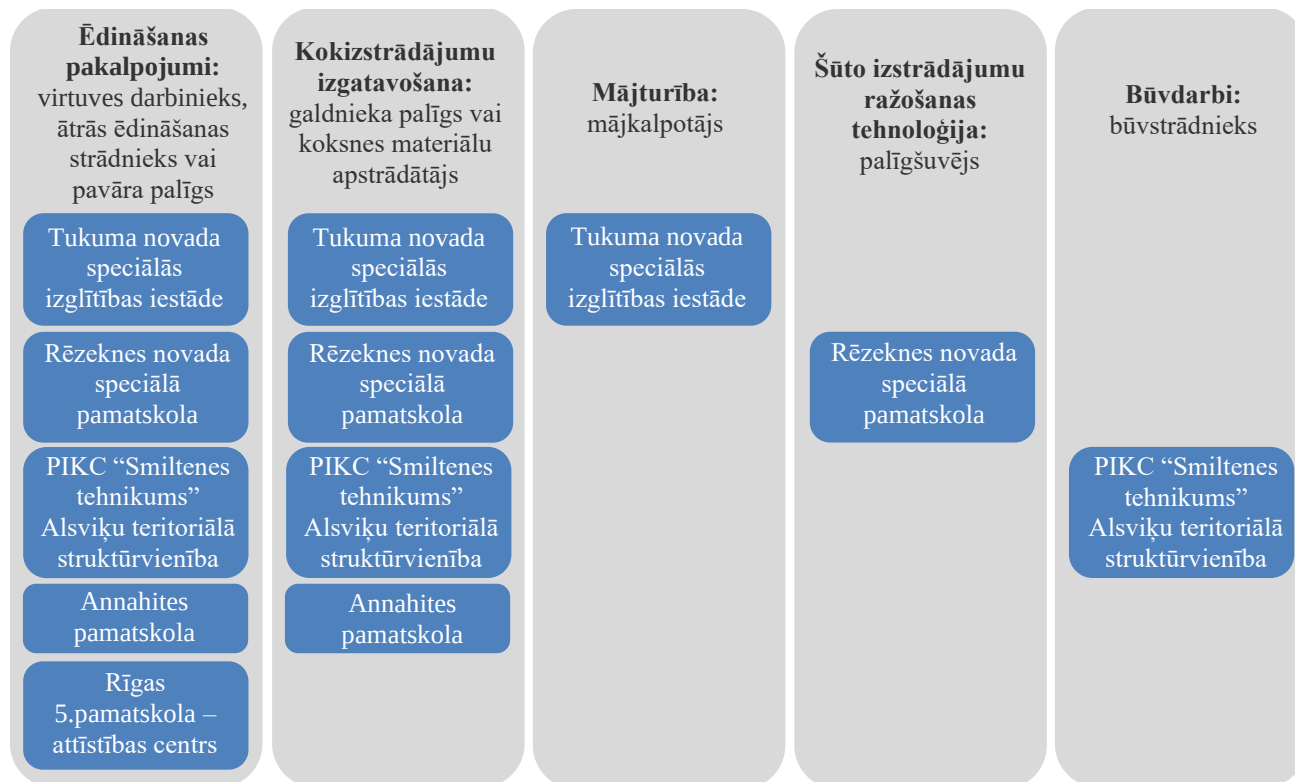
No visiem **1360 izglītajiem 1221 izglītajam** tā ir pirmā profesionālās pamatizglītības programma pēc SIP 58 un SIP 59 absolvēšanas, **133 – otrā**, bet **sešiem** – jau **trešā** profesionālās pamatizglītības programma.

Tas ir iespējams, jo likums²⁸¹ neparedz ierobežojumus, cik profesionālās pamatizglītības programmu izglītojamaiss var apgūt, tajā skaitā to, līdz kādam vecumam tās ir iespējams apgūt.

Lai noskaidrotu, kā praksē tiek īstenotas profesionālās pamatizglītības programmas izglītajiem ar speciālām vajadzībām, revīzijā klātienē tika apmeklētas piecas izglītības iestādes:

- ✓ četras pašvaldību dibinātas speciālās izglītības iestādes:
 - Annahites pamatskola;
 - Rēzeknes novada speciālā pamatskola;
 - Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs;
 - Tukuma novada speciālās izglītības iestāde;
- ✓ viena valsts dibināta izglītības iestāde – profesionālās izglītības kompetences centra (turpmāk – PIKC) “Smiltenes tehnikums” Alsīķu teritoriālā struktūrvienība.

Minētajās izglītības iestādēs kopā tiek īstenotas **piecas** profesionālās pamatizglītības programmas (skatīt attēlu).

Lai noskaidrotu, kāpēc speciālās izglītības iestādes pārsvarā piedāvā tieši šīs izglītības programmas, revīzijā ir analizēts, kā tiek izvēlētas īstenojamās izglītības programmas.

Profesionālās izglītības likums²⁸² paredz, ka profesionālās izglītības programmu izstrādā izglītības iestāde, kas saskaņo to ar tās dibinātāju (piemēram, pašvaldību) un iesniedz licencēšanai IKVD.

Izglītības programmā ir jānorāda izglītības programmas mērķis un sasniedzamie rezultāti, iegūstamā kvalifikācija un profesionālās kvalifikācijas līmenis, izglītības programmas īstenošanas ilgums, izglītības ieguves veids (klātie, neklātie) u.c., kā arī prasības attiecībā uz iepriekš iegūto izglītību²⁸³.

Tas nozīmē, ka īstenojamo izglītības programmu veidus nosaka pati iestāde.

Revīzijā izlasē iekļauto piecu izglītības iestāžu pārstāvji sniedza skaidrojumu, ka, nosakot izglītības iestādē īstenojamo programmu veidus, tās galvenokārt vadās pēc **pieprasījuma darba tirgū**, lai izglītojamie pēc programmu apguves varētu turpināt darba gaitas, papildus norādot arī šādus argumentus:

- ✓ **PIKC "Smiltenes tehnikums" Alsviķu teritoriālā struktūrvienība** ņem vērā arī audzēkņu pieprasījumu, kā arī izglītības iestādes resursus. Proti, ne visās programmās katru gadu tiek uzņemti audzēkņi: ņemot vērā, ka izglītības iestādē trūkst pedagogu, uzņemšanu organizē tikai tajās programmās, kurās iespējams nodrošināt atbilstošu pedagogu sastāvu;

- ✓ **Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā** ir personāls, kas spēj strādāt ar jauniešiem ar garīgās attīstības traucējumiem, un skolā ir arī divi uzvedības speciālisti (atbalsta personas). Turklāt ir izveidojusies laba sadarbība ar vietējiem ēdināšanas uzņēmumiem prakses vietu nodrošināšanā (tiek apmācīti virtuves darbinieki);
- ✓ **Rēzeknes novada speciālās pamatskolas** īstenotajās programmās (iegūstamā kvalifikācija: pavāra palīgs, galdnieka palīgs vai palīgšuvējs) nodrošina tādu prasmju apguvi, kas gadījumā, ja jauniešs neizvēlas strādāt iegūtajā profesijā (vai neizdodas atrast darbu profesijā), noderēs turpmākajā dzīvē – pašaprūpē un/vai saimniecībā.

Revidentu vērtējumā, tā kā profesionālās pamatizglītības programmu īstenošanai ir nepieciešama arī materiāli tehniskā bāze, lai jauniešu prasmes varētu attīstīt praktiskā darbībā, izglītības iestāžu piedāvāto profesionālās pamatizglītības programmu veidus vistiešāk ir ietekmējis tas, ka šajās izglītības iestādēs jau vēsturiski ir pieejami atbilstoši resursi – nepieciešamais aprīkojums, kā arī personāls šo programmu īstenošanai.

Saskaņā ar VIIS pieejamo informāciju profesionālās pamatizglītības programmas minētajās **piecās izglītības iestādēs tiek īstenotas jau sešus līdz 19 gadus**, bet saskaņā ar publiski pieejamo informāciju – vēl senāk:

- ✓ visilgāk – jau no 2002. un 2003.gada – profesionālās pamatizglītības programmas “Kokizstrādājumu izgatavošana” un “Ēdināšanas pakalpojumi” tiek īstenotas Annahites pamatskolā;
- ✓ Tukuma novada speciālās izglītības iestādes struktūrvienībā “Lamiņu muiža” (bijusī Dzirciema internātpamatskola) arodklases izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) bijušas jau 2006.gadā, bet programma “Ēdināšanas pakalpojumi” tiek īstenota no 2010.gada. Savukārt profesionālās pamatizglītības programmas “Kokizstrādājumu izgatavošana” un “Mājturība” abās programmu īstenošanas vietās tiek īstenotas no 2008.gada;
- ✓ Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā visas trīs programmas – “Kokizstrādājumu izgatavošana”, “Ēdināšanas pakalpojumi” un “Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija” (kvalifikācija *palīgšuvējs*) – tiek īstenotas no 2007.gada, bet jau 1996.gadā toreizējā Maltas speciālā internātskola īstenoja arī arodmācību *garīgi atpalikušiem bērniem*²⁸⁴;
- ✓ tikai no 2015.gada programmas “Ēdināšanas pakalpojumi” (kvalifikācija *pavāra palīgs*) īstenošana ir uzsākta Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā;
- ✓ PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā programma “Kokizstrādājumu izgatavošana” licencēta 06.06.2018., programma “Būvdarbi” un “Ēdināšanas pakalpojumi” – no 01.09.2015. No 2012. līdz 2015.gadam, pirms izglītības iestāde kļuva par PIKC “Smiltenes tehnikums” struktūrvienību, izglītības iestādes nosaukums bija Alsviķu arodskola, un minētās profesionālās pamatizglītības programmas bija licencētas jau no 2012.gada.

Apskatot minēto izglītības iestāžu profesionālās pamatizglītības programmu īstenošanas vietas, ir konstatēts – lai gan četras izglītības iestādes²⁸⁵ ir izmantojušas Eiropas Savienības fondu²⁸⁶ vai citu projektu²⁸⁷ finansējumu, lai izremontētu telpas un/vai atjaunotu aprīkojumu, tomēr visās četrās izglītības iestādēs²⁸⁸, kas īsteno programmu “Kokizstrādājumu izgatavošana”, kokapstrādes aprīkojums (instrumenti, darbagaldi u.c.) daļēji ir saglabāties vēl no *padomju laikiem*.

To revīzijā apliecināja arī šo izglītības iestāžu pārstāvji, norādot, ka jaunu profesionālās pamatizglītības programmu izveide ir ļoti dārga un, ņemot vērā arvien sarūkošo izglītojamo skaitu, jaunas programmas pagaidām nav plānots veidot.

Tas tikai apstiprina, ka programmu izvēle ir pamatota nevis ar pieprasījumu darba tirgū, bet ar pieejamiem resursiem programmu īstenošanai, ar kuriem ir iespējams mainīt vien programmas ietvaros iegūstamo kvalifikāciju. Piemēram, Tukuma novada speciālās izglītības iestādē programmā “Ēdināšanas pakalpojumi” iepriekš sagatavoja *pavāra palīgus*, tagad – *ātrās ēdināšanas strādniekus*.

Revidentu vērtējumā – ja programmu izveide tiešām būtu pamatota ar pieprasījumu darba tirgū, tad būtu pieejama lielāka programmu dažādība.

Savukārt, analizējot, kā faktiski noris izglītojamo uzņemšana izglītības programmās, ir konstatēts, ka **nepastāv vienota prakse pirms uzņemšanas novērtēt izglītojamā spējas un prasmes, lai noskaidrotu, vai konkrētā izglītības programma izglītojamam būs piemērota un vai izglītojamais pēc tās apguves spēs strādāt arī izvēlētajā profesijā**. To neparedz arī Profesionālās izglītības likums.

Izglītības iestādēm ir arī atšķirīgs viedoklis par to piedāvāto profesionālās pamatizglītības programmu mērķgrupu, t.i., par to, kuri audzēkņi spēj šīs programmas apgūt:

- ✓ Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā norādīja, ka tās īsteno tā profesionālās pamatizglītības programma “Ēdināšanas pakalpojumi” ir piemērota tikai audzēkņiem ar garīgās attīstības traucējumiem pēc SIP 58 pabeigšanas. Pirms uzņemšanas programmā skola nepārbauda audzēkņu profesionālo piemērotību, jo programmā pēc pamatizglītības iegūšanas parasti mācās šīs skolas audzēkņi. Skolas pedagogiem ir izveidojies priekšstats par katra izglītojamā spējām un piemērotību. Mēdz būt gadījumi, ka skola atsaka uzņemšanu, pamatojot to ar nepietiekamām bērna spējām mācīties šajā programmā.

Kopš skolas reorganizācijas laikā no 2019. līdz 2020.gadam skolas piedāvātajā profesionālās pamatizglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi” ir uzņemti tikai pieci izglītojamie, kas iepriekš bija mācījušies SIP 58²⁸⁹, un viens, kas iepriekš apguvis SIP 59, tomēr šis izglītojamais pēc pirmā semestra ir atskaitīts.

- ✓ arī Tukuma novada speciālās izglītības iestādes ieskatā, šīs skolas īsteno tās profesionālās pamatizglītības programmas “Ēdināšanas pakalpojumi” un “Kokizstrādājumu izgatavošana” nemaz nevar apgūt audzēknis, kurš iepriekš pamatizglītību ir ieguvis SIP 59, jo šīs programmas ietver arī akadēmiskos priekšmetus, piemēram, lietišķo svešvalodu, bet SIP 59 nav paredzēta svešvalodas apguve²⁹⁰. Skolas pedagogi parasti spēj noteikt, kura izglītības programma izglītojamam ir piemērotāka, bet vecāki mēdz arī iebilst. Tāpēc pilngadīgie jaunieši programmu apguves laikā dažkārt arī maina izvēlēto programmu. Skolā norādīja, ka izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) ir raksturīga liela motivācija visur piedalīties un *kaut ko (vienalga ko) apgūt*.

Laikā no 2015. līdz 2020.gadam skolas²⁹¹ piedāvātajās profesionālās pamatizglītības programmās mācījās kopā 101 izglītojamais – izglītības programmu “Ēdināšanas pakalpojumi” mācījās 53 izglītojamie, programmu “Kokizstrādājumu izgatavošana” – 41 izglītojamais, programmu “Mājturība” – 22 izglītojamie. Minētās programmas apguva vismaz 80 SIP 58 absolventi²⁹². Lielāka daļa no tiem – 71 izglītojamais jeb 79% – ir absolvējuši šo pašu izglītības iestādi, bet pārējie ir no 10 citām izglītības iestādēm.

Turpretim Annahites pamatskolā, Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā un PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā, kas arī piedāvā šīs pašas profesionālās pamatizglītības programmas (Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā papildus arī “Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija”), uzņem audzēkņus, kas iepriekš ir apguvuši gan SIP 58, gan SIP 59, gan citas speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar citiem, tajā skaitā vieglākiem, traucējumiem:

- ✓ Annahites pamatskolā profesionālās pamatizglītības programmās “Ēdināšanas pakalpojumi” un “Kokizstrādājumu izgatavošana” pēc pamatizglītības iegūšanas uzņem gan SIP 56 audzēkņus, kuriem ir mācīšanās grūtības, bet intelektuālās spējas nav ietekmētas, gan SIP 59 audzēkņus, kuriem ir smagi garīgās attīstības traucējumi vai vairāki smagi attīstības traucējumi un ir ļoti ierobežotas intelektuālās spējas. Intervijā tika minēts piemērs, ka audzēknis, kas iepriekš mācījies SIP 59, ir apguvis profesionālās pamatizglītības programmu un veiksmīgi strādā kafejnīcā.

Lai gan izglītības iestāde norādīja, ka pirms uzņemšanas vērtē bērna spējas, tomēr detalizētāku informāciju par izvērtējumu nevarēja sniegt (kas tiek vērtēts, cik ilgā laikā u.c.).

Laikā no 2015. līdz 2020.gadam skolas piedāvāto profesionālās pamatizglītības programmu “Ēdināšanas pakalpojumi” apguva 37 izglītojamie un programmu “Kokizstrādājumu izgatavošana” – 27 izglītojamie. Minētās programmas apguva vismaz 20 bijušie SIP 58 izglītojamie, seši bijušie SIP 59 izglītojamie un divi bijušie SIP 56 izglītojamie²⁹³. No tiem 24 izglītojamie jeb 86% ir absolvējuši Annahites pamatskolu (bij. Stiklu internātpamatskolu).

- ✓ Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā profesionālās pamatizglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi”, “Kokizstrādājumu izgatavošana” un “Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija” pēc pamatizglītības iegūšanas uzņem gan audzēkņus ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57, t.i., audzēkņus, kuriem saskaņā ar skolas sniegto skaidrojumu ir medicīniski kontrolējami organiskas izcelsmes uzvedības traucējumi, kas kopumā neskar intelektuālās spējas), gan audzēkņus ar garīgās attīstības traucējumiem, nekonkretizējot to smaguma pakāpi (t.i., aptverot SIP 58 un SIP 59).

Pirms uzņemšanas notiek pārrunas ar vecākiem un izglītojamo vai arī tikai ar izglītojamo, ja viņš jau ir pilngadīgs, par to, kas tieši programmā tiks apgūts un vai audzēkni tas interesēs. Profesionālās pamatizglītības programmās pārsvarā mācās šīs pašas skolas audzēkņi. 9.klases audzēkņus izglītības iestāde mēģina virzīt uz to profesiju, kurā tiem ir spējas un dotības. Ja skolā vēlas iestāties audzēkņi no citām skolām, tad notiek saruna ar vecākiem par bērna spējām – kopā tiek izrunāts, vai tiešām bērns varēs apgūt izvēlēto profesiju.

Laikā no 2015. līdz 2020.gadam skolas piedāvātajās profesionālās pamatizglītības programmās mācījās 111 izglītojamie, no tiem izglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi” mācījās 61 izglītojamais, programmā “Kokizstrādājumu izgatavošana” – 51 izglītojamais un programmā “Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija” – 37 izglītojamie. Minētās programmas apguva

vismaz 60 izglītojamie, kuri iepriekš bija apguvuši SIP 58, astoņi bijušie SIP 56 izglītojamie, septiņi bijušie SIP 59 izglītojamie un viens SIP 55 izglītojama²⁹⁴. Šajā laikā profesionālās izglītības programmas nebija apguvis neviens bijušais SIP 57 izglītojama²⁹⁴.

Kopā izglītības iestādes piedāvātajās profesionālās pamatizglītības programmas ir mācījušies absolventi no 21 izglītības iestādes, bet lielāka daļa – 43 jeb 54% izglītojamo – ir absolvējuši Rēzeknes novada speciālo pamatskolu.

- ✓ **PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā** tās piedāvātajās profesionālās pamatizglītības programmās “Ēdināšanas pakalpojumi” un “Kokizstrādājumu izgatavošana” uzņem audzēkņus, kuri ir ieguvuši pamatizglītību izglītojamiem ar dažādiem veselības traucējumiem, tajā skaitā personas ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58).

Tomēr atšķirībā no iepriekš minētajām izglītības iestādēm **PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā** tiek veikta potenciālo audzēkņu veselības un spēju novērtējums, kas tiek arī dokumentēts. Audzēkņa piemērotību izvēlētajai izglītības programmai, pirmkārt, izvērtē uzņemšanas komisija, izskatot iesniegtos dokumentus²⁹⁵. Otrkārt, mācību gada sākumā katram audzēknim tiek noteikts adaptācijas laiks – viens mēnesis, kura laikā speciāli šim nolūkam izveidota komisija – speciālistu komanda – izvērtē katra audzēkņa piemērotību. Speciālistu komanda sadarbībā ar mācību priekšmetu skolotājiem veic testus, pārrunas, novērojumus, dokumentē tos. Katram audzēknim veido adaptācijas izpētes mapi, kurā tiek apkopota informācija, tiek veikts izvērtējums un sagatavota prezentācija, kuru izskata pedagogiskajā sēdē. Ja konstatē grūtības programmas apgūvē, audzēknim piedāvā atbalsta pasākumus vai alternatīvu, piemēram, apgūt citu, piemērotāku programmu vai arī audzēkni atskaita. Ik gadu pēc adaptācijas atskaita vidēji divus, trīs audzēkņus.

Laikā no 2015. līdz 2020. gadam skolas piedāvātajās profesionālās pamatizglītības programmās mācījās 174 izglītojamie, no tiem izglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi” – 77 izglītojamie, programmā “Kokizstrādājumu izgatavošana” – 41 izglītojama²⁹⁶ un programmā “Būvdarbi” – 60 izglītojamie. Minētajās programmās mācījās vismaz četri izglītojamie, kas iepriekš bija apguvuši SIP 59, vismaz 34, kas bija apguvuši SIP 58, trīs – SIP 57, 10 – SIP 56 un divi, kas bija apguvuši SIP 52²⁹⁶.

Tāpēc, lai profesionālās pamatizglītības iegūšana būtu jēgpilna, revidentu ieskatā, kā labā prakse ir izceļama **PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālās struktūrvienības** pieeja – gan pirms izglītības uzsākšanas, gan pirmajā mēnesī (adaptācijas laikā) novērtēt izglītojamā spējas mācīties šajā izglītības programmā un to pabeigt, lai iegūtās zināšanas varētu izmantot arī darba tirgū.

Vai izglītojamie to izvēlētajās profesionālās pamatizglītības programmas apgūst programmai paredzētajā termiņā?

Revīzijā konstatēts, ka lielākā daļa SIP 58 un SIP 59 absolventu, kuri mācības izvēlētajā profesionālās pamatizglītības programmā ir uzsākuši 2015.–2017. gadā, programmā ir mācījušies no viena līdz trim gadiem²⁹⁷, t.i., nepārsniedzot likumā²⁹⁸ paredzēto termiņu. Tikai astoņi izglītojamie ir mācījušies četrus gadus, kas, iespējams, ir skaidrojams ar to, ka izglītojama²⁹⁸ noteiktu apstākļu dēļ ir pārtraucis mācības un, piemēram, pēc gada tās atsācis. Atsevišķos gadījumos izglītojama²⁹⁸ mainīja izglītības iestādi, to pašu programmu uzsākot apgūt citā izglītības iestādē.

Tā kā maksimālais profesionālās pamatizglītības apguves laiks ir līdz trim gadiem, revīzijā ir analizēti VIIS dati par izglītojamiem, kuru prognozētais izglītības iegūšanas laiks ir līdz 2020.gadam, proti, kuri mācības profesionālās pamatizglītības programmās ir uzsākuši 2015.–2017.gadā.

Mācību ilgums gados vienā programmā	2015.–2017.gada absolventi		Kopā, skaits	Kopā, īpatsvars
	SIP 58	SIP 59		
1	107	11	118	18%
2	247	33	280	44%
3	203	34	237	37%
4	7	1	8	1%
Kopā	564	79	643	100%

Tomēr, analizējot datus par kopējo profesionālās pamatizglītības ieguves laiku²⁹⁹, ir konstatēti **vismaz 96 gadījumi**, kad izglītojamais vienā izglītības iestādē pēc kārtas apguva vairākas profesionālās pamatizglītības programmas:

- ✓ **92 gadījumi**, kad izglītojamais vienā izglītības iestādē pēc kārtas mācījās divās programmās;
- ✓ **četri gadījumi**, kad izglītojamais vienā izglītības iestādē pēc kārtas apguva pat trīs programmas.

Minētais apstiprinājās arī revidentu veiktajās detalizētajās pārbaudēs izglītības iestādēs. Piemēram, Tukuma novada speciālās izglītības iestādē ir konstatēts:

Persona saskaņā ar VIIS datiem 06.06.2016. saņēmusi apliecību par vispārējās pamatizglītības iegūšanu SIP 58. No 01.09.2016. persona mācījusies izglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi”, 08.06.2018. iegūstot kvalifikāciju “Konditora palīgs”, bet 08.06.2018. ir iestājusies izglītības profesionālās pamatizglītības programmā “Mājturība”, 05.06.2020. saņemot apliecību par kvalifikācijas “Mājkalpotājs” apgūšanu. Personas lietā atrodas iesniegums par uzņemšanu nākamajā – trešajā profesionālās pamatizglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi” ar iegūstamo kvalifikāciju “Ātrās ēdināšanas strādnieks”, kas datēts ar 11.06.2020., t.i., tikai sešas dienas pēc apliecības saņemšanas par otrās izglītības programmas apguvi.

Persona saskaņā ar VIIS datiem 03.06.2017. saņēmusi apliecību par vispārējās pamatizglītības iegūšanu SIP 58. Laikā no 01.09.2017. līdz 06.06.2019. persona apguvusi profesionālās pamatizglītības programmu “Kokizstrādājumu izgatavošana”, ieguvusi kvalifikāciju “Galdnieka palīgs” un 06.06.2019. saņēmusi apliecību. Izglītojamā personas lietā ir iesniegums par uzņemšanu nākamajā – otrajā profesionālās izglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi”, kas datēts ar 13.06.2020. – tikai septiņas dienas pēc apliecības saņemšanas par iepriekšējās profesionālās izglītības programmas apguvi.

Līdzīgi gadījumi revīzijā konstatēti arī Annahites pamatskolā, kad tā vietā, lai iedrošinātu izglītojamo uzsākt darba gaitas, sniedzot nepieciešamo atbalstu darbavietas atrašanai, ir pat veicināts izglītojamo turpināt mācīties.

Personai saskaņā ar VIIS datiem **05.06.2019.** izsniegta apliecība par profesionālās pamatizglītības programmas “Koka izstrādājumu izgatavošana” apgūšanu un kvalifikācijas “Galdnieka palīgs” iegūšanu. Izglītojamās personas lietā atrodas iesniegums par uzņemšanu nākamajā – otrajā profesionālās pamatizglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi”. Iesniegums saņemts **05.06.2019.**, tajā pašā datumā, kurā izsniegta apliecība par iepriekšējās profesionālās izglītības programmas apguvi.

Persona saskaņā ar VIIS datiem un Annahites pamatskolā pieejamo informāciju profesionālās iemaņas sākusī apgūt jau no 2014.gada un no 01.02.2014. līdz 31.05.2019. apguvusi divas izglītības programmas³⁰⁰. Saskaņā ar ierakstiem izsniegto dokumentu žurnālā izglītojamam 05.06.2019. izsniegta izziņa par profesionālās pamatizglītības programmas “Ēdināšanas pakalpojumi” daļēju apguvi. Izglītojamās personas lietā ir iesniegums par uzņemšanu trešajā – profesionālās pamatizglītības programmā “Koka izstrādājumu izgatavošana”. Iesniegums parakstīts **05.06.2019.** – tajā pašā datumā, kurā izsniegta izziņa par iepriekšējās profesionālās izglītības programmas apguvi.

Saskaņā ar VIIS datiem laikā no 2015. līdz 2020.gadam divas vai trīs profesionālās pamatizglītības programmas pēc kārtas izglītojamie ir apguvuši 32 izglītības iestādēs. Visvairāk šādu izglītojamo ir Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā – kopā 32 izglītojamie, bet 10 un vairāk izglītojamie – vēl septiņās izglītības iestādēs (skatīt tabulu).

Nr. p.k.	Izglītības iestādes nosaukums	Izglītojamo skaits
1	Rēzeknes novada speciālā pamatskola	32
2	Sveķu pamatskola	21
3	Liepājas Līvupes pamatskola – attīstības centrs	13
4	Tukuma novada speciālās izglītības iestāde	13
5	Daugavpils Stropu pamatskola – attīstības centrs	12
6	Jūrmalas pilsētas pamatskola	12
7	Annahites pamatskola	11
8	Pamūšas speciālā pamatskola	10

Uz šo problēmu revidentiem norādīja arī biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns”” pārstāvji, uzsverot, ka šādi netiek veicināta jauniešu interese uzsākt patstāvīgas dzīves gaitas, tajā skaitā strādāt vismaz minimālās iztikas nodrošināšanai.

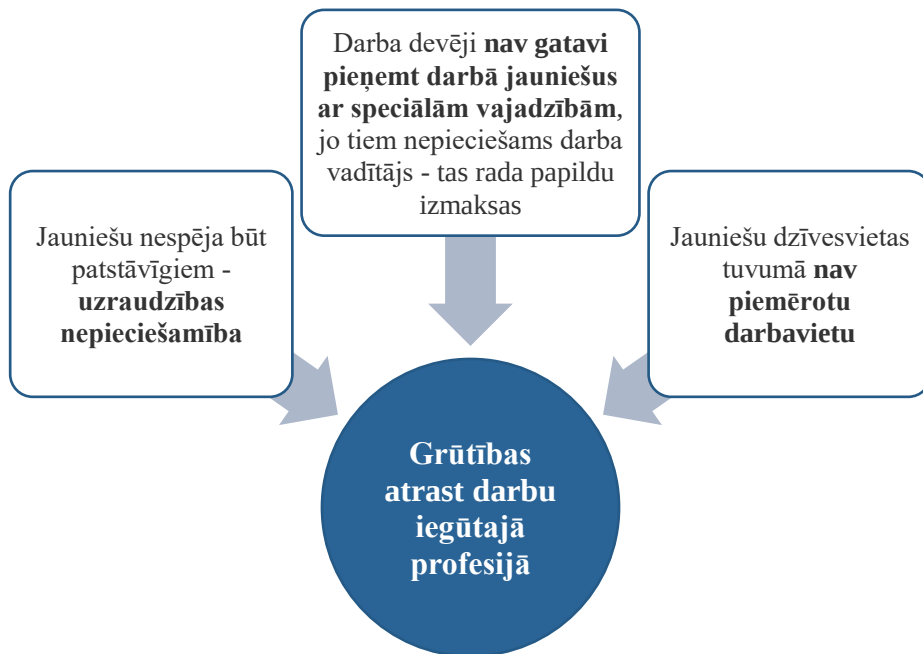
Revīzijā izlasē iekļauto izglītības iestāžu³⁰¹ pārstāvji norādīja, ka galvenais iemesls, kāpēc jaunieši pēc profesionālās pamatizglītības iegūšanas turpina mācības citā profesionālās pamatizglītības programmā, ir **grūtības atrast darbu iegūtajā profesijā:**

- ✓ pirmkārt, tas ir saistīts ar pašu jauniešu nespēju būt patstāvīgiem – pašiem atrast darbu un tajā noturēties. Jauniešu ar garīga rakstura traucējumiem darba iespējas ir atkarīgas no vecāku iesaistes;

Netiek veicināta jauniešu interese uzsākt patstāvīgas dzīves gaitas.

- ✓ otrkārt, darba devēji nevēlas pieņemt darbā jauniešus ar garīgās attīstības traucējumiem ne tikai izpratnes trūkuma dēļ, bet arī papildu izmaksu dēļ, jo ir nepieciešams pielāgot darba vidi un nodrošināt darba vadītāju, kas jaunieši uzraudzītu.

Revidenti vērs uzmanību, ka Valsts kontrole jau 2018.gada lietderības revīzijas ziņojumā “Deinstitutionalizācija – iespēju tilts cilvēku ar invaliditāti dzīvei sabiedrībā”, analizējot cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem nepieciešamos pakalpojumus, lai tie varētu dzīvot neatkarīgu dzīvi ārpus institūcijām un iekļauties sabiedrībā, ir aicinājusi Labklājības ministriju pārstukturizēt un pielāgot Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) piedāvātos pakalpojumus (piemēram, NVA piedāvāto subsidētās darbavietas pakalpojumu un asistenta pakalpojumu), lai veicinātu darba devēju interesi pieņemt darbā cilvēkus ar invaliditāti.

Revīzijā tika norādīts – lai gan NVA pasākumā “subsidētā darbavieta”³⁰² viena no mērķa grupām ir tieši personas ar invaliditāti, tomēr pasākuma ietvaros atbalsts tiek nodrošināts ne ilgāk kā 24 mēnešus, tāpēc nenodrošina pastāvīgu atbalstu un attiecīgi arī uzņēmēju motivāciju personu ar invaliditāti nodarbināt ilgtermiņā. Tāpēc, revidentu ieskatā, būtu nepieciešams pārskatīt pasākumam noteikto laika ierobežojumu.

Turklāt Latvijā bija aktualizēti arī tādi iespējamie atbalsta pasākumi personu ar invaliditāti nodarbinātībā kā kvotu un/vai nodokļu atvieglojumu sistēma³⁰³.

Tomēr līdz 01.04.2021. revīzijā sniegtais ieteikums arvien nav ieviests³⁰⁴. Labklājības ministrija ir veikusi izmaiņas vairākos NVA piedāvātajos personu ar invaliditāti nodarbinātības veicināšanas pakalpojumos – ir palielināts finansējuma apmērs atlīdzības izdevumu kompensēšanai, darba vai mācību vides pielāgošanai u.c. Tomēr, lai palielinātu pasākumā “subsidētā darbavieta” iesaistīto personu ar invaliditāti skaitu, no 24 uz 12 mēnešiem ir samazināts periods, kurā tiek sniegts atbalsts darba devējam šo personu nodarbināšanā.

Revidenti norāda, ka pašlaik izglītības iestādēs nav arī speciālistu, kas jauniešiem pēc izglītības programmas apguves varētu sniegt atbalstu iekārtoties darbavietās. Darba atrašana un darba attiecību nodibināšana pēc mācību beigām ir pašu jauniešu ziņā.

Izglītības iestādēs tiek nodrošināts vien atbalsts, lai atrastu izglītības programmas apguvei nepieciešamās prakses vietas. Turklāt arī tas ne vienmēr izdodas, tāpēc dažkārt prakse tiek organizēta pašā izglītības iestādē. Piemēram:

Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā saskaņā ar iestādes pārstāvju sniegto informāciju prakses vietas programmas “Kokizstrādājumu izgatavošana” un “Ēdināšanas pakalpojumi” audzēkņiem tiek nodrošinātas vietējos kokapstrādes un ēdināšanas uzņēmumos, bet “Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģijas” audzēkņiem, kuri iegūst kvalifikāciju “palīgšuvējs”, prakses vietas tiek nodrošinātas bērnudārzos un/vai pansionātos (iestādes pārstāvji atturējās nosaukt konkrētus uzņēmumu/iestāžu nosaukumus³⁰⁵), vai dažkārt arī pašā izglītības iestādē – veļas pārzinis ņem praksē audzēkņus mīkstā inventāra (gultas veļas, dvieļu u.c.) šūšanai un labošanai.

Rīgas 5.pamatskolas – attīstības centra pārstāvji informēja, ka izglītības iestādei ir izveidojusies sadarbība ar AS “Lido” (restorāniem “Lido atpūtas centrs” un “Lido Alfa”), kurā programmas “Ēdināšanas pakalpojumi” audzēkņi iziet mācību praksi. Mācību praksē audzēkņi dodas arī uz citiem uzņēmumiem (saskaņā ar iestādes pašvērtējuma ziņojumu uz SIA “TIAMO GRUPA” Restorāns “Olive” un SIA “TC-KAFEJNĪCA”³⁰⁶), tomēr dažos gadījumos, kad audzēkņiem nepieciešama īpaša uzraudzība, bet prakses vietas to nespēj nodrošināt, mācību prakse tiek nodrošināta arī skolas ēdnīcā.

Tukuma novada speciālās izglītības iestādē prakses vietas audzēkņiem tiek nodrošinātas sadarbībā ar vietējiem uzņēmumiem: saskaņā ar iestādes pašvērtējuma ziņojumu³⁰⁷ programmas “Ēdināšanas pakalpojumi” audzēkņiem – konditorejas izstrādājumu un saldumu ražošanas uzņēmumā SIA “MONVITA” un pārtikas vairumtirdzniecības uzņēmumā SIA “VĪTOLI AMI”, bet programmas “Kokizstrādājumu izgatavošana” audzēkņiem – mēbeļu ražošanas uzņēmumā SIA “Daiļrade Koks”. Savukārt programmas “Mājturība” audzēkņiem prakses vietas tiek nodrošinātas bērnudārzā un viesnīcā “Tukums”.

Revīzijā izlasē iekļautās izglītības iestādes varēja minēt tikai dažus piemērus, kad pēc mācību prakses ar jauniešiem ir nodibinātas darba attiecības.

Revidentu ieskatā, lai veicinātu jauniešu ar speciālām vajadzībām iesaisti darba tirgū, ir nepieciešams jauniešiem vismaz sniegt atbalstu doties uz NVA, lai saņemtu NVA speciālistu sniegto atbalstu.

Revīzijā konstatēts, ka tikai PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu struktūrvienībā, lai sniegtu jauniešiem atbalstu pastāvīga darba atrašanai, tiek veidots audzēkņa *portfolio* – mape, kurā visā mācību laikā apkopo informāciju par audzēkni, viņa spējām, vajadzībām, paveiktajiem praktiskajiem darbiem, ieskaitot darbu fotogrāfijas, u.c. un kuru jauniešis var uzrādīt NVA vai potenciālajam darba devējam kā pierādījumu savām spējām un prasmēm.

Tāpat, izglītības iestāžu ieskatā, bieži vien tikai mācību procesa laikā jaunieši saprot, ka vēlas apgūt pavisam citu izglītības programmu, it īpaši, ja sākotnējo izvēli jaunieša vietā ir izdarījuši vecāki.

Tukuma novada speciālajā pamatskolā norādīja, ka izglītības iestāde neliedz iespēju jauniešiem apgūt vēl kādu profesiju, ja viņi izsaka šādu vēlmi, jo mēdz būt situācijas, ka pirmās profesijas izvēlē vecāku viedoklis ir bijis nelokāms.

Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā vairāku programmu apguvi uzskata par normālu praksi, jo sākotnējā profesijas izvēle var būt bijusi nepareiza un viss, ko audzēknis iemācās, potenciāli var noderēt turpmākajā dzīvē.

Revidentu vērtējumā, ilgstoša profesionālās pamatizglītības programmu apgūšana ir saistīta arī ar to, ka **pašvaldībās jauniešiem ar garīga rakstura traucējumiem**, it īpaši tiem, kuru spējas un veselības stāvoklis nav tāds, lai varētu iekļauties darba tirgū, **nav pieejami sociālie pakalpojumi**, kas ietvertu kvalitatīvu brīvā laika pavadīšanu, pašaprūpes un citu patstāvīgai dzīvei svarīgu iemaņu (piemēram, socializēšanās, iekļaušanās sabiedrībā) apgūšanu. T.i., trūkst:

- ✓ dienas centru, kuros dienas laikā nodrošina sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīvā laika pavadīšanas iespējas;

Piemēram, Rīgā biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns”” dienas centrā “Cerību tilts”³⁰⁸ jauniešiem ar garīga rakstura traucējumiem ir iespēja piedalīties ansamblī, gan dziedot, gan spēlējot mūzikas instrumentus, nodarboties ar rokdarbiem (šūšana, izšūšana, adīšana, tamborēšana), apgūt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošanu – foto un video failu apstrādi.

- ✓ specializētās darbnīcas, kurās nodrošina prasmes veicinošas aktivitātes speciālistu uzraudzībā, piemēram, iespēju veikt vienkāršus galdniecības darbus, aust, liet svecas.

Piemēram, biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns”” specializētajā darbnīcā “Skaida” no skaliem tiek gatavoti iekuri kamīniem vai krāsnīm (skatīt attēlu³⁰⁹).

Tā kā darba un kvalitatīva un saturīga laika aizpildīšanas iespējas ir ierobežotas, vienīgais risinājums pēc profesionālās pamatizglītības ieguves ir izmantot izglītības iestādes piedāvāto iespēju turpināt mācības citā profesionālās pamatizglītības programmā, jo tas ir izdevīgi visām ieinteresētajām pusēm:

- ✓ gan izglītības iestādēm, jo par katru izglītojamo tās saņem valsts budžeta finansējumu;
- ✓ gan jaunieša vecākiem, jo tā ir iespēja jauniešiem saturīgi pavadīt laiku;

2021.gada martā visā Latvijā ir pieejamas tikai 19 specializētās darbnīcas (četras no tām atrodas Rīgā un divas Siguldā), 25 grupu mājas (dzīvokļi) (septiņi no tiem atrodas Rīgā, trīs Saldus novadā, bet divi Tukumā) un 46 dienas aprūpes centri (15 no tiem atrodas Rīgā, pa diviem Liepājā, Dobelē un Jelgavā)³¹⁰.

- ✓ gan pašiem izglītojamiem, it īpaši, ja tie ir ārpusģimenes aprūpes bērni, kuriem nav ģimenes, kas varētu par viņiem parūpēties, jo mācību laikā tiek nodrošināta arī dzīvošana dienesta viesnīcā.

Ārpusģimenes aprūpē ir bijuši 46 izglītojamie jeb trešā daļa no izglītojamiem, kuri pēc SIP 58 vai SIP 59 apgūšanas mācījās vairākās profesionālās pamatizglītības programmās (22 bērni no bērnunamam, 15 – no aizbildņa ģimenēm un deviņi audžuģimeņu bērni).

To, ka profesionālās pamatizglītības programmu apguve, tajā skaitā vairāku programmu apguve, daudzos gadījumos vairāk ir sociāla rakstura jautājums nekā profesijas ieguve klasiskā nozīmē, revīzijā atzina visas izlasē iekļautās izglītības iestādes.

Annahites pamatskolā norādīja, ka vairāku programmu apguve ir veids, kā risināt sociālās problēmas, jo daļa audzēkņu nespēj nokārtot eksāmena teorētisko daļu. Turklāt audzēkņi profesiju mācās, lai pēc iespējas pieaugtu un nobriestu.

Rīgas 5.pamatskolā – attīstības centrā norādīja, ka profesionālās pamatizglītības programmu apgūšana jauniešiem ar garīgās attīstības traucējumiem drīzāk kalpo kā alternatīva kvalitatīvai laika pavadīšanai, kamēr vecāki strādā. Tiklīdz bērns apgūst SIP 58 vai SIP 59, bērnu vecāki “mēdzot izmisumā” lūgt skolai informāciju par to, kur iekārtot bērnus pēc pamatizglītības iegūšanas, un profesionālās pamatizglītības programmas apgūšana ir kā risinājums, ja pašvaldībā nav atbilstošu sociālo pakalpojumu.

Tā kā profesionālās pamatizglītības programmu īstenošanas mērķis ir personām ar speciālām vajadzībām sniegt iemaņas un prasmes, kas nodrošinātu iespēju nopelnīt vismaz minimālus iztikas līdzekļus patstāvīgai dzīvei un iekļauties sabiedrībā, revidentu ieskatā, pirms uzņemšanas vismaz nākamajā profesionālās pamatizglītības programmā izglītības iestādēm būtu jāvērtē izglītojamā piemērotība izvēlētajās profesijas apguvei un spējas uzsākt darba gaitas.

Ja jaunieša spējas nav tādas, lai pēc sākotnējās profesionālās pamatizglītības apguves uzsāktu darba gaitas, ir jārada iespēja saņemt nepieciešamos sociālos pakalpojumus saturīgai brīvā laika pavadīšanai, nevis jāatbalsta nākamās izglītības programmas apgūšana, zinot, ka jauniešs tā arī nespēs uzsākt darba gaitas un veikt pat vienkāršus mazkvalificētus darbus.

Revidenti uzsver, ka sociālo prasmju un dažādu rokdarbu, vienkāršu amatniecības darbu veikšanu izglītojamais var apgūt arī dienas aprūpes centros un specializētajās darbnīcās.

Vai pēc profesionālās pamatizglītības programmas apguves izglītojamie uzsāk arī darba gaitas, tā apliecinot apgūtā aroda atbilstību viņu vajadzībām un spējām?

Lai noskaidrotu, vai un cik jauniešu pēc profesionālās pamatizglītības apguves ir uzsākuši darba gaitas vai vismaz ir izteikuši vēlmi tās uzsākt, revīzijā ir analizēti Valsts ieņēmumu dienesta dati par šo izglītojamo nodarbinātību un Nodarbinātības valsts aģentūras dati par iesaistīšanos nodarbinātības veicināšanas pasākumos.

Saskaņā ar VIIS datiem no **847 izglītojamiem**, kuri pamatizglītību bija ieguvuši speciālās izglītības programmā izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) un ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59) un **līdz 2018.gadam** (ieskaitot)³¹¹ uzsāka mācības profesionālās pamatizglītības programmās, dokumentu par profesionālās pamatizglītības programmas pabeigšanu ieguva **462 jeb vidēji 55% izglītojamo**.

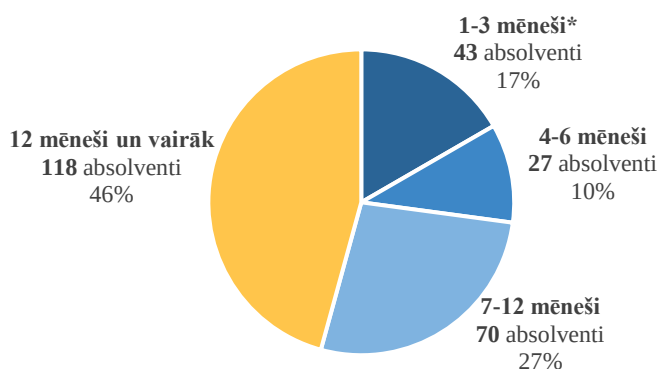
Mācību uzsākšanas gads	SIP 58 izglītojamie			SIP 59 izglītojamie			Kopā izglītojamie		
	uzsāka mācības, skaits	absolvēja		uzsāka mācības, skaits	absolvēja		uzsāka mācības, skaits	absolvēja	
		skaits	īpatsvars		skaits	īpatsvars		skaits	īpatsvars
2015	187	111	59%	15	10	67%	202	121	60%
2016	193	117	61%	19	9	47%	212	126	59%
2017	184	108	59%	44	29	66%	228	137	60%
2018	215	84	39%	57	15	26%	272	99	36%
Kopā*	779	420	54%	135	63	47%	914	483	53%

* Kopskaits periodā ir lielāks, jo daļa izglītojamo ir mācījušies un arī absolvējuši vairākas profesionālās pamatizglītības programmas

Datu analīzes precizitāti, iespējams, ir ietekmējusi VIIS datu kvalitāte, jo izglītojamo skaits, kuriem ir izsniegts izglītības dokuments, revidentiem iesniegtajos VIIS datos nav precīzs. Revīzijā, veicot detalizētās pārbaudes izglītības iestādēs, ir konstatēts, ka vismaz viena izglītības iestāde VIIS nav ievadījusi informāciju par izsniegtajiem izglītības dokumentiem³¹².

No **462 absolventiem 258 jeb 56%** uzsāka arī darba gaitas, un tikai 46% no tiem nodarbinātības periods laikā no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. bija ilgāks par gadu (skatīt attēlu).

Absolventu, kuri uzsāka darba gaitas, darba ilgums mēnešos

* No tiem astoņas personas uzsāka darbu pēc 2020.gada augusta

Savukārt, analizējot, kādās profesijās/specialitātēs izglītojamie ir uzsākuši darba gaitas, ir konstatēts, ka **tikai 43% strādā vai ir strādājuši apgūtajā profesijā**³¹³ ilgāk par trim mēnešiem (t.i., ilgāk nekā maksimālais iespējamais pārbaudes laiks). Piemēram:

- ✓ **ēdināšanas nozarē**, kurā profesionālās pamatizglītības programmu piedāvā apgūt 29 jeb 73% no 40 izglītības iestādēm³¹⁴ un kurā laikā no 2015. līdz 2018.gadam ir mācīties lielākais izglītojamo skaits, t.i., 339 izglītojamie jeb 44% no kopējā izglītojamo skaita, **strādā tikai 43 jeb 19% no 224 šīs programmas absolventiem**. Vēl 45 šīs programmas absolventi strādā citā jomā/profesijā;
- ✓ **galdniecības/kokizstrādājumu nozarē**, kurā profesionālās pamatizglītības programmu piedāvā apgūt 18 jeb 44% no 40 izglītības iestādēm³¹⁵ un kurā laikā no 2015. līdz 2018.gadam ir mācīties otrs lielākais izglītojamo skaits, t.i., 204 izglītojamie jeb 22%, **strādā tikai 23 jeb 22% no visiem 106 šīs programmas absolventiem**. Vēl 37 šīs programmas absolventi strādā citā jomā/profesijā.

Absolvētā profesionālās pamatizglītības programma	Izglītojamo skaits, kuri uzsāka mācības no 2015. līdz 2019.gadam	Absolventu skaits	Absolventu skaits, kuri strādā ilgāk par trim mēnešiem	Absolventu skaits, kuri strādā profesijā	
				skaits	īpatsvars absolventu skaitā
Ēdināšanas pakalpojumi	399	224	89	43*	19%
Kokizstrādājumu izgatavošana	204	106	60	23**	22%
Būvdarbi	127	53	34	14	26%
Mājturība	90	46	14	5	11%
Mežsaimniecība	16	10	6	3	30%
Grāmatu iesiešana	25	11	5	1	9%
Metālapstrāde	7	6	3	1	17%
Komerczinības	16	7	2	2	29%
Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija	18	14	1	0	0%
Lauksaimniecība	12	6	1	0	0%
KOPĀ	914	483	215	92	20%***

* No tiem divi izglītojamie absolvēja arī programmu "Mājturība"

** No tiem viens izglītojamo absolvēja arī programmu "Metālapstrāde" un viens – "Ēdināšanas pakalpojumi"

*** Īpatsvars ir aprēķināts no kopējā absolventu skaita – 462 absolventiem (unikālo personu skaits)

Lielākā daļa no strādājošiem absolventiem strādā vai ir strādājuši citā profesijā un/vai citus mazkvalificētus darbus. Piemēram:

- ✓ mazumtirdzniecības jomā par dažādiem veikalu darbiniekiem – veikala pārdevēju, pārdēvēja palīgu, pārdevēju konsultantu, preču/ielas pārdevēju u.c. – strādāja/strādā **ceturtnā daļa** no visiem 258 absolventiem, kuri pēc profesijas apguves sākuši strādāt, lai gan profesionālās pamatizglītības programmu "Komerczinības", kas tiek īstenota tikai trijās izglītības iestādēs³¹⁶, ir absolvējuši tikai divi izglītojamie;

- ✓ uzkopšanas jomā par apkopēju, viesnīcas istabeni, sētnieku, uzkopšanas darbu meistaru u.c. strādāja/strādā **apmēram 14%**;
- ✓ par krāvēju (roku darbs) strādāja/strādā **apmēram 7%**;
- ✓ par noliktavas strādnieku – **apmēram 5%**;
- ✓ par izstrādājumu marķētāju strādāja/strādā **apmēram 3%** no absolventiem, kuri pēc profesijas apguves sākuši strādāt.

Tas nozīmē – lai gan analizētie dati apliecina pozitīvu tendenci, ka pēc profesionālās pamatizglītības iegūšanas izglītojamie, kas iepriekš ir mācījušies SIP58 un SIP59, spēj uzsākt darba gaitas, **tikai 92 absolventi jeb 20% no 462 absolventiem** strādā profesijā, kuru ir apguvuši, bet pārējo 80% absolventu mācību laikā apgūtās profesionālās prasmes tālāk netiek izmantotas darba pienākumu izpildē.

Tāpēc pastāv risks, ka izvēlētajā profesionālās pamatizglītības programma nav bijusi atbilstoša izglītojamā interesēm, vajadzībām un spējām, un mērķtiecīgāk būtu bijis darbam nepieciešamās prasmes apgūt tādā izglītības programmā, kurā apgūtās prasmes izglītojamais pēc tam var izmantot arī darba pienākumu izpildē.

Datu analīzē arī konstatēts, ka no 462 profesionālās pamatizglītības programmu absolventiem 125 absolventi no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. bija reģistrējušies NVA kā bezdarbnieki no divām dienām līdz vairāk nekā diviem gadiem.

Savukārt lielākoties personas bezdarbnieka statusu bija zaudējušas, jo nebija pildījušas bezdarbnieka pienākumus, piemēram, noteiktajā laikā nebija ieradušās NVA uz tikšanos ar nodarbinātības aģentu (skatīt tabulu).

Statuss	Gadījumu skaits*
Noteiktā dienā nav vērsies NVA	50
Neziņo par pārmaiņām statusa zaudēšanas nosacījumos	5
Neierodas NVA trīs darba dienas pēc izsaukuma	4
Nepiedalās paredzētajos pasākumos	4
Kļūvis par darba ņēmēju, pašnodarbināto	38
Atteicies no bezdarbnieka statusa	12
Uzņemts pamata vai vidējās izglītības programmā klātienē	2

* Vienai personai var būt vairāki bezdarba periodi

Avots: NVA Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēmas dati par laiku no 01.01.2017. līdz 31.10.2020.

Tas nozīmē, ka pēc izglītības programmas pabeigšanas jauniešiem bija nepieciešams arī atbalsts saziņai ar dažādām institūcijām, t.i., mentora atbalsts, uz kura nepieciešamību Valsts kontrole Labklājības ministrijas uzmanību vērsa jau 2018.gada lietderības revīzijas ziņojumā “Deinstitucionalizācija – iespēju tilts cilvēku ar invaliditāti dzīvei sabiedrībā”.

Revidenti izprot, ka pašlaik personu ar garīga rakstura traucējumiem iespējas atrast darbu ir atkarīgas arī no pašvaldības, kurā persona dzīvo, t.i., vai attiecīgajā pašvaldībā ir izvēlētajai profesijai piemērotas darbavietas.

Tomēr revīzijā konstatētā tendence uzskatāmi parāda, ka izglītības iestādēm šai mērķgrupai ir jāpiedāvā tādas profesionālo prasmju programmas, kurās iegūtās prasmes ir nepieciešamas arī darba devējiem, kas ir gatavi šai mērķgrupai piedāvāt darbavietas.

Kā izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem spējas apgūt noteiktu profesiju tiek novērtētas citās izglītības iestādēs?

Revidenti vērs uzmanību, ka Latvijā jau daudzus gadus ir izveidots un pilngadīgām personām ar invaliditāti un prognozējamu invaliditāti tiek piedāvāts pakalpojums atbilstoši personas funkcionālajam stāvoklim un interesēm novērtēt personas profesionālās spējas, t.i., kuras prasmes persona varētu apgūt vislabāk.

To piedāvā Labklājības ministrijas padotības iestāde – Sociālās integrācijas valsts aģentūra (turpmāk – SIVA).

SIVA darbības mērķis ir īstenot valsts politiku personu ar invaliditāti un personu ar funkcionāliem traucējumiem sociālās integrācijas jomā un īstenot profesionālās pamatizglītības, profesionālās vidējās izglītības, pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības (koledžas izglītība), profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides programmas.

Pakalpojuma laikā, kas ilgst līdz 10 dienām, SIVA speciālistu komanda (psihologs, karjeras konsultants, ārstniecības personas, ja nepieciešams, iesaistot arī citus speciālistus) izvērtē personas **interesi** par profesionālās darbības jomām un konkrētām profesijām, **vēlmi** un **motivāciju** mācīties, iepriekšējās **zināšanas** un **pieredzi**, kā arī **veselības stāvokļa**, intelektuālo **spēju** un individuālo **īpašību** atbilstību personas izraudzītajai profesijai un sagatavo ieteikumus, tostarp par personai piemērotāko profesionālās darbības jomu vai profesiju³¹⁷.

Līdz 2014.gadam šo pakalpojumu SIVA piedāvātās profesionālās rehabilitācijas ietvaros galvenokārt izmantoja tās pilngadīgās personas, kuras vēlējās SIVA struktūrvienībās – Jūrmalas profesionālajā vidusskolā vai Koledžā – apgūt SIVA piedāvātās profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmas un pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas.

Par valsts budžeta līdzekļiem kā profesionālās rehabilitācijas sastāvdaļa (..) ³¹⁸ pakalpojums tiek piedāvāts personām darbības vecumā (personas dzīves posmā no 15 gadu vecuma līdz valsts vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamajam vecumam), ja tām ir noteikta invaliditāte vai prognozējama invaliditāte ³¹⁹.*

** Revidenti vērs uzmanību, ka personām, kuras ir mācījušās SIP 58 un 59, parasti ir noteikta invaliditāte.*

Saskaņā ar SIVA publisko pārskatu 2019.gadā no valsts budžeta līdzekļiem profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu saņēmušas 336 personas ar prognozējamu invaliditāti vai invaliditāti.

2014.–2020.gada ES fondu plānošanas periodā pakalpojums tiek nodrošināts arī ES fondu projektu ietvaros:

- ✓ NVA ES fondu projektā “Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” (9.1.1.2/15/I/001)³²⁰ īstenotā bezdarbnieku aktivizācijas pasākuma “Profesionālās piemērotības noteikšana” ietvaros SIVA sniedz pakalpojumu ilgstošajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti vai prognozējamu invaliditāti, ilgstošajiem bezdarbniekiem ar garīga rakstura traucējumiem vai ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri veselības pārbaudē saņēmuši rekomendāciju veikt profesionālās piemērotības noteikšanu³²¹;

Saskaņā ar SIVA publisko pārskatu 2019.gadā pakalpojumu saņēmuši 276 ilgstošie bezdarbnieki – personas ar invaliditāti.

- ✓ SIVA īstenotā ES projekta “Profesionālā rehabilitācija” (9.1.4.1/16/I/001)³²² ietvaros pakalpojums tiek nodrošināts personām ar smagu invaliditāti (I un II grupas invaliditātes) un personām ar garīga rakstura traucējumiem.

Šī projekta ietvaros SIVA ir iegādājusies arī speciālu rīku personu novērtēšanai, kā arī **ir izstrādājusi 35 jaunas prasmju apguves programmas pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem, piemēram, “Trauku novākšana”, “Trauku mazgāšana, spodrināšana”, “Augļu un dārzeņu šķirošana”, “Preču izvietošana tirdzniecības zālē”, “Preču kraušana noliktavā” u.c., pēc šo programmu apgūšanas nodrošinot atbalstu un konsultācijas darba meklējumos.**

Saskaņā ar SIVA publisko pārskatu 2019.gadā profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu saņēma 56 personas ar I un II grupas invaliditāti, ES projekta ietvaros izveidotajās prasmju apmācību programmās bija iesaistīti 27 audzēkņi, bet SIVA profesionālās tālākizglītības programmās – 11 audzēkņi ar smagu un ļoti smagu invaliditāti. Pēc atbalsta saņemšanas darbā iekārtojās 25 personas, četras personas turpināja iegūt izglītību, bet 24 personas reģistrējās NVA kā bezdarbnieki.

Lai noskaidrotu, vai SIVA piedāvātais profesionālās piemērotības pakalpojums būtu piemērots arī speciālās izglītības iestāžu audzēkņiem, lai noteiktu tiem piemērotāko profesionālās pamatizglītības programmu, revīzijā revidenti tikās ar SIVA pārstāvjiem.

SIVA pārstāvji atzina, ka pašlaik pakalpojumā izmantotās novērtēšanas metodes vairāk ir vērstas uz pilngadīgām personām ar jau iegūtu zināšanu apjomu un darba pieredzi. Savukārt jauniešiem, kas mācās speciālās izglītības iestādēs bez iepriekšējas darba pieredzes, piemērotākas būtu citas metodes, piemēram HAMET metode, ko izmanto rehabilitācijas centrs Igaunijā³²³, kuram ir līdzīgas funkcijas kā SIVA. Tomēr, lai arī kādu metodi izmantotu jau konkrētu prasmju novērtēšanā, būtiski, ka ar novērtēšanas rīku ir iespējams novērtēt jauniešu spējas un motivāciju turpināt mācīties.

SIVA izmantotās MELBA© & IDA© metodes ir izstrādātas, lai palīdzētu cilvēkiem noteikt savas kognitīvās spējas, psihomotorās prasmes, komunikācijas un darba prasmes³²⁴. Tās ir piemērotas jebkuram cilvēkam (arī bez darbības spēju zuduma). Kopējās metodes iegādes izmaksas, ieskaitot tulkošanu un darbinieku apmācību un sertificēšanu, bija ap 40 tūkst. eiro.

SIVA pārstāvji arī norādīja, ka personām ar garīga rakstura traucējumiem ir nepieciešams atbalsta pakalpojums pēc programmas apguves, kas ietver darbavietas atrašanu, iekārtošanu darbā, atbalstu adaptācijas periodā, konsultācijas darba devējiem u.c. To apliecina SIVA ilgstošā pieredze, sniedzot pakalpojumus personām ar funkcionāliem traucējumiem.

Tāpēc arī projektā “Profesionālā rehabilitācija” (9.1.4.1/16/I/001)³²⁵ iesaistītajām personām ir ietverts atbalsts ne tikai mācību laikā, bet arī sešus mēnešus pēc programmas apgūšanas.

Atbalsts nepieciešams ne tikai, lai persona atrastu darbu, bet arī gadījumos, ja tas neizdodas, iekļautos sabiedrībā (tīktu rasti citi aktivitāšu veidi), kā arī attiecībā uz nodarbinātību – ir nepieciešams ieinteresēt darba devējus ar jaunām atbalsta metodēm, jo ar pašlaik esošajām subsidētajām darbavietām nepietiks – ir nepieciešami pastāvīgi risinājumi.

Revīzijā, pārrunājot konstatēto ar Labklājības ministrijas pārstāvjiem, noskaidrots, ka Labklājības ministrijā profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojuma ieviešanu idejiski atbalsta un atzīst, ka jauniešiem, kas nevar apgūt profesionālās pamatizglītības programmu, pašlaik labākais variants ir SIVA piedāvātās 35 prasmju apguves programmas vai arī pašvaldību specializētās darbnīcas ar iespējamu turpmāku nodarbinātību nākotnē.

Labklājības ministrija piekrīt, ka pašlaik pietrūkst atbalsta jauniešiem pēc izglītības ieguves, tāpēc būtu nepieciešams attīstīt atbalsta pakalpojumu šai mērķgrupai.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu, ka izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām un potenciālo darba devēju interesēm, aicinām Izglītības un zinātnes ministriju pārskatīt izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas un sadarbībā ar Labklājības ministriju rast iespēju tādu programmu attīstībai, kurās iegūtās prasmes ir nepieciešamas arī darba devējiem, kas ir gatavi šai mērķgrupai piedāvāt darbavietas.

Lai veicinātu, ka izglītojamais tiek uzņemts tādā profesionālās pamatizglītības programmā, kas atbilst viņa interesēm un spējām, aicinām Izglītības un zinātnes ministriju sadarbībā ar Labklājības ministriju izvērtēt iespēju pirms uzņemšanas profesionālās pamatizglītības programmās novērtēt jaunieša piemērotību apgūt noteiktu profesiju, tā veicinot arī profesionālās pamatizglītības mērķa – *sniegt iemaņas un prasmes, kas personām ar speciālām vajadzībām sniegtu iespēju nopelnīt iztikas līdzekļus patstāvīgai dzīvei un iekļauties sabiedrībā* – sasniegšanu.

Lai veicinātu jauniešu ar speciālām vajadzībām iesaisti darba tirgū un patstāvīgas dzīves uzsākšanu, aicinām Izglītības un zinātnes ministriju sadarbībā ar Labklājības ministriju izvērtēt iespēju jauniešiem ar speciālām vajadzībām pēc izglītības ieguves nodrošināt atbalstu potenciālo darba devēju uzrunāšanai un/vai iesaistei Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos.

Priekšlikumi Labklājības ministrijai

Lai nodrošinātu, ka izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām un potenciālo darba devēju interesēm, aicinām Labklājības ministriju sadarboties un sniegt atbalstu Izglītības un zinātnes ministrijai, lai rastu iespēju tādu profesionālās pamatizglītības programmu attīstībai, kurās iegūtās prasmes ir nepieciešamas arī darba devējiem, kas ir gatavi jauniešiem ar speciālām vajadzībām piedāvāt darbavietas.

Lai veicinātu, ka izglītojamais ar speciālām vajadzībām tiek uzņemts tādā profesionālās pamatizglītības programmā, kas atbilst viņa interesēm un spējām, aicinām Labklājības ministriju sadarboties un sniegt atbalstu Izglītības un zinātnes ministrijai, lai rastu risinājumu, ka pirms uzņemšanas profesionālās pamatizglītības programmās tiek novērtēta jaunieša ar speciālām vajadzībām piemērotība apgūt noteiktu profesiju, tā veicinot arī profesionālās pamatizglītības mērķa – *sniegt iemaņas un prasmes, kas personām ar speciālām vajadzībām sniegtu iespēju nopelnīt iztikas līdzekļus patstāvīgai dzīvei un iekļauties sabiedrībā* – sasniegšanu.

Lai veicinātu jauniešu ar speciālām vajadzībām iesaisti darba tirgū un patstāvīgas dzīves uzsākšanu, aicinām Labklājības ministriju sadarboties un sniegt atbalstu Izglītības un zinātnes ministrijai, lai rastu risinājumu, ka jauniešiem ar speciālām vajadzībām pēc izglītības ieguves tiek nodrošināts atbalsts potenciālo darba devēju uzrunāšanai un/vai iesaistei Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos.

6. Vai izveidotais jomas uzraudzības modelis ir efektīvs un pietiekams, lai veicinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu un bērnu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšanu?

Kopumā Izglītības un zinātnes ministrijas un tās padotības iestāžu darbība, lai uzraudzītu bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politiku un tās īstenošanu, ir atbilstoša, jo ietver visus šo bērnu izglītības nodrošināšanai nepieciešamos galvenos procesa posmus – gan politikai izvirzīto mērķu uzraudzību, gan jomas īstenošanas uzraudzību.

Tomēr revidenti saskata arī vairākas nepilnības, kas pašlaik ietekmē jomas uzraudzību un tai izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Revīzijā konstatēts, ka vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentos – Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam³²⁶ (IAP2020) un ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam³²⁷ (ANO2020) – ne visi noteiktie uzdevumi, kas attiecas uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu, ir tādi, lai varētu sasniegt noteiktos mērķus. Piemēram, lai gan IAP2020 un ANO2020 kā viena no risināmajām problēmām ir norādīts augstais jauniešu, it īpaši jauniešu ar speciālām vajadzībām, bezdarbs, tomēr šajos dokumentos nav paredzēti uzdevumi vai pasākumi pirmā līmeņa profesionālās pamatizglītības pilnveidei, kas ir īpaši būtiska, lai jaunieši pēc speciālās pamatizglītības apguves varētu apgūt darba tirgum nepieciešamās prasmes.

Tāpat ne visi IAP2020 un ANO2020 noteikti politikas rezultāti un rādītāji ir tādi, lai varētu novērtēt sasniegto – tie ir pārāk vispārīgi vai neprecīzi formulēti, vai arī tiem nav noteiktas sākotnējās jeb bāzes vērtības, lai varētu novērtēt īstenotās politikas rezultātus.

Arī izstrādes stadijā esošajā vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenta “Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”” projektā (turpmāk – IAP2027 projekts) ir definēti vairāki uzdevumi un pasākumi, kas saistīti ar izglītības nodrošināšanu bērniem ar speciālām vajadzībām. Tomēr revidenti saredz, ka ar definētajiem rezultātīvajiem rādītājiem ne visos gadījumos būs iespējams novērtēt definētā uzdevuma izpildi vai progresu.

Tāpēc Valsts kontrole aicina Izglītības un zinātnes ministriju, ņemot vērā šajā revīzijas ziņojumā norādītās nepilnības par IAP2020, pirms IAP2027 gala redakcijas apstiprināšanas atkārtoti pārskatīt, vai IAP2027 iekļautie rezultātīvie rādītāji ir tādi, lai varētu novērtēt sasniegto.

Revīzijā būtiskas nepilnības revidenti konstatēja arī Izglītības un zinātnes ministrijai pieejamo datu kvalitātē.

Bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politikas veidošanai un uzraudzībai galvenais datu avots ir Valsts izglītības informācijas sistēmas (turpmāk – VIIS) dati, kas ir nozīmīgs informācijas avots arī valstiskā līmenī, veidojot nozares oficiālo statistiku, kā arī sniedzot nepieciešamo informāciju starptautiskām organizācijām un dažādiem pētījumiem.

Tomēr revīzijā ir konstatēts, ka VIIS dati nav pilnīgi un precīzi, jo izglītības iestādēm nav izvirzītas prasības VIIS ievadīt visus datus, kas ir nepieciešami, lai gūtu priekšstatu par speciālās izglītības faktisko īstenošanu izglītības iestādēs (piemēram, par visu papildu pedagoģisko un atbalsta personālu, kas ir iesaistīts bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības procesā). Tāpat Izglītības un zinātnes ministrija nav izveidojusi arī kontroles procedūras, lai pārlicinātos par ievadīto datu kvalitāti, piemēram, ka izglītības iestādes VIIS ir ievadījušas datus par visiem izglītības programmu absolventiem, kā arī par bērniem, kas saņem internāta pakalpojumus.

Tā kā VIIS dati tiek izmantoti arī nozares oficiālās statistikas veidošanā, ir nepieciešams pilnveidot arī oficiālās statistikas pārskatu veidošanas procesu, lai mazinātu izglītības iestādēm iespēju manuāli koriģēt statistikas pārskatu, neveicot vajadzīgos labojumus VIIS.

Lai gan revidenti nesaredz nepilnības IKVD nodrošinātajā izglītības iestāžu akreditācijas procesā, kas pašlaik ir galvenais instruments, kā tiek veikta izglītības iestāžu un to īstenoto izglītības programmu kvalitātes uzraudzība, revidenti uzskata, ka akreditācijas ietvaros būtu jāvērtē arī izglītības iestāžu nodrošinātais internāta pakalpojums – tā saturs un atbilstība bērnu interesēm.

Pašlaik (kā tas jau ir norādīts revīzijas ziņojuma 5.nodaļā) nevienai no izglītības procesu uzraugošajām institūcijām nav pienākuma uzraudzīt izglītības iestāžu darbību, sniedzot internāta pakalpojumu, atstājot to pašu iestāžu ziņā, tā pieļaujot, ka daudzu bērnu, it īpaši sākumskolas vecumā, dzīvošanai internātā nav objektīva pamatojuma un ka sadzīves apstākļi internātos neatbilst mūsdienu izpratnei par to, ko nozīmē bērna interesēm un vajadzībām atbilstoši dzīves apstākļi.

Revīzijā ir arī konstatēts, ka, lai gan akreditācijas ietvaros tiek vērtēts, vai izglītības iestādes nodrošina bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamos atbalsta pasākumus, pašlaik neviena no institūcijām bērnam nodrošināto atbalstu nevērtē pēc būtības, t.i., vai tas atbilst bērna faktiskajām vajadzībām.

Izprotot, ka akreditācijas ietvaros to nav iespējams nodrošināt, revidenti sagaida, ka tas tiks risināts ar jaunveidojamā Dienesta funkcijām, ar kurām ir plānots sekot līdzi, vai un kā izglītības iestādēs tiek nodrošināti bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamie atbalsta pasākumi³²⁸.

Bērnu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšana nozīmē ne tikai to, ka bērnam tiek nodrošinātas normatīvajos aktos paredzētās tiesības uz izglītības ieguvu, bet arī to, ka izveidotā izglītības sistēma tiek regulāri uzraudzīta, tā nodrošinot arī labas pārvaldības principu ievērošanu.

Revīzijā ir konstatēts, ka bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanas uzraudzība ir decentralizēta, proti, atbildība par jomas pārraudzību ir sadalīta starp vairākām institūcijām.

Lai gan **Izglītības un zinātnes ministrija** ir noteikta kā vadošā iestāde izglītības jomā³²⁹, speciālās izglītības jomā tā **galvenokārt nodrošina nozares politikas veidošanu, t.i., attīstības plānošanas dokumentu un normatīvo aktu izstrādi, kā arī apstiprināto plānošanas dokumentu uzraudzību.**

Savukārt nozares politikas īstenošanai nepieciešamās galvenās uzraudzības funkcijas tā ir nodevusi padotības iestādēm:

- ✓ **Izglītības kvalitātes valsts dienestam** (turpmāk – IKVD), kura kompetencē ir **licencēt izglītības programmas un veikt izglītības iestāžu un izglītības programmu kvalitātes novērtēšanu un akreditāciju**³³⁰, kas pašlaik ir galvenais instruments, kā tiek veikta izglītības iestāžu un to īstenoto izglītības programmu kvalitātes uzraudzība.

Īstenojot izglītības iestāžu un to īstenoto programmu kvalitātes uzraudzību, IKVD ik gadu apkopo akreditācijas procesā konstatētās problēmas. Līdz 2017.gadam IKVD katru gadu sagatavoja ziņojumus par izglītības kvalitātes novērtēšanu un publicēja tos savā tīmekļa vietnē, šobrīd šī informācija tiek iekļauta IKVD publiskajā pārskatā. Identificētie problēmjautājumi tiek iekļauti IKVD organizētajās apmācībās un semināros.

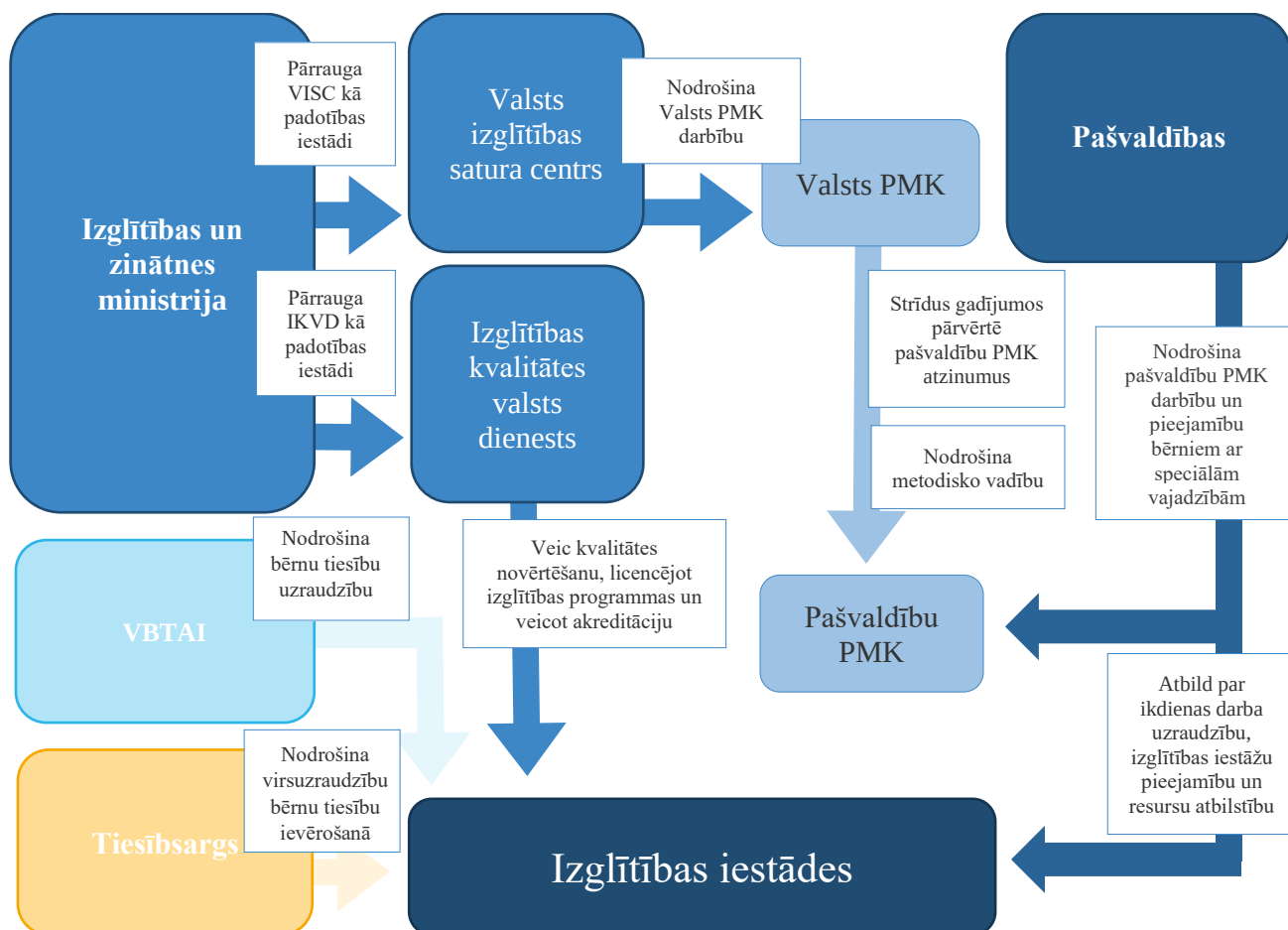
- ✓ **Valsts izglītības satura centram** (turpmāk – VISC), kuram līdz ar citiem uzdevumiem (mācību satura izstrāde, valsts pārbaudījumu satura izstrāde un rezultātu apkopošana, pedagogu profesionālā pilnveide u.c.) ir uzdots nodrošināt Valsts PMK darbību³³¹, savukārt Valsts PMK kompetencē ir **nodrošināt pašvaldību PMK metodisko vadību**, kā arī gadījumā, ja vecāks nepiekrīt pašvaldību PMK atzinumam, **pārskatīt pašvaldību PMK sniegto atzinumu**³³².

Par Valsts PMK funkciju pašvaldību PMK atzinumu pārskatīšanā skatīt revīzijas ziņojuma 1.nodaļu [Vai pedagoģiski medicīnisko komisiju \(PMK\) darbība, sniedzot atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, atbilst bērna labākajām interesēm?](#)

Savukārt par pārējiem izglītības procesa nodrošināšanas posmiem – izglītības iestāžu pieejamību, par resursu atbilstību licencēto izglītības programmu nodrošināšanai, kā arī par izglītības iestāžu ikdienas darba uzraudzību – atbild izglītības iestāžu dibinātāji, tajā skaitā pašvaldības.

Izglītības kvalitāte izglītības iestādē tiek uzraudzīta ar pašu izglītības iestāžu ik gadu veiktu iekšējo vērtēšanu jeb pašvērtējumu par plānoto un faktiski īstenoto visās darbības jomās, kas tiek sagatavots, iesaistot pedagogus, vadību, izglītojamos, vecākus, iestādes dibinātāju, izglītības pārvaldi u.c. Sagatavojot pašvērtējuma ziņojumu, izglītības iestādei ir iespēja analizēt savu darbību, apzināties pozitīvos aspektus, pamanīt nepieciešamos uzlabojumus un savlaicīgi reaģēt uz jauniem izaicinājumiem, noteikt prioritātes, izvirzīt mērķus, plānot to īstenošanas laiku, iesaistīt un motivēt visu izglītības iestādes kolektīvu, izglītojamos, vecākus, izglītības iestādes dibinātāju un sadarbības partnerus uzņemties atbildību par iestādes darbības kvalitāti un nepārtrauktu attīstību.

Papildus ārpus izglītības nozares noteiktas pārbaudes atbilstoši kompetencei izglītības jomā veic arī citas institūcijas. Piemēram, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (turpmāk – VBTAI) ir pienākums nodrošināt bērnu tiesību ievērošanu, Veselības inspekcijai – veikt pārbaudes par telpu higiēnas prasību ievērošanu u.c., savukārt Tiesībsargam – novērot bērnu tiesību ievērošanu, kā arī izskatīt sūdzības par bērnu tiesību pārkāpumiem un izstrādāt priekšlikumus bērnu tiesību ievērošanas veicināšanai.

Lai noteiktu, vai speciālās izglītības jomas uzraudzība ir pietiekama, revīzijā ir veiktas pārbaudes par:

- ✓ Izglītības un zinātnes ministrijas darbību, uzraugot bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības jomai izvirzīto mērķu sasniegšanu, t.i.:
 - vai attiecībā uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu attīstības plānošanas dokumentos definēto uzdevumu un pasākumu saturs atbilst izvirzītajiem mērķiem, kā arī vai izvirzītie rezultātīvie rādītāji ir savstarpēji saskaņoti, pietiekami, precīzi un parāda attiecīgā pasākuma sasniegšanas līmeni;
 - vai tiek nodrošināta definēto mērķu, pasākumu, rezultātu un rezultātīvo rādītāju regulāra uzraudzība;
 - vai politikas uzraudzībai ir pieejami pietiekami, pilnīgi un pareizi dati un informācija;
- ✓ IKVD īstenoto akreditāciju, tajā skaitā to, vai tā aptver visus bērna ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanai nepieciešamos procesa posmus.

Vai Izglītības un zinātnes ministrijas veiktās darbības jomai izvirzīto mērķu, politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju uzraudzībā ir pietiekamas un efektīvas?

Iekļaujošas un bērnu ar speciālām vajadzībām un interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšana kā viens no izglītības politikas mērķiem ir iekļauts gan valsts **hierarhiski augstākajā vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentā** – Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam³³³ (turpmāk – NAP2020), gan **vidēja termiņa plānošanas dokumentos nozaru politikas līmenī – Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam³³⁴** (turpmāk – IAP2020) un **ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam³³⁵** (turpmāk – ANO2020).

Lai gan ANO2020 ir izstrādājusi Labklājības ministrija, tomēr par tajā izvirzīto mērķi, kas ir saistīts ar bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu, ir atbildīga Izglītības un zinātnes ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde izglītības jomā.

NAP2020

Mērķis: nodrošināt visiem bērniem un jauniešiem kvalitatīvu un konkurētspējīgu pamatzglītību un vidējo izglītību.

Uzdevums: iekļaujošas izglītības attīstība – atbalsta personāla, tai skaitā pedagogu palīgu, nodrošināšana un mācību materiāla speciālajai izglītībai izveide.

IAP2020

Virsmērķis: kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei.

Viens no apakšmērķiem:

Izglītības vide: paaugstināt izglītības vides kvalitāti, veicot satura pilnveidi un attīstot atbilstošu infrastruktūru, t.sk. iekļaujošās izglītības principa iedzīvināšanu, kas paredz vienādu iespēju neatkarīgi no izglītojamo vajadzībām un spējām, mantiskā, sociālā stāvokļa, rases, tautības, dzimuma, reliģijas un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, dzīvesvietas un nodarbošanās pieejamā, cenošā un atbalstošā vidē.

Rīcības virziens: iekļaujošās izglītības principa īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana.

ANO2020

Virsmērķis: veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, veicināt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai.

Rīcības virziens: izglītība.

Mērķis: nodrošināt bērniem ar invaliditāti kvalitatīvu un konkurētspējīgu pamatzglītību un vidējo izglītību, veicinot bērnu ar invaliditāti iekļaušanos visās izglītības pakāpēs un veidos, atbilstoši viņu spējām.

Katram izvirzītajam mērķim politikas plānošanas dokumentos ir paredzēti arī noteikti uzdevumi, politikas rezultāti, kā arī rezultatīvie rādītāji.

IAP2020	ANO2020
<u>Politikas rezultāti:</u> • samazinās atstumtības riskam pakļauto sociālo grupu segregācija izglītības procesā • palielinās sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu iesaiste neformālajā izglītībā • palielināta agrīnu speciālo vajadzību un mācību grūtību diagnostikas prakse • izstrādāts un ieviests jauns speciālās izglītības iestāžu finansēšanas modelis	<u>Politikas rezultāts:</u> Īstenots iekļaujošas izglītības princips
<u>Galvenie uzdevumi:</u> - atalgojuma nodrošināšana skolotāju un pedagogu palīgiem valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs - <u>jauniešu ar speciālām vajadzībām integrācijas pasākumi izglītības iestādē</u> - preventīvu pasākumu īstenošana <u>izglītības pieejamībai un agrīnas skolas pamešanas mazināšanai</u>, īpaši nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem un jauniešiem profesionālās un vispārējās izglītības iestādēs - <u>veicināt agrīnu, savlaicīgu speciālo izglītības vajadzību diagnostiku dažādās izglītības pakāpēs</u> (izņemot augstāko izglītību) - <u>atbalsta personāla</u> – psihologa, logopēda, speciālā pedagoga – <u>pieejamības</u> nodrošināšana izglītības iestādēs, īpaši pirmsskolas un pamatizglītības posmā - speciālās izglītības, t.sk. izglītības iestāžu un pasākumu, finansēšanas modeļu attīstība, ievērojot individualizētā izglītības pakalpojuma nodrošināšanu	<u>Galvenie uzdevumi:</u> - <u>nodrošināt efektīvu bērnu ar invaliditāti iekļaušanu</u> vispārīzglītojošās skolās (atbildīgā IZM un pašvaldības) - <u>izvērtēt, cik efektīvi speciālās izglītības iestāžu tīkls pilda izglītojošo funkciju un nodrošina bērnu ar speciālām vajadzībām tiesības uz kvalitatīvu izglītību</u> (atbildīgā IZM un pašvaldības) - <u>nodrošināt atbalsta personāla speciālistu pieejamību</u> izglītības iestādēs (pedagoga palīga nodrošināšana izglītojamiem atsevišķās speciālo vajadzību grupās – ar garīgās attīstības traucējumiem, ar garīgās veselības traucējumiem, t.sk. uzvedības traucējumiem) (atbildīgā IZM un pašvaldības)

Papildus minētajiem vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem attiecībā uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu valdības deklarācijā³³⁶ ir paredzēts uzdevums – nodrošināt mērķtiecīgus un efektīvus ieguldījumus iekļaujošas izglītības īstenošanai un atbalstīt kvalitatīvas izglītības pieejamību bērniem ar īpašām vajadzībām, bāreņiem un bērniem no sociāli mazaizsargātām ģimenēm, kas pēc būtības sakrīt ar IAP2020 un ANO2020 minēto.

Revīzijā ir konstatēts, ka kopumā Izglītības un zinātnes ministrijas veiktās darbības, lai izstrādātu politikas plānošanas dokumentus un uzraudzītu nozares attīstības plānošanas dokumentos paredzēto attiecībā uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu, ir atbilstošas:

- ✓ ir noteikti departamenti, kas ir atbildīgi par minētās politikas izstrādi un izstrādātās politikas uzraudzību, proti:
 - par vispārējās izglītības, tajā skaitā speciālās pirmsskolas un speciālās pamatzglītības, jomu ir atbildīgs Izglītības departaments³³⁷;
 - par profesionālās izglītības jomu, tajā skaitā par profesionālo pamatzglītību, kas ir būtiska bērniem ar speciālām vajadzībām, – Profesionālās un pieaugušo izglītības departaments³³⁸;
- ✓ vidēja termiņa plānošanas dokumentos – IAP2020 un ANO2020 – ir paredzēti uzdevumi, politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji, lai sasniegtu izvirzītos mērķus bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanā;
- ✓ vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem ir izstrādāti to īstenošanas plāni:
 - IAP2020 ir izstrādāts tikai viens Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plāns 2015.–2017.gadam³³⁹ (turpmāk – IAP2020 Plāns 2015.–2017.gadam);
 - ANO2020 īstenošanai ir izstrādāti trīs pamatnostādņu īstenošanas plāni – 2014.gadam³⁴⁰, 2015.–2017.gadam³⁴¹ un 2018.–2020.gadam³⁴²;
- ✓ tiek veikta izstrādāto attīstības plānošanas dokumentu izvērtēšana, sagatavojot informatīvos ziņojumus un starpposma izvērtējumus:

IAP2020	ANO2020
• 08.10.2019. informatīvais ziņojums “Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas 2014.–2017.gadā starpposma novērtējumu”³⁴³ (turpmāk – IAP2020 starpposma novērtējums)	• 20.07.2015. informatīvais ziņojums “Par rīcības plāna invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005.–2015.gadam un “Par ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plānu 2014.gadam” izpildi”³⁴⁴. • 21.02.2019. informatīvais ziņojums “ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam vidusposma novērtējums”³⁴⁵ (turpmāk – ANO2020 vidusposma novērtējums). • 30.06.2020. pētījums “ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanas izvērtējums”³⁴⁶.

- ✓ ir izstrādāts jauns vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenta projekts 2021.–2027.gadam “Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai””³⁴⁷ (turpmāk – IAP2027 projekts), lai īstenotu 02.07.2020. Saeimas apstiprinātajā Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027.gadam³⁴⁸ (turpmāk – NAP2027) izvirzītos mērķus bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanā;

- ✓ papildus, lai novērtētu sasniegto un/vai identificētu jomas problēmas, tiek pasūtīti pētījumi/ārējie auditi, kā arī tiek izstrādāti informatīvie ziņojumi, piemēram:

Gads	Dokumenta veids	Dokumenta nosaukums
2014	informatīvais ziņojums	Par atbalsta pasākumiem speciālās izglītības iestāžu pastāvēšanai izglītības iestāžu tīkla sakārtošanas kontekstā ³⁴⁹
2014	informatīvais ziņojums	Informācija par situāciju vispārējās izglītības pieejamības un kvalitātes nodrošināšanā ³⁵⁰
2016	audita ziņojums	Sistēmas “Speciālās izglītības pārvalde un politika” audits, sagatavoja sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Agile & Co” ³⁵¹
2016	audita ziņojums	Sistēmas “Pirmsskolas izglītības pārvalde un politika” audits, sagatavoja sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Agile & Co” ³⁵²
2016	informatīvais ziņojums	Informācija par situāciju vispārējās izglītības pieejamības un kvalitātes nodrošināšanā ³⁵³
2017	pētījums	Pētījums par bērniem ar speciālām vajadzībām sniedzamo atbalsta pakalpojumu izmaksu modeli iekļaujošas izglītības īstenošanas kontekstā ³⁵⁴
2018	informatīvais ziņojums	Par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, lai sekmētu iekļaujošo izglītību ³⁵⁵
2020	pētījums	Izglītības kvalitātes novērtēšanas monitoringa sistēmas un monitoringa rīku apraksta izstrāde ³⁵⁶
2020	informatīvā ziņojuma projekts	Par absolventu monitoringa sistēmas izveidi profesionālajā izglītībā ³⁵⁷

Gan politikas plānošanai (tajā skaitā izstrādājot IAP2027 projektu), gan IAP2020 starpposma novērtējumam tika izmantoti arī:

- ✓ Pārresoru koordinācijas centra 2019.gadā izstrādātais konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai”³⁵⁸;
- ✓ Saeimas Analītiskā dienesta 2020.gada aprīlī sagatavotais pētījums “Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā”³⁵⁹.

Tomēr revīzijā konstatēts, ka ne visi politikas plānošanas dokumentos noteiktie uzdevumi, politikas rezultāti un rādītāji, kas attiecas uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu, ir tādi, lai, veicot politikas uzraudzību, varētu sasniegt noteiktos mērķus un novērtēt sasniegto, t.i.:

- ✓ **ne visiem izvirzītajiem mērķiem un rīcības virzieniem, kas attiecas uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanu, ir paredzēti konkrēti uzdevumi, lai sasniegtu izvirzītos mērķus.**

*Piemēram: IAP2020 Rīcības virzienā **Iekļaujošās izglītības principa īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana** ir norādīts, ka, lai mazinātu sabiedrības aizspriedumus un stereotipus par bērniem ar invaliditāti un citiem sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem un jauniešiem, kā arī risinātu vienaudžu savstarpējās vardarbības problemātiku, izglītības iestādēs veicinās izglītojošu, iecietību un toleranci veicinošu un informatīvu pasākumu īstenošanu un metodisko materiālu sagatavošanu³⁶⁰. Tomēr šim rīcības virzienam ne IAP2020, ne IAP2020 Plānā 2015.–2017.gadam nav definēti uzdevumi un/vai pasākumi, kas*

būtu vērsti uz aizspriedumu un stereotipu mazināšanu izglītības iestādēs. Arī IAP2020 starpposma novērtējumā nav minētas turpmākās darbības šīs problēmas risināšanai.

IAP2020³⁶¹ kā viens no izaicinājumiem un risināmām problēmām ir norādīts **augstais bezdarbs jauniešu vidū**. Savukārt ANO2020³⁶² norādīts, ka izglītība ir galvenais faktors, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti sociālo iekļaušanu un neatkarību. Lai gan bērniem ar garīgās attīstības un smagiem garīgās attīstības traucējumiem ir piemērota profesionālā pamatizglītība, IAP2020 nav noteikti uzdevumi vai pasākumi profesionālās pamatizglītības pilnveidei, tajā skaitā – kas veicinātu šīs programmas absolventu iesaisti darba tirgū.

Revidenti vērš uzmanību, ka, lai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilstu jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniegtu šim izglītības līmenim izvirzīto mērķi – *nodrošināt teorētisko un praktisko sagatavotību, lai izglītojamais varētu veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības sfērā* –, ir nepieciešams gan pārskatīt piedāvāto profesionālās pamatizglītības programmu veidus, lai tās būtu piemērotas darba tirgum, gan pirms programmas izvēles veikt izglītojamā spēju un prasmju novērtējumu, bet pēc programmas apguves sniegt atbalstu piemērota darba atrašanai (skatīt 5.nodaļu Vai izglītības iestāžu piedāvātās profesionālās pamatizglītības programmas atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniedz mērķi?).

- ✓ **ja arī uzdevumi ir noteikti, faktiski veiktās darbības, kas tiek norādītas, izvērtējot sasniegtos rezultātus, nav tādas, kas attiecas uz izvirzīto mērķi.** Piemēram:

IAP2020 starpposma novērtējumā ir norādīts, ka plānotie rezultāti – *nodrošināts speciālais pedagogs uz noteiktu skolēnu skaitu ar speciālām vajadzībām, kuri tiek integrēti vispārējās izglītības iestādēs*³⁶³; *izstrādāti nosacījumi atbalsta personāla nodrošināšanai izglītības iestādēs vai pašvaldībās*³⁶⁴ – ir izpildīti, jo saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem³⁶⁵ tiek piešķirts papildu finansējums izglītības iestādes vadītāja, viņa vietnieku un atbalsta personāla (*bibliotekārs, logopēds, psihologs, speciālais pedagogs, pedagogs karjeras konsultants, pedagoga palīgs*) darba samaksai. Vienlaikus ir norādīts, ka Ministru kabineta noteikumu līmenī netiek regulēts nosacījums par speciālo pedagogu skaitu uz noteiktu skolēnu ar speciālām vajadzībām skaitu, kuri tiek integrēti vispārējās izglītības iestādēs, jo tas ir katras izglītības iestādes pārziņā un ir atkarīgs no konkrētas situācijas.

Revidentu vērtējumā, norādītās darbības sniedz informāciju, ka tiek piešķirts finansējums personāla, t.sk. atbalsta personāla, nodrošināšanai, **bet tas nenozīmē, ka izglītības iestādēs tas tiek /vai to ir iespējams arī nodrošināt.**

- ✓ **ne visos gadījumos ar paredzētajiem pasākumiem un darbību rezultātiem var arī sasniegt IAP2020 definētos uzdevumus.** Piemēram:

IAP2020 uzdevumam “*nozares ekspertu, VISC un pašvaldību līmeņa speciālistu izpētes pasākumi ar mērķi veicināt agrīnu, savlaicīgu speciālo izglītības vajadzību diagnostiku dažādās izglītības pakāpēs (izņemot augstāko izglītību), veicot preventīvus pasākumus funkcionālo traucējumu un speciālo vajadzību savlaicīgai kompensēšanai izglītības iestādēs*” IAP2020 Plānā 2015.–2017.gadam **ir definēts pasākums** “*izglītojamo izpētes pasākumu nodrošināšana, lai noteiktu izglītojamo speciālās vajadzības, iesakot atbilstošus atbalsta pasākumus kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanā*” un šādas **darbības pasākuma ieviešanai**:

- katru gadu organizētas 85 Valsts PMK sēdes³⁶⁶. Regulāra izglītojamo vecāku, pedagogu, pašvaldību pārstāvju konsultēšana par pasākumiem, kas nodrošināmi, lai izglītības procesā iekļautu izglītojamos ar speciālām vajadzībām;
- sniegta metodiskā palīdzība pašvaldību PMK speciālistiem izglītojamo spēju un attīstības līmeņa izvērtēšanā un atbilstošu atbalsta pasākumu ieteikšanā;
- organizēti trīs semināri (100 dalībniekiem) gadā speciālistiem, atbalsta komandu pārstāvjiem par speciālo vajadzību diagnostiku un atbalsta nodrošināšanu izglītības procesā izglītojamiem ar speciālām vajadzībām (9 semināri, 300 dalībniekiem trijos gados).

Revidentu vērtējumā, ar pasākumam plānotajām darbībām nemaz nevar sasniegt izvirzīto mērķi "(..) veicināt agrīnu, savlaicīgu speciālo izglītības vajadzību diagnostiku dažādās izglītības pakāpēs (..)", jo Valsts un pašvaldību PMK izvērtē bērnus, kuriem jau ir identificētas speciālās vajadzības.

✓ **ne visi rezultatīvie rādītāji ir tādi, lai varētu novērtēt sasniegto:**

- no astoņiem IAP2020 rīcības virziena *Iekļaujošās izglītības principa īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana* rezultatīvajiem rādītājiem, kas attiecas uz bērnu ar speciālām vajadzībām izglītību, tikai viens ir izteikts korekti – t.i., rezultatīvais rādītājs *Izglītību agrīni pametušo romu īpatsvars, %*. Pārējo rezultatīvo rādītāju noteikšanā un arī novērtēšanā ir konstatētas šādas nepilnības:

Nr. p.k.	Rādītājs	Nepilnība
1	Atbalsta personāla (psihologs, logopēds, speciālais pedagogs, sociālais pedagogs) pieejamības nodrošināšana izglītības iestādēs	Rezultatīvajam rādītājam nav norādīta bāzes vērtība, bet ir norādīta plānotā tendence: 2017.gadā pieaugums +5%, bet 2020.gadā – +7%. IAP2020 starpposma novērtējumā ir norādīts, ka 2017.gadā faktiskā rezultatīvā rādītāja vērtība ir +12%, tomēr nav norādīta sākotnējā jeb bāzes vērtība, lai par šo pieaugumu varētu pārliecināties. Turklāt saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas sniegto informāciju skaitliskā vērtība IAP2020 starpposma novērtējumā nav norādīta korekti ³⁶⁷ .
2	Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām (t.sk. ar invaliditāti) īpatsvars, kuri turpina izglītību pēc obligātās izglītības iegūšanas	Rezultatīvajam rādītājam IAP2020 kā sasniedzamā vērtība 2017.gadā ir norādīts pieaugums +0,1%, bet 2020.gadā ir norādīta sasniedzamā vērtība 0,2%. Lai gan IAP2020 nav norādītas izglītības programmas, kurās bērni ar speciālām vajadzībām turpina izglītību, vērtējot rezultatīvā rādītāja izpildi 2017.gadā, ir aprēķināts, cik ir tādu bērnu ar speciālām vajadzībām, kuri pēc pamatzglītības ieguves turpina mācības <u>vispārējā vai profesionālajā vidējā izglītībā</u> , aprēķinā neiekļaujot, piemēram, tos izglītojamos, kuri turpina izglītību profesionālajā 1.līmeņa pamatzglītības programmā. Lai gan IAP2020 bija plānots rezultatīvo rādītāju noteikt kā pieaugumu, 2017.gadā noteiktā rezultatīvā rādītāja vērtība ir 3,03%, nenorādot sākotnējo jeb bāzes vērtību, tātad norādītā rezultatīvā rādītāja izpilde neļauj pārliecināties par tendenci.

Nr. p.k.	Rādītājs	Nepilnība
3	<i>Agrīnā vecumā diagnosticētas bērnu speciālās vajadzības un mācību grūtības, lai veiktu savlaicīgu profilakses un korekcijas darbu, %</i>	Lai gan rezultatīvajam rādītājam ir norādīta bāzes vērtība – 10% un sasniedzamā vērtība gan 2017., gan 2020.gadā ir norādīta 20%, rezultatīvā rādītāja formulējums ir neskaidrs. Uz revidentu lūgumu sniegt skaidrojumu, ko tieši parāda šis rādītājs, Izglītības un zinātnes ministrija norādīja, ka, <i>visticamāk, bija plānots agrīnā vecumā izvērtēt aizvien vairāk bērnu.</i> IAP2020 starpposma novērtējumā norādītā faktiski sasniedzamā vērtība ir “<i>ESF projekta Nr.8.3.2.2. ietvaros izglītoti 100 pedagogi, kas apguvuši diagnostikas instrumentus un rīkus, lai diagnosticētu bērnu speciālās vajadzības un mācību grūtības (2018.)</i>”, kas neatbilst rezultatīvā rādītāja būtībai.
4	<i>Integrēto izglītojamo skaita ar speciālām vajadzībām īpatsvars vispārizglītojošās izglītības iestādēs ISCED 1-3, % no kopējā izglītojamo skaita</i>	Rezultatīvajam rādītājam IAP2020 starpposma novērtējumā par izpildi 2017.gadā ir norādītas divas vērtības – <i>integrēto izglītojamo skaita ar speciālām vajadzībām īpatsvars vispārizglītojošās izglītības iestādēs no kopējā izglītojamo skaita</i> un <i>integrēto izglītojamo skaita ar speciālām vajadzībām īpatsvars no kopējā izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaita.</i> Nosakot <i>integrēto izglītojamo skaita īpatsvaru no kopējā izglītojamo skaita ar speciālām vajadzībām</i>, rezultatīvais rādītājs ir izteikts precīzāk, jo ļauj vērtēt situāciju bērnu ar speciālām vajadzībām vidū. Savukārt, nosakot rezultatīvo rādītāju <i>integrēto izglītojamo skaita ar speciālām vajadzībām īpatsvars vispārizglītojošās izglītības iestādēs no kopējā izglītojamo skaita</i>, nevar novērtēt, vai palielinās to bērnu skaitu, kas tiek iekļauti, jo šo rādītāju var ietekmēt arī citi faktori, piemēram, bērnu ar speciālām vajadzībām īpatsvars visu izglītojamo vidū. Turklāt, nosakot citu rezultatīvo rādītāju, arī tam nav norādīta sākotnējā (bāzes) vērtība, lai varētu novērtēt progresu.
5-7	Politikas rezultāta <i>Palielināta sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu iesaiste neformālajā izglītībā</i> rezultatīvie rādītāji: • ilgtermiņa kursu skaits sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem; • īstenoto projektu skaits nevalstisko organizāciju vai pašvaldību neformālās izglītības programmu realizēšanai jauniešu sociālo prasmju attīstībai, veselīga un aktīva dzīvesveida popularizēšanai; • īstenoto jauniešu iniciatīvu projektu skaits, kas nodrošina jauniešu iesaistīšanos dažādās pašiniciētās aktivitātēs un līdzdalību vietējos un reģiona līmeņa demokrātijas procesos.	Ņemot vērā, ka jau pirms IAP2020 plānošanas perioda jaunieši tika iesaistīti neformālajā izglītībā, vērtējot tikai Izglītības un zinātnes ministrijas jaunatnes politikas īstenoto projektu skaitu, nevis jauniešu, kas tika iesaistīti neformālajā izglītībā, skaita palielinājumu, nevar novērtēt politikas rezultāta progresu.

- ANO2020 rīcības virziena *Izglītība* politikas rezultāta *Īstenots iekļaujošas izglītības princips vienīgais rezultatīvais rādītājs Personu ar invaliditāti skaits vispārizglītojošās mācību iestādēs nav izteikts korekti*, jo apkopo tikai izglītojamo skaitu, **turklāt tas netiek arī novērtēts**. ANO2020 vidusposma novērtējumā³⁶⁸ minētā rādītāja vietā tiek vērtēts cits rezultatīvais rādītājs *Integrēto izglītojamo ar speciālām vajadzībām īpatsvars vispārizglītojošās izglītības iestādēs no izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaita*.

IAP2027 projektā³⁶⁹ definētais **virsmērķis** ir *nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu visa mūža garumā un lai veidotu viņu spēju mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā*. Projektā ir iekļauti arī vairāki uzdevumi un pasākumi, kas saistīti ar izglītības nodrošināšanu bērniem ar speciālām vajadzībām, piemēram:

Uzdevums	Pasākumi
Nodrošināt iekļaujošas izglītības pieeju visos izglītības līmeņos	• risinot ar pašvaldību PMK kapacitāti un iekļaujošas izglītības atbalsta centru koordināciju saistītus izaicinājumus, izveidot Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienestu³⁷⁰; • nodrošināt pedagoģisko un atbalsta personālu bērniem un jauniešiem, kuriem tas ir nepieciešams dažādu apstākļu dēļ; • nodrošināt agrīno speciālo vajadzību diagnostiku un agrīnās intervences plānošanu un nodrošināšanu u.c.
Nodrošināt augstas kvalitātes speciālo izglītību	• turpināt speciālās izglītības iestāžu tīkla, mācību vides un infrastruktūras un materiāltehniskā nodrošinājuma pilnveidi, lai būtiski paaugstinātu speciālās izglītības iestāžu kapacitāti kvalitatīvas speciālās izglītības nodrošināšanā un sniegtu nepieciešamo atbalstu izglītojamiem ar speciālām vajadzībām; • pilnveidot izglītojamo ar speciālām vajadzībām iesaistes nosacījumus profesionālās pamatizglītības programmās, lai tā nodrošinātu šiem izglītojamiem turpmākai dzīvei sabiedrībā nepieciešamās prasmes, vienlaikus mazinot iespējamību, ka caur speciālās izglītības iestādēm pašvaldības nodrošina savas autonomās funkcijas – nodrošināt sociāli mazaizsargātām personām sociālo palīdzību īstenošanu; • īstenot kompleksu atbalstu speciālās izglītības mācību procesa īstenošanai (mācību līdzekļi, profesionālā pilnveide, konsultācijas u.c.) visās izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas un izglīto bērnus ar speciālām vajadzībām u.c.

Tomēr revidenti nesaredz, ka ar IAP2027 projektā definētajiem rezultatīvajiem rādītājiem visos gadījumos var tikt novērtēta noteikto uzdevumu izpilde vai progress.

Piemēram, uzdevumam “Nodrošināt augstas kvalitātes speciālo izglītību” ir noteikti tādi rezultatīvie rādītāji kā:

- ✓ *pedagogu darba stāža proporcijas izmaiņas;*
- ✓ *pedagogu un augstākās izglītības iestāžu akadēmiskā personāla mēneša vidējās bruto samaksas attiecība pret citu darbinieku ar augstāko izglītību mēneša vidējo bruto samaksu.*

Tāpēc, nesniedzot ieteikumu, Valsts kontrole aicina Izglītības un zinātnes ministriju, ņemot vērā šajā revīzijas ziņojumā norādītās nepilnības par IAP2020, pirms IAP2027 gala redakcijas apstiprināšanas atkārtoti pārskatīt, vai IAP2027 iekļautie rezultatīvie rādītāji ir tādi, lai varētu novērtēt sasniegto.

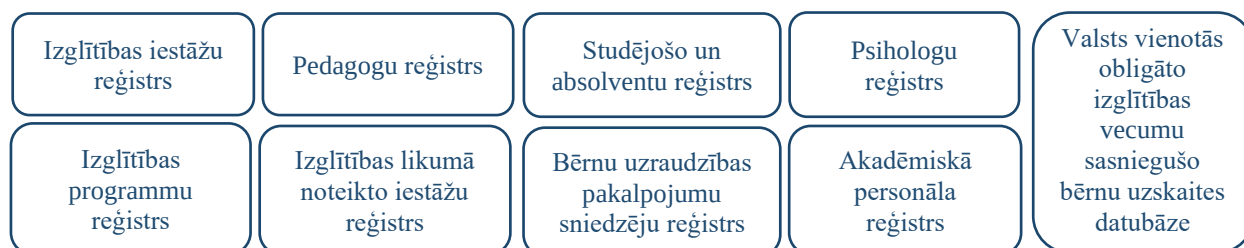
Vai politikas uzraudzībai ir pieejami pietiekami, pilnīgi un pareizi dati un informācija?

Lai varētu novērtēt politikai izvirzītos mērķus un sasniegtos rezultātos rādītājus, ir ne tikai precīzi jānoformulē rādītāji, bet arī ir nepieciešami pareizi un pilnīgi dati to novērtēšanai.

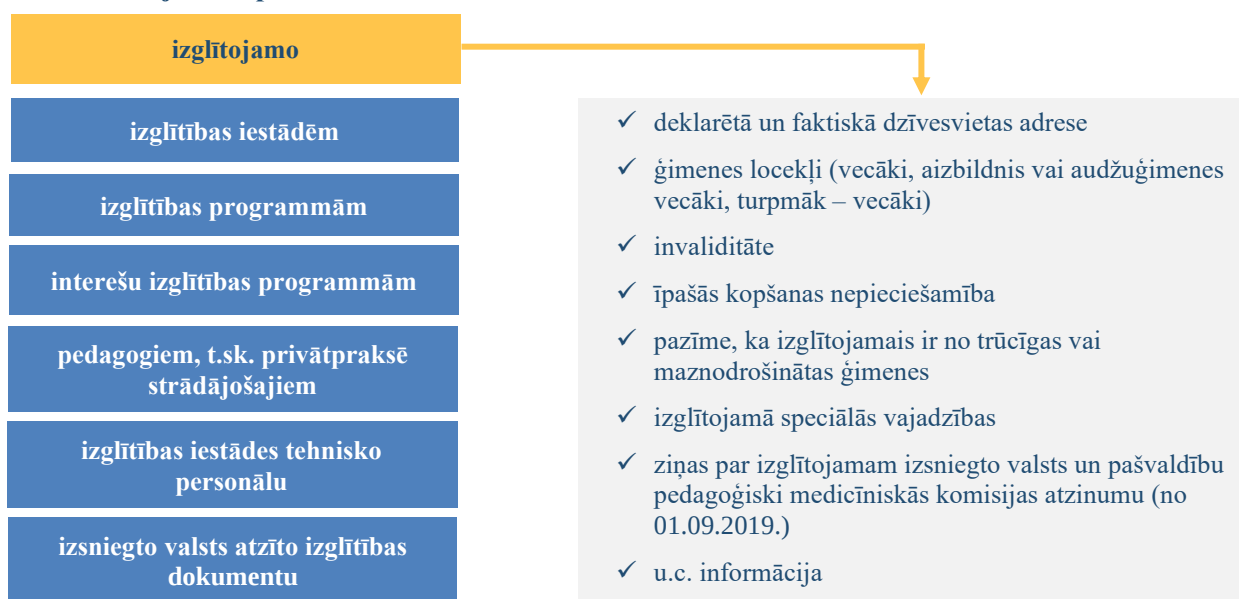
Bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības politikas veidošanai un uzraudzībai galvenais datu avots ir **Valsts izglītības informācijas sistēma** (turpmāk – VIIS), kas ir nozīmīgs informācijas avots arī valstiskā līmenī, veidojot nozares oficiālo statistiku³⁷¹, kā arī sniedzot nepieciešamo informāciju starptautiskām organizācijām un dažādiem pētījumiem.

VIIS ir valsts informācijas sistēma, kuras darbības mērķis ir nodrošināt valsts, pašvaldību un izglītības iestāžu funkciju īstenošanu izglītības jomā, kas ietver deviņus reģistrus un uzkrāj tajos dažādus datus, tajā skaitā par izglītojamiem (skatīt attēlu).

VIIS reģistri:

VIIS uzkrāj datus par:

Revīzijā, analizējot Izglītības un zinātnes ministrijas revidentiem iesniegtos VIIS datus, kas bija nepieciešami revīzijas apjomā iekļauto jautājumu izpētei, kā arī VIIS pieejamo informāciju un pārskatus³⁷², ir konstatētas šādas nepilnības:

- ✓ **VIIS netiek uzkrāti pilnīgi dati par izglītības iestāžu pedagoģisko un tehnisko personālu,** kas ir iesaistīts bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības procesā.

Salīdzinot septiņu³⁷³ izlasē iekļauto vispārējo izglītības iestāžu VIIS datus ar detalizētajās pārbaudēs iegūto informāciju par faktisko šo izglītības iestāžu nodrošināto personālu, ir konstatēts, ka VIIS ir pieejami dati tikai par to personālu un to slodzēm, kas ir izglītības iestāžu darbinieki. VIIS netiek uzkrāti dati par tiem speciālistiem un/vai to slodzēm, kas sniedz pakalpojumus izglītības iestādei, bet ir sociālo dienestu darbinieki vai arī tiek piesaistīti Eiropas Savienības fondu projektu ietvaros (detalizētāk skatīt 3.nodaļā [Vai izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas, ir nodrošināts nepieciešamais papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls?](#)).

Revidenti norāda, ka pedagoģiskā un it īpaši atbalsta personāla pieejamība izglītības iestādēs ir viens no galvenajiem aspektiem bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanā. Piemēram, 2014.–2020.gada plānošanas periodā šie VIIS dati tika izmantoti, uzraugot IAP2020 rezultatīvo rādītāju par atbalsta personāla (psihologs, logopēds, speciālais pedagogs, sociālais pedagogs) pieejamību izglītības iestādēs.

*Turklāt IAP2027 rīcības virziena *Institucionāli risinājumi atbalsta nodrošināšanai ikviena izaugsmei uzdevuma* Nodrošināt iekļaujošas izglītības pieeju visos izglītības līmeņos ietvaros ir plānots risināt atbalsta personāla (skolotājs logopēds, sociālais pedagogs, izglītības psihologs, pedagogs karjeras konsultants) pieejamību gan pirmsskolas izglītības iestādēs, gan vispārējās izglītības iestādēs.*

Revidenti vērš uzmanību, ka informācija tikai par izglītības iestādēs pieejamiem speciālistiem nav pietiekama, jo izglītojamiem nepieciešamais speciālistu atbalsts var atšķirties pat gadījumos, kad bērni mācās pēc vienas speciālās izglītības programmas. Tāpēc, lai novērtētu, vai izglītības iestādē ir nodrošināts pietiekams atbalsta personāls, ir nepieciešama informācija par to, cik liels atbalsts ir nepieciešams katram bērnam.

- ✓ **VIIS nav pieejami pareizi dati par izglītības iestāžu telpu piemērotību izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai, turklāt tie nav pilnīgi, jo netiek uzkrāti dati par visām programmu īstenošanas vietām.**

Salīdzinot 12 izlasē iekļauto izglītības iestāžu³⁷⁴ VIIS datus ar detalizētajās pārbaudēs iegūto informāciju, ir konstatēts, ka, ievadot informāciju VIIS, izglītības iestādes ir vadījušās tikai pēc tā, vai telpas ir pielāgotas tiem izglītojamiem, kas tobrīd mācās izglītības iestādē, nevis pēc tā, vai telpas būtu piemērotas tiem bērniem, kas varētu mācīties attiecīgajā izglītības iestādē atbilstoši tās īstenojamajām speciālās izglītības programmām. Turklāt septiņām izglītības iestādēm ir vairākas struktūrvienības un/vai ēkas, bet VIIS ir jāievada informācija par iestādi kopumā, nevis par katru programmas īstenošanas vietu atsevišķi, lai gan telpu piemērotība tajās ir atšķirīga (detalizētāk skatīt 3.nodaļā [Vai izglītības iestādēs izglītojamiem ar speciālām vajadzībām ir nodrošināti vides pielāgojumi?](#)).

Revidentu vērtējumā, šāda informācija ir būtiska skolu infrastruktūras sakārtošanai, bet, izmantojot šobrīd VIIS uzkrātos datus par telpu piemērotību, nevar gūt pilnīgu un patiesu priekšstatu par telpu piemērotību izglītojamiem ar speciālām vajadzībām.

- ✓ **VIIS visos gadījumos nav ievadīti pilnīgi un pareizi dati par izsniegtajiem izglītības dokumentiem, t.i., informācija, vai izglītojamais izglītības programmu ir arī pabeidzis.**

Piemēram, detalizētajās pārbaudēs Annahites pamatskolā ir konstatēts, ka saskaņā ar iestādes žurnālu³⁷⁵ ierakstiem laikā no 2017. līdz 2020.gadam ir izsniegtas 24 apliecības par profesionālās pamatizglītības apguvi. Tomēr no šiem 24 izglītojamiem informācija par pabeigto izglītību VIIS ir reģistrēta tikai par 12 personām³⁷⁶.

Arī, salīdzinot 2018./2019.mācību gada oficiālās statistikas pārskata³⁷⁷ informāciju par visu speciālās izglītības iestāžu profesionālās izglītības programmu absolventiem ar VIIS datiem par izsniegtajiem izglītības dokumentiem, ir konstatēts, ka no 32 izglītības iestādēm, kuras oficiālajā statistikas pārskatā uzrāda profesionālās izglītības programmas absolventus, 17 izglītības iestādēm jeb vairāk nekā pusei nesakrīt norādītie dati:

- 14 izglītības iestādēm atšķiras VIIS datus un oficiālajā statistikā norādītais absolventu skaits;
- divām izglītības iestādēm ir norādīta informācija par profesionālās izglītības programmas absolventiem, bet VIIS nav ievadīti dati par izglītības dokumentiem;
- viena izglītības iestāde nemaz neīstenoja profesionālās izglītības programmas, tomēr statistikas pārskatā ir norādīti profesionālās pamatizglītības programmas absolventi.

- ✓ **VIIS nav ievadīti pilnīgi un pareizi dati par izglītojamiem, kas mācību laikā saņem internāta pakalpojumu, tajā skaitā par bērniem, kas pirmsskolas izglītības iestādēs paliek diennakts grupās.**

Piemēram, lai gan 2020./2021.mācību gada sākumā Ciblas vidusskolas internātā dzīvoja astoņi bērni, VIIS ir ievadīta informācija tikai par vienu bērnu. Savukārt daļa iestāžu VIIS norāda³⁷⁸, ka izglītojamais izmanto internāta pakalpojumus, arī tādos gadījumos, ja izglītojamais izglītības iestādē paliek pēc stundām, t.s. “pagarinātajā grupā”.

- ✓ **VIIS klasifikators, no kura izglītības iestādei, VIIS ievadot informāciju par bērnu, ir jāizvēlas bērna speciālo vajadzību veids, neatbilst Ministru kabineta noteikumos³⁷⁹ definētajiem speciālo vajadzību veidiem.**

Lai gan Ministru kabineta noteikumos³⁸⁰ ir paredzēti tikai deviņi³⁸¹ izglītojamo speciālo vajadzību (traucējumu) veidi, VIIS klasifikators satur 13 speciālo vajadzību veidus, tajā skaitā “ar psihiskās attīstības aizturi”, “ar psihoneiroloģiskām saslimšanām” un “cita profila”. Faktiski šādi vajadzību veidi netiek noteikti;

- ✓ **grozot normatīvos aktus, nav veiktas arī izmaiņas VIIS funkcionalitātē, lai VIIS varētu ievadīt datus atbilstoši izmaiņām normatīvajos aktos.**

Ar 01.09.2020. stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi³⁸², kas paredz, ka izglītojamiem, kuriem nav pedagogiski medicīniskās komisijas atzinuma, bet kuriem konstatētas attīstības vai mācīšanās grūtības, izglītības iestādes atbalsta speciālisti (izglītības vai klīniskais psihologs,

logopēds, skolotājs logopēds vai speciālais pedagogs), pamatojoties uz vecāku iesniegumu, veic attiecīgi pedagogisko vai psiholoģisko novērtējumu un sniedz atzinumu. Atzinumā norāda ieteicamos atbalsta pasākumus vai citus izglītojamam piemērotus pasākumus.

Tomēr VIIS nav iestrādāta funkcionalitāte, kas ļautu izglītības iestādēm ievadīt informāciju arī par šiem atzinumiem.

- ✓ **VIIS nav nodrošināta datu saņemšana no pašvaldību Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammas³⁸³ (turpmāk – SOPA) par izglītojamiem, kuru ģimenēm ir piešķirts trūcīgas un/vai maznodrošinātas ģimenes statuss. Pašlaik saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem³⁸⁴ izglītības iestādēm šī informācija ir jāievada manuāli, tomēr tas visos gadījumos netiek nodrošināts. Ņemot vērā, ka, piemēram, trūcīgās ģimenes statuss tiek piešķirts uz trim mēnešiem, daudz efektīvāks risinājums būtu regulāra datu apmaiņa ar SOPA.**

Turklāt gan IAP2020, gan IAP2027 kā mērķa grupa ir identificētas arī sociālā riska grupas, tajā skaitā bērni un jaunieši no maznodrošinātām ģimenēm, tāpēc ir svarīgi uzkrāt informāciju arī par bērniem, kuru ģimenēm ir piešķirts maznodrošinātas vai trūcīgas ģimenes (personas) statuss, lai varētu analizēt, vai plānotie atbalsta pasākumi sasniedz mērķa grupu.

- ✓ **lai gan VIIS ir paredzēts uzkrāt arī informāciju par bērna ģimenes locekļiem, tajā skaitā aizbildņiem vai audžuģimenes vecākiem³⁸⁵, VIIS ir nodrošināta automātiska datu apmaiņa ar Iedzīvotāju reģistru tikai par bērna vecākiem.**

Revidenti vērš uzmanību, ka dati par aizbildņiem un audžuģimenēm arī tiek uzkrāti Iedzīvotāju reģistrā, tāpēc arī par šiem datiem ir iespējama automātiska datu apmaiņa, tā atslogojot izglītības iestādes no šīs informācijas manuālas ievadīšanas.

Revidenti vērš uzmanību, ka VIIS funkcionalitāte nodrošina arī **oficiālās statistikas pārskatu izglītības jomā** ģenerēšanu, kuri izglītības iestādēm ir jāsaņem katru gadu saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem³⁸⁶.

Lai sagatavotu pārskata informāciju, izglītības iestāde lejuplādē veidlapu, kura daļēji tiek aizpildīta automātiski, ielasot VIIS ievadītos datus (informāciju par izglītojamiem, personālu u.c.). Tomēr izglītības iestādēm ir iespēja daļu no ielasītās informācijas manuāli labot, un to izglītības iestādes arī izmanto.

Piemēram, manuāli ir iespējams precizēt datus par profesionālās pamatizglītības programmu absolventiem.

Revīzijā, veicot pārbaudes izglītības iestādēs, ir konstatēti vairāki gadījumi, kad VIIS nav ievadīta pilnīga informācija, tomēr statistikas pārskatā norādītā informācija ir pareiza. Tas nozīmē, ka oficiālā statistikas pārskata informācija ir precizēta manuāli, nelabojot VIIS ievadīto informāciju.

Piemēram, lai gan Annahites pamatskolas VIIS ievadītie dati par profesionālās pamatizglītības programmu absolventiem nesakrīt ar izglītības iestādes izsniegto izglītības dokumentu reģistrācijas žurnālā fiksēto informāciju, oficiālās statistikas pārskata dati par izglītojamiem, kas ir pabeiguši profesionālās pamatizglītības programmu, sakrīt ar izglītības iestādes reģistrācijas žurnāla ierakstiem.

Savukārt oficiālās statistikas pārskatā “Izglītojamie speciālajās klasēs izglītības iestādēs, kuras īsteno pamata un vispārējās vidējās izglītības programmas” norādīts, ka 34 izglītības iestādēs ir atvērtas speciālās klases, kurās kopā mācās 1196 izglītojamie.

Revidenti vērš uzmanību, ka no 34 izglītības iestādēm vismaz 16 izglītības iestādēs vienā klasē ir mazāk nekā pieci izglītojamie, lielākajai daļai – viens vai divi izglītojamie klasē.

Tāpēc pastāv risks, ka izglītības iestādes norāda to izglītojamo skaitu, kuri mācās pēc speciālās programmas, nevis atsevišķā speciālajā klasē.

Piemēram, detalizētajās pārbaudēs ir noskaidrots, ka, lai gan Kandavas Reģionālās vidusskolas un Saldus novada pašvaldības Zirņu pamatskolas oficiālajos statistikas pārskatos ir norādīts, ka izglītības iestādē ir speciālās klases ar vismaz pieciem izglītojamiem, šādas speciālās klases, kurās mācās tikai izglītojamie ar speciālajām vajadzībām, šajās izglītības iestādēs nav izveidotas.

Revidenti uzsver, ka gadījumos, kad, veidojot statistikas pārskatu, iestāde konstatē, ka statistikas pārskata veidlapā automātiski ielasītie dati nav pareizi, tām primāri būtu jāpārliciecinās par ievadīto datu pareizību un pilnīgumu un ir jāprecizē VIIS ievadītie dati, nevis manuāli jālabo statistikas pārskata veidlapa.

Tāpēc Izglītības un zinātnes ministrijai ir jāpilnveido oficiālās statistikas pārskata veidošanas un uzraudzības process, kā arī jāpapildina un jāprecizē metodiskie norādījumi to oficiālās statistikas pārskatu sadaļu sagatavošanai, kas ir jāaizpilda manuāli.

Vai izglītības iestāžu un izglītības programmu kvalitātes uzraudzība ir pietiekama?

Savukārt, vērtējot, kā IKVD īsteno izglītības iestāžu, kas īsteno speciālās izglītības programmas, kvalitātes uzraudzību, ir konstatēts turpmāk minētais.

Normatīvie akti paredz, ka IKVD **izglītības procesa kontroli** un vispārējās un profesionālās **izglītības** (izņemot augstāko profesionālo izglītību) **programmu kvalitātes uzraudzību nodrošina**, veicot **izglītības iestāžu, izglītības programmu akreditāciju un izglītības iestāžu vadītāju novērtēšanu**³⁸⁷, kas tiek veikta ne retāk kā reizi sešos gados, bet pirmo reizi – ne vēlāk kā divu gadu laikā **pēc licencētās izglītības programmas īstenošanas uzsākšanas**³⁸⁸.

Valsts atzītu izglītības dokumentu par vispārējās un profesionālās izglītības programmas apguvi var izsniegt tikai tad, ja izglītības programma ir akreditēta³⁸⁹.

Tomēr, lai gan vispārējās izglītības sastāvdaļa ir arī pirmsskolas izglītība, attiecībā uz pirmsskolas izglītību normatīvie akti³⁹⁰ paredz IKVD pienākumu veikt tikai pirmsskolas izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanu un pirmsskolas izglītības iestāžu programmu licencēšanu, bet ne pašas pirmsskolas izglītības iestādes un pirmsskolas izglītības programmu kvalitātes novērtēšanu (akreditāciju).

Revidenti vērš uzmanību, ka jau 2016.gadā Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtītajā ārējā audita ziņojumā³⁹¹ ir sniegts ieteikums – izvērtēt iespēju pirmsskolas izglītības sistēmā definēt noteiktus kvalitātes kritērijus, kas ļautu novērtēt pirmsskolas izglītības iestādes nodrošinātās izglītības atbilstību tās pamata mērķim – sagatavot bērnu mācībām pamatzglītības iegūšanai.

Izglītības iestādes vai izglītības programmas akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāja profesionālās darbības novērtēšanas kārtību regulē Ministru kabineta noteikumi³⁹² un IKVD iekšējie normatīvie akti³⁹³, kas ietver šādus galvenos procesa soļus:

- ✓ lai uzsāktu izglītības iestādes, izglītības programmas akreditāciju vai izglītības iestādes vadītāja novērtēšanu, izglītības iestādes vadītājs iesniedz IKVD ar izglītības iestādes dibinātāju saskaņotu **iesniegumu**;
- ✓ **akreditāciju veic akreditācijas ekspertu komisija**, kurā tiek iesaistīti eksperti no IKVD uzturētās datubāzes, – skolu pedagogi, direktori, nevalstisko organizāciju pārstāvji, augstskolu pedagogi, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvji, darba devēji, nozaru eksperti (izvērtē profesionālās izglītības programmas), IKVD darbinieki u.c. Laikā no 2017. līdz 2020.gadam ir sagatavoti 120 eksperti un 40 komisiju vadītāji³⁹⁴.

Par akreditācijas ekspertu var kļūt persona, kura atbilst Ministru kabineta noteikumos³⁹⁵ noteiktiem kritērijiem. Viens no obligātajiem kritērijiem ir 72 stundu eksperta apmācība, pēc kuras tiek izsniegts sertifikāts;

- ✓ akreditācija (novērtēšana) **tiek veikta saskaņā ar akreditācijas komisijas izstrādātu plānu** atbilstoši Ministru kabineta noteikumos³⁹⁶ ietvertajiem kritērijiem. Līdz 31.12.2020. Ministru kabineta noteikumi³⁹⁷ paredzēja, ka, akreditējot izglītības iestādi vai izglītības programmu, ir jāizvērtē septiņas kvalitātes jomas un to 20 kritēriji. No 01.01.2021. ir jāizvērtē četras kvalitātes jomas un to 12 kritēriji³⁹⁸.

Izglītības iestādes un izglītības programmas vērtējamās jomas un kritēriji līdz 31.12.2020.

Mācību saturs:	Mācīšana un mācīšanās:	Atbalsts izglītojamiem
iestādes īstenotās izglītības programma	- mācīšanas kvalitāte - mācīšanās kvalitāte - vērtēšana kā mācību procesa sastāvdaļa	- psiholoģiskais atbalsts, sociālpedagoģiskais atbalsts - izglītojamo drošības garantēšana (drošība un darba aizsardzība) - atbalsts personības veidošanā - atbalsts karjeras izglītībā - atbalsts mācību darba diferenciacijai - atbalsts izglītojamiem ar speciālām vajadzībām - sadarbība ar izglītojamā ģimeni
Izglītojamo sasniegumi	Izglītības iestādes darba organizācija, vadība un kvalitātes nodrošināšana:	
- izglītojamo sasniegumi ikdienas darbā - izglītojamo sasniegumi valsts pārbaudes darbos	- izglītības iestādes darba pašvērtēšana un attīstības plānošana - izglītības iestādes vadības darbs un personāla pārvaldība - izglītības iestādes sadarbība ar citām institūcijām	
Izglītības iestādes resursi:		Izglītības iestādes vide
- iekārtas un materiāltehniskie resursi - personālresursi		- mikroklimats - fiziskā vide un vides pieejamība

Izglītības iestādes un izglītības programmas vērtējamās jomas un kritēriji no 01.01.2021.

✓ lai novērtētu iestādes atbilstību, tiek izmantotas šādas izvērtēšanas metodes³⁹⁹:

- intervijas (ar izglītojamiem, vecākiem, pedagogiem, citu izglītības iestādes personālu, izglītības iestādes dibinātāja pārstāvi);
- anketēšana (izglītojamo, izglītojamo vecāku un pedagogu);
- pašvērtējumu ziņojumu, dokumentu, VIIS datu, publiski pieejamās informācijas, kā arī par attiecīgo izglītības iestādi IKVD saņemto sūdzību analīze;
- mācību priekšmetu stundu (nodarbību) vērošana.

Katrs eksperts 2–3 dienas pie dažādiem skolotājiem vēro 4–5 stundas mācību stundas;

✓ akreditācijas rezultātā tiek sagatavots **akreditācijas ekspertu komisijas ziņojums**, kas satur informāciju par izglītības iestādē konstatēto. Akreditācijas ekspertu ziņojuma publiskojamā daļa par akreditētajām iestādēm ir pieejama arī IKVD tīmekļa vietnē.

Vērtējums tiek sniegts katram Ministru kabineta noteikumos⁴⁰⁰ definētajam kritērijam atbilstoši izglītības kvalitātes vērtēšanas metodikai – līdz 31.12.2020. četros kvalitātes vērtējuma līmeņos – “nepietiekami”, “jāpilnveido”, “labi”, “ļoti labi”, bet, sākot ar 01.01.2021., – piecos līmeņos, pievienojot līmeni “izcili”.

Saskaņā ar jauno akreditācijas metodiku⁴⁰¹ katram kritērijam ir noteikti rezultatīvie rādītāji, ar kuru palīdzību tiek iegūti dati par dažādiem izglītības kvalitātes aspektiem. Kritērija gala vērtējums tiks noteikts procentuāli, ņemot vērā katra rezultatīvā rādītāja vērtējumu.

Revidenti pozitīvi novērtē izmaiņas kritēriju vērtēšanas kārtībā, katram vērtējumam nosakot procentuāli izteikto vērtību, jo tas ietekmēs arī akreditācijas komisijas lēmumu, kas ir atkarīgs no kritēriju novērtējuma kvalitātes vērtējuma līmeņa. Iepriekš trīs no 20 kritērijiem, t.sk. kritērijs par atbalstu bērniem ar speciālām vajadzībām, tika vērtēti aprakstoši, nepieciešamības gadījumā sniedzot ieteikumus, bet vērtējums neietekmēja kopējo akreditācijas komisijas lēmumu;

- ✓ ņemot vērā sniegto vērtējumu, tiek pieņemts lēmums par **izglītības programmas vai izglītības iestādes**⁴⁰² akreditāciju⁴⁰³:

Līdz 31.12.2020.	No 01.01.2021.
Izglītības programmu akreditē:	
✓ uz sešiem gadiem	✓ uz sešiem gadiem
✓ uz diviem gadiem	✓ uz sešiem gadiem ar nosacījumu pēc diviem gadiem vērtēt to kritēriju, kas novērtēts ar kvalitātes vērtējuma līmeni “jāpilnveido”
✓ neakreditē	✓ neakreditē
Izglītības iestādi akreditē:	
✓ uz sešiem gadiem , ja visi kritēriji (izņemot tos, kurus vērtē aprakstoši) novērtēti ar kvalitātes vērtējuma līmeni “pietiekami” vai augstāku	✓ uz sešiem gadiem , ja vismaz viena izglītības programma ir akreditēta
✓ neakreditē	✓ neakreditē

- ✓ neatkarīgi no tā, uz kādu termiņu ir noteikta akreditācija, akreditācijas ziņojumā tiek norādīti akreditācijas ekspertu komisijas **ieteikumi izglītības iestādes darbības vai izglītības programmas īstenošanas uzlabošanai**.

Saskaņā ar iepriekšējo akreditācijas kārtību **ieteikumu uzraudzību** neatkarīgi no akreditācijas termiņa nodrošināja IKVD:

- gadījumos, kad akreditācija tika noteikta **uz diviem gadiem**, izglītības iestāde mēneša laikā pēc lēmuma saņemšanas iesniedza IKVD rīcības plānu akreditācijas ziņojumā norādīto nepilnību novēršanai un uzdevumu izpildei un reizi pusgadā informēja IKVD par šā plāna izpildi⁴⁰⁴;
- pārējām izglītības iestādēm, saskaņojot ar iestādes dibinātāju, bija pienākums katru gadu iesniegt IKVD informāciju par ekspertu komisijas ziņojumā norādīto ieteikumu ieviešanu, nosakot izglītības iestādes dibinātāja pienākumu regulāri pārraudzīt un sniegt atbalstu ieteikumu ieviešanā⁴⁰⁵.

Saskaņā ar jauno akreditācijas kārtību⁴⁰⁶ izglītības iestādēm, kurām akreditācija ir noteikta uz sešiem gadiem, informācija par akreditācijā sniegto ieteikumu ieviešanu izglītības iestādei ir jāatklāj pašnovērtējuma ziņojumā.

Normatīvie akti paredz arī IKVD iespēju veikt **ārkārtas akreditāciju vai ārkārtas izglītības iestādes vadītāja novērtēšanu**⁴⁰⁷.

Revīzijā ir konstatēts, ka attiecībā uz speciālo izglītību gan iepriekšējā, gan jaunā akreditācijas kārtībā⁴⁰⁸ paredz vērtēt bērniem ar speciālām vajadzībām nodrošināto atbalstu:

Saskaņā ar iepriekšējo akreditācijas kārtību tika vērtēts:	Saskaņā ar jauno metodikas projektu ir plānots vērtēt:
vai izglītības iestādē ir <u>atbilstošs pedagogiskais personāls, resursi un speciālais aprīkojums</u>, ir asistenta un cita personāla nodrošinājums	- izglītības iestādē <u>ir sistēma, kā tiek diagnosticēts un sniegts individualizēts un/vai personalizēts atbalsts izglītojamiem</u>. Tās nodrošināšanā aktīvi sadarbojas pedagogi, atbalsta personāls un vecāki - ir pieejams nepieciešamais kvalificēts atbalsta personāls
izglītības iestādē koordinē un pārrauga darbu ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām	informācija par izglītojamiem, kam tiek sniegts atbalsts, tiek apkopota
izglītības iestādē izglītojamiem ar speciālām vajadzībām nodrošina dažādu speciālistu atbalsta pasākumus atbilstoši traucējumu veidam	izglītības iestāde regulāri izvērtē sniegtā atbalsta efektivitāti, pilnveido atbalsta sistēmu
izglītības iestādē ir izglītojamo ar speciālām vajadzībām <u>individuālais izglītības programmas apguves plāns</u>. Mācību sasniegumu dinamiku analizē un veic korekcijas izglītības programmas apguves plānā. Izglītojamo mācību sasniegumi tiek vērtēti atbilstoši individuālajam izglītības programmas apguves plānam	izglītojamam tiek izstrādāts un sekmīgi īstenots <u>individuālais izglītības programmas apguves plāns</u>, kurš regulāri tiek izvērtēts, precizēts un aktualizēts
izglītības iestāde sadarbojas ar izglītojamo un izglītojamā ģimeni, organizējot atbalsta pasākumus mācību un audzināšanas procesā	izglītības programma tiek īstenota sadarbībā ar izglītojamā vecākiem
izglītības iestādē ir licencētas speciālās izglītības programmas atbilstoši izglītojamo speciālajām vajadzībām, ir pieejami nepieciešamie mācību līdzekļi un palīglīdzekļi	izglītības iestāde nodrošina mūsdienīgus vides pieejamības risinājumus un izglītības programmas pielāgošanu izglītojamiem ar speciālām vajadzībām klātienē un/vai attālināti
u.c.	u.c.

Revidenti vērš uzmanību, ka, lai gan 06.10.2020. pieņemtajos Ministru kabineta noteikumos⁴⁰⁹ paredzētā jaunā vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu un izglītības programmu akreditācijas kārtība stājās spēkā 01.01.2021., izglītības kvalitātes vērtēšanas metodikas projekts⁴¹⁰ (turpmāk – metodikas projekts) tika saskaņots ar Izglītības un zinātnes ministriju un iesniegts revidentiem tikai 23.03.2021.

Saskaņā ar IKVD sniegto informāciju, lai novērtētu izglītojamiem ar speciālām vajadzībām nodrošināto atbalstu, eksperti tiek ar atbalsta personālu, noskaidro, vai atbalsta personāla darbs tiek dokumentēts, iepazīstas ar sagatavotajiem individuālajiem atbalsta plāniem u.c. dokumentāciju, kā arī noskaidro, vai tie ir saskaņoti ar izglītojamo un vecākiem un kāda ir izglītības iestādes sadarbība ar vecākiem.

Arī, iepazīstoties ar **septiņiem akreditācijas komisijas ekspertu sagatavotajiem ziņojumiem** (programmu/iestāžu) par piecām izglītības iestādēm⁴¹¹, revidenti konstatēja, ka ziņojumos ir ietverta informācija par izglītības iestādē nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem, kas apliecina iepriekš konstatēto.

Piemēram, 2019.gada “Liepājas Līvupes pamatskolas – attīstības centra” akreditācijas ziņojumā ir norādīts, ka skola sadarbojas ar Liepājas Neredzīgo biedrību un Liepājas Universitātes surdopedagogiem, kā arī nodrošina izglītojamo atveseļošanās un rehabilitācijas procesu, ārstniecisko vingrošanu, mūzikas terapijas nodarbības, Montesori pedagogijas nodarbības, skolā strādā ārsts – neirologs.

2019.gada Zālītes speciālās internātpamatskolas 2019.gada akreditācijas ekspertu ziņojumā ir norādīts, ka, pamatojoties uz iesniegumu⁴¹², izglītības psihologs veic izglītojamā psihisko procesu attīstības līmeņa un psihiskā stāvokļa novērtēšanu, dod rekomendācijas mācību priekšmetu skolotājiem, klases audzinātājiem un vecākiem darbā ar konkrēto izglītojamo. Izglītojamiem ir iespējas apmeklēt speciālās korekcijas un rehabilitācijas nodarbības, grupu un individuālās nodarbības logopēdijā, ritmikas un koriģējošās vingrošanas, mūzikas terapijas nodarbības. Ar izglītojamiem, kuri ir kavējuši mācības vai kuriem ir grūtības apgūt mācību vielu, atbalsta komanda veic individuālo darbu.

2019.gada Tukuma novada speciālās izglītības iestādes akreditācijas ziņojumā ir arī norādīts, ka sarunās eksperti guva pārlicību, ka logopēdijas nodarbības ir kvalitatīvas, taču, lai nodrošinātu bērnu valodas attīstības traucējumu mazināšanu, patlaban tarificētais apjoms ir nepietiekams pilnvērtīga atbalsta nodrošināšanai. Tika sniegts akreditācijas ekspertu komisijas ieteikums – palielināt tarificēto nodarbību apjomu logopēdijas nodarbībām.

Tomēr revidenti vērš uzmanību, ka **akreditācijas ietvaros netiek vērtēts, vai izglītojamam nodrošinātais atbalsts ir atbilstošs bērna faktiskajām vajadzībām**, t.i., vai bērniem tiek nodrošināti PMK atzinumā vai citu speciālistu atzinumos ieteiktie atbalsta pasākumi. Akreditācijas ietvaros nodrošinātais atbalsts netiek vērtēts no bērna viedokļa, t.i., vai tas ir piemērots un ir pietiekams konkrētā bērna vajadzībām.

To revīzijā apstiprināja arī IKVD, norādot, ka ekspertiem bieži vien nav tādas kvalifikācijas. Lai pārlicinātos, vai tiek nodrošināta personalizēta pieeja, ekspertu komisijai ir iespēja tikai savstarpēji salīdzināt izstrādātos plānus un noskaidrot, vai plānā paredzētie pasākumi tiek arī īstenoti.

Salīdzinot individuālos plānus, eksperti vērtē, vai noteiktie atbalsta pasākumi bērniem atšķiras, piemēram, lai gan bērni apgūst speciālās izglītības programmu ar mācīšanās traucējumiem, vienam izglītojamam latviešu valodā ir nepieciešamas atgādnas, citam tās nebūs nepieciešamas.

Saskaņā ar IKVD atbildīgo darbinieku sniegto informāciju vienā no akreditācijām bija konstatēts, ka ir sagatavots kvalitatīvs individuālais plāns, bet skolā pēdējos trīs mēnešus nav bijis sociālais pedagogs, tāpēc individuālais plāns netika īstenots.

Tas nozīmē, ka, tā kā IKVD īstenotā akreditācija pašlaik ir galvenais instruments, kā tiek novērtēts, vai izglītības process tiek īstenots atbilstoši normatīvajiem aktiem un vai bērniem ar speciālām vajadzībām tiek sniegts nepieciešamais atbalsts izglītības ieguvē, pašlaik neviena no institūcijām bērnam nodrošināto atbalstu nevērtē pēc būtības, t.i., vai tas atbilst bērna faktiskajām vajadzībām.

Šobrīd jaunveidojamam Dienestam ir plānots uzdot arī uzraudzīt bērniem ar speciālām vajadzībām noteikto atbalsta pakalpojumu kvalitāti, kā arī sekot līdzi tam, vai un kā izglītības iestādēs tie tiek nodrošināti⁴¹³.

Tāpēc, izprotot, ka akreditācijas ietvaros to nav iespējams nodrošināt, revidenti sagaida, ka tas tiks risināts ar jaunveidojamo Dienestu.

Revidenti vērš uzmanību, ka, lai gan izglītības process ietver arī izglītības iestādes nodrošināto internāta pakalpojumu un akreditācijas procesā ir jāvērtē viss izglītības process kopumā, revīzijā ir konstatēts, ka Ministru kabineta noteikumos⁴¹⁴ (ne iepriekšējos, ne jaunajos) nav noteikts, ka akreditācijā ir jāvērtē arī izglītības iestāžu nodrošinātais internāta pakalpojums.

Lai gan dažos revidentu analizētajos akreditācijas ziņojumos, vērtējot atsevišķus kritērijus, ir norādīta informācija par internātu, piemēram, par kritēriju “fiziskā vide un vides pieejamība”, tomēr revīzijā nav gūta pārlicība, ka internāta pakalpojums ir vērtēts pēc būtības un ka tas ir ietekmējis kopējo akreditācijas vērtējumu.

Piemēram, akreditācijas ziņojumā ir norādīts, ka kopmītnēs katrā stāvā ir automātiskā veļas mazgājamā mašīna, kurā audzēkņi paši mazgā drēbes, atpūtas istabā ir iespēja dzert tēju, izglītojamie saņem valsts apmaksātu ēdināšanu četras reizes dienā, internāta un mācību priekšmetu skolotāji savos plānos iekļauj tematus par karjeras izvēli, izglītojamie regulāri piedalās izglītības iestādes vides sakopšanā un sakārtošanā, katru dienu klasēs un internāta istabiņās ir dežuranti. Vienā no akreditācijas ziņojumiem ir sniegts ieteikums “turpināt uzlabot internāta telpu fizisko un estētisko stāvokli, uzturot drošu vidi”.

Revīzijā IKVD sniedza skaidrojumu⁴¹⁵, ka internātu darbība un notiekošais pēc mācību stundām ir izglītības iestādes dibinātāja, t.i., pašvaldības, kompetencē. To revīzijā apliecināja arī izlasē iekļauto izglītības iestāžu pārstāvji, ka internātu darbības uzraudzība notiek tikai iestādes ietvaros saskaņā ar izglītības iestāžu izstrādātajiem iekšējiem normatīvajiem aktiem par internātu darbību (piemēram, nosakot dienas režīmu). Savukārt pašvaldības kā iestādes dibinātājas iesaiste notiek, risinot internāta darbībai nepieciešamo finansējumu, piemēram, atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem no 01.09.2020. saskaņojot internātā dzīvojošo izglītojamo skaitu, lai saņemtu valsts budžeta mērķdotāciju par internāta uzturēšanu⁴¹⁶.

Arī jaunajā metodikas projektā⁴¹⁷ ir paredzēts vērtēt tikai **izglītības iestādes piedāvātās iespējas izmantot dienesta viesnīcu**: augstāks vērtējums “ļoti labi” ir paredzēts, ja izglītības iestāde nodrošina iespējas dzīvot mūsdienīgā dienesta viesnīcā vai apgūt izglītības programmu attālinātā formātā, bet zems vērtējums “jāpilnveido” ir paredzēts, ja izglītības iestādei nav iespēju nodrošināt dienesta viesnīcas pakalpojumus, bet tā izglītojamiem sniedz informāciju par iespējām rast citus risinājumus (piemēram, izmantot īres dzīvokļus, citas izglītības iestādes dienesta viesnīcu u.tml.).

Tas nozīmē, ka pašlaik (kā tas jau ir norādīts 4.nodaļā **Vai dzīvošana internātā izglītības ieguves laikā atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm?**) **nevienai no izglītības procesu uzraugošajām institūcijām nav pienākuma uzraudzīt arī izglītības iestāžu nodrošināto internāta pakalpojumu, atstājot to pašu iestāžu ziņā.**

Turklāt, revidentu vērtējumā, jaunajā metodikas projektā⁴¹⁸ paredzētais kritērijs “**izglītības iestādes piedāvātās iespējas izmantot dienesta viesnīcu**” un tā novērtēšanas principi ir piemēroti tikai tām izglītības iestādēm, kurās izglītību iegūst bērni pēc pamatizglītības apguves, bet ne sākumskolas bērni, it īpaši bērni ar speciālām vajadzībām, kuru dzīvošana internātā ir pieļaujama tikai gadījumos, ja bērnam ik dienas nav iespējas atgriezties savā dzīvesvietā.

Revīzijā ir konstatēts, ka no visām uzraugošajām institūcijām pārbaudes par internātu darbību 2015. un 2016.gadā ir veikusi tikai Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (VBTAI). Pārbaudes tika organizētas saskaņā ar ANO2020 īstenošanas plānā 2015.–2017.gadam paredzētajiem pasākumiem⁴¹⁹ – sagatavot **trīs rekomendācijas internātskolām un pašvaldību speciālistiem par darbu ar vārdzirdīgiem un nedzirdīgiem izglītojamiem un vienu rekomendāciju internātskolām par darbu ar neredzīgiem bērniem un jauniešiem.**

Pārbaudēs tika konstatēts, ka skolēniem internātā reizēm pietrūkst vietas, lai pabūtu vienatnē, nepiemērots mēbeļu izvietojums internāta guļamistabās (piemēram, galdi istabas vidū), kas palielina traumatisma risku, īpaši krīzes situācijās, vides pieejamības nepilnības internāta sanitārajās telpās, kāpņutelpās, skolas sanitārajos mezglos, gaiteņos, zems informētības līmenis par internātā pieejamiem pakalpojumiem, iestādes dzīvi un brīvā laika pavadīšanas iespējām.

Saskaņā ar VBTAI sniegto informāciju pēdējā gada laikā bija saņemtas tika dažas sūdzības par PMK darbību un speciālās izglītības iestādēm, bet ne par to internātiem.

Revidenti vērš uzmanību, ka atbilstoši VBTAI īstenotajai pārbaudei pieejai VBTAI galvenokārt pārbaudes veic, tikai reaģējot uz sūdzībām. Līdz ar to arī VBTAI īstenoātā izglītības iestāžu internātu uzraudzība nav pietiekama.

To, ka VBTAI īstenoātā bērnu tiesību uzraudzība nav pietiekama un produktīva, Valsts kontrole konstatēja jau 2019.gadā, kad tika pabeigta lietderības revīzija “Atņemtā bērnība: Ikvienam bērnam ir tiesības uzaugt ģimenē”.

Revīzijā tika konstatēts, ka pirms pārbaudei veikšanas VBTAI neveic risku analīzi, lai identificētu iespējamās riskus iestādes darbībā un bērnu tiesību neievērošanā. Ja pārbaude tiek veikta, pamatojoties uz sūdzību, tad pārbauda tikai sūdzībā norādīto. Savukārt plānveida pārbaudē lietu izvēle tiek veikta uz vietas iestādē.

Turklāt VBTAI nenodrošina pietiekamu institūcijām sniegto ieteikumu uzraudzību. Tāpēc dažkārt pārkāpumi netiek novērsti un atkārtojas pat tajās iestādēs, kurās tie jau tikuši konstatēti. Arī gadījumā, ja tajā pašā iestādē tiek veikta citas sūdzības pārbaude, VBTAI nepārliecinās par iepriekš konstatēto trūkumu novēršanu.

Lai nodrošinātu, ka VBTAI veiktās pārbaudes ir jēgpilnas un novērš riskus, ka netiek ievērotas bērnu tiesības un intereses, revidenti aicināja Labklājības ministriju nodrošināt, ka tiek pilnveidotas VBTAI veiktās pārbaudes, tajā skaitā to, ka pārbažu plānošanai tiek veikta risku analīze, lai noteiktu institūcijas un bērnu lietas, kurās pastāv vislielākie neatbilstību riski, neplānotajās pārbaudēs, pamatojoties uz sūdzībām, tiek izvērtēti arī pārējie riski iestādes darbībā, bet pēc pārbaudēm sniegto ieteikumu ieviešanas uzraudzība tiek veikta pēc būtības.

Lai gan VBTAI ir uzlabojusi pieeju un darbības atsevišķu jautājumu vērtēšanā un ir izstrādājusi kārtību, kādā tiek veiktas pārbaudes bāriņtiesās, tomēr līdz 01.04.2021. arvien nav uzlabota kārtība, kādā veicamas bērnu tiesību ievērošanas pārbaudes arī citās institūcijās.

Nepieciešamību pilnveidot izglītības jomas uzraudzību – gan politikas, gan īstenošanas līmenī – ir apzinājuši arī Izglītības un zinātnes ministrija.

No 01.04.2018. Izglītības un zinātnes ministrija īsteno Eiropas Savienības Sociālā fonda projektu “Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide”.

Projekta ietvaros ir plānots⁴²⁰ izveidot izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu, kas balstīsies uz statistiskās informācijas, salīdzinošo izglītības pētījumu rezultātu, valsts līmeņa izglītojamo sasniegumu un citu izglītības iestāžu darba rezultātus raksturojošu rādītāju mērīšanu un analīzi.

Projekta pieteikuma pamatojumā ir arī norādīts, ka, lai gan Latvijā jau pašlaik pastāv vairāki izglītības kvalitātes monitoringa procesi⁴²¹, tomēr **nav izveidota vienota izglītības kvalitātes monitoringa sistēma**, kas ļauj analizēt dažādu procesu rezultātu kopsakarības, novērtēt to ietekmi un rezultātā veidot uz pierādījumiem balstītu izglītības politiku visos izglītības līmeņos.

Lai nodrošinātu uz risku analīzi balstītas pārbaudes, Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveides projekta⁴²² ietvaros ir plānots izstrādāt **risku identificēšanas un agrīnās brīdināšanas sistēmu**⁴²³, definējot 10 indikatorus (rādītāji). Tās mērķis ir nodrošināt instrumentus izglītības iestāžu paškontrolei un izglītības kvalitātes regulāram ārējam monitoringam, lai uz izglītības kvalitāti potenciāli pazeminošiem apstākļiem varētu reaģēt nekavējoties, parādoties pirmajām to pazīmēm.

Ieteikumi

Lai bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamā izglītības politika tiktu veidota, pamatojoties uz pareiziem un pilnīgiem datiem par faktisko situāciju izglītības iestādē un to faktiski nodrošinātās izglītības saturu, Izglītības un zinātnes ministrijai:

- ✓ rast risinājumu, lai VIIS izglītības iestādes ievada datus par visu pedagoģisko un atbalsta personālu un tā darba slodzēm, kas ir iesaistīts izglītības procesā un atbalsta sniegšanā izglītojamiem, neatkarīgi no finansējuma avota un nodarbinātības veida;
- ✓ rast risinājumu, lai VIIS izglītības iestādes ievada datus par vides pielāgojumu par visām izglītības programmu īstenošanas vietām;
- ✓ pilnveidot iekšējās kontroles procedūras izglītības iestāžu ievadīto datu un to sagatavoto statistikas pārskatu pārbaudei.

Aicinām Izglītības un zinātnes ministriju izvērtēt iespēju izglītības iestāžu un to īstenoto izglītības programmu akreditācijas ietvaros vērtēt arī izglītības iestāžu nodrošināto internāta pakalpojumu.

Lai izglītības iestāžu, kas īsteno speciālās izglītības programmas, nodrošinātie atbalsta pakalpojumi atbilstu bērnu faktiskajām vajadzībām, Izglītības un zinātnes ministrijai rast risinājumu atbalsta pakalpojumu uzraudzībai, ja minētā funkcija netiks nodrošināta ar jaunveidojamā **Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta funkcijām**.

Nesniedzot ieteikumu, Valsts kontrole aicina Izglītības un zinātnes ministriju, ņemot vērā šajā revīzijas ziņojumā norādītās nepilnības par IAP2020, pirms IAP2027 gala redakcijas apstiprināšanas atkārtoti pārskatīt, vai IAP2027 iekļautie rezultatīvie rādītāji ir tādi, lai varētu novērtēt sasniegto.

Izglītības un zinātnes ministrijas viedoklis

Par veikto revīziju un revīzijas secinājumiem

Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – ministrija) atzinīgi novērtē⁴²⁴ Valsts kontroles sniegto ieguldījumu, veicot revīziju par speciālo izglītību “Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna labākajām interesēm atbilstošu izglītību?” un uzskata, ka revīzija bija lietderīga un aktualizēja iekļaujošas izglītības būtiskumu, lai nodrošinātu ikvienam bērnam ar speciālām vajadzībām iespēju saņemt viņa vajadzībām un spējām atbilstošu izglītību, pilnvērtīgi attīstīties un iekļauties dzīvei sabiedrībā.

Revīzijas ietvaros konstatētais un secinājumi ir nozīmīgi, jo tie vēl plašāk akcentē jautājumus, kas ļauj pilnveidot mācību procesu un ar to saistītos apstākļus ikvienam bērnam. Ministrija norāda, ka ir uzsāks speciālo izglītības iestāžu tīkla izvērtējums, kura gaitā konstatētas vairākas ar speciālo izglītības iestāžu infrastruktūru, skolēnu skaitu, tehnisko nodrošinājumu, utt. saistītas problēmsituācijas. Minētajā Valsts kontroles revīzijas ziņojumā norādītā problemātika par speciālo izglītības iestāžu internātiem, skaidri un atklāti norāda uz ilgstoši neatrisinātām problēmām un pareizo ministrijas rīcības virzienu, sakārtojot minēto izglītības iestāžu tīklu.

Valsts kontrole ir ļoti precīzi konstatējusi un definējusi speciālo izglītības iestāžu internātu izmantošanas problemātiku, proti, internāti pamatā tiek izmantoti sociālo problēmu risināšanai, kas pēc būtības nav attiecināms uz izglītības procesa nodrošināšanu. Ministrijas ieskatā šāda problemātika ir izveidojusies jau vēsturiski un saglabājusies arī mūsdienās, pārņemot sociālo funkciju lomu, kas turpretī garantē izglītības iestādei izglītojamo skaita nodrošinājumu, valsts finansējuma piesaisti internātu uzturēšanas izdevumiem, vienlaikus bērnu no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm atrašanos *nosacīti drošos un labvēlīgos* apstākļos. Ministrija saskata tās pašas problēmas, ka ne visi speciālo izglītības iestāžu internāti ir piemēroti mūsdienu sadzīves prasībām, lai nodrošinātu bērnu vislabākās intereses un tiesības. Ar to jāsaprot, ka ēkas ir novecojušas, kā arī telpu aprīkojumus un iekārtojums ir neatbilstošs mūsdienu standartiem un bērnu viselementārākajām vajadzībām, bet ar šo *nosacīti drošo un labvēlīgo* apstākļu definējumu tiek risinātas sociālās, tai skaitā arī ekonomiskās problēmas, saglabājot bērnu skaitu pašvaldībā.

Analizējot Valsts kontroles ziņojumu, Valsts izglītības satura centrs (turpmāk – VISC) ir secinājis, ka revīzijas ziņojumā, vērtējot pedagoģiski medicīnisko komisiju darbu, atsevišķi fakti būtu vērtējami padziļināti. Vērtējot Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas pieejamību būtu vēlams ņemt vērā tādas būtiskas sistēmas problēmas, kas izraisa norādīto situāciju, tai skaitā nepietiekamu finansējumu, nemotivējošu ekspertu atalgojumu, darbinieku trūkumu, nodaļas darbinieku pārslodzi u.c.

VISC ieskatā liela loma bērnu traucējumu atpazīšanā un turpmākas speciālās izglītības programmu piemērošanā ir ne tikai pedagoģiski medicīniskajām komisijām, bet gan agrīnā atbalsta pakalpojumu nodrošināšanā ģimenēm pašvaldībās, bērnu dzīves vietas tuvumā. Bērniem vairums traucējumu var tikt atpazīti pirmskolā un skolā, pamatojoties uz atbalsta speciālistu atzinumiem, tādējādi bērni var saņemt tūlītēju atbalstu.

Papildus norādām, ka pedagoģiski medicīnisko komisiju darbs un Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbs ir atšķirīgs to veicamo pienākumu dēļ. Ir būtiski sniegt atzinumu par

atbilstošāko izglītības programmu, nemazinot iespējas klātienē satikt bērnu pedagoģiski medicīniskajā komisijā, lai atzinuma sniegšanu par atbilstošāko izglītības programmu atbilstu bērnu labākajām interesēm.

Par revīzijas ieteikumiem un to ieviešanu

Vērtējot Valsts kontroles ieteikumus jānorāda, ka tie ir saprotami un konkrētā laikā ieviešami, kas kopumā veicinās mērķu sasniegšanu speciālās izglītības jomā un tās pilnveidošanu, palīdzēs rast risinājumus speciālo izglītības iestāžu tīkla sakārtošanā un vienlaikus izvērtēt iekļaujošās izglītības ietekmi uz speciālo izglītības iestāžu tīklu.

Ministrijas turpmākās darbības:

- ✓ Lai veicinātu bērnam piemērotākās izglītības programmas un izglītības iestādes nodrošināšanu, Ministrija un VISC izskatīs jautājumu par Pedagoģiski medicīniskās komisijas darbības uzlabošanu un tās saistību ar speciālo izglītības iestāžu tīklu.
- ✓ Tiks virzīts izskatīšanai Informatīvais ziņojums “Par speciālās izglītības iestāžu tīkla izvērtējumu”, kurā sniegti arī priekšlikumi speciālo izglītības iestāžu tīkla sakārtošanai.
- ✓ Notiek normatīva regulējuma pilnveidošana, tai skaitā sabiedriskai apspriešanai ir nodots tiesību akta projekts “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi”, kas nodrošinās izglītības ieguves laikā sniegto atbalsta pakalpojumu pēctecību. Projektā noteikts, ka, ja izglītojamais maina izglītības iestādi, iepriekšējā izglītības iestāde jaunajai izglītības iestādei nosūta arī izglītojamā individuālos izglītības plānus un to novērtējumus.
- ✓ Sadarbībā ar Labklājības ministriju ir uzsākts darbs, lai sakārtotu speciālo izglītības iestāžu internātu darbību un lietošanas tiesisko regulējumu. Šobrīd tiek izskatītas iespējas minēto regulējumu iekļaut kādā no esošajiem tiesību aktiem vai nepieciešamības gadījumā izstrādāt jaunus Ministru kabineta noteikumus.
- ✓ Tiks izvērtēta iespēja izglītības iestāžu un to īstenoto izglītības programmu akreditācijas ietvaros vērtēt arī izglītības iestāžu nodrošināto internāta pakalpojumu un attiecīgi tiks papildināta akreditācijas metodika, lai akreditācijas ietvaros eksperti novērtētu kā izglītības iestāde nodrošina internāta pakalpojumu saviem izglītojamiem. Tāpat iekļaujošās vides nozīme izglītības kvalitātes nodrošināšanas un vērtēšanas procesu ietvaros tiks aktualizēta un stiprināta. Jānorāda, ka jau šobrīd akreditācijas ekspertu komisija, vērtējot speciālās izglītības programmu īstenošanas kvalitāti, atspoguļo informāciju par izglītības iestāžu piedāvātajiem internāta pakalpojumiem.

Informācija par revīziju

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir novērtēt, vai izglītības politikas veidošanā, īstenošanā un uzraudzībā iesaistīto institūciju darbības ir **efektīvas** (*sasniedz politikai izvirzītos mērķus*) un **produktīvas** (*izmantojot tos pašus resursus, varētu sasniegt labākus rezultātus*) un **atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm**, t.i., **ir pietiekamas** (*ir veiktas visas iespējamās darbības, kas konkrētajā brīdī bija iespējamās*) un **nodrošina bērnam ar speciālām vajadzībām iespēju saņemt tā spējām** (*tiek īstenota bērnam piemērotākā izglītības programma*) **un vajadzībām** (*tiek nodrošināti nepieciešamie atbalsta pasākumi, ir nodrošināta nepieciešamā vide un tās pielāgojumi, tiek nodrošināta ģimeniska vide, tajā skaitā izglītības ieguves laikā bērns nav spiests dzīvot šķirti no ģimenes*) **atbilstošu izglītību**.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzija “Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna labākajām interesēm atbilstošu izglītību?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles 2020.gada revīziju darba plānu un Trešā revīzijas departamenta 01.04.2020. revīzijas grafiku Nr.2.4.1–8/2020.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītāja vecākā valsts revidente Aiga Villa, vecākā valsts revidente Olga Buivide, valsts revidentes Loreta Boļševiča un Liene Siliņēviča, kā arī valsts revidente juriste Inese Upeniece (revīzijas grupā līdz 22.12.2020.).

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Izglītības un zinātnes ministrija un tās padotības iestādes – Valsts izglītības satura centrs, ieskaitot Valsts PMK, un Izglītības kvalitātes valsts dienests –, pašvaldību izglītības pārvaldes, pašvaldību PMK un izglītības iestādes, kā arī citas institūcijas ir atbildīgas par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem ISSAI 300, ISSAI 3000, ISSAI 3910, ISSAI 3920.

Revīzija ir veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par pārbaudāmo priekšmetu un tā sasaisti ar revīzijas kritērijiem.

Revīzija ir veikta par laiku no 01.01.2017. līdz 31.12.2019., nepieciešamības gadījumā apkopojot informāciju arī ārpus minētā laika posma.

Revīzijas apjomā ir iekļauti:

- ✓ Izglītības un zinātnes ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde izglītības jomā, kas ir atbildīga par nozares politikas veidošanu speciālās izglītības jomā un tās uzraudzību;
- ✓ VISC kā Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestāde, kura līdz ar citu uzdevumu (mācību satura izstrāde, valsts pārbaudījumu satura izstrāde un rezultātu apkopošana, pedagogu profesionālā pilnveide u.c.) izpildi ir atbildīga arī par Valsts PMK darbības nodrošināšanu un pašvaldību PMK metodisko vadību;
- ✓ IKVD kā Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestāde, kurai ir pienākums veikt izglītības iestāžu un izglītības programmu kvalitātes uzraudzību, veicot izglītības iestāžu un izglītības programmu kvalitātes novērtēšanu un akreditāciju;
- ✓ Izglītības un zinātnes ministrijas dibinātās izglītības iestādes – profesionālās izglītības kompetences centra (PIKC) “Smiltenes tehnikums” – Alsviķu teritoriālā struktūrvienība;
- ✓ pašvaldību izglītības pārvaldes, pašvaldību PMK un izglītības iestādes (skatīt tabulu). Detalizētajās pārbaudēs ir aptvertas 119 speciālās izglītības programmu izglītojamo un 21 profesionālās pamatizglītības programmu izglītojamā lietas.

Institūcija \ Skaitis	KOPĀ	Plānošanas posmā	Pierādījumu iegūšanas posmā
Pašvaldības izglītības pārvalde	12	3 ⁴²⁵	9
Pašvaldības PMK	14	3 ⁴²⁶	11
Pašvaldības izglītības iestāde (un struktūrvienības, ja ir)	16 (22)	3 ⁴²⁷ (3)	13 (19)

Revīzijas metodes

Attīstības plānošanas dokumentu, normatīvo aktu, institūciju iekšējo normatīvo aktu un citas informācijas apkopošana un analīze, kā arī publiski pieejamās informācijas apkopošana un analīze.

Datu analīze, kurā izmantoti:

- ✓ Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā esošajā Valsts izglītības informācijas sistēmā uzkrātā informācija un pārskati par izglītojamiem (izglītības iestādi, izglītības programmu, interešu izglītību u.c.), izglītības iestādēm, personālu u.c. informācija, kas tika iegūta, izmantojot revidentiem piešķirtās lietotāja tiesības;
- ✓ Izglītības un zinātnes ministrijas iesniegtie dati no Valsts izglītības informācijas sistēmas:
 - par izglītojamiem, kuriem ir izsniegts Valsts vai pašvaldību PMK atzinums;
 - par izglītības programmu īstenošanas vietām (adresēm) 2019./2020.mācību gadā;
 - par izglītojamiem, kuriem laikā no 2015. līdz 2020.gadam ir izsniegts izglītības dokuments par apgūto profesionālās pamatizglītības programmu;
 - par izglītojamiem, kuriem laikā no 2015. līdz 2020.gadam ir izsniegts izglītības dokuments par apgūto speciālās pamatizglītības programmu;
- ✓ Valsts un pašvaldību PMK informācijas sistēmas dati:
 - par bērniem, kuriem līdz 31.10.2020. ir izsniegts Valsts vai pašvaldību PMK atzinums;
 - par pārskatītiem pašvaldību PMK lēmumiem;
 - par bērniem, kuri bija pieteikti Valsts vai pašvaldību PMK, bet netika izvērtēti (netika izsniegts atzinums);
 - par laikā no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. notikušajām Valsts un pašvaldību PMK sēdēm, kā arī par PMK vadītājiem un tās locekļiem, kuri piedalījās sēdēs;
- ✓ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Iedzīvotāju reģistrā līdz 30.06.2020. uzkrātie dati par vecāku aizgādības tiesību pārtraukšanu/atjaunošanu/atņemšanu un bērniem noteikto ārpusģimenes aprūpes veidu;
- ✓ Pašvaldību Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammas (SOPA) dati par laikā no 01.01.2015. līdz 30.06.2020. piešķirtajiem pabalstiem, sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem un izsniegtajām izziņām (t.sk. par trūcīgas ģimenes (personas) vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusu) tiem izglītojamiem, kuri laikā no 2015. līdz 2020.gadam dzīvoja izglītības iestādes internātā vai apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādes diennakts grupu;
- ✓ Nodarbinātības valsts aģentūras pārziņā esošās Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēmas dati par laikā no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. piešķirto bezdarbnieka, darba meklētāja vai bezdarba riskam pakļautās personas statusu, kā arī informācija par personu norādīto vēlamo darbu un dalību Nodarbinātības valsts aģentūras organizētajos pasākumos par tām personām, kurām ir izsniegts izglītības dokuments par apgūto profesionālās pamatizglītības programmu;
- ✓ Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā esošie dati par personu, kurām ir izsniegts izglītības dokuments par apgūto profesionālās pamatizglītības programmu, laikā no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. gūtajiem ienākumiem, darba devējiem, profesijām, saimniecisko darbību u.c.

Izglītības un zinātnes ministrijas publicētās oficiālās statistikas, Valsts izglītības informācijas sistēmā pieejamo oficiālās statistikas pārskatu, kā arī Izglītības un zinātnes ministrijas iesniegto statistisko datu apkopojumu analīze.

Intervijas IZM un tās padotības iestādēs, valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, pašvaldību PMK un izglītības pārvaldēs.

Izsoles veida detalizētās bērnu lietu pārbaudes izglītības iestādēs.

Izglītības iestāžu telpu un teritoriju apskate.

Valsts un pašvaldību PMK aptauja, lai noskaidrotu laikā no 01.01.2017. līdz 31.08.2020. komisiju sastāvā iekļauto personu kvalifikāciju.

Revīzijas ierobežojumi

Revīzijas mērķgrupa “bērns ar speciālām vajadzībām” tika vērtēta sašaurināti, revīzijas pārbaudes attiecinot tikai uz tiem bērniem, kuriem izglītības ieguvei ir nepieciešama speciālās izglītības programma. Revīzijā netika veiktas pārbaudes par izglītojamiem un tiem nepieciešamo izglītības procesu, kuriem nav nepieciešama speciālās izglītības programma, bet vispārējās izglītības iegūšanas procesā ir nepieciešami tikai atbalsta pasākumi.

Pārbaudes aptvēra pirmsskolas izglītību un pamatizglītību, ieskaitot profesionālo pamatizglītību izglītojamiem, kuri pirms profesionālās pamatizglītības programmas apguves bija apguvuši speciālās pamatizglītības programmas izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) un ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59).

Revīzijā netika vērtēta valstī izveidotā izglītības iestāžu finansēšanas kārtība, t.i., vai atbilstoši šai kārtībai paredzētais finansējums ir pietiekams speciālās izglītības programmu īstenošanai un izglītojamiem nepieciešamā atbalsta nodrošināšanai.

Revīzijā netika vērtēti arī Izglītības un zinātnes ministrijas un tās padotības iestāžu resursi speciālās izglītības jomas politikas veidošanai un uzraudzībai, tajā skaitā finansējuma pietiekamība šo institūciju darbības nodrošināšanai.

Lai gan revīzijā ir konstatēts, ka Valsts izglītības informācijas sistēmas dati nav pilnīgi, Valsts izglītības informācijas sistēmas dati tika izmantoti datu analīzē, lai iegūtu rezultātus Valsts izglītības informācijas sistēmā ievadītajam datu apjomam. Izmantojot citu institūciju iesniegtos datus, esam paļāvušies uz iesniegto datu pilnīgumu un patiesumu.

Revīzijas kritēriji

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
Vai izglītības politikas veidošanā, īstenošanā un uzraudzībā iesaistīto institūciju darbības ir efektīvas (sasniedz politikai izvirzītos mērķus) un produktīvas (izmantojot tos pašus resursus, varētu sasniegt labākus rezultātus) un atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm, t.i., ir pietiekamas (ir veiktas visas iespējamās darbības, kas konkrētajā brīdī bija iespējamās) un nodrošina bērnam ar speciālām vajadzībām iespēju saņemt tā spējām (tiek īstenota bērnam piemērotākā izglītības programma) un vajadzībām (tiek nodrošināti nepieciešamie atbalsta pasākumi, ir nodrošināta nepieciešamā vide un tās pielāgojumi, tiek nodrošināta ģimeniska vide, tajā skaitā izglītības ieguves laikā bērns nav spiests dzīvot šķirti no ģimenes) atbilstošu izglītību?		
1. Vai pedagoģiski medicīnisko komisiju (PMK) atzinumi par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un par bērnam nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem atbilst bērna labākajām interesēm?		
1.1. Vai PMK atzinuma sniegšanas process ir caurskatāms un nodrošina atzinuma sniegšanu saprātīgā termiņā?	✓ PMK ir definēti atzinuma sniegšanai nepieciešamie procesa soļi. ✓ Procesu soļiem ir noteikti termiņi. ✓ Procesu soļiem ir noteiktas atbildīgās personas. ✓ Kopējais atzinuma sniegšanas process no personas iesnieguma	☑ Jā. Lai gan Ministru kabineta noteikumi⁴³⁰ tikai vispārīgi nosaka valsts un pašvaldību PMK kompetenci, komisijas sastāvā iekļaujamo personu kvalifikāciju, kā arī kritērijus, pēc kuriem Valsts PMK vai pašvaldību PMK sniedz atzinumu par izglītojamam ar speciālām vajadzībām atbilstošāko izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, tomēr galvenie PMK atzinuma sniegšanas procesa soļi ir noteikti VISC iekšējā normatīvajā aktā un metodiskajās rekomendācijās pašvaldību PMK⁴³¹. ☒ Nē. Nav noteikts, cik ilgā laikā PMK ir pienākums pēc personas pieteikšanās tās iesniegumu izvērtēt komisijas sēdē un sniegt atzinumu. ☑ Jā. Atbildīgās personas un to atbildības jomas noteiktas tikai VISC iekšējā normatīvajā aktā un metodiskajās rekomendācijās pašvaldību PMK.⁴³² ☒ Nē. Faktisko PMK atzinuma sniegšanas laiku nav iespējams

un/vai vajadzības iniciēšanas⁴²⁸ līdz atzinuma sniegšanai un izsniegšanai personai nepārsniedz vienu mēnesi⁴²⁹ vai īpašos gadījumos – Administratīvā procesa likuma 64.panta otrajā daļā minēto termiņu.

konstatēt, jo pieteikumi netiek reģistrēti. Revīzijā konstatēts, ka personas iesniegums PMK sēdē var tikt izskatīts pat vairāk nekā pēc diviem mēnešiem.

✓ Tiek nodrošinātas personas tiesības apstrīdēt izsniegto atzinumu.

⊗ Nē. Ir noteikts Valsts PMK pienākums atkārtoti izvērtēt izglītojamo, ja bērna pārstāvis apstrīd pašvaldības PMK atzinumu. Šāda iespēja nav paredzēta attiecībā uz Valsts PMK atzinumu.

1.2. Vai PMK komisiju locekļiem ir nepieciešamā kvalifikācija?

✓ PMK, kas ir sniegusi atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības programmu un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, sastāvā ir Ministru kabineta noteikumos⁴³³ paredzētie speciālisti ar atbilstošu kvalifikāciju.

⊙ Jā. PMK sastāvā kopumā ir nodrošināti Ministru kabineta noteikumos⁴³⁴ paredzētie speciālisti ar atbilstošu kvalifikāciju.

1.3. Vai bērnam ar speciālām vajadzībām tiek noteikta tā spējam atbilstoša speciālās izglītības programma?

✓ PMK atzinumā bērnam noteiktā speciālās izglītības programma atbilst Ministru kabineta noteikumos⁴³⁵ paredzētajiem kritērijiem atzinuma sniegšanai, t.i., ir saņemti uzskaitītie speciālistu atzinumi ar atbilstošiem derīguma termiņiem.

⊙ Jā. Revīzijā tika konstatēts, ka PMK atzinumā bērnam noteiktā speciālās izglītības programma ir pamatota ar Ministru kabineta noteikumos⁴³⁸ paredzētajiem speciālistu atzinumiem, kuriem ir atbilstoši derīguma termiņi.

✓ Bērnam izglītības iestādē faktiski nodrošinātais atbalsts atbilst attiecīgās speciālās izglītības programmas ietvaram – Ministru kabineta noteikumos⁴³⁶ paredzētajiem kritērijiem, atbilstoši kuriem nosaka konkrētu speciālās izglītības programmu, – un izglītības procesā piemērojamam nodrošinājumam, kāds izglītības procesā ir nodrošināms katrai speciālās izglītības programmai⁴³⁷.

⊙ Daļēji. Bērnam izglītības iestādē faktiski nodrošinātais atbalsts atbilst attiecīgās speciālās izglītības programmas ietvaram. Tomēr revīzijā ir konstatēti vismaz 18 gadījumi, kad pastāv risks, ka bērnam speciālās izglītības programma noteikta izglītības iestādes interesēs, lai sakarā ar īstenoto izglītības iestāžu reformu attiecīgais bērns varētu turpināt mācīties tajā pašā speciālās izglītības iestādē.

2. Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja tam nepieciešamo speciālo izglītību iegūt tā dzīvesvietas pašvaldībā?

Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja tam nepieciešamo speciālo izglītību iegūt tā dzīvesvietas pašvaldībā?

✓ Pašvaldībai ir informācija, cik pašvaldībā ir bērnu, kuriem ir nepieciešama speciālās izglītības programma, tajā skaitā cik bērniem pēc speciālās pirmsskolas izglītības programmas būs nepieciešama speciālās pamatizglītības programma.

✓ Pašvaldībā ir nodrošināta tās teritorijā dzīvojošiem bērniem, kuriem ir nepieciešama speciālās izglītības programma, iespēja to apgūt attiecīgās pašvaldības izglītības iestādēs.

☑ Jā. Pašvaldību izglītības pārvaldēs ir pieejama informācija par attiecīgajā pašvaldībā deklarētajiem bērniem PMK ieteiktajām speciālās izglītības programmām. Tomēr šo informāciju nav iespējams izmantot, lai noteiktu, cik bērniem pēc speciālās pirmsskolas izglītības programmas būs nepieciešama speciālās pamatizglītības programma, savlaicīgi plānojot nepieciešamos resursus šīs programmas īstenošanai pašvaldības izglītības iestādēs, jo vecākiem ir tiesības izvēlēties izglītības iestādi arī citā pašvaldībā.

☑ Daļēji. Revīzijā konstatēts, ka attiecīgajā pašvaldībā deklarētajiem bērniem visas nepieciešamās speciālās izglītības programmas – gan pirmsskolas, gan pamatskolas līmenī – ir nodrošinātas tikai sešās pašvaldībās, bet četrās nav nodrošināta neviena speciālās izglītības programma. Pārējās 109 pašvaldībās ir nodrošināta daļa nepieciešamo programmu.

Visvairāk ir ierobežotas iespējas apgūt speciālās izglītības programmas izglītojamiem ar redzes (SIP 51) un dzirdes traucējumiem (SIP 52), kurās ir salīdzinoši maz izglītojamo. Savukārt attiecībā uz citām speciālās izglītības programmām (SIP 57, 58 un 59), ja pašvaldībā ir speciālās izglītības iestāde, tad lielākoties bērni nepieciešamo programmu apgūst tieši tajā.

3. Vai izglītības iestāžu, kas īsteno speciālās izglītības programmas, darbība ir bērnu ar speciālām vajadzībām interesēm atbilstoša?

- 3.1. Vai izglītības iestādēm izglītības nodrošināšanai ir pieejama informācija par bērnam nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem?
- ✓ PMK, sniedzot atzinumu par bērnam piemērotāko speciālās izglītības un nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, PMK informācijas sistēmā ir ievadījusi bērnam noteiktos atbalsta pasākumus.
 - ✓ VIIS informācija par atbalsta pasākumiem un ieteikumiem sakrīt ar PMK informācijas sistēmā norādīto.
 - ⌚ Daļēji. Veicot PMK informācijas sistēmas datu analīzi, konstatēts, ka apmēram 40% gadījumu PMK informācijas sistēmā nav ievadīti izglītojamiem noteiktie atbalsta pasākumi.
 - ⌚ Daļēji. Veicot PMK informācijas sistēmas un VIIS 20.07.2020. datu analīzi par 19 550 izglītojamiem, kuriem ir izsniegts PMK atzinums, ir konstatēts, ka VIIS nav informācijas par 1204 (jeb 6%) izglītojamiem izsniegto PMK atzinumu.
- 3.2. Vai izglītības iestādēm ir atbilstoši resursi izglītības nodrošināšanai bērniem ar speciālām vajadzībām?
- ✓ Izglītības iestādei speciālās izglītības programmu īstenošanai ir pieejams Ministru kabineta noteikumos⁴³⁹ paredzētais nodrošinājums (mācību un citu izglītības iestādes telpu (teritorijas) aprīkojums, atbalsta pasākumi, papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls).
 - ✓ Iestādes nodrošinājums izriet no PMK atzinumos un izstrādātajos individuālajos izglītības plānos paredzētā, kāds atbalsts izglītojamiem ir nepieciešams.
 - ✓ Izglītības iestādes darbs ir organizēts tā, lai pedagoga vai skolotāja palīgs līdzdarbotos un sniegtu bērnam individuālu
 - ⌚ Jā. Veicot detalizētās pārbaudes 13 izglītības iestādēs un 19 to programmu īstenošanas vietās, ir konstatēts, ka kopumā izlasē iekļautajās izglītības iestādēs ir pieejams speciālās izglītības programmu īstenošanai Ministru kabineta noteikumos⁴⁴⁰ paredzētais nodrošinājums (mācību un citu izglītības iestādes telpu (teritorijas) aprīkojums, atbalsta pasākumi, papildu pedagoģiskais un atbalsta personāls).
 - ⌚ Daļēji. Iestādes nodrošinājums kopumā izriet no izglītojamiem nepieciešamā atbalsta, tomēr tas tiek plānots, vadoties pēc iepriekšējo gadu pieredzes un papildinot/mainot to pēc nepieciešamības – atkarībā no izglītojamo vajadzībām konkrētajā mācību gadā. Turklāt atbalsta nodrošināšanai tiek piesaistīti arī pašvaldību (citās pašvaldības institūcijās pieejamie) resursi.
 - ⌚ Daļēji. Ne visos gadījumos pedagoga/skolotāja palīgam ir nepieciešams bērnam individuālu atbalstu sniegt tieši mācību

	atbalstu mācību procesā paralēli attiecīgā mācību priekšmeta skolotājam.	procesā paralēli attiecīgā mācību priekšmeta skolotājam. Atbalsts var tikt nodrošināts arī konsultāciju veidā, piemēram, palīdzot mājasdarbu izpildē.
	✓ Pārējā pedagoģiskā un atbalsta personāla darbs (psihologs, logopēds u.c.) ir organizēts tā, lai bērnam šī speciālista pakalpojumi tiktu nodrošināti, netraucējot mācību priekšmetu apguvi.	⌚ Daļēji. Atbalsta personāla darbs (psihologs, logopēds u.c.) kopumā tiek organizēts tā, lai bērnam speciālista pakalpojumi tiktu nodrošināti pēc mācību stundām. Tomēr rehabilitācijas pakalpojumi SIP 58 un 59 izglītojamiem, kuriem ir samazināts mācību priekšmetu apmērs, var tikt nodrošināti arī paralēli mācību procesam, kā to paredz arī normatīvais regulējums.
3.3. Vai izglītības iestādē bērnam tiek nodrošināti nepieciešamie atbalsta pasākumi, t.sk. PMK ieteiktie atbalsta pasākumi?	✓ Izglītojamam ir izstrādāts individuālais izglītības plāns, kas ietver vismaz PMK atzinumā norādītos atbalsta pasākumus. ✓ Darbs ar izglītojamo tiek dokumentēts, un ir izsekojams, kādi atbalsta pasākumi ir īstenoti. ✓ Regulāri (vismaz reizi semestrī) tiek izvērtēti bērna sasniegumi, un	⌚ Daļēji. Individuālie izglītības plāni vai citi pēc satura līdzīgi dokumenti (piemēram, izpētes kartes)⁴⁴¹, kuros norādīts izglītojamam nepieciešamais atbalsts, mācību grūtības un problēmas, bija izstrādāti visiem izlasē iekļautajiem vispārējo izglītības iestāžu audzēkņiem un daļai speciālās izglītības iestāžu audzēkņu, kuriem šādu plānu izstrāde bija paredzēta Ministru kabineta noteikumos⁴⁴². Tomēr, lai nodrošinātu personalizētu pieeju, revidentu vērtējumā, ir nepieciešams noteikt, ka individuālie izglītības plāni ir jāizstrādā visiem speciālās izglītības iestāžu audzēkņiem, nosakot arī vienotu plāna formu un to novērtēšanas pamatprincipus. ⌚ Daļēji. Ne visos gadījumos darbs ar izglītojamo tiek dokumentēts un ir izsekojams, jo speciālisti sniegto atbalstu dokumentē galvenokārt, lai atskaitītos par savu darbu, nevis par izglītojamam sniegto atbalstu. ⌚ Daļēji. Lai gan individuālie izglītības plāni tiek izvērtēti reizi semestrī, ne visos gadījumos tie ir

individuālie izglītības plāni tiek
aktualizēti atbilstoši sasniegtajam.

aktualizēti atbilstoši
sasniegtajam. Bieži otrajā
semestrī tiek turpināta mācību
gadam sagatavotā plāna izpilde.

- ✓ Vienas izglītības iestādes ietvaros, kurā speciālās izglītības programmas tiek nodrošinātas vairākās īstenošanas vietās, izglītojamiem tiek nodrošināti līdzvērtīgi atbalsta pasākumi.

- ⊙ Daļēji. No revīzijas izlasē iekļautajām izglītības iestādēm divās speciālās izglītības iestādēs (Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā un Tukuma novada speciālās izglītības iestādē), kurām ir vairākas struktūrvienības, rehabilitācijas pakalpojumi bija pieejami tikai vienā struktūrvienībā.

4. Vai dzīvošana internātā atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm?

Vai dzīvošana internātā atbilst bērna ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm?

- ✓ Izglītības iestādes internātā uzturas tikai tie bērni, kuriem nav iespējams ik dienu atgriezties dzīvesvietā, izmantojot attiecīgās pašvaldības transportu skolēnu pārvadāšanai.

- ⊗ Nē. Izglītības iestāžu internātos uzturas arī bērni, kuriem ir iespējams ik dienu atgriezties dzīvesvietā. Galvenokārt tie ir bērni no sociālā riska ģimenēm – pašvaldības tā risina sociālo pakalpojumu trūkumu un nevēlēšanos pieņemt lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi.

- ✓ Izglītības iestāžu internātu telpās tiek nodrošināti pilnvērtīgi un cienīgi dzīves apstākļi, t.i., tie atbilst ne tikai higiēnas prasībām, bet arī prasībām⁴⁴³, kas ir izvirzītas sociālo pakalpojumu sniedzējiem, kuri pakalpojuma ietvaros nodrošina arī izmitināšanas pakalpojumus bērniem.

- ⊗ Nē. Tikai vienā no revīzijā apmeklētajiem (10 izglītības iestādes) 12 internātiem bērniem ir nodrošināti mūsdienīgu izpratnei atbilstoši sadzīves apstākļi (Annahites pamatskola), bet pārējos ir trūkumi. Vairākos internātos pat pastāv risks attiecībā uz higiēnas prasību ievērošanu⁴⁴⁴ (Ciblas vidusskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Robežnieku pamatskola, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde).

- ✓ Izglītības iestāžu internātos ir nodrošināts pietiekams personāls.

- ⊙ Daļēji. Visos revīzijā apmeklētajos internātos ir nodrošināts Ministru kabineta noteikumos⁴⁴⁵ paredzētais personāls, par kuru tiek saņemta valsts budžeta mērķdotācija. Tomēr, ņemot vērā bērnu ar speciālām vajadzībām funkcionālos traucējumus un veselības stāvokli, nav pietiekams

- ✓ Pēc mācību procesa bērnam ik dienu ir nodrošināta brīvā laika pavadīšana, kā arī atpūtas un sadzīves prasmju apgūšanas iespēja.

nakts laikā nodrošinātais personāls, tāpēc ir jānosaka prasības internāta pakalpojumam, tajā skaitā attiecībā uz internātā nepieciešamo personālu.

- ⊙ Daļēji. Internātos ar brīvā laika pavadīšanu lielākoties tiek saprasta pulciņu apmeklēšana un dažādas nodarbības, kas tiek arī nodrošinātas. Tomēr vismaz četros internātos nav nodrošināts pietiekams privātums un atpūtas iespējas (piem., televizora skatīšanās, lasīšana), jo internāti bērniem ir pieejami tikai naktsmiera laikā, t.i., visu dienu bērni pavadā kopā ar citiem bērniem un internāta skolotājiem/audzinātājiem. Turklāt sadzīves prasmju apgūšana ir ierobežota – bērniem tiek mācīta minimāla pašaprūpe (mazgāšanās, ģērbšanās), minimālas sadzīves prasmes (mantu kārtošana, gultu klāšana, istabu uzkopšana), tomēr apģērbi (ja tas nepieciešams) mazgā personāls, bet ēdiena gatavošana lielākoties notiek mājturības stundās, produktus saņemot skolas virtuvē. Tas nav pietiekami, lai sagatavotu bērnus patstāvīgai dzīvei.

5. Vai ilgstoša izglītības ieguve speciālās izglītības iestāžu īstenotajās profesionālās izglītības programmās atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniedz mērķi?

Vai ilgstoša izglītības ieguve speciālās izglītības iestāžu īstenotajās profesionālās izglītības programmās atbilst jauniešu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm un sasniedz mērķi?

- ✓ Izglītojamiem, kuri ir ieguvuši pamatizglītību SIP 58 un SIP 59, pirms profesionālās pamatizglītības programmas uzsākšanas speciālās izglītības iestādē ir noteikta profesionālā piemērotība (vai izglītojamā funkcionālais stāvoklis un spējas ir atbilstošas konkrētās izglītības programmas apguvei).
- ✓ Izglītojamais izvēlēto profesionālās pamatizglītības programmu apgūst programmai paredzētajā termiņā. Ja apguves

- ⊗ Nē. Pirms profesionālās pamatizglītības apguves netiek noteikta jaunieša profesionālā piemērotība (vai izglītojamā funkcionālais stāvoklis un spējas ir atbilstošas konkrētās izglītības programmas apguvei).

- ⊙ Jā. Revīzijā konstatēts, ka lielākā daļa SIP 58 un SIP 59 absolventu, kuri mācības izvēlētajā profesionālās pamatizglītības

termiņš ir ilgāks, tas ir objektīvi pamatots (piemēram, ilgstoša slimība).

programmā ir uzsākuši 2015.–2017.gadā, vienā profesionālās pamatizglītības programmā ir mācījušies no viena līdz trim gadiem⁴⁴⁶, t.i., nepārsniedzot likumā⁴⁴⁷ paredzēto termiņu. Tikai astoņi izglītojamie ir mācījušies četrus gadus, kas, iespējams, ir skaidrojams ar to, ka izglītojamais noteiktu apstākļu dēļ ir pārtraucis mācības un, piemēram, pēc gada tās atsācis.

✓ Izglītojamais pēc profesionālās pamatizglītības programmas apguves ir uzsācis darba gaitas, tā apliecinot apgūtā aroda atbilstību viņa vajadzībām un spējām.

⌚ Daļēji. Revīzijā konstatēts, ka no 847 izglītojamiem, kuri iepriekš bija ieguvuši pamatizglītību SIP 58 un SIP 59 un līdz 2018.gadam (ieskaitot) uzsāka mācības profesionālās pamatizglītības programmās, dokumentu par profesionālās pamatizglītības programmas pabeigšanu ieguva 462 jeb vidēji 55% izglītojamo. No **462 absolventiem 258 jeb 56%** uzsāka arī darba gaitas, un tikai 46% no tiem nodarbinātības periods laikā no 01.01.2017. līdz 31.10.2020. ir bijis ilgāks par gadu.

6. Vai izveidotais jomas uzraudzības modelis ir efektīvs un pietiekams, lai veicinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu un bērnu ar speciālām vajadzībām labākajām interesēm atbilstošas izglītības nodrošināšanu?

6.1. Vai tiek nodrošināta jomai izvirzīto mērķu, politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju uzraudzība?

✓ Attīstības plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšanai definēto uzdevumu un pasākumu saturs atbilst izvirzītajiem mērķiem.

⌚ Jā. Vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentos – IAP2020 un ANO2020 – ir paredzēti uzdevumi, politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji, lai sasniegtu izvirzītos mērķus bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanā. Tomēr ir konstatētas arī atsevišķas nepilnības.

✓ Jomai izvirzītie rādītāji ir savstarpēji saskaņoti, pietiekami, precīzi un parāda attiecīgā pasākuma sasniegšanas līmeni.

⌚ Daļēji. Ne visi IAP2020 un ANO2020 noteiktie politikas rezultāti un rādītāji ir tādi, lai varētu novērtēt sasniegto: tie ir pārāk vispārīgi vai neprecīzi formulēti, vai arī tiem nav noteiktas sākotnējās jeb bāzes

			vērtības, lai varētu novērtēt attīstības dinamiku.
	✓ Tiek nodrošināta definēto mērķu, pasākumu, rezultātu un rezultatīvo rādītāju regulāra uzraudzība.	☑ Jā. Tiek nodrošināta definēto mērķu, pasākumu, rezultātu un rezultatīvo rādītāju regulāra uzraudzība, sagatavojot informatīvos ziņojumus un starpposma izvērtējumus.	
	✓ Politikas uzraudzībai ir pieejami pietiekami, pilnīgi un pareizi dati un informācija.	☒ Nē. VIIS dati nav pilnīgi un precīzi, jo izglītības iestādēm nav izvirzītas prasības VIIS ievadīt visus datus, kas ir nepieciešami, lai gūtu priekšstatu par speciālās izglītības faktisko īstenošanu izglītības iestādēs (piemēram, par visu pedagoģisko un atbalsta personālu, kas ir iesaistīts bērnu ar speciālām vajadzībām izglītības procesā). Tāpat Izglītības un zinātnes ministrija nav izveidojusi kontroles procedūras, lai pārliecinātos par ievadīto datu kvalitāti, piemēram, ka izglītības iestādes VIIS ir ievadījušas datus par visiem izglītības programmu absolventiem, kā arī par bērniem, kas saņem internāta pakalpojumus.	
6.2. Vai izveidotais jomas uzraudzības modelis nodrošina, ka uzraudzība ietver visus bērna ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanai nepieciešamos procesa posmus?	✓ Funkciju sadalījums starp IZM un tās padotības iestādēm un veiktās uzraudzības darbības aptver visu jomas uzraudzību.	☑ Jā. Kopumā Izglītības un zinātnes ministrijas un tās padotības iestāžu darbība, lai uzraudzītu bērniem ar speciālām vajadzībām nepieciešamo izglītības politiku un tās īstenošanu, ir atbilstoša, jo ietver visus bērna ar speciālām vajadzībām izglītības nodrošināšanai nepieciešamos galvenos procesa posmus – gan politikai izvirzīto mērķu uzraudzību, gan jomas īstenošanas uzraudzību. Tomēr tā neaptver izglītības iestāžu nodrošinātā internāta pakalpojuma uzraudzību.	
	✓ Funkciju īstenošanai nepieciešamās pilnvaras ir pietiekamas.	☑ Jā. Institūcijām, kas nodrošina jomas uzraudzību, funkciju īstenošanai nepieciešamās pilnvaras ir pietiekamas.	

✓ Īstenotās pārbaudes izglītības iestādēs ir: • regulāras;• aptver visus izglītības procesa posmus.	☺ Jā. Galvenais instruments, kā tiek veikta izglītības iestāžu un to īstenoto izglītības programmu kvalitātes uzraudzība, ir IKVD īstenotā izglītības iestāžu un to izglītības programmu akreditācija, kas tiek veikta regulāri – normatīvajos aktos paredzētajos termiņos. Lai gan attiecībā uz speciālo izglītību revidenti nesaredz nepilnības IKVD nodrošinātajā izglītības iestāžu akreditācijas procesā, revidenti uzskata, ka akreditācijas ietvaros būtu jāvērtē arī izglītības iestāžu nodrošinātais internāta pakalpojums – tā saturs un atbilstība bērnu interesēm.
✓ Tiek apkopotas izglītības iestāžu pārbaudēs konstatētās problēmas, tiek uzraudzīta problēmu novēršana. ✓ Tiek nodrošināta informācijas apmaiņa par izglītības iestādēs konstatētajām problēmām, lai preventīvi šo pārkāpumu iespējamību novērstu arī citās izglītības iestādēs.	☺ Jā. Īstenojot izglītības iestāžu un to īstenoto programmu kvalitātes uzraudzību, IKVD ik gadu apkopo akreditācijas procesā konstatētās problēmas. Līdz 2017.gadam IKVD katru gadu sagatavoja ziņojumus par izglītības kvalitātes novērtēšanu un publicēja tos savā tīmekļa vietnē, šobrīd šī informācija tiek iekļauta IKVD publiskajā pārskatā. Identificētie problēmjautājumi tiek iekļauti IKVD organizētajās apmācībās un semināros.

Sektora vadītāja

I.Pīpiķe

Departamenta direktore

M.Āboliņa

Atsauces

- ¹ Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027.gadam (apstiprināts ar 02.07.2020. Latvijas Republikas Saeimas lēmumu) 7., 22. un 173.punkts.
- ² Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas Salamankas deklarācijas (UNESCO, 1994.gads) 8.lp.
- ³ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”, Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 “[Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība](#)” un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)” (2019).
- ⁴ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.
- ⁵ Administratīvā procesa likums.
- ⁶ Saskaņā ar Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikumu speciālās izglītības programma ar 56.kodu (SIP 56) pirmsskolas līmenī ir paredzēta “izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem”, bet pamatskolas līmenī – “izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem”.
- ⁷ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10.punkts, 29.pielikuma 10.punkts un 30.pielikuma 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.
- ⁸ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 3. un 11.punkts.
- ⁹ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 11.punkts.
- ¹⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencija un Bērnu tiesību aizsardzības likums.
- ¹¹ Ministru kabineta 27.12.2002. noteikumi Nr.610 “Higiēnas prasības vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm”.
- ¹² Vispārējās izglītības likuma 50.panta ceturtdā daļa.
- ¹³ Datu analīze ir veikta par izglītojamiem, kuri absolvēja speciālās pamatizglītības programmu izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP5 8) un smagiem garīgās attīstības vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59) laikā no 2015.gada līdz 2020.gadam.
- ¹⁴ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (55.lp.) (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§).
- ¹⁵ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>.
- ¹⁶ Latvijas Republikas Satversmes 112.pants, Izglītības likuma 2., 3. un 3.¹pants un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11.panta pirmā un otrā daļa.
- ¹⁷ Izglītības likuma 4.pants.
- ¹⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 53.pants.
- ¹⁹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 54.pants.
- ²⁰ Izglītības likuma 7.panta 4.punkts.
- ²¹ Izglītības likuma 1.panta 24.punkts.
- ²² Vispārējās izglītības likuma 1.panta otrās daļas 14.punkts.

²³ Ministru kabineta 13.06.2017. noteikumu Nr.322 "Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju" 3.punkts un 3.pielikums.

²⁴ Ministru kabineta 21.11.2018. noteikumu Nr.716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem" 3. un 4.pielikums, Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.–30.pielikums un Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.–16.pielikums.

²⁵ Pirmsskolā nenotiek mācību process, bet vadošais darbības veids ir rotaļa, tāpēc nevar runāt par mācīšanās grūtībām vai mācīšanās traucējumiem. Tomēr dažas bērna attīstības īpatnības var liecināt, ka bez speciālas palīdzības vēlāk skolā var rasties mācīšanās grūtības.

²⁶ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28., 29. un 30.pielikums un Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.–16.pielikums.

²⁷ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 12.punkts un Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 16.punkts.

²⁸ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 12.1.apakšpunkts un Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 24.punkts un 15.pielikums.

²⁹ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 12.2.apakšpunkts un 30.pielikuma 25.punkts un Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 24.punkts un 16.pielikuma 24.punkts.

³⁰ Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumi Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā no 29.08.2018. līdz 31.08.2020.) un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.).

³¹ Vispārējās izglītības likuma 50.pants, Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 8.punkts, 29.pielikuma 9.punkts un 30.pielikuma 10.punkts un Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 11.punkts, 15.pielikuma 9.punkts, 16.pielikuma 10.punkts.

³² Vispārējās izglītības likuma 51.panta pirmā daļa.

³³ Speciālās izglītības klase ir vispārējās izglītības iestādes klase, kurā mācās izglītojamie ar speciālām vajadzībām. Speciālās izglītības klasi var atvērt arī izglītības iestādē, kas īsteno profesionālās izglītības programmas (Vispārējās izglītības likuma 51.panta trešā daļa).

³⁴ Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, Latvijas nacionālā reformu programma "ES 2020" stratēģijas īstenošanai un Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam.

³⁵ Rīcības virziens "Kompetenču attīstība".

³⁶ Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam 278.punkts.

³⁷ Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam 292.punkts.

³⁸ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums "Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai" (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>.

³⁹ Ir plānotas gan interaktīvas apmācības pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem, gan vispārīzglītojošo un speciālās izglītības iestāžu pedagogiem par bērnu psiholoģiju, neirobioloģiskas izcelsmes traucējumiem, psihisko saslimšanu simptomiem un agrīnām atpazīšanas iespējām. Papildus minētajām pedagogu grupām paredzēta arī praktiska prasmju pilnveide par instrumentiem un tehnikām krīzes situāciju risināšanā un sadarbības ar bērniem veidošanā, kā arī supervīzijas pedagogu komandām (pedagogs, atbalsta personāls, izglītības iestādes administrācijas pārstāvis) konkrētu krīzes situāciju risināšanai un atbalsta sniegšanai darbā ar bērniem.

⁴⁰ Likumprojekta “Par valsts budžetu 2021.gadam” paskaidrojumu 5.3.nodaļas “Valsts budžeta izdevumi” 25.punkts “Pārresoru koordinācijas centrs”.

⁴¹ Ministru kabineta rīkojuma projekts “Par Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta izveidošanu un darbības uzsākšanas nodrošināšanu” pieņemts zināšanai, bet lēmuma pieņemšana atlikta 28.01.2021. (sēdes protokols Nr.10, 32.§). Lēmuma pieņemšana atlikta arī 18.02.2021. (sēdes protokols Nr.18, 33.§) un 04.03.2021. (sēdes protokols Nr.23, 22.§).

⁴² Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027.gadam (apstiprināts ar Latvijas Republikas Saeimas 02.07.2020. lēmumu) 177.punkts.

⁴³ Valsts sekretāru 01.10.2020. sanāksmes protokols Nr.39. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/vsssanaksmes/saraksts/protokols/?protokols=2020-10-01>, skatīts: 18.01.2021.

⁴⁴ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”, pieejams: http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_09/IZM_IAP2027_29092020.830.docx, skatīts: 18.01.2021.

⁴⁵ Par Pārresoru koordinācijas centra konceptuālā ziņojuma “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, protokols Nr.37, 25.§) īstenošanu ir atbildīga arī Finanšu ministrija, Iekšlietu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Veselības ministrija un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.

⁴⁶ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, protokols Nr.37, 25.§). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>.

⁴⁷ Alūksnes novada, Balvu novada, Kandavas novada, Krāslavas novada, Ludzas novada, Pierīgas, Rēzeknes novada, Rīgas pilsētas, Saldus novada, Ventspils novada un Ventspils pilsētas PMK.

⁴⁸ 27.02.2019. Rīgas dome pieņēma lēmumu Nr.2042 “Par Rīgas pilsētas pašvaldības izglītības iestāžu tīkla pilnveidošanas pasākumiem 2019.gadā” (protokols Nr.48, 78.§), ar kuru nolēma likvidēt Rīgas Sanatorijas internātpamatskolu, pievienojot to Rīgas 5.internātpamatskolai – attīstības centram. Rīgas Sanatorijas internātpamatskolas likvidācija tika veikta līdz 31.07.2019.

⁴⁹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”, Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 “Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība” un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)” (2019).

⁵⁰ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 9.punkts.

⁵¹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁵² Administratīvā procesa likums.

⁵³ Vispārējās izglītības likuma 54.panta pirmā daļa un Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”.

⁵⁴ Valsts izglītības satura centra informācija par pašvaldību pedagoģiski medicīniskajām komisijām. Pieejams: https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/vpmk_ppmk.pdf (skatīts 08.04.2020.).

⁵⁵ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 8.punkts.

⁵⁶ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.4.apakšpunkts.

⁵⁷ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁵⁸ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”.

⁵⁹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”.

⁶⁰ Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai” (apstiprināts ar 14.03.2011. rīkojumu Nr.94) un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)” (2019), skatīts 16.07.2020.

⁶¹ Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 “Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība”, saskaņota ar Izglītības un zinātnes ministriju 14.04.2010.

⁶² Valsts izglītības satura centra 14.12.2010. procesa shēma “P4.1. Procedūra: VPMK darbības nodrošināšana”.

⁶³ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.1. un 6.1.apakšpunkts.

⁶⁴ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁶⁵ Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 “Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība” un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)” (2019).

⁶⁶ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”, Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 “Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība” un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)” (2019).

⁶⁷ Pierīgas un Rīgas pilsētas PMK.

⁶⁸ Valsts un pašvaldību PMK informācijas sistēma uzkrāj informāciju par izglītojamā pedagoģiskās, psiholoģiskās un medicīniskās izpētes rezultātiem, izglītojamam izsniegto atzinumu, atzinumu izsniegušo pedagoģiski medicīnisko komisiju, izglītojamam ieteiktās izglītības programmas kodu un nosaukumu, sniegtos ieteikumus par atbalsta pasākumu nepieciešamību mācību procesā un valsts pārbaudes darbos u.c. informāciju. Informācijas sistēmas saturu, tās izveidošanas, uzturēšanas un aktualizācijas kārtību nosaka Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”, tās pārzinis un turētājs ir Valsts izglītības satura centrs.

⁶⁹ PMK informācijas sistēmas dati analizēti par pēdējo pilno gadu, kad PMK darbību neietekmēja Covid-19 dēļ noteiktie ierobežojumi.

⁷⁰ Avots: Valsts izglītības satura centra mājaslapa. Pieejams: https://visc.gov.lv/specizglitiba/vpmk_par_darbu.shtml (skatīts 11.06.2020. un 25.06.2020.).

⁷¹ Avots: Valsts izglītības satura centra mājaslapa. Pieejams: <https://visc.gov.lv/specizglitiba/vpmk.shtml> (skatīts 11.06.2020., 25.06.2020. un 18.02.2021.).

⁷² Revīzijā ir konstatēts, ka Valsts PMK ir noteikusi, ka persona iesniegumu atzinuma sniegšanai iesniedz, tikai ierodoties uz komisijas sēdi. Sākotnējā pieteikšanās uz komisijas sēdi tiek organizēta telefoniski. Tāpēc par atzinuma sniegšanas sākumu revidenti uzskata datumu, kad persona telefoniski vai klātienē ir vērsusies PMK, lai pieteiktos uz PMK sēdi.

⁷³ Lai gan PMK atzinums saskaņā ar Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumiem Nr.709 nav administratīvais akts, pēc būtības tam ir administratīvā akta pazīmes (uz āru vērstas tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju).

⁷⁴ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starptozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (56.lp.) (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§).

⁷⁵ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starptozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (55.lp.) (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§).

⁷⁶ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.1. un 6.1.apakšpunkts, kā arī 1.pielikums.

⁷⁷ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁷⁸ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 9.punkts.

⁷⁹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 9.punkts.

⁸⁰ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 9.punkts.

⁸¹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 7.2.apakšpunkts.

⁸² Pašvaldības PMK izglītojamo uz izpēti Valsts PMK ir nosūtījuši: 2017.gadā – vismaz 16 gadījumos, 2018.gadā – vismaz 16 gadījumos, 2019.gadā – vismaz 10 gadījumos un 2020.gadā līdz 31.oktobrim – vismaz 12 gadījumos.

⁸³ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁸⁴ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁸⁵ Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai” (apstiprināts ar 14.03.2011. rīkojumu Nr.94), Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)” (2019) un informācija Valsts izglītības satura centra sadaļas “Speciālā izglītība” apakšsadaļā “Valsts pedagoģiski medicīniskā komisija”, pieejama: <https://www.visc.gov.lv/lv/par-valsts-pedagogiski-mediciniskas-komisijas-darbu>.

⁸⁶ Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls “Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai” (apstiprināts ar 14.03.2011. rīkojumu Nr.94) un Valsts izglītības satura

centra metodiskais materiāls “Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai” (2019).

⁸⁷ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 6.3.apakšpunkts.

⁸⁸ Sešu pašvaldību PMK – Alūksnes novada, Ludzas novada, Krāslavas novada, Kandavas novada, Saldus novada un Rīgas pilsētas PMK.

⁸⁹ Piecu pašvaldību PMK – Rēzeknes novada, Balvu novada, Pierīgas, Ventspils novada un Ventspils pilsētas PMK.

⁹⁰ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (60.lp.) (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, protokols Nr.37, 25.§).

⁹⁰ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikums.

⁹¹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 5.punkts, kā arī 7.1. un 7.2.apakšpunkts.

⁹² Valsts izglītības satura centra metodiskā materiāla “Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai” (2019) 36.punkts.

⁹³ Ministru kabineta 26.11.2011. noteikumi Nr.315 “Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas nolikums”.

⁹⁴ Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības stratēģija 2017.–2019.gadam, 6.lp.

⁹⁵ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr.805 “Noteikumi par prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību” 8.–10., 14., 17. un 18.punkts.

⁹⁶ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr.805 “Noteikumi par prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību” 15.punkts.

⁹⁷ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (56., 60.lp.) (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§).

⁹⁸ 21.06.2018. likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 27. un 36.pants.

⁹⁹ 21.06.2018. likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 27. un 36.pants.

¹⁰⁰ Vispārējās izglītības likuma pārejas noteikumu 45.punkts (spēkā no 11.06.2020.).

¹⁰¹ Ministru kabineta 29.04.2003. noteikumi Nr.221 “Kritēriji un kārtība, kādā speciālās izglītības iestādei piešķir speciālās izglītības attīstības centra statusu” (spēkā līdz 01.04.2016.) un Ministru kabineta 29.03.2016. noteikumi Nr.187 “Noteikumi par kritērijiem un kārtību, kādā speciālās izglītības iestādei piešķir speciālās izglītības attīstības centra statusu” (spēkā no 02.04.2016.).

¹⁰² Saskaņā ar Valsts izglītības informācijas sistēmas (VIIS) 15.09.2020. datiem.

¹⁰³ Rīgas 66.speciālā vidusskola, Rīgas Valda Avotiņa pamatskola – attīstības centrs un Rīgas sākumskola “Valodiņa”.

¹⁰⁴ Cēsu Bērzaines pamatskola – attīstības centrs, Jelgavas pamatskola “Valdeka” – attīstības centrs.

¹⁰⁵ Speciālās izglītības iestādei speciālās izglītības attīstības centra statuss tiek piešķirts saskaņā ar Ministru kabineta 29.03.2016. noteikumiem Nr.187 “Noteikumi par kritērijiem un kārtību, kādā speciālās izglītības iestādei piešķir speciālās izglītības attīstības centra statusu”.

¹⁰⁶ Rīgas sākumskola “Valodiņa”, Rīgas Valda Avotiņa pamatskola – attīstības centrs, Rīgas 66.speciālā vidusskola, Upesleju pamatskola un Suntažu pamatskola – rehabilitācijas centrs.

¹⁰⁷ Gaujienas pamatskola, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs un Kokneses pamatskola – attīstības centrs.

¹⁰⁸ 21.06.2018. likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 27.pants.

¹⁰⁹ 2019./2020.mācību gadā mācības pēc “smagākās” izglītības programmas tajā pašā speciālās izglītības iestādē uzsāka 126 izglītojamie, 2020./2021. – 94 izglītojamie.

¹¹⁰ Rīgas sākumskola “Valodiņa”, Rīgas Valda Avotiņa pamatskola – attīstības centrs un Rīgas 66.speciālā vidusskola.

¹¹¹ 21.06.2018. likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 27. un 36.pants.

¹¹² Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 12.punkts (redakcijā, kas ir spēkā no 20.07.2019.). Kopš 2013.gada Valsts un pašvaldību PMK strādā vienotā informācijas sistēmā, tomēr normatīvajā regulējumā PMK informācijas sistēmas saturs, tās izveidošanas, uzturēšanas un aktualizācijas kārtība ir iekļauta tikai 2019.gadā ar Ministru kabineta noteikumu grozījumiem – Ministru kabineta 16.07.2019. noteikumi Nr.341 “Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 16.oktobra noteikumos Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām””.

¹¹³ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 1.pielikums.

- ¹¹⁴ Valsts izglītības satura centra izstrādātā rokasgrāmata “Rokasgrāmata pedagoģiski medicīnisko komisiju darbiniekiem par darbu ar PMK informācijas sistēmu”, 2018.gads, 21. un 28.lp.
- ¹¹⁵ Valsts izglītības satura centra izstrādātā rokasgrāmata “Rokasgrāmata pedagoģiski medicīnisko komisiju darbiniekiem par darbu ar PMK informācijas sistēmu”, 2018.gads, 21. un 28.lp.
- ¹¹⁶ Ministru kabineta 25.06.2019. noteikumu Nr.276 “Valsts izglītības informācijas sistēmas noteikumi” 11.26.apakšpunkts (spēkā no 01.09.2019.) un noslēguma jautājumu 73.punkts.
- ¹¹⁷ Starp Izglītības un zinātnes ministriju un SIA “iSoft Solutions” (vienotais reģ. Nr.40003822312) 24.05.2018. noslēgtā līguma Nr.2-6.lē/2018/45 “Par Valsts izglītības informācijas sistēmas produkcijas atbalsta pakalpojumu sniegšanu” 18.09.2019. darba uzdevums 0027116, Versija:4.00.
- ¹¹⁸ Ja vecāki neievēro Izglītības likuma 58.panta pirmās daļas 4.punktā noteikto, ka *vecākiem (personām, kas realizē aizgādību) ir pienākums informēt izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un citiem apstākļiem, ja tiem var būt nozīme mācību procesā*, un Ministru kabineta 13.10.2015 noteikumu Nr.591 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un speciālās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi” 6.4.apakšpunktā noteikto, ka *vecāki, piesakot izglītojamo izglītības iestādē, iesniegumam pievieno arī Valsts vai pašvaldības PMK atzinumu, ja izglītojamais tiek uzņemts speciālās izglītības programmā vai ja viņam ar PMK, logopēda, izglītības vai klīniskā psihologa atzinumu ieteikti atbalsta pasākumi mācību procesā*.
- ¹¹⁹ Saskaņā ar revidentiem iesniegtajiem PMK informācijas sistēmas datiem laikā no 01.01.2014. līdz 31.10.2020. ir sniegti 4864 atzinumi, no tiem 4757 atzinumi ar ieteikto izglītības programmu pirmsskolas un pamatskolas līmenī. No 4757 atzinumiem ar ieteikto izglītības programmu pirmsskolas un pamatskolas līmenī 4274 atzinumos jeb 90% ir ieteikta speciālās izglītības programma, bet 483 atzinumos jeb 10% – vispārīzglītojošā izglītības programma.
- ¹²⁰ Riebiņu novada un Rugāju novada PMK laikā no 01.01.2020. līdz 31.10.2020. nav sniegusi atzinumus.
- ¹²¹ Valsts PMK, Ilūkstes novada, Salacgrīvas novada, Kārsavas novada, Viļakas novada, Rēzeknes pilsētas, Ozolnieku novada un Krāslavas novada PMK.
- ¹²² Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 1.pielikums.
- ¹²³ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.6. un 6.10.apakšpunkts.
- ¹²⁴ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 1.pielikums.
- ¹²⁵ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 1.pielikuma 6.punkts.
- ¹²⁶ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 1.pielikums.
- ¹²⁷ Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa.
- ¹²⁸ Višķere I., Briede J. Administratīvā procesa kārtībā izskatāmie pieteikuma priekšmeti. Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. *Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 174.lpp.
- ¹²⁹ Administratīvā procesa likums.
- ¹³⁰ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.5.apakšpunkts.
- ¹³¹ Administratīvā procesa likums.
- ¹³² Administratīvā procesa likums.
- ¹³³ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.1. un 6.1.apakšpunkts un 1.pielikums.
- ¹³⁴ Saskaņā ar Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikumu speciālās izglītības programma ar 56.kodu (SIP 56) pirmsskolas līmenī ir paredzēta “izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem”, bet pamatskolas līmenī – “izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem”.
- ¹³⁵ Izglītības likuma 17.panta pirmā daļa un 57.pants.
- ¹³⁶ Speciālās izglītības klase ir vispārējās izglītības iestādes klase, kurā mācās izglītojamie ar speciālām vajadzībām. Speciālās izglītības klasi var atvērt arī izglītības iestādē, kas īsteno profesionālās izglītības programmas (Vispārējās izglītības likuma 51.panta trešā daļa).
- ¹³⁷ Vispārējās izglītības likuma 51.panta pirmā daļa.
- ¹³⁸ Pirmsskolas izglītības programmas tiek īstenotas arī izglītības iestādēs, kuras īsteno izglītības programmas 1.–12.klasei.
- ¹³⁹ Saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 51.panta piekto daļu (spēkā no 01.09.2020.) speciālās izglītības iestāde ir tiesīga īstenot arī speciālās pirmsskolas izglītības programmas izglītojamiem ar redzes traucējumiem, ar dzirdes

traucējumiem, ar jauktiem attīstības traucējumiem, ar garīgās veselības traucējumiem, ar garīgās attīstības traucējumiem un ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem.

¹⁴⁰ Ieskaitot izglītības iestāžu veidu “Bērnu un jauniešu interešu izglītības iestāde”, kuru arī īsteno pirmsskolas izglītības programmas.

¹⁴¹ Ieskaitot izglītības iestāžu veidu “Profesionālās pamata un vidējās izglītības iestāde”, kuru īsteno pamatizglītības programmas.

¹⁴² Aizputes, Apes, Limbažu, Mālpils, Rugāju un Saulkrastu novada pašvaldības.

¹⁴³ Rīgā, Daugavpils pilsētā un Kandavas novadā.

¹⁴⁴ Speciālās izglītības iestādēm, kurām līdz 15.05.2020. atbilstoši Ministru kabineta 29.04.2003. noteikumiem Nr.221 “Kritēriji un kārtība, kādā speciālās izglītības iestādei piešķir speciālās izglītības attīstības centra statusu” (spēkā līdz 01.04.2016.) vai Ministru kabineta 29.03.2016. noteikumiem Nr.187 “Noteikumi par kritērijiem un kārtību, kādā speciālās izglītības iestādei piešķir speciālās izglītības attīstības centra statusu” (spēkā no 02.04.2016.) ir piešķirts speciālās izglītības iestādes attīstības centra statuss, speciālās izglītības programmas 53, 54, 55 un 56 ir tiesīgas īstenot vēl līdz 31.08.2023.

¹⁴⁵ Tajā skaitā iepriekš minētās sešas – Kokneses, Priekules un Riebiņu novada, Jelgavas, Rīgas un Daugavpils pilsētas – pašvaldības, kuras īsteno visas pašvaldībā dzīvojošiem bērniem nepieciešamās izglītības programmas.

¹⁴⁶ Aglonas, Alojas, Babītes, Bāltinavas, Cēsaines, Ludzas, Priekule un Pāvilostas novads.

¹⁴⁷ Riebiņu, Rojas, Ropažu, Saulkrastu un Strenču novads.

¹⁴⁸ 2017./2018.mācību gada sākumā deklarētā dzīvesvietas adrese nav norādīta 32 jeb 0,6% bērnu, kas apgūst speciālās pirmsskolas izglītības programmu, un 128 jeb 1% bērnu, kas apgūst speciālās pamatizglītības programmu. Savukārt 2020./2021.mācību gada sākumā deklarētā dzīvesvietas adrese nav norādīta 14 jeb 0,2% bērnu, kas apgūst speciālās pirmsskolas izglītības programmu, un 64 jeb 0,5% bērnu, kas apgūst speciālās pamatizglītības programmu.

¹⁴⁹ 21.06.2018. likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 27. un 36.pants.

¹⁵⁰ Saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma pārejas noteikumu 45.punktu (spēkā no 11.06.2020.) ir paredzēts, ka minētās programmas vēl līdz 31.08.2023. var turpināt tās speciālās izglītības iestādes, kurām līdz 15.05.2020. ir piešķirts speciālās izglītības iestādes attīstības centra statuss.

¹⁵¹ Informatīvais ziņojums “Par vispārējās vidējās izglītības iestāžu tīkla izvērtējumu” (izskatīts Ministru kabineta 04.01.2020. sēdē, protokols Nr.1, 48.§).

¹⁵² Alūksnes, Balvu, Ciblas, Kandavas, Krāslavas, Rēzeknes, Tukuma, Saldus un Ventspils novada un Rīgas un Ventspils pilsētas pašvaldības.

¹⁵³ Amatas novada Spāres pamatskola tika apmeklēta revīzijas plānošanas posmā, bet detalizētās pārbaudes tajā netika veiktas.

¹⁵⁴ Balvu novadā uzsākta speciālās pirmsskolas izglītības programmas izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57) īstenošana, Rēzeknes novadā uzsākta speciālās pirmsskolas izglītības programmas izglītojamiem ar valodas traucējumiem (SIP 55) īstenošana un Saldus novadā uzsākta speciālās pamatizglītības programmas izglītojamiem ar garīgās veselības traucējumiem (SIP 57) īstenošana.

¹⁵⁵ Saskaņā ar Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 1.pielikumu speciālās izglītības programma ar speciālās izglītības programmas koda 5. un 6.ciparu jeb “56” (SIP 56) pirmsskolas līmenī ir paredzēta “izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem”, bet pamatskolas līmenī “izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem”.

¹⁵⁶ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10. un 21.punkts, 29.pielikuma 10. un 19.punkts un 30.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.

¹⁵⁷ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10.punkts, 29.pielikuma 10.punkts un 30.pielikuma 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.

¹⁵⁸ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 7. un 8.punkts un 2.pielikums.

¹⁵⁹ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 3. un 11.punkts.

¹⁶⁰ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 3. un 11.punkts.

¹⁶¹ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 5.pielikuma 1.punkts (spēkā līdz 30.06.2017.) un 5.pielikuma 2.punkts (spēkā līdz 31.08.2016.), Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumu Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā no 29.08.2018. līdz 31.08.2020.) 1. un 2.pielikums un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.) 1.pielikums.

¹⁶² Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola.

¹⁶³ Annahites pamatskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde "Mazputniņš" (no 01.09.2020. ir vispārējās izglītības iestāde), Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁶⁴ Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumu Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā līdz 31.08.2020.) 1. un 2.pielikums un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.) 1.pielikums.

¹⁶⁵ Saldus novada Zirņu pamatskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Ciblas vidusskola, Robežnieku pamatskola un Alūksnes novada vidusskola.

¹⁶⁶ Malienas pirmsskolas izglītības iestāde "Mazputniņš" (no 2020./2021.mācību gada ir vispārējās izglītības iestāde), Annahites pamatskola un Rēzeknes novada speciālā pamatskola.

¹⁶⁷ Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumi Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā līdz 31.08.2020.) un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.).

¹⁶⁸ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola (no 2020./2021.mācību gada, pieejams: <https://ciblasnovads.lv/wp-content/uploads/2020/12/CNZ-14-20.pdf>), Kandavas Reģionālā vidusskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola.

¹⁶⁹ Rīgas 5. pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs un Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁷⁰ Eiropas Sociālā fonda darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" specifiskā atbalsta mērķa 8.3.4. "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" projekts Nr.8.3.4.0/16/I/001 "Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai" ("PuMPuRS"). Iesaistīto izglītības iestāžu saraksts pieejams: <http://pumpurs.izm.gov.lv/lv/sadarbibas-partneri>, skatīts: 10.03.2021.

¹⁷¹ Pedagoģa vai skolotāja palīgs nav nodrošināts Saldus novada Zirņu pamatskola un Annahites pamatskolā. Saskaņā ar izglītības iestāžu pārstāvju sniegto skaidrojumu, lai gan normatīvais regulējums konkrētajām speciālās izglītības programmām to paredz, tomēr izglītojamiem šāds atbalsts nav nepieciešams vai arī izglītojamo skaits, kuriem šāds atbalsts būtu nepieciešams, ir tik mazs, ka papildu speciālista piesaiste objektīvi nav nepieciešama. Savukārt Robežnieku pamatskolā pedagoģa palīgu paredzēts nodrošināt no 2021.gada, kad viena no skolotājām pabeigs atbilstošus kursus, lai varētu darboties arī kā pedagoģa palīdzē.

¹⁷² Ventspils 2.pamatskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Tilžas vidusskola, Alūksnes novada vidusskola.

¹⁷³ Annahites pamatskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde "Mazputniņš" (no 01.09.2020. ir vispārējās izglītības iestāde), Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁷⁴ Fakultatīvās nodarbības saskaņā ar Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 16.pielikuma 15.punktu ir ārpus kopējās mācību stundu slodzes iekļautas nodarbības, kas tiek organizētas skolēnu grupai, ievērojot skolēnu speciālās vajadzības, intereses un brīvprātības principu (pamats – vecāku vai likumisko pārstāvju iesniegums). Līdz

tam – nodarbības, kas nav obligātas un tiek organizētas izglītojamo grupai, ievērojot brīvprātības principu (pamats – vecāku iesniegums), izglītojamo vispārējo attīstību veicinošas nodarbības (saskaņā ar Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 23.08.2014. līdz 31.08.2020.) 30.pielikuma 15.punktu).

¹⁷⁵ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Robežnieku pamatskola, Tilžas vidusskola, Annahites pamatskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde “Mazputniņš”, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁷⁶ Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumu Nr.543 “Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās” 1. un 2.pielikums.

¹⁷⁷ Ministru kabineta 10.12.2019. noteikumu Nr.599 “Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā” 1.pielikuma “Pārskats par izglītības iestādē īstenotajām vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmām” 7.2.nodaļa “Telpu piemērotība izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai”.

¹⁷⁸ Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs.

¹⁷⁹ Statistikas dati par pirmsskolas izglītības iestāžu telpu piemērotību izglītojamo ar speciālām vajadzībām apmācībai netiek apkopoti. Tāpēc nav datu par speciālās izglītības iestādē – Malienas pirmsskolas izglītības iestādē “Mazputniņš”.

¹⁸⁰ Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁸¹ Alūksnes novada vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Tilžas vidusskola un Ventspils 2.pamatskola.

¹⁸² Airisa Šteinberga “Pedagoģiski psiholoģisko līdzekļu izvēle mācību darbībā skolēniem ar Aspergera sindromu vispārējās pamatizglītības programmā”, RTU Humanitārais institūts, Inženierpedagoģijas un psiholoģijas katedra, 2017, pieejams: <https://ortus.rtu.lv/science/en/publications/26194/attachments/3357>, skatīts: 17.12.2020.

¹⁸³ Tilžas vidusskola un Ventspils 2.pamatskola.

¹⁸⁴ Rēzeknes novada speciālā pamatskola.

¹⁸⁵ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10.punkts, 29.pielikuma 10.punkts un 30.pielikuma 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.

¹⁸⁶ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” 2.pielikums.

¹⁸⁷ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 3. un 11.punkts.

¹⁸⁸ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 3. un 11.punkts.

¹⁸⁹ Piemēram, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁹⁰ Ministru kabineta 18.10.2005. noteikumi Nr.779 “Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju”.

¹⁹¹ Ministru kabineta 18.10.2005. noteikumi Nr.779 “Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju” 3.1.apakšpunkts paredz, ka vispārējās pamatizglītības iestādes izglītojamā personas lietā iekļauj šādu informāciju: personas lietas numuru, izglītojamā vārdu un uzvārdu, personas kodu, dzimšanas gadu un datumu, dzimumu, dzimšanas apliecības numuru, izdošanas datumu un izdevējiestādi, ziņas par vecākiem vai aizbildņiem (vārds, uzvārds, dzīvesvietas adrese un tālruna numurs, kā arī ziņas par to, ka personai ir aktivizēts oficiālās elektroniskās adreses konts), izglītojamā deklarētās un faktiskās dzīvesvietas adresi, izglītības iestādes nosaukumu.

¹⁹² Ventspils 2.pamatskola.

¹⁹³ Ciblas vidusskola.

¹⁹⁴ Datu valsts inspekcijas 31.10.2019. informatīvais materiāls “Bērnu dati skolās un bērnudārzos jeb 20 aktuāli jautājumi par datu apstrādi izglītības iestādēs”, pieejams: https://datueksperti.lv/site/images/Skolu_Vadlinijas_FINAL_31-10-2019.pdf, skatīts: 23.11.2020.

¹⁹⁵ Saskaņā ar Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" 5.1.apakšpunkta prasībām, kas ir spēkā no 01.09.2020., izglītības iestādēm ir jālieto vienota Individuālā plāna forma – noteikumu 2.pielikums "Individuālais izglītības programmas apguves plāns izglītojamam ar speciālām vajadzībām".

¹⁹⁶ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10. un 21.punkts, 29.pielikuma 10. un 19.punkts un 30.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.

¹⁹⁷ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola.

¹⁹⁸ Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

¹⁹⁹ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 3. un 11.punkts.

²⁰⁰ No 01.09.2020. vispārējās izglītības iestāde.

²⁰¹ Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvā nodaļa līdz 2021.gada martam īsteno Eiropas Sociālā fonda projektu "Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē". Nodaļā darbojas sociālie darbinieki, psihologi, speciālais pedagogs, atkarību profilakses speciālists un psihiatrs, kuri veic bērna uzvedības diagnostiku, sniedz konsultācijas bērna vecākam vai citam likumiskajam pārstāvim, izstrādā bērna individuālo atbalsta programmu 12 mēnešiem un tās laikā sadarbojas ar bērna vecāku (citu likumisko pārstāvi), iesaistītajām valsts un pašvaldību institūcijām, piemēram, sociālo dienestu, izglītības iestādi u.c. Informācija pieejama: <https://www.bti.gov.lv/lv/par-projektu-un-nodalu>.

²⁰² Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10.punkts, 29.pielikuma 10.punkts un 30.pielikuma 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.

²⁰³ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 21.punkts, 29.pielikuma 19.punkts un 30.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts, 16.pielikuma 11.punkts.

²⁰⁴ Ministru kabineta 18.10.2005. noteikumu Nr.779 "Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju" 3.punkts.

²⁰⁵ Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs un Ventspils 2.pamatskola.

²⁰⁶ Kanisterapija ir viena no zooterapijas nozarēm, kur terapeita pienākumus veic speciāli atlasīts, apmācīts un sertificēts suns.

²⁰⁷ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.) 7. un 8.punkts.

²⁰⁸ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola.

²⁰⁹ No 01.09.2020. – vispārējās izglītības iestāde.

²¹⁰ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" 2.pielikums.

²¹¹ Ministru kabineta 13.10.2015. noteikumu Nr.591 "Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi" 6.2. un 6.4.apakšpunkts, 26. un 27.punkts.

²¹² Ministru kabineta 18.10.2005. noteikumu Nr.779 "Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju" 3.1.apakšpunkts paredz, ka vispārējās pamatizglītības iestādes

izglītojamā personas lietā iekļauj šādu informāciju: personas lietas numuru, izglītojamā vārdu un uzvārdu, personas kodu, dzimšanas gadu un datumu, dzimumu, dzimšanas apliecības numuru, izdošanas datumu un izdevējiestādi, ziņas par vecākiem vai aizbildņiem (vārds, uzvārds, dzīvesvietas adrese un tālruna numurs, kā arī ziņas par to, ka personai ir aktivizēts oficiālās elektroniskās adreses konts), izglītojamā deklarētās un faktiskās dzīvesvietas adresi, izglītības iestādes nosaukumu.

²¹³ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola, Annahites pamatskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde “Mazputniņš”, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

²¹⁴ Ministru kabineta 13.10.2015. noteikumu Nr.591 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi” 6.2. un 6.4.apakšpunkts, 26. un 27.punkts.

²¹⁵ Ministru kabineta 13.10.2015. noteikumu Nr.591 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi” 6.2. un 6.4.apakšpunkts, 26. un 27.punkts.

²¹⁶ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” (spēkā no 01.09.2020.) 7. un 8.punkts.

²¹⁷ Ir plānotas gan interaktīvas apmācības pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem, gan vispārīzglītojošo un speciālās izglītības iestāžu pedagogiem par bērnu psiholoģiju, neirobioloģiskas izcelsmes traucējumiem, psihisko saslimšanu simptomiem un agrīnām atpazīšanas iespējām. Papildus minētajām pedagogu grupām paredzēta arī praktiska prasmju pilnveide par instrumentiem un tehnikām krīzes situāciju risināšanā un sadarbības ar bērniem veidošanā, kā arī supervīzijas pedagogu komandām (pedagogs, atbalsta personāls, izglītības iestādes administrācijas pārstāvis) konkrētu krīzes situāciju risināšanai un atbalsta sniegšanai darbā ar bērniem.

²¹⁸ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (55.lp.) (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§).

²¹⁹ Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumi Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem” un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām”.

²²⁰ Ministru kabineta 13.10.2015. noteikumu Nr.591 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi” 6.2. un 6.4.apakšpunkts, 26. un 27.punkts.

²²¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencija un Bērnu tiesību aizsardzības likums.

²²² Ministru kabineta 27.12.2002. noteikumi Nr.610 “Higiēnas prasības vispārējās pamatzglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm”.

²²³ Vispārējās izglītības likuma 10.panta trešās daļas 4.punkts.

²²⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 23.pants.

²²⁵ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 7.¹, 9. un 10.pants.

²²⁶ Latvijas Republikas Izglītības likuma (spēkā no 31.07.1991., spēkā līdz 31.05.1999.) sestā nodaļa “Īpašas mācību un audzināšanas iestādes”.

²²⁷ Izglītības likums (spēkā no [01.06.1999.](#)).

²²⁸ Izglītības attīstības koncepcija 2002.–2005.gadam (akceptēta ar Ministru kabineta 17.07.2002. rīkojumu Nr.383).

²²⁹ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.–2013.gadam (atbalstītas ar Ministru kabineta 27.09.2006. rīkojumu Nr.742).

²³⁰ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam 1.mērķis “Paaugstināt izglītības vides kvalitāti, veicot satura pilnveidi un attīstot atbilstošu infrastruktūru” un plānotie pasākumi (1.4.rīcības virziens “Iekļaujošās izglītības principa īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana”).

²³¹ 22.11.2017. likuma “Grozījumi Izglītības likumā” (spēkā no 01.01.2018.) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

²³² Izglītības likuma pārejas noteikumu 60.punkts.

²³³ Saskaņā ar 22.11.2017. likuma “Grozījumi Izglītības likumā” (spēkā no 01.01.2018.) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotācija) pašvaldības, kuru padotībā ir internātskolas, līdz 28.02.2018. Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā pieņem lēmumu par internātskolu likvidāciju, reorganizāciju vai iekšējo reorganizāciju līdz 31.08.2018., tajā skaitā nodrošinot izglītības iestādes nosaukuma atbilstību šā likuma 26.panta un Vispārējās izglītības likuma 29. un 40.panta noteikumiem.

²³⁴ 22.11.2017. likuma “Grozījumi Izglītības likumā” (spēkā no 01.01.2018.) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

- ²³⁵ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 2.punkts.
- ²³⁶ Annahites pamatskola, Alūksnes novada Malienas pirmsskolas izglītības iestāde "Mazputniņš" (līdz 01.09.2020. bija speciālās izglītības iestāde), Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.
- ²³⁷ Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola un Tilžas vidusskola.
- ²³⁸ Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.
- ²³⁹ Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde, Ciblas vidusskola, Malienas pirmsskolas izglītības iestāde "Mazputniņš".
- ²⁴⁰ Valsts kontroles lietderības revīzija "Ārpusģimenes aprūpes sistēmas efektivitāte" (Nr.2.4.1-9/2018).
- ²⁴¹ Valsts kontroles likumības revīzija "Pašvaldību sniegtās sociālās palīdzības tiesiskums un efektivitāte" (Nr.2.4.1-4/2014) un lietderības revīzija "Vai valstī īstenotā sociālās iekļaušanas politika sasniedz tai izvirzītos mērķus nabadzības mazināšanas jomā?" (Nr.2.4.1-7/2019).
- ²⁴² Ņemot vērā, ka saskaņā ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 5.panta pirmā daļu nepilngadīgs bērns, kurš, pamatojoties uz bāriņtiesas lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, ievietots bērna aprūpes iestādē vai audžuģimenē citās pašvaldības administratīvajā teritorijā, saglabā reģistrāciju iepriekšējā dzīvesvietā, bet bērna aprūpes iestādes vai audžuģimenes adresi norāda kā papildu adresi; revīzijā par ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem netika veikta analīze par to, vai bērna dzīvesvietas adrese sakrīt ar bērna izglītības iestādes adresi.
- ²⁴³ Valsts kontroles lietderības revīzija "Ārpusģimenes aprūpes sistēmas efektivitāte" (Nr.2.4.1-9/2018).
- ²⁴⁴ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.pants.
- ²⁴⁵ Ministru kabineta 13.10.2015. noteikumu Nr.591 "Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi" 18.punkts.
- ²⁴⁶ Izglītības likuma pārejas noteikumu 60.punkts.
- ²⁴⁷ Rēzeknes novada speciālās pamatskolas rīkojumi par 2019./2020.mācību gadu.
- ²⁴⁸ Vispārējās izglītības likuma 10.panta trešās daļas 4.punkts.
- ²⁴⁹ Ministru kabineta 27.12.2002. noteikumi Nr.610 "Higiēnas prasības vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm".
- ²⁵⁰ Ministru kabineta 24.11.2009. noteikumu Nr.1338 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" 3.1.apakšpunkts.
- ²⁵¹ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 4. un 9.punkts.
- ²⁵² Vienu internāta skolotāja likmi uz četriem internātā dzīvojošiem izglītojamiem ar vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59).
- ²⁵³ Vienu internāta audzinātāja likmi uz deviņiem internātā dzīvojošiem citu speciālās izglītības programmu izglītojamiem.
- ²⁵⁴ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 9.2.apakšpunkts paredz, ka finansējums 18% apmērā no pedagogu un internāta skolotāju darba samaksai aprēķinātās mērķdotācijas paredzēts atbalsta personāla darba samaksai. Minētie noteikumi neparedz, kādam tieši atbalsta personālam tas paredzēts. Saskaņā ar Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumiem Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.) atbalsta personāls ir – logopēds, psihologs, speciālais pedagogs, pedagoga palīgs, bet līdz 01.09.2020. saskaņā ar Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumiem Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā no 29.08.2018. līdz 31.08.2020.) nav precizēts, kas ir atbalsta personāls.
- ²⁵⁵ Izglītības likuma 15.panta 12.punkts.
- ²⁵⁶ Vispārējās izglītības iestādes parauglikuma 12.punkts. Pieejams: <https://ikvd.gov.lv/registracija/izglitibas-iestazu-registrs/izglitibas-un-zinatnes-ministrijas-apstiprinatie-izglitibas-iestazu-paraugnolikumi/>, skatīts 18.06.2020.
- ²⁵⁷ Ministru kabineta 13.06.2017. noteikumu Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" (spēkā no 01.07.2017.) 32.punkts.
- ²⁵⁸ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 5. un 6.pielikums.
- ²⁵⁹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 9. un 16.pants.
- ²⁶⁰ Robežnieku pamatskola, Tilžas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola un Ciblas vidusskola.
- ²⁶¹ Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Kandavas Reģionālā vidusskola un Tilžas vidusskola.

²⁶² Ciblas vidusskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Robežnieku pamatskola un Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

²⁶³ Ministru kabineta 27.12.2002. noteikumi Nr.610 "Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno vispārējās pamatzglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatzglītības, arodizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas".

²⁶⁴ 13.02.2019. Ciblas vidusskolas internāta darba kārtības (Nr.1.10/10) 9.punkts.

²⁶⁵ Ministru kabineta 27.12.2002. noteikumu Nr.610 "Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno vispārējās pamatzglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatzglītības, arodizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas" 65., 67.–69.punkts.

²⁶⁶ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 7.pielikums.

²⁶⁷ Ministru kabineta 13.07.2017. noteikumu Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 39. un 42.punkts (spēkā no 01.01.2023.).

²⁶⁸ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 4. un 9.punkts.

²⁶⁹ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 4. un 9.punkts.

²⁷⁰ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 6.pielikums.

²⁷¹ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 4. un 9.punkts.

²⁷² Kandavas Reģionālā vidusskola, Tilžas vidusskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde un Annahites pamatskola.

²⁷³ Ministru kabineta 01.09.2009. noteikumu Nr.981 "Bērnu nometņu organizēšanas un darbības kārtība" 10.6.apakšpunkts.

²⁷⁴ Izglītības un zinātnes ministrijas iesniegtie dati no Valsts izglītības informācijas sistēmas.

²⁷⁵ Vispārējās izglītības likuma 50.panta ceturrtā daļa.

²⁷⁶ Profesionālās izglītības likuma 1.panta otrās daļas 6.punkts un 5.panta 1.punkts.

²⁷⁷ Profesionālās izglītības likuma 5.pants.

²⁷⁸ Profesionālās izglītības likuma 27.panta pirmā daļa un devītā daļa.

²⁷⁹ Profesionālās izglītības likuma 29.panta otrā daļa.

²⁸⁰ Profesionālās izglītības likuma 28.panta otrās daļas 1.punkts.

²⁸¹ Profesionālās izglītības likums.

²⁸² Profesionālās izglītības likuma 25.panta otrā daļa.

²⁸³ Profesionālā izglītības likuma 25.panta pirmā daļa.

²⁸⁴ Rēzeknes novada speciālās pamatskolas mājaslapa. Pieejams: <http://sis.malta.lv/vesture.html> (skatīts 16.01.2021.).

²⁸⁵ Tukuma novada speciālās izglītības iestāde, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Annahites pamatskola un PIKC "Smiltenes tehnikums" Alsviķu teritoriālā struktūrvienība.

²⁸⁶ 2007.–2013.gada plānošanas periodā darbības programmas "Infrastruktūra un pakalpojumi" specifiskā atbalsta mērķa 3.1.3. "Izglītības infrastruktūra vispārējo prasmju nodrošināšanai" apakšaktivitātē 3.1.3.3.1. "Speciālās izglītības iestāžu infrastruktūras un aprīkojuma uzlabošana" Tukuma novada speciālās izglītības iestādē (bijusī Tukuma speciālā internātpamatskola un Dzirciema speciālā internātpamatskola) īstenots projekts "Tukuma Speciālās internātpamatskolas un Dzirciema Speciālās internātpamatskolas infrastruktūras un aprīkojuma uzlabošana" (pieejams: <https://www.esfondi.lv/aktivitates/project/6574b2c8-fe66-4aa8-b485-cf9fa8642a55>) un Rēzeknes novada speciālajā pamatskolā (bijusī Maltas speciālās sanatorijas internātpamatskola Rozentovas ielā 9, Tiskādu sanatorijas internātpamatskola Ezera ielā 23, Vecrūžinā) īstenots projekts "Rēzeknes novada speciālās izglītības iestāžu infrastruktūras uzlabošana" (pieejams: <https://www.esfondi.lv/aktivitates/project/89bda5d9-4082-4c6b-b316-dd9b388c80cb>). 2014.–2020.gada plānošanas periodā darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.1.3.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu" īstenošanas noteikumi" ietvaros PIKC "Smiltenes tehnikums" Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā īstenots projekts "Smiltenes tehnikuma modernizēšana specifiskā atbalsta mērķa 8.1.3. "Palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu" ietvaros" (pieejams: <https://www.esfondi.lv/es-fondu-projektu-mekletajs/project?number=8.1.3.0%2F17%2FI%2F001>).

²⁸⁷ Biedrība "Annahite" (reģ.Nr.40008210691, adrese: "Stiklu speciālā internātpamatskola", Stikli, Puzes pag., Ventspils nov., LV-3613) 2014.gadā, izmantojot Nīderlandes fonda *Koninklijke Nederlandsche Heiderlandsche Heidemaatschappij* (KNHM) un Ventspils novada domes finansējumu, realizēja projektu "Rotaļlaukuma paplašināšana Stiklu internātpamatskolā" (pieejams: <http://ventspilsnovads.lv/projekti/projekti-arhivs/stiklu-internatpamatskolai-jauns-rotallaukums/>) un 2015.gadā ar Eiropas Lauksaimniecības fonda finansējumu un Ventspils novada domes

līdzfinansējumu realizējusi projektu Nr.14-08-LL14-L413201-000008 “Aprīkojuma un instrumentu iegāde galdniecības amatu darbnīcai” (pieejams: <http://ventspilsnovads.lv/projekti/projekti-arhivs/stiklos-investe-amatu-darbnica/>).

²⁸⁸ Tukuma novada speciālās izglītības iestāde, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Annahites pamatskola un PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālā struktūrvienība.

²⁸⁹ Informācija par iepriekš apgūto speciālās izglītības programmu bija pieejama tikai par tiek izglītojamiem, kuri programmu bija absolvējuši laikā no 2015. līdz 2020.gadam.

²⁹⁰ Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 30.pielikums, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 16.pielikums.

²⁹¹ 2018.gadā tika reorganizētas Tukumu novada pašvaldības padotībā esošās iestādes – Tukuma novada internātpamatskola (Raudas iela 6, Tukums) un Dzirciema internātpamatskola (“Lamiņu muiža”, Lamiņi, Pūres pagasts, Tukuma novads), tās apvienojot un izveidojot “Tukuma novada internātpamatskolu”. Savukārt 2019.gadā tika mainīts nosaukums uz “Tukuma novada speciālās izglītības iestāde”. Datu analīzē tika analizēti abu skolu dati.

²⁹² Informācija par iepriekš apgūto speciālās izglītības programmu bija pieejama tikai par tiek izglītojamiem, kuri programmu bija absolvējuši laikā no 2015. līdz 2020.gadam.

²⁹³ Informācija par iepriekš apgūto speciālās izglītības programmu bija pieejama tikai par tiek izglītojamiem, kuri programmu bija absolvējuši laikā no 2015. līdz 2020.gadam.

²⁹⁴ Informācija par iepriekš apgūto speciālās izglītības programmu bija pieejama tikai par tiek izglītojamiem, kuri programmu bija absolvējuši laikā no 2015. līdz 2020.gadam.

²⁹⁵ Smiltenes tehnikuma Alsviķu teritoriālās struktūrvienības izglītojamo uzņemšanas kārtība, pieejama: http://smiltenestehnikums.lv/attachments/article/272/Uznemsanas_kartiba_Alsviki_2020-2021.pdf, skatīts 27.11.2020.

²⁹⁶ Informācija par iepriekš apgūto speciālās izglītības programmu bija pieejama tikai par tiek izglītojamiem, kuri programmu bija absolvējuši laikā no 2015. līdz 2020.gadam.

²⁹⁷ Maksimālais profesionālās pamatizglītības programmu apguves ilgums ir trīs gadi, tomēr var būt pārtraukums slimības vai cita iemesla dēļ.

²⁹⁸ Profesionālās izglītības likuma 28.panta otrās daļas 1.punkts.

²⁹⁹ Datu analīze ir veikta par izglītojamiem, kuri absolvēja speciālās pamatizglītības programmu izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem (SIP 58) un smagiem garīgās attīstības vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (SIP 59) laikā no 2015.gada līdz 2020.gadam.

³⁰⁰ 01.02.2014.–31.08.2016. – darba iemaņu apguves programmu 21015911/21015921, bet 01.09.2016.–31.05.2019. – profesionālās pamatizglītības programmu 22811021 “Ēdināšanas pakalpojumi”.

³⁰¹ Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Tukuma novada speciālā pamatskola, Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, PIKC “Smiltenes tehnikums” Alsviķu teritoriālā struktūrvienība.

³⁰² Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.1.specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū” 9.1.1.1.pasākums “Subsidētās darbavietas nelabvēlīgākā situācijā esošiem bezdarbniekiem”.

³⁰³ Tiesībsarga sadarbībā ar Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons” un Latvijas Nacionālo bibliotēku organizētā 29.11.2017. konference “Darba tirgus pieejamība personām ar invaliditāti” (informatīvie materiāli pieejami: <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/konferences-darba-tirgus-pieejamiba-personam-ar-invaliditati-video-un-materiali>).

³⁰⁴ Labklājības ministrijas 30.03.2021. vēstule Nr.27-0601/588 (par ieteikumu ieviešanu lietderības revīzijā Nr.2.4.1-9/2017 “Deinstitucionalizācija – iespēju tilts cilvēku ar invaliditāti dzīvei sabiedrībā”).

³⁰⁵ Saskaņā ar Rēzeknes novada speciālās pamatskolas pašnovērtējuma ziņojumā (2020.gads) sniegto informāciju (28.lp.) izglītojamiem tiek organizētas mācību ekskursijas uz SIA “Verems” (kokapstrādes uzņēmums), Aglonas maizes ceptuvi un Rēzeknes gaļas kombinātu, pieejams: <https://drive.google.com/file/d/1L1iOM60SwTiH51F8uXFG8SB7W3pZofR/view>.

³⁰⁶ Rīgas 5.pamatskolas – attīstības centra pašnovērtējuma ziņojums par 2019./2020.mācību gadu (19.lp.), pieejams: http://www.r5sips.lv/pdf/pasvert_skola_2019_2020.pdf.

³⁰⁷ Tukuma novada speciālās izglītības iestādes pašvērtējuma ziņojums par 2019.–2020.gadu (48.lp.), pieejams: <https://drive.google.com/file/d/1mMasSy9omA6Ra3M4EAdheGnm9te7UBH/view>.

³⁰⁸ Viens no pieciem biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns”” dienas aprūpes centriem personām ar garīga rakstura traucējumiem.

³⁰⁹ Attēls no biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns”” profila sociālajā vietnē Facebook. Pieejams: <https://www.facebook.com/rupjubeerns/photos/a.642987399149316/3788249237956434/?type=3&theater>.

³¹⁰ Labklājības ministrijas pārziņā esošā Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistra informācija. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/socialo-pakalpojumu-sniedzēju-registrs-0>.

³¹¹ Ir analizēti dati līdz 2018.gadam (ieskaitot), jo profesionālās pamatizglītības programmas apguves laiks parasti ir divi, trīs gadi.

³¹² Ministru kabineta 18.10.2005. noteikumu Nr.779 "Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju" 3.15.apakšpunkts.

³¹³ Veicot datu analīzi, tika pieņemts, ka izglītojamais strādā apgūtajā profesijā arī tad, ja viņš strādā par palīgstrādnieku šajā jomā.

³¹⁴ Valsts izglītības informācijas sistēmas 15.09.2020. dati.

³¹⁵ Valsts izglītības informācijas sistēmas 15.09.2020. dati.

³¹⁶ Gaismas pamatskola, Sveķu pamatskola un Ziemeļvidzemes pamatskola.

³¹⁷ Ministru kabineta 21.02.2017. noteikumu Nr.94 "Kārtība, kādā persona saņem valsts finansētus profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus un profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu" 18.punkts.

³¹⁸ Ministru kabineta 10.02.2009. noteikumi Nr.120 "Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus" (spēkā līdz 20.04.2012.) un Ministru kabineta 17.04.2012. noteikumi Nr.271 "Kārtība, kādā personas saņem profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus" (spēkā no 21.04.2012. līdz 23.02.2017.). 12.01.2017. Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā (spēkā no 09.02.2017.) un jaunie Ministru kabineta 21.02.2017. noteikumi Nr.94 "Kārtība, kādā persona saņem valsts finansētus profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus un profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu" (spēkā no [24.02.2017.](#)) paredz, ka profesionālās piemērotības noteikšana ir atsevišķs pakalpojums, nevis tikai profesionālās rehabilitācijas sastāvdaļa.

³¹⁹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 26.pants. Ministru kabineta 21.02.2017. noteikumu Nr.94 "Kārtība, kādā persona saņem valsts finansētus profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus un profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu" 2.punkts.

³²⁰ Ministru kabineta 11.08.2015. noteikumi Nr.468 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.1.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū" 9.1.1.2.pasākuma "Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi" īstenošanas noteikumi".

³²¹ Detalizēta informācija pieejama Sociālās integrācijas valsts aģentūras mājaslapā: [ESF 2014-2020 NVA ESF projekta Eiropas Savienības fonda projekts \(Nr.9.1.1.2/15/I/001\) "Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem"](#).

³²² Ministru kabineta 30.06.2015. noteikumi Nr.352 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.4.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū" 9.1.4.1.pasākuma "Profesionālā rehabilitācija" īstenošanas noteikumi". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/275075/redakcijas-datums/2019/12/14>.

³²³ Astangu profesionālās rehabilitācijas centrs. Informācija: <https://www.astangu.ee/en/our-center>.

³²⁴ No publiski pieejamas informācijas: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/313590-siva-konsultativa-padome-teste-melba-ida-2020>.

³²⁵ Ministru kabineta 30.06.2015. noteikumi Nr.352 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.4.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū" 9.1.4.1.pasākuma "Profesionālā rehabilitācija" īstenošanas noteikumi". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/275075/redakcijas-datums/2019/12/14>.

³²⁶ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (apstiprinātas ar Saeimas 22.05.2014. paziņojumu "Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam apstiprināšanu").

³²⁷ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (atbalstītas ar Ministru kabineta 22.11.2013. rīkojumu Nr.564).

³²⁸ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālā ziņojuma "Starpmozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai" (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§) 56., 57.lp. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>, skatīts: 21.01.2021.

³²⁹ Ministru kabineta 16.09.2003. noteikumu Nr.528 "Izglītības un zinātnes ministrijas nolikums" 1.punkts.

³³⁰ Ministru kabineta 23.04.2013. noteikumu Nr.225 "Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums" 3.3., 3.4., 4.3.–4.5.apakšpunkts.

³³¹ Ministru kabineta 30.06.2009. noteikumu Nr.682 "Valsts izglītības satura centra nolikums" 3.9.apakšpunkts.

³³² Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 4.5.apakšpunkts.

³³³ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam (apstiprināts ar 20.12.2012. Latvijas Republikas Saeimas lēmumu).

³³⁴ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (apstiprinātas ar Saeimas 22.05.2014. paziņojumu "Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam apstiprināšanu").

³³⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam (atbalstītas ar Ministru kabineta 22.11.2013. rīkojumu Nr.564).

- ³³⁶ Valdības deklarācijas “Deklarācija par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību” 122.punkts.
- ³³⁷ Izglītības un zinātnes ministrijas 22.01.2019. reglamenta 31.punkts. Pieejams: <https://izm.gov.lv/lv/normativie-akti/114-izm-darbibu-reglamentejosie-normativie-akti/izglitibas-un-zinatnes-ministrijas-reglaments>, skatīts: 09.04.2020.
- ³³⁸ Izglītības un zinātnes ministrijas 22.01.2019. reglamenta 34.punkts. Pieejams: <https://izm.gov.lv/lv/normativie-akti/114-izm-darbibu-reglamentejosie-normativie-akti/izglitibas-un-zinatnes-ministrijas-reglaments>, skatīts: 09.04.2020.
- ³³⁹ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plāns 2015.–2017.gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 29.06.2015. rīkojumu Nr.331).
- ³⁴⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam plāns 2014.gadam (apstiprināts Ministru kabinetā ar 03.09.2014. rīkojumu Nr.474).
- ³⁴¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plāns 2015.–2017.gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 16.12.2015. rīkojumu Nr.802).
- ³⁴² Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plāns 2018.–2020.gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 12.12.2018. rīkojumu Nr.672).
- ³⁴³ Informatīvais ziņojums “Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas 2014.–2017.gadā starpposma novērtējumu” (izskatīts Ministru kabineta 08.10.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.46 15.§).
- ³⁴⁴ 20.07.2015. informatīvais ziņojums “Par rīcības plāna invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005.–2015.gadam un “Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plānu 2014.gadam” izpildi”. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4917>, skatīts: 01.07.2020.
- ³⁴⁵ 21.02.2019. informatīvais ziņojums “Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam vidusposma novērtējums”. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6394>, skatīts: 01.07.2020.
- ³⁴⁶ Nodibinājuma “Baltic Institute of Social Sciences” (reģistrācijas Nr.50008084991) 30.06.2020. veiktais pētījums “Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanas izvērtējums”. Pieejams: http://sf.lm.gov.lv/f/files/BISS_Gala_zinojums_LM_ANO_konv_30062020red_13072020_1_1.pdf, skatīts: 01.02.2021.
- ³⁴⁷ Pamatnostādņu “Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”” projekts (01.10.2020. ir izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2020-04-22&dateTo=2021-04-22&text=N%C4%81kotnes+prasmes+n%C4%81kotnes+sabiedr%C4%ABai&org=0&area=0&type=0>, skatīts: 18.01.2021.
- ³⁴⁸ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027.gadam (apstiprināts ar 02.07.2020. Latvijas Republikas Saeimas lēmumu).
- ³⁴⁹ Informatīvais ziņojums “Par atbalsta pasākumiem speciālo izglītības iestāžu pastāvēšanai izglītības iestāžu tīkla sakārtošanas kontekstā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 03.11.2014. sēdē, sēdes protokols Nr.59, 34.§).
- ³⁵⁰ Informatīvais ziņojums “Informācija par situāciju vispārējās izglītības pieejamības un kvalitātes nodrošināšanā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 26.08.2014. sēdē, sēdes protokols Nr.45, 41.§).
- ³⁵¹ Saskaņā ar starp Izglītības un zinātnes ministriju un sabiedrību ar ierobežotu atbildību “Agile & Co” (vienotais reģistrācijas Nr.40003939574) 29.05.2016. noslēgto līgumu “Par auditu veikšanu” sagatavots audita ziņojums “Sistēmas “Speciālās izglītības pārvalde un politika” iekšējais audits”.
- ³⁵² Saskaņā ar starp Izglītības un zinātnes ministriju un sabiedrību ar ierobežotu atbildību “Agile & Co” (vienotais reģistrācijas Nr.40003939574) 29.05.2016. noslēgto līgumu “Par auditu veikšanu” sagatavots audita ziņojums “Sistēmas “Pirmsskolas izglītības pārvalde un politika” iekšējais audits”.
- ³⁵³ Informatīvais ziņojums “Informācija par situāciju vispārējās izglītības pieejamības un kvalitātes nodrošināšanā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 23.08.2016. sēdē, sēdes protokols Nr.42, 34.§).
- ³⁵⁴ Latvijas Universitātes pētnieku grupas 2017.gada pētījums “Pētījums par bērniem ar speciālām vajadzībām sniedzamo atbalsta pakalpojumu izmaksu modeli iekļaujošas izglītības īstenošanas kontekstā”. Pieejams: <http://petijumi.mk.gov.lv/node/2991>, skatīts: 02.02.2021.
- ³⁵⁵ 11.10.2018. informatīvais ziņojums “Par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, lai sekmētu iekļaujošo izglītību”. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6298>, skatīts: 02.02.2021.
- ³⁵⁶ Personu apvienības, ko veido vadības konsultāciju uzņēmumi SIA “Civitta Latvija” (vienotais reģistrācijas Nr.40103391513) un UAB “Civitta” kopā ar Tventes Universitātes Augstākās izglītības politikas pētījumu centru (Centre for Higher Education Policy Studies) 30.11.2020. pētījums “Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas un monitoringa rīku apraksta izstrāde”. Pieejams: <http://petijumi.mk.gov.lv/node/3401>, skatīts: 02.02.2021.

³⁵⁷ Informatīvā ziņojuma projekts “Par absolventu monitoringa sistēmas izveidi profesionālajā izglītībā”, izsludināts Valsts sekretāru sanāsmē 14.01.2021. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2020-04-22&dateTo=2021-04-22&text=Par+absolventu+monitoringa+sist%C4%93mas+izveidi+profesion%C4%81laj%C4%81+izgl%C4%ABt%C4%ABb%C4%81&org=0&area=0&type=0>, skatīts: 24.03.2021.

³⁵⁸ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>, skatīts: 21.01.2021.

³⁵⁹ Saeimas Analītiskā dienesta 2020.gada pētījums “Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā”. Pieejams: https://www.saeima.lv/petijumi/Ieklaujosa_izglitiba_berniem_spec_vajadzibam_Latvija.pdf, skatīts: 05.05.2020.

³⁶⁰ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam (apstiprinātas ar Saeimas 22.05.2014. paziņojumu “Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam apstiprināšanu”) 29., 30.lp.

³⁶¹ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam (apstiprinātas ar Saeimas 22.05.2014. paziņojumu “Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam apstiprināšanu”) 21.lp.

³⁶² Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam (atbalstītas ar Ministru kabineta 22.11.2013. rīkojumu Nr.564) 7.lp.

³⁶³ Plānotais rezultāts ir noteikts Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam 1.4.1.uzdevuma: *Skolotāja palīgi un pedagoga palīgi: atalgojuma nodrošināšana skolotāju un pedagogu palīgiem valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs* plānotajam pasākumam: 1.4.1.(1) *Finansējuma nodrošināšana divu pedagogu atalgojumam 1. un 2.klasē atbilstoši noteiktam skolēnu skaitam valsts un pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs.*

³⁶⁴ Plānotais rezultāts ir noteikts Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam 1.4.5.uzdevuma: *Atbalsta personāla – psihologs, logopēds, speciālais pedagogs – pieejamības nodrošināšana izglītības iestādēs, īpaši pirmsskolas un pamatizglītības posmā* plānotajam pasākumam: 1.4.5.(1) *Nosacījumu izstrāde atbalsta personāla (psihologs, logopēds, speciālais pedagogs) pieejamības nodrošināšanai izglītības iestādēs.*

³⁶⁵ Ministru kabineta 05.07.2016. noteikumi Nr.447 “Par valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādēs”.

³⁶⁶ Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdēs tiek veikta psihologa, speciālā pedagoga, logopēda un ārsta speciālista izpēte vidēji 680 izglītojamiem, lai noteiktu viņu spējas, attīstības līmeni un ieteiktu atbilstošus atbalsta pasākumus kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanai (2040 izglītojamie trijos gados).

³⁶⁷ Saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas revīziju 05.03.2021. sniegto skaidrojumu 2017.gadā atbalsta personāla skaits ir lielāks – 2070, nevis 1898.

³⁶⁸ 21.02.2019. informatīvā ziņojuma “Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam vidusposma novērtējums” 15.lp. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6394>, skatīts: 01.07.2020.

³⁶⁹ Pamatnostādņu “Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”” projekts (01.10.2020. ir izsludināts Valsts sekretāru sanāsmē). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2020-04-22&dateTo=2021-04-22&text=N%C4%81kotnes+prasmes+n%C4%81kotnes+sabiedr%C4%ABbai&org=0&area=0&type=0>, skatīts: 18.01.2021.

³⁷⁰ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālais ziņojums “Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai” (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§). Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>, skatīts: 21.01.2021..

³⁷¹ Ministru kabineta 22.08.2017. noteikumi Nr.486 “Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā” (spēkā līdz 13.12.2019.) un Ministru kabineta 10.12.2019. noteikumi Nr.599 “Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā” (spēkā no 14.12.2019.).

³⁷² Revīzijas vajadzībām revidentiem tika piešķirtas Valsts izglītības informācijas sistēmas lietotāja tiesības.

³⁷³ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola.

³⁷⁴ Alūksnes novada vidusskola, Ciblas vidusskola, Kandavas Reģionālā vidusskola, Robežnieku pamatskola, Saldus novada Zirņu pamatskola, Tilžas vidusskola, Ventspils 2.pamatskola, Annahites pamatskola, Rēzeknes novada speciālā pamatskola, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs un Tukuma novada speciālās izglītības iestāde.

³⁷⁵ Ministru kabineta 18.10.2005. noteikumu Nr.779 “Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju” 3.15.apakšpunkts.

³⁷⁶ Detalizētajās pārbaudēs iegūtā informācija tika salīdzināta ar Izglītības un zinātnes ministrijas 01.12.2020. iesniegtajiem datiem par izsniegtajiem izglītības dokumentiem.

³⁷⁷ Ministru kabineta 22.08.2017. noteikumu Nr.486 "Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā" (spēkā līdz 13.12.2019.) 1.pielikuma 19.tabula un Ministru kabineta 10.12.2019. noteikumu Nr.599 "Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā" (spēkā no 14.12.2019.) 1.pielikuma 18.tabula.

³⁷⁸ Piemēram, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs un Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs.

³⁷⁹ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas un pašvaldību pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikums.

³⁸⁰ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas un pašvaldību pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikums.

³⁸¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikumu speciālās izglītības programma ar speciālās izglītības programmas koda 5. un 6.ciparu jeb "56" (SIP 56) pirmsskolas līmenī ir paredzēta "izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem", bet pamatskolas līmenī "izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem".

³⁸² Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" 4.punkts.

³⁸³ Sabiedrības ar ierobežotu atbildību "ZZ Dats" (vienotais reģistrācijas Nr.40003278467) izstrādātā Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogramma, kuras galvenās funkcijas ietver pašvaldību sociālo dienestu klientu uzskaiti, kā arī sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu piešķiršanas procesa administrēšanu (skatīt tīmekļa vietni: <https://www.zzdats.lv/lietojumprogrammas/sopa/>).

³⁸⁴ Ministru kabineta 25.06.2019. noteikumu Nr.276 "Valsts izglītības informācijas sistēmas noteikumi" 11.25.apakšpunkts un 35.punkts.

³⁸⁵ Ministru kabineta 25.06.2019. noteikumu Nr.276 "Valsts izglītības informācijas sistēmas noteikumi" 11.24.apakšpunkts.

³⁸⁶ Ministru kabineta 22.08.2017. noteikumi Nr.486 "Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā" (spēkā līdz 13.12.2019.) un Ministru kabineta 10.12.2019. noteikumi Nr.599 "Noteikumi par oficiālās statistikas veidlapu paraugiem izglītības jomā" (spēkā no 14.12.2019.).

³⁸⁷ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr.831 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā no 09.10.2020.).

³⁸⁸ Izglītības likuma 33.panta trešā daļa un 36.panta pirmā daļa, Ministru kabineta 28.05.2019. noteikumi Nr.218 "Vispārējās un profesionālās izglītības programmu licencēšanas kārtība".

³⁸⁹ Ministru kabineta 06.11.2006. noteikumu Nr.913 "Kārtība, kādā izsniedzami valsts atzīti vispārējās izglītības dokumenti" 19.punkts un Ministru kabineta 21.06.2005. noteikumu Nr.451 "Kārtība, kādā izsniedzami valsts atzīti profesionālo izglītību un profesionālo kvalifikāciju apliecinājoši dokumenti un akreditētas profesionālās izglītības programmas daļas apguvi apliecinājoši dokumenti" 5.punkts.

³⁹⁰ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr.831 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā no 09.10.2020.).

³⁹¹ Saskaņā ar starp Izglītības un zinātnes ministriju un sabiedrību ar ierobežotu atbildību "Agile & Co" (vienotais reģistrācijas Nr.40003939574) 29.05.2016. noslēgto līgumu "Par auditu veikšanu" sagatavotā audita ziņojuma "Sistēmas "Pirmsskolas izglītības pārvalde un politika" iekšējais audits" 6.lp.

³⁹² Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr.831 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā no 09.10.2020.).

³⁹³ Izglītības kvalitātes valsts dienesta 21.12.2018. iekšējie noteikumi Nr.1-03/2 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanas metodika".

³⁹⁴ 03.12.2020. tiešsaistes konferences "Izglītības kvalitātes monitorings vispārējā izglītībā 2020–2023" Izglītības kvalitātes valsts dienesta prezentācija "Izglītības kvalitātes monitorings Izglītības kvalitātes valsts dienesta darbā".

³⁹⁵ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumu Nr.831 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju

profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” 10.punkts (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumu Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” 12.punkts (spēkā no 09.10.2020.).

³⁹⁶ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.).

³⁹⁷ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumu Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) 22.punkts.

³⁹⁸ Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumu Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.) 26.punkts.

³⁹⁹ Izglītības kvalitātes valsts dienesta 21.12.2018. iekšējo noteikumu Nr.1-03/2 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanas metodika” 9.–12.punkts.

⁴⁰⁰ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.).

⁴⁰¹ Izglītības kvalitātes valsts dienesta izglītības kvalitātes novērtēšanas metodikas “Izglītības iestādes darbības, izglītības programmas īstenošanas un izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības kvalitātes vērtēšanas metodika” projekts, kas tika sagatavots saskaņā ar Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumu Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.) 25.punktu.

⁴⁰² Nosacījums attiecas uz izglītības iestādēm, kuras īsteno vispārējās pamatzglītības programmu, vispārējās vidējās izglītības programmu, profesionālās pamatzglītības programmu, arodizglītības programmu vai profesionālās vidējās izglītības programmu.

⁴⁰³ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumu Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) 34.1.apakšpunkts, 35. un 38.punkts un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumu Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.) 30., 31. un 34.punkts.

⁴⁰⁴ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumu Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) 40.punkts.

⁴⁰⁵ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumu Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) 20.punkts.

⁴⁰⁶ Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.).

⁴⁰⁷ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumu Nr.831 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā līdz 08.10.2020.) 71.punkts un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumu Nr.618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība” (spēkā no 09.10.2020.) 35.punkts.

⁴⁰⁸ Izglītības kvalitātes valsts dienesta 21.12.2018. iekšējo noteikumu Nr.1-03/2 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanas metodika” 1.pielikums un Izglītības kvalitātes valsts dienesta izglītības kvalitātes novērtēšanas metodikas “Izglītības iestādes darbības, izglītības programmas īstenošanas un izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības kvalitātes vērtēšanas metodika” projekta 1.pielikums.

⁴⁰⁹ Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumu Nr.618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā no 09.10.2020.) noslēguma jautājumu 60.punkts.

⁴¹⁰ Izglītības kvalitātes valsts dienesta izglītības kvalitātes novērtēšanas metodikas "Izglītības iestādes darbības, izglītības programmas īstenošanas un izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības kvalitātes vērtēšanas metodika" projekts. Tiek sagatavots saskaņā ar 06.10.2020. noteikumu Nr.618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā no 09.10.2020.) 25.punktu.

⁴¹¹ Annahites pamatskola, Tukuma novada speciālās izglītības iestāde, Rīgas 5.pamatskola – attīstības centrs, Rīgas Strazdumuižas vidusskola – attīstības centrs, Dzirciema internātpamatskola, Zālītes speciālā pamatskola un Liepājas Līvupes pamatskola – attīstības centrs.

⁴¹² Pilngadīgā izglītojamā, nepilngadīgu izglītojamā vecāku, bāriņtiesas iecelto aizbildņu vai aizgādņu iesniegumu vai bāriņtiesas lēmumu.

⁴¹³ Pārresoru koordinācijas centra konceptuālā ziņojuma "Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai" (pieņemts zināšanai un atbalstīts Ministru kabineta 03.09.2019. sēdē, sēdes protokols Nr.37, 25.§) 56., 57.lp. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>, skatīts: 21.01.2021. Rīkojuma projekta "Par Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta izveidošanu un darbības uzsākšanas nodrošināšanu" (izskatīts 28.01.2021. un 04.03.2021. Ministru kabineta sēdē, jautājuma izskatīšana atlikta) 7.3.apakšpunkts. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40497395&mode=mk&date=2021-01-28>, skatīts 05.03.2021.

⁴¹⁴ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr.831 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju, vispārējās un profesionālās izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā līdz 08.10.2020.) un Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr.618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība" (spēkā no 09.10.2020.).

⁴¹⁵ Valsts kontroles 12.06.2020. intervija ar Izglītības kvalitātes valsts dienestu par Izglītības kvalitātes valsts dienesta funkcijām.

⁴¹⁶ Ministru kabineta 16.06.2020. noteikumu Nr.398 "Grozījumi Ministru kabineta 2016.gada 15.jūlija noteikumos Nr.477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība" 4.1.apakšpunkts.

⁴¹⁷ Izglītības kvalitātes valsts dienesta izglītības kvalitātes novērtēšanas metodikas "Izglītības iestādes darbības, izglītības programmas īstenošanas un izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības kvalitātes vērtēšanas metodika" projekta joma "Iekļaujošā vide" kritērijs "Pieejamība".

⁴¹⁸ Izglītības kvalitātes valsts dienesta izglītības kvalitātes novērtēšanas metodikas "Izglītības iestādes darbības, izglītības programmas īstenošanas un izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības kvalitātes vērtēšanas metodika" projekta kvalitātes jomas "Iekļaujošā vide" kritērijs "Pieejamība".

⁴¹⁹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plānā 2015.–2017.gadam rīcības virziena *Izglītība – nodrošināt bērniem ar invaliditāti iekļaušanos visās izglītības pakāpēs un veidos, atbilstoši viņu spējām uzdevuma Izvērtēt, cik efektīvi speciālās izglītības iestāžu tīkls pilda izglītojošo funkciju un nodrošina bērnu ar speciālām vajadzībām tiesības uz kvalitatīvu izglītību* plānotie pasākumi.

⁴²⁰ Ministru kabineta 22.08.2017. noteikumu Nr.487 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.6.specifiskā atbalsta mērķa "Ieviest izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu" 8.3.6.2.pasākuma "Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide" īstenošanas noteikumi" 2.punkts.

⁴²¹ Piemēram, valsts pārbaudes darbu rezultātu uzskaites sistēma, izglītības iestāžu akreditācija, pedagogu profesionālās darbības vērtēšana, starptautisko salīdzinošo izglītības pētījumu īstenošana, izglītības statistikas datu uzskaitē VIIS.

⁴²² Projekts Nr.8.3.6.2/17/I/001 "Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide un īstenošana", pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/projekts/izglitibas-kvalitates-monitoringa-sistemas-izveide-un-istenosana>, skatīts: 21.01.2021.

⁴²³ Risku identificēšanas un agrīnās brīdināšanas sistēmas izveide ir iekļauta arī pamatnostādņu "Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai"" projekta rīcības virziena *Pētniecībā un pierādījumos balstīta, lietotāj-centrēta izglītības politika* uzdevumā *Pilnveidot izglītības kvalitātes vadības un monitoringa sistēmu*. Pieejams: http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_09/IZM_IAP2027_29092020.830.docx, skatīts: 18.01.2021.

⁴²⁴ Izglītības uz zinātnes ministrijas 26.05.2021. vēstule Nr.4-10e/21/1993 "Par Revīzijas ziņojuma projektu revīzijā Nr.2.4.1-8/2020".

⁴²⁵ Rīgas pilsētas, Tukuma un Aizkraukles novada izglītības pārvalde.

⁴²⁶ Tukuma novada PMK (nodrošina pakalpojumu arī Engures un Jaunpils novadam), Aizkraukles novada PMK un Apvienotā PMK (Amatas, Jaunpiebalgas, Līgatnes, Pārgaujas, Priekuļu, Raunas un Vecpiebalgas novada pašvaldība).

⁴²⁷ Amatas novada Spāres pamatskola, Aizkraukles novada vidusskola un Aizkraukles pilsētas pirmsskolas izglītības iestāde "Saulīte".

⁴²⁸ Revīzijas plānošanas posmā ir konstatēts, ka Valsts PMK ir noteikusi, ka persona iesniegumu atzinuma sniegšanai iesniedz, tikai ierodoties uz komisijas sēdi. Sākotnējā pieteikšanās uz komisijas sēdi tiek organizēta telefoniski. Tāpēc par atzinuma sniegšanas sākuma posmu revidenti uzskata datumu, kad persona telefoniski vai klātienē ir vērsusies PMK, lai pieteiktos uz PMK sēdi.

⁴²⁹ Lai gan PMK atzinums saskaņā ar Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumiem Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" nav administratīvais akts, pēc savas būtības tam ir administratīvā akta pazīmes (uz āru vērstas tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju), jo nosaka izglītojamā ar speciālām vajadzībām tiesības saņemt normatīvajos aktos paredzēto atbalstu un savām spējām un veselības stāvoklim atbilstošu izglītību. Tāpēc atbilstoši labas pārvaldības principam PMK atzinuma sniegšanas process nedrīkst pārsniegt administratīvā akta izdošanas termiņus, kādi saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 64.pantu ir noteikti administratīvam procesam iestādē.

⁴³⁰ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikums.

⁴³¹ Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 "[Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība](#)" un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls "[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)" (2019).

⁴³² Valsts izglītības satura centra 14.04.2010. iekšējā kārtība Nr.6 "[Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas sēdes darba kārtība](#)", Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls "Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai" (apstiprināts ar 14.03.2011. rīkojumu Nr.94) un Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls "[Metodiskās rekomendācijas pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sēžu darba organizēšanai](#)" (2019).

⁴³³ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 9.punkts.

⁴³⁴ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 9.punkts.

⁴³⁵ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikums.

⁴³⁶ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikums.

⁴³⁷ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 5.pielikuma 1.punkts (spēkā līdz 30.06.2017.) un 5.pielikuma 2.punkts (spēkā līdz 31.08.2016.), Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumi Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā no 29.08.2018. līdz 31.08.2020.) un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.).

⁴³⁸ Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumu Nr.709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām" 1.pielikums.

⁴³⁹ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 5.pielikuma 1.punkts (spēkā līdz 30.06.2017.) un 5.pielikuma 2.punkts (spēkā līdz 31.08.2016.), Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumi Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā no 29.08.2018. līdz 01.09.2020.) un Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" (spēkā no 01.09.2020.).

⁴⁴⁰ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumu Nr.135 "Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs" (spēkā līdz 30.06.2017.) 5.pielikuma 1.punkts (spēkā līdz 30.06.2017.) un 5.pielikuma 2.punkts (spēkā līdz 31.08.2016.) un Ministru kabineta 21.08.2018. noteikumi Nr.543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās" (spēkā no 29.08.2018. līdz 01.09.2020.).

⁴⁴¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām" 5.1.apakšpunkta prasībām, kas ir spēkā no 01.09.2020., izglītības iestādēm ir jālieto vienota Individuālā plāna forma – noteikumu 2.pielikums "Individuālais izglītības programmas apguves plāns izglītojamam ar speciālām vajadzībām".

⁴⁴² Ministru kabineta 12.08.2014. noteikumu Nr.468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā līdz 31.08.2020.) 28.pielikuma 10. un 21.punkts, 29.pielikuma 10. un 19.punkts un 30.pielikuma 3. un 11.punkts, Ministru kabineta 27.11.2018. noteikumu Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (spēkā no 01.09.2020.) 14.pielikuma 15.punkts, 15.pielikuma 10.punkts un 16.pielikuma 3.punkts, Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām” (spēkā no 01.09.2020.) 5.punkts.

⁴⁴³ Ministru kabineta 04.04.2000. noteikumi Nr.135 “Noteikumi par kvalificētā personāla skaitu un nepieciešamo aprīkojumu vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs” (spēkā līdz 30.06.2017.) un Ministru kabineta 13.06.2017. noteikumi Nr.338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” (spēkā no 01.07.2017.).

⁴⁴⁴ Ministru kabineta 27.12.2002. noteikumi Nr.610 “Higiēnas prasības vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm”.

⁴⁴⁵ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr.477 “Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība” 4. un 9.punkts.

⁴⁴⁶ Maksimālais profesionālās pamatizglītības programmu apguves ilgums ir trīs gadi, tomēr var būt pārtraukums slimības vai cita iemesla dēļ.

⁴⁴⁷ Profesionālās izglītības likuma 28.panta otrās daļas 1.punkts.